

BAAADUL

literar

**Revistă trimestrială de cultură
serie nouă, anul XI, nr. 4 (41), oct. - noiemb. - dec. 2017**

Redactor șef: Gruia NOVAC

Redactor: Voicu Gelu BICHINET

Revista apare cu sprijinul Consiliului Județean Vaslui
sub egida Bibliotecii Județene „Nicolae Milescu Spătarul”

În acest număr semnează:

Gabriel CHIFU (București)
Mircea COLOȘENCO (București)
Constantin ARDELEANU (București)
acad. Alexandru ZUB (Iași)
Lucian VASILIU (Iași)
Vasile FILIP (Iași)
Ștefan AMARIȚEI (Iași)
Constantin MĂNUȚĂ (Iași)
Adrian VOICA (Iași)
Cristina CÎMPEANU (Iași)
Ionuț CARAGEA (Oradea)
Viorel DINESCU (Galați)
Ioan VIOLEANU (Bacău)
Ioan DĂNILĂ (Bacău)
Petre ISACHI (Bacău)
Adrian JICU (Bacău)
Marian BARBU (Craiova)
Teodor OANCĂ (Craiova)
Alexandru JURCAN (Cluj Napoca)

Sonia ELVIREANU (Alba Iulia)
Doina TEODORU-GAVRILIU (Piatra Neamț)
Ion POPESCU-SIRETEANU (Pitești)
Theodor CODREANU (Huși)
Vasile GHICA (Tecuci)

Denis EMORINE (Franța)
Ioan GĂINĂ (Zaim, R. Moldova)

Alina BUTNARU
Petruș ANDREI
Serghei COLOȘENCO
George IRAVA
Tomiță URSĂRESCU
Ioan Șt. POCOVNICU
Andrei HUIBAN
Monica SANDU
Gabriel SANDU
Gruia NOVAC

Vernisaj: Bob Bulgaru (pp.92-93)
Culegere computerizată
și tehnoredactare: Bogdan ARTENE

Materialele nu se înapoiază.
Redacția nu cenzurează articolele, dar responsabilitatea
opiniilor cade în sarcina autorilor.

Adresa revistei:

Editura Sfera,
Bârlad, str. C. Hamangiu nr. 15,
tel./fax: 0335 425302
e-mail: baaadul_literar@yahoo.com
www.bjvaslui.ro

Revista a fost tipărită de S.C. IRIMPEX S.R.L. Bârlad,
str. C. Hamangiu nr. 15,
tel./fax: 0335 425302,
în ziua de 22 noiembrie 2017.

ISSN 1843-2190, ISSN-L 1843-2190

CUPRINS

Pagina

3	Gabriel CHIFU, <i>Ființa lui de necuprins, Și din nou toți într-unul (POEMATA)</i>
4	Mircea COLOȘENCO, <i>Poezia axiomă a lui Alexei Mateevici (EDITORIAL)</i>
7	Ioan GĂINĂ, <i>Scrisoare întârziată pe frontul românesc</i>
8	Alexei MATEEVICI, <i>Autograf tardiv. Limba noastră</i>
9	Theodor CODREANU, <i>Eminescu și limba ca taină a ființei</i>
14	acad. Alexandru ZUB, <i>Limba și istorie</i>
16	Viorel DINESCU, <i>„Limba vechilor Cazanii”</i>
18	Ioan DĂNILĂ, <i>„Limba noastră”, la centenar</i>
19	Constantin MĂNUȚĂ, <i>În apărarea limbii române „un imperativ de ordin național”</i>
21	Constantin MĂNUȚĂ, <i>Doamnei mele, Limba Română</i>
22	Marian BARBU, <i>Se mișcă lumea, se apropie continentele</i>
26	Ion POPESCU-SIRETEANU, <i>Păstrarea și cultivarea limbii (XXVII)</i>
28	Lucian VASILIU, <i>Harababură (poem)</i>
29	Ioan Șt. POCOVCNICU, I. <i>Hojma, II. „Siluirea” substantivelor, cale a îmbogățirii limbii</i>
31	Petruș ANDREI, <i>Poeme</i>
33	Mircea COLOȘENCO, <i>Ovidius. 2000 de ani de la trecerea în eternitate</i>
35	Ionuț CARAGEA, <i>Insula lui Ovidiu (poem)</i>
36	Gruia NOVAC, <i>Primul Poet al românilor... (Eveniment editorial)</i>
37	Sonia ELVIREANU, <i>Rescrierea unui mit grec: Penelopa, de Gheorghe Jurcă</i>
39	Alexandru JURCAN, <i>De la greci citire</i>
40	Adrian JICU, <i>Cronicle (domestice) din Iași</i>
41	Gruia NOVAC, <i>Cronici literare (despre: Nicolas Guérítée, Ion Maftei (Flavus), Săndel Stamate, George Irava, Daniela Oatu, Vasile Chelaru, Paul Zahariuc, Nelu Vasile)</i>
53	Petre ISACHI, V. <i>Voiculescu și perspectiva teandrică asupra artei sonetului</i>
61	Ioan VICOLEANU, <i>Perspectiva unei imagini</i>
65	Monica și Gabriel SANDU, <i>Solomon Haliță (1859-1926). Pedagog, publicist, artizan al Unirii</i>
67	Gruia NOVAC, <i>Noaptea e un sfetnic... (XXI)</i>
70	Constantin ARDELEANU, <i>Ghici cine vine la Ghica?</i>
71	Vasile FILIP, <i>Valențele prieteniei</i>
72	Andrei HUIBAN, <i>Carte străină contemporană</i>
74	Denis EMORINE, <i>Poeme în traducerea Soniei Elvireanu</i>
75	Serghei COLOȘENCO, <i>Caii (poem)</i>
76	Cristina CÎMPEANU, <i>Poeme</i>
77	Doina TEODORU-GAVRILIU, <i>Poeme</i>
78	George IRAVA, <i>Poezii</i>
79	Adrian VOICA, <i>Frumoasa derută (distihuri)</i>
80	Tomiță URSĂRESCU, <i>Conectat la infinit (poeme)</i>
81	Vasile FILIP, <i>Rondeluri</i>
82	Ștefan AMARIȚEI, <i>Râul (proză scurtă)</i>
83	Vasile GHICA, <i>13 (Ziceri)</i>
84	Teodor OANCĂ, <i>O rețetă cu lichide (proză scurtă)</i>
86	Gruia NOVAC, <i>Reflecțiile unui ciob din oglinda vremurilor (XX)</i>
89	Alina BUTNARU, <i>Bob Bulgaru (1907 - 1938), un artist dispărut prematur</i>
92	Bob BULGARU, <i>Vernisaj (10 de lucrări de pictură)</i>
94	Vasile DUMITRU, <i>Calendar (selectiv)</i>

Ființa lui de necuprins

transparentă, ființa lui de necuprins
nu se vede niciodată.
în schimb, uneori, seara, când soarele e stins,
în liniștea mare,
lângă casa mea, aproape,
îi aud tulburătoare,
ca un vuiet greu de ape,
inima desferecată.
i-o aud sau mi se pare.

uzinele electrice aprind luminile
în toate casele, pe tot pământul:
așa inima lui minunată fiindcă bate
face să bată inimile noastre toate.

o, pe lume muzică mai frumoasă nu-i
decât, poate inaudibilă, muzica inimii lui.

aș vrea să mă înădălesc cu un vers sau două,
să mă alungesc astfel
și să ajung până la el,
în rouă.

să intru-n bucuria lui,
să mă împărtășesc din ea,
și să mă pierd acolo,
scânteie tristă într-o stea.

Și din nou toți într-unul

într-o dimineață alergam pe străduțe, prin cartier -
mișcarea face atât de bine.
la un moment dat parcă am simțit
că se desprinde ceva sau cineva din mine
dar n-am stat să văd ce se petrece,
mi-am continuat alergarea.

dacă aș fi întors privirea, aș fi văzut
că tot eu eram cel care se desprinsese,
eu rămăsesem în urmă, abandonasem.

după un timp, s-a repetat povestea, încă unul
a ieșit din mine și a luat-o în altă parte.
apoi altul, și altul, și altul.
se umpluse cartierul de alergători cu chipul meu:

fiecare cu ideile și dorințele lui,
fiecare cu destinația și viteza lui.

o, dacă aș fi întors privirea
aș fi dat cu ochii uluit de legiunea aceea care
stătuse așipită în mine.
dar eu mă uitam numai în față,
îmi urmam neabătut cursa,
dornic să ajung până la capăt.

la sfârșit,
pe nesimțite, așa cum se iviseră din mine,
cei alți s-au înapoiat tăcuți în trupul meu.
parcă s-ar fi suit într-un autobuz navetiștii,
după o zi de muncă.
și din nou toți într-unul
am pornit spre casă.

Gabriel CHIFU
Director executiv al revistei
„România literară”
Premiul „Scriitorul Anului”, 2017

Poezia axiomă a lui Alexei Mateevici (16 martie 1888 - 24 august 1917)

I

Comemorarea unui secol de la trecerea în neființă a lui Alexei Mateevici constituie recunoașterea de onoare a valorii operei sale ca patrimoniu cultural substanțial național. Cu alte cuvinte, contactul cu eternitatea este conștiința prezentă sau citându-l pe filosoful Ludwig Wittgenstein: „Dacă nu se înțelege eternitatea (*Ewigheit*) ca o durată infinită, ci ca atemporalitate (*Uzeitlichkeit*), atunci trăiește veșnic acela care trăiește în prezent” (*apud* Anton Dumitriu, *Homo universalis*, București, Editura Eminescu, 1990, p.180). Este atributul distinct al omului de talent omologat. Creația intelectuală a lui Alexei Mateevici este opera unui cărturar bivalent, în limbile română și rusă, deasupra căreia strălucește axiomatic poema *Limba noastră* - împlinire genuină a spiritului românesc. A sfârșit tragic, pe un pat de spital, la vreme de război, înainte de a atinge vârsta cristică de 33 de ani! Aura lucrărilor sale, finalizate într-un stil propriu inconfundabil, reprezintă un prezent perpetuu ca tematică, gândire critică și idealism pentru identitate culturală în genere.

În activitatea lui social-politică-teologică, îndeplinește destinul izvorât din geneza unor întregi generații de preoți din propriul arbore genealogic, ca fiu/nepot/strănepot de clerici ortodocși basarabeni, fiind racordată la cerințele/comenzile timpului său, 1905-1917, marcat de războaie, revoluții și impedențe naționale. A știut să le facă față cu subtilitate și discernământ patriotic ca un drept credincios creștin ortodox. Așa se și explică manifestările oficiale de înaltă ținută nobilă destinate comemorării centenarului

trecerii lui în eternitate, fie, la Chișinău, în oraș-capitală a Moldovei de la Nistru, fie, la Movileni, j. Galați, în Moldova de la Siret, unde a slujit în biserica localității ca preot militar, când era pe front în 1917, iar sătenii nu l-au uitat și i-au dat numele său Școlii gimnaziale comunale. Ceremonialul ce se face cinstirii memoriei lui este de aceeași dimensiune harismatică, indiferent de nivelele de desfășurare.

II

Rămas orfan de tată în plină tinerețe, pierdere care a ținut de „botezul maturității”,

și-a făcut studiile în învățământul de toate gradele în limba ocupantului temporar, începute la Zaim, continuate la Chișinău, încheiate cu o licență de prestigiu ca preot (1914), la Academia Teologică kievleană întemeiată de Mitropolitul român Petru Movilă - fiu și frate de voievod român, însușindu-și deopotrivă de bine, atât limbile clasice greacă și latina, cât și cele moderne - rusa și germana, fără a-și neglija pe cea maternă în care va excela.

În acest răstimp, scrie și publică pe teme diverse cu perseverență și acuitate, debutând, mai întâi, în 1906, cu un articol de atitudine cetățenească, apoi, cu traduceri din limba rusă (A. P. Cehov) și, în toamnă, cu materiale de inspirație folclorică, toate în periodicul „Basarabia”, prefigurând liniile principale ale preocupărilor sale intelectuale de mai târziu, un „târziu” care va dura zece ani... De abia în anul următor va debuta cu creații lirice ca poet!

Precizăm că el se încadrează într-un curent spiritual pe care o galerie deosebit remarcabilă de înalți prelați ai bisericii ortodoxe l-au creat și întreținut de-a lungul a câtorva secole pline de vicisitudini în întregul spațiu european („de la Nistru pân’ la Tisa”) locuit de români supuși celor trei imperii expansioniste mereu în gâlceavă, puse pe jafuri, respectiv țarist-osmanlău și austro-ungar.

Când Alexei Mateevici i-a prezentat viața și activitatea lui Gavriil Bănulescu-Bodoni (1746-1821), Mitropolitul Ortodox al Moldovei, de Ekaterinoslav și Herson-Tavriceski, al Kievului și ulterior al Basarabiei (însăunat la 10 februarie 1792 - retras după 1912, canonizat la 3 septembrie 2016) și publicat *Cu prilejul sutei de ani de la întemeierea ei la 21 august 1913*, în periodicul „Luminătorul” (VI, aug.-nov. 1913, Chișinău), cunoștea contribuția adusă în acest scop de marii prelați ai Moldovei, respectiv, Mitropolitul Varlaam (1590-1657), autorul binecunoscutei cazanii *Carte românească de învățătura Duminicilor preste an* (Iași, 1643) și Mitropolitul Dosoftei (1624-1693), autorul *Psaltirei în versuri* (Unieș, 1673), dar și de corifeii Școlii Ardelene latiniste, de la cumpăna sec. 18-19, Samuil Micu, Petru Maior și Gheorghe Șincai.

Era contemporan, dar nu știa de ei, cu preoții-scriitori români Gala Galaction (1879-1961), Ion Agârbiceanu (1882-1963), Nichifor Crainic (1889-1972) ș.a., cu contribuții meritorii în literatură ca romancieri, publiciști etc., iar cu propriii colegi de breaslă - Ion Buzdugan (1887-1967) și Pan Halippa (1883-1979), excelenții români, distinși militanți pentru afirmarea spiritului național, deopotrivă de talentați în planul literar, a fost împreună, gândind/luptând pentru independența Moldovei de sub Imperiul Țarist.

III

Scrierile în limba română ale lui Alexei Mateevici reprezintă partea cunoscută în prezent de marele public, în vreme ce scrierile în limba rusă stau în așteptare... Așa se explică de ce partea cea mai productivă a referințelor critice publicate au ca subiect exegetic numai scrierile în limba română, contribuții eseistice care i-au statuat un loc distinct în istoria literaturii ca *homo religiosus* în binomul preot-poet.

Sunt remarcabile, atât versurile originale, cât și cele traduse din creațiile unor poeți ruși (în număr de 23), dar și a lui Fr. Schiller, din care de notorietate sunt M. Lermontov, A. S. Pușkin, Maxim Gorki. A colportat/localizat și câteva texte mai puțin reușite, falsificând. În genere, versurile originale/traduse au un conținut religios sau de inspirație folclorică, de altfel cu care își începe cariera poetică: *Cântecul zorilor, Țăranii, Țara, Eu cânt* ș.a.

Proza lui are mai multe direcții. Original este un singur text. Traducerile sunt din A. P. Cehov (trei titluri) și o prelucrare din rusă a unei povestiri de S. Lagerlöf. Culegerile de folclor și comentariile sunt din sfera obiceiurilor de Crăciun și de Nuntă. Studiile docte au caracter teologal, iar publicistica este de atitudine cetățenească, cu aspect de predică de amvon. Autorii tratatelor de istorii ale literaturii române l-au inclus în filele acestor lucrări în raport de percepția fiecăruia în parte. În ordine cronologică, P. V. Haneș (1879-1966) - editorul întâiului volum de poezii al lui Alexei Mateevici (București, 1926) - îi dedică un medalion de sine stătător de câteva pagini, în *Istoria literaturii române*, ediția română (București, 1930) și franceză (Paris, 1934), în contextul capitolului titrat *Poezia de după Coșbuc* (cap. XXI, p.299-306), în care se regăsesc grupați cu medalioane personalizate: Șt. O. Iosif (1877-1913), Dimitrie Anghel (1872-1914), Panait Cerna (1881-1903), J. B. Hétrat (1851-1911), fapt care nu se va repeta la nici unul dintre ceilalți istorici literari interbelici, care vor proceda doar la trecerea în revistă a grupului de poeți Ion Buzdugan, Pan Halippa și Alexei Mateevici („cu o poezie citabilă, *Limba noastră*”), de către E. Lovinescu în *Istoria literaturii române contemporane* (Buc., 1937), ca „dovezi de continuitate culturală românească într-o epocă de înstrăinare”; Const. Loghin, *Istoria literaturii române* (ediția a X-a, 1941, Buc.), incluzându-i *in corpore* pe cei trei poeți în cap. *Curentul Semănătorului*, fără nici o altă precizare; G. Călinescu, *Istoria literaturii române. Compendiu* (Buc., 1945), în cap. *Poeți provinciali*

„tineri”, dintre basarabeni, pe Pan Halippa, Bogdan Istru, cu o mică notiță personală, pe Alexei Mateevici, căruia „i se datorește, pe lângă alte versuri care promiteau, o nouă definiție poetică a limbii române, cu imagini superioare celor ale lui Sion”, fiind citate v.13-16.

În zilele noastre, îi sunt rezervate lui Alexei Mateevici rânduri sugestive de către istorici literari la fel de avizați:

- Dumitru Micu. *Istoria literaturii române de la creația populară la postmodernism* (Buc., 2000) include opera lui Alexei Mateevici în cap. *Scriitori de orientare tradițională*, alături de Șt. O. Iosif, O. Goga, G. Topîrceanu ș.a., considerând „poema *Limba noastră*, astăzi imn de stat al Republicii Moldova, *Marsieza* Basarabiei, replica de peste Prut la *Deșteaptă-te române*”, din care citează v. 29-32 (p.180), menționând ediția critică *Opere* (Vol. I-II, Chișinău, Știința, 1993), cu lucrările sale în limbile română și rusă.

- Ion Rotaru. *O istorie a literaturii române de la origini până în prezent* (Buc., ed. a II-a, 2009), medalionul titrat *Un poet emblematic: Al. Mateevici* (p.565-566), continuat cu cap. *Poeți basarabeni din România înainte de război* (Pan Halippa, Ion Buzdugan, Petru Stati, Vl. Carnavali, Teodor Nencev, Al. Robot, Emilian Radu Bucov, Nic. Costenco, Bogdan Istru și George Meniuc, p.566-572), integrați organic fenomenului literar național, cu mențiunea specială că Alexei Mateevici este un poet-emblemă, nu numai pentru Basarabia, dar și al României întregi cu al său „cântec de lebedă” care este *Limba noastră* (p.565).

- Marian Popa. *Istoria literaturii de azi pe mâine. 23 august 1944 - 22 decembrie 1989* (Buc., 2009, versiune revizuită și augmentată, vol. I-II) le dedică caracterizări frugale, dar pertinente, pe diverse pagini în corpusul volumelor lui: Ion Buzdugan (vol. I, p.91), Pan Halippa (I, p.86, 91-93; II, 126, 244, 966), Alexei Mateevici (I, 90-93, 127-128; II, 132, 1096, 1099, 1113), dar și lui Vasile Țepordei (I, 93), rânduri pline de obidă cum comuniștii de pe ambele maluri ale Prutului i-au falsificat prin interpretarea creațiilor marxist-leninist-stalinist.

Iar dacă este să ne referim la istoriografia locală a lui Mihai Cimpoi, *O istorie deschisă a literaturii române din Basarabia* (Chișinău, Editura ARC, 1997, ed. a II-a revizuită și adăugită, 432 p.), medalionul *Alexei Mateevici, homo christianus* (p. 85-89) se concentrează în jurul poeziei mistice originale sau traduse, de unde apelativul din titlu, repetat de cinci ori în textul prezentării ca singurul sigiliu definitoriu pe motivul că „prorocul pe care-l visa A.M. să-l ridice basarabeni a fost chiar el însuși” (p.89), de ca și cum în acest fapt

ar consta contribuția poetului *Limbii noastre* la destinele literaturii române.

Altfel vede traiectoria lui Alexei Mateevici în istoria literaturii române în genere Ana Bantoș, *Deschidere spre universalism. Literatura română din Basarabia postbelică* (Chișinău, Casa Limbii Române „Nichita Stănescu”, 2010, 344 p.), cap. *Conștiința valorii imense a limbii române - Mateevici, Vieru, Coșeriu* (p.153-157), în care, printre altele, autoarea constată faptul că „Alexei Mateevici face un fel de *fenomenologie* a memoriei pe care o descoperă în *adâncuri înfundată*”, după care, peste alte pasaje concludente, precizează că A.M. „este deschizătorul drumului spre demnitatea și independența pe care basarabeanul și l-a manifestat plenar în anii '80-'90 ai secolului trecut” (p.154). Este cu totul o altă viziune asupra omului și operei lui A.M. în contextul contemporan spiritual românesc.

IV

Scrierile în limba rusă ale lui Alexei Mateevici au fost ignorate de exegeții literari, deși nu sunt mai prejos de cele din limba română, ba chiar sunt gemene ca valoare intrinsecă, făcând parte din opera și personalitatea lui. În prezenta expunere ne vom referi doar la teza de licență a preotului-poet-filosof.

La sfârșitul lunii septembrie 1913, fiind începutul ultimului an ca student al Academiei Teologice kievlene, i se propune ca subiect de teză de licență *Concepția religioasă-filosofică a lui Gustav Theodor Fechner* de către prof. P. P. Kudraițev, fiind cea de a 132-a temă din lista de 134 întocmită de Conducerea Academiei pentru cei 48 de viitori absolvenți, știindu-se că A.M. stăpânea ca un nativ limba germană. Gânditorul G. Fechner (1801-1887), fizician, psiholog și filosof german, alături de Rudolf Herman Lotze (1817-1881), filosof, inițiatorul idealismului neoromantic în formula „metafizicii inductive”, Eduard von Hartmann (1842-1906), cunoscut prin lucrarea *Filosofia inconștientului* (1869), și de Wilhelm Wundt (1832-1920), creatorul primului laborator de psihologie experimentală (Leipzig, 1879), studiind limbajul, mitul și religia moravurilor în cadrul psihologiei sociale, au reprezentat împreună idealismul neoromantic al „metafizicii inductive”, iar G. Fechner a dat o expresie matematică raportului dintre intensitatea senzației și intensitatea stimulului fizic, care o provoacă, cunoscută sub numele de Legea lui Weber-Fechner. Întreaga bibliografie a lui G.F. a fost consultată în originalul german, fiind vorba de opt lucrări distincte/deosebite, pentru întocmirea

tezei de licență.

Până la 14 iunie 1914, când își susține examenul de licență, A.M. este absorbit total de elaborarea tezei și nu mai publică în presă, la „Luminatorul”, decât traducerea poemului *Păcătoasa* de A.K. Tolstoi și o serie de articole pe diverse teme.

Elaborată în manuscris (peste 800 pagini autografe), teza este depistată de Sava Pânzaru. Împreună cu Efim Levit o prezintă în „Revista de istorie a Moldovei” (nr. 4, oct.-dec. 1992, p.21-27), pentru prima dată, la aproape opt decenii de la susținerea ei și editată integral în vol. II, *Opere* (1993, p.382-641, 710-714), cu comentariile editorilor. Lucrarea este structurată în două părți, respectiv șapte capitole, în prima, și unul ca final/concluzie, în ultima parte: 1. Bazele filosofiei lui Fechner; 2. Probleme cosmologico-psihologice; 3. Animismul universal; 4. Învățătura despre Dumnezeu; 5. Binele suprem și moralitate; 6. Nemurirea sufletului; 7. Concepția luminoasă; 8. Aprecierea istorico-critică a concepției religioase și filosofice a lui G. Fechner.

Teza a fost apreciată cu *magna cum laude* de profesorii recenzenți, considerând că autorul ei este un talent adevărat și cu convingeri teologice ortodoxe ferme. Asemenea aprecieri favorabile ar fi trebuit luate în seamă în vederea traducerii integrale din limba rusă în cea română și tipărită, difuzată pentru a nu fi un autor bicefal!... Este demn de menționat că este prima și singura lucrare până în prezent realizată despre filosofia lui G. Fechner în cele două culturi: rusă și, dacă va fi tradusă/ tipărită, română...

În cadrul creației/operei integrale a lui A.M., româno-rusă, constituie aportul său fundamental în domeniul spiritual, altul decât cel literar/clerical, în calitate de cugetător/ gânditor deziderat, dar, mai întâi, subliniem faptul că după finalizarea lucrării, opera sa poetică și-a schimbat tematica: nu a mai creat nici un text cu subiect mistic/teologal, fiind un vector occidental spre universalitate, considerente pe care nu le găsim menționate/ dezvoltate în nici o exegeză privind poemica sa în vreun articol/eseu/tratat de istorie literară dedicate autorului *Limbii noastre*, care rămâne să domine ca un Everest prin această creație de lux spiritual românesc, precum o axiomă, *axiom* în limba greacă însemnând „demnitate”, respectiv un adevăr care nu trebuie demonstrat... matematic ori în alt fel!

Quod erat demonstrandum.

Scrisoare întârziată pe frontul românesc

*Lui Alexie Mateevici, preot militar în I-ul Război Mondial.
Clipe trăite de autorul poeziei la Movileni, jud. Galați
(19 august 2017), la 100 de ani de la luptele din Mărășești*

Pe unde-a mers, el a sfințit pământul,
Venind din Căinari, Zaim - spre Movileni,
Și-aici l-a-nvăluit cu dragostea sa vântul -
Român adevărat din neam de moldoveni.

Cu dor de-ai săi și-a regăsit și frații -
Pe la Tecuci, Furceni, prin Mărășești,
Nu în război, ci-n Țară găsit-a aliații -
Cu-acei de-un neam cu tine, cu ei te-mpărtășești.

Când schije nu iartă, nădejdea e în Domnul,
Slujești în hrube, în corturi, adesea și în parc,
Și păsările cântă, și murmură Siretul,
Ison le ține Manda, prietenul diac.

Iar turnurile cască în guri cu vâlvătaie,
Se-aude-n Movilița, în Panciu, în Măcin,
Să-oprească cine poate pe-acei ce-n bătălie
Sunt schilodiți și-o viață trăi-o-vor în chin?

Te-ncântă satele, pădurea, livezile și râul
Și-n Podoleni, Bârlad și-n Râmnicu Sărat
Vezi oameni ce-ți admiră cântarea ta și graiul,
Că ce ți-a dat Bugeacul - cu tine ai luat.

Ce bucurie mare - te-ai întâlnit cu Țara
Și lorga ți-a dat cărți - preadulce hrana ta,
De n-ar fi crud războiul, deplină ar fi vara -
La sfat cu frații tăi sub munte ai ședea.

Dorul de casă, mamă, soție și de fiică
Ți-l freamătă pădurea, pe vârfuri de copaci,
Doar cucuveaua știe când arborele pică,
Ea-ți numără și pașii, ce ai putea să faci?

Carnetul e cu tine, se-așterne lin cuvântul,
La Noul-Neamț cu gândul, la Nistru-mpădurit,
Pe pietre vechi citești ce ne-a lăsat pământul,
Tot cauți un proroc și nu e de găsit...

Dar cel mai mult te cheamă cântarea limbii noastre,
Veșmântul ei firesc, temeiurile vechi,
Le iei acum cu tine în zările albastre,
Din „ritmuri populare” revii ca la priveghi.

Ioan GĂINĂ

Directorul Muzeului Memorial „Al. Mateevici”
din localitatea Zaim, r. Căinari, Republica Moldova

29. 09. 2017, Bârlad

Limba noastră.

La deschiderea Curmilor
de învățatori moldoveni
în Chișinău - 18/VI-1917.

Limba noastră-i o comoară
În adâncuri înfundată
~~Albă scumpe cu odănoare~~
~~Un singur al peuplă rădă~~
Pe moșie năvălăsată

Limba noastră-i foc ce arde
Într'un ream, ce fără veste
S'a trezit din somn de moarte,
Ca veteazul din poveste

Limba noastră-i nume cântec,
Doina dorurilor noastre,

Ros de fulgere ce spintec
Nouri negri, țări albastre

Limba noastră-i graiul pînii,
Când de vânt se mișcă voia
În rostirea ei bătrăni
Cu sudori sfîrșit-au țara

Limba noastră-i frunză verde
Sbuciuul din codri rezniei
Nistrul în, ce'n valuri fierde
Al luciferilor sfegziei

Limba noastră-s vechi izvoade
Povestiri din alte vremuri -
Și cetindule' nșirate -
Terminorii adânc și tremuri

Limba noastră-ți a leasă

Să m-dice slavă'n ceruri,
Să ne spuie'n hrău graieasă
Vestea oale adevăruri

Limba noastră-i limba sfântă
Limba vechilor Căzari,
Care o plâng și curc o cântă
Pe la vatra lor țării

Învrați-vă dar graiul,
Ruginit de multă vreme,
Ștergeți, stîm, mucegaiul
Al țărilor care geie

Strângeți, peatra lucitoare,
Ce din soare se aprinde-
Și-ți areea în răvăsare
Un potop nou de cuvinte

Nu veti plînge-afară amare,
Că vi-i limba prea săraca,
Și-ți vede, căt ti de darnic
Graiul țării noastre dragă

Răsărise o comoară
În adâncuri înfundată,
Un singur al peuplă rădă,
Pe moșie năvălăsată
17 Iunie 1917.

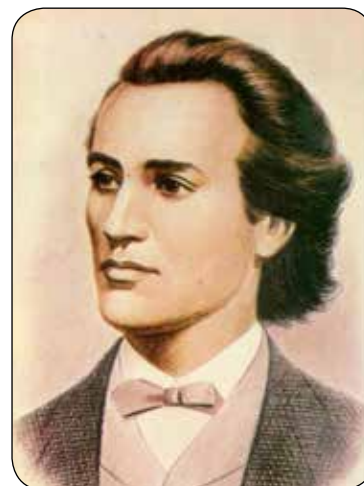
Chișinău
Tipărit în nr. 24 (249)
al „Cuvîntului moldo-
vencesc” - 22 Iunie, anul
1917

(Material oferit, cu gentilețe, de istoricul
literar Mircea COLOȘENCO.)

EMINESCU ȘI LIMBA CA TAINĂ A FIINȚEI

Văd poeți ce-au scris o limbă, ca un fagure de miere. Așa își începe Eminescu portretizarea scriitorilor din *Epigonii*, la 20 de ani, sub comparația euharistică a *fagurelui de miere*, limba română constituind, pentru el, degustare și împărtășanie deopotrivă, de unde deducem că poetul ridică limba română pe aceeași treaptă cu Duhul Bisericii lui Hristos, știindu-se bine că numea Biserica Ortodoxă Română *Maica neamului românesc*. Mierea este hrana primordială alături de lapte. În Isaia, se profetizează nașterea lui Iisus/Emanuel astfel: *Pentru aceasta, Domnul Însuși va da un semn: Iată, fecioara va purta în pântece/ și va naște fiu/ și-L vor chema cu numele Emanuel./ Unt și miere va mânca,/ înainte de a ști: fie să osebească răul, fie să aleagă binele.* (Isaia, 7, 14-15)¹. Miere, așadar, este și limba română care hrănește spiritul, inițiindu-l în cunoașterea Adevărului, a iubirii. Symbolismul mierii vine din adâncuri de milenii. Tradiția mitologică, bunăoară, spune că Pitagora s-ar fi hrănit întreaga viață numai cu miere. Inițierea în Misterele Eleusine nu era posibilă fără miere. Sfântul Pseudo-Dionisie Areopagitul asocia învățăturile divine cu mierea, aceasta având *darul de a curăța și de a păstra*. Jean Chevalier și Alain Gheerbrant aduc numeroase argumente, în același sens, din întreaga cultură și mitologie a lumii².

Când Iacob Negruzzi și Titu Maiorescu nu prea au înțeles despre ce este vorba în *Epigonii*, Eminescu le-a replicat chiar în sensul subliniat aici,

¹ După versiunea jubiliară a Sfântului Sinod a lui Bartolomeu Valeriu Anania, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2001.

² Jean Chevalier, Alain Gheerbrant, *Dicționar de simboluri*, II, E-O, Editura ARTEMIS, București, 1995, pp. 301-303.

chintesențializat prin comparația-metaforă a limbii române cu fagurele de miere. Prin scriitorii elogiați în poem, poetul aducea cel mai înalt elogiu geniului limbii române, opunând-o răcelii epigonice, adică limbii inerte, golite de mierea iubirii, cum zice în extraordinarele versuri: *Noi cârpim cerul cu stele, noi mânjim marea cu valuri,/ Căci al nostru-i sur și rece - marea noastră-i de îngheț,/ Voi urmați cu răpejune cugetările regine,/ Când, plutind pe aripi sante printre stelele senine,/ Pe-a lor urme luminoase voi asemenea mergeți.*

Și motivația, în lumina sfințeniei limbii: *Și de-aceea spusa voastră era sântă și frumoasă,/ Căci de minți era gândită, căci din inimi era scoasă,*

Și mai dură va fi poziția poetului față de atitudinea iresponsabilă a tinerilor, a junilor corupți, trecuți pe la Paris și reîntorși în țară ca să ferească norodul cu „chipul lor isteț de oaie creață”: „Vorbesc pe nas, ca saltimbanci se strâmbă” (*Ai noștri tineri...*). Și-acest dramatic final din *Junii corupți*, poem datat cu un an mai înainte de *Epigonii*:

*Dar cel puțin nu spuneți că aveți simțiminte,
Că-n veci nu se îmbracă în veștede vestminte*

Misteriul cel sânt;

*Căci vorba voastră sună ca plâns la cununie,
Ca cobe ce îngână un cânt de veselie,*

Ca râsul la mormânt.

Mă întreb dacă nu cumva semnalul de alarmă tras de Eminescu nu este valabil și astăzi, văzând cât de săracă este limba română vorbită nu numai de mulți tineri, ci și de grosul oamenilor politici, care, culmea, pretind a avea stil, ca să parafrzez o emisiune TV, abuzând de barbarisme precum

parazitarul *ca și*, folosit cu o ignoranță grobiană, care l-ar fi oripilat pe Eminescu, poetul preferând cacofonia, nu scălbăiala snoabă: *Ca cercei din el să facă cariul, care-i meșter faur*. Ceea ce reproșă Eminescu celor posedați de *beția de cuvinte*, cum o va numi Titu Maiorescu, scoțând efecte precum *râsul la mormânt*, era că se socotesc *stăpânii limbii*, ajungând, aidoma viitorului Vasile Stati³, să scornească un „dicționar moldoveano-român”, pierzând pe drum *adevărul*: „Nu noi suntem stăpânii limbei, ci limba e stăpâna noastră. Precum într-un sanctuar reconstituim piatră pe piatră tot ce-a fost înainte - nu după fantezia sau inspirația noastră momentană - ci după ideea în genere și în amănunte - care a predominat la zidirea sanctuarului - astfel trebuie să ne purtăm cu limba noastră românească. Nu orice inspirațiune întâmplătoare e un cuvânt de-a ne atinge de această gingașă și frumoasă zidire, în care poate că unele cuvinte aparțin unei arhitecturi vechi dar în ideea ei generală, este însăși floarea sufletului etnic al românimii.”⁴

Nu întâmplător poetul asociază din nou arhitectura limbii române cu aceea a unui *sanctuar*, creație divină a unui popor străvechi și tânăr totodată. După cum nu noi suntem stăpânii limbii, la fel nu suntem nici stăpânii adevărului: „În sfârșit, adevărul e stăpânul nostru, nu noi stăpânii adevărului.”⁵ O limbă care nu mai rostește adevărul, de aceea, este în primejdie de pierzanie, de descalificare în fața istoriei și a lui Dumnezeu. Eminescu face distincție între *adevărul divin* și *adevărurile relative* ale oamenilor, adevăruri vecine cu minciuna: „ce-i azi drept mâne-i minciună” (*Epigonii*). Românii au făcut istorie atunci când *au vorbit cu temei*, iată o taină a tainelor decriptată de jurnalistul de la „Timpul”: „Vorbind cu temei, românii sunt un popor cuminte și așezat. Românul nostru are acea doză de scepticism, atât de străină popoarelor moderne, atât de familiară vechiului popor roman, care a fost corectivul tuturor mișcărilor noastre din trecut, care s-a cristalizat la romani în principiul «Nil admirari» sau adânca întrebare a lui Pilat din Pont: «Ce este adevărul?» Vine acum interesanta întrebare: Cum de acest simțământ al relativității adevărului și binelui nu au rezistat înnoiturilor importate la noi? Cum de fiecare șarlatan, care și-a făcut educația în cafenelele Parizului poate să impuie așa nitam nizam toate chițibușurile necoptului său creier, unor țări, cari au o istorie proprie de aproape o mie de ani? Cum de limba vrednică a lui Nistor și Grigorie Urechi e pusă pe fugă de jargonul franco-bulgăresc

a[l] lui Vasile Alexandrescu⁶ (care spre ironia nevredniciei noastre au uzurpat asemenea numele Vornicului Țării de Sus)? Cum de obiceiul pământului și «pravila împărătească» au făcut loc cu atâta ușurință tuturor gogomăniilor, clocite pe malurile Seinei, cari șezând în al 7-lea cat al unei cazarme de chirigii, își sug degetul cel mic și fericesc Universul cu teorii ieftine? Răspunsul îl dăm cu toată răceala sa crudă. Clasa noastră cultă în cea mai mare parte nu este *românească*. Grecii și bulgarii așezați în târgurile noastre și-au trimis feciorii la Paris și aceștia s-au întors - ca tineri *români*. Neavând nicidecum priceperea țării, vorbind un jargon francezo-bulgăresc, necunoscând istoria și legile țării, neștiind întrucât aceste două pot fi puse drept temelie dezvoltării noastre, acești tineri sunt lipsiți cu totul de *simțul istoric*.”⁷

Fenomenul degradării limbii observat de Eminescu se va numi *limbă de lemn* în anii comunismului și *limbă de plastic* în anii capitalismului haotic de după 1989. Și asta, în secolul al XIX-lea, din pricină că „jargonul” demagogiei din vremea poetului, oglindă caricaturală a lipsei de *simț istoric*, se depărtase de geniul limbii strămoșești, o limbă deja maturizată de 200 de ani prin folclor și prin scrierile bisericești, în aprecierea poetului, dovadă stând *Septuaginta* tradusă de Nicolae Milescu Spătarul (între 1661-1668, după textul grecesc tipărit la Frankfurt în 1597), versiunea Spătarului stând la baza traducerii Bibliei de la București din 1688. Ceea ce este cu totul remarcabil e faptul că Eminescu simte și exprimă solidaritatea dintre supunerea față de frumusețea și profunzimea limbii naționale și geniul politic înzestrat cu simț istoric. Altfel spus, agramății flecari nu au nici o șansă de a fi și mari oameni politici, mari oameni de știință, mari filosofi ș.a.m.d. Acestora zadarnic vrea să le aducă aminte: „Limba română e la sine acasă o împărăteasă bogată căreia multe popoare i-au plătit dare în metal aur pe când ea pare a nu fi dat nimănui nimic. Dar metalul aur ea l-a tipărit în tipariul ei propriu și e azi al ei pentru că tot poartă efigia ei neschimbată, neschimbabilă chiar. A o dezbrăca de averile, pe care economică și chibzuită le-a adunat în mii de ani, însemnează a o face din îm[părăteasă] cerșitoare.”⁸ Iar țara cade și ea din demnitatea independenței și suveranității la stadiul de *cerșetorie*, sau de *colonie*, în termeni mai noi și mai vechi. Cei slabi de minte vorbesc totdeauna snob, în jargon salonard sau politic, ajungând, cel

3 Vasile Stati, *Dicționar moldovenesc-românesc*, Chișinău, 2003, revăzut și completat în 2011.

4 Mihai Eminescu, *Fragmentarium*, ediție după manuscrise, cu variante, note, addenda și indici, de Magdalena D. Vatamaniuc, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1981, p. 241.

5 *Ibidem*, p. 87.

6 Eminescu îl vizează pe Vasile Alexandrescu Urechia (1834-1901, „celebrul VAU-VAU”), istoric și om politic, considerat de poet „uzurpator” al numelui Grigore Ureche, pretinzând chiar că este un descendent al familiei cronicarului. Astăzi, biblioteca județeană din Galați îi poartă numele, opera de mai târziu a lui V.A. Urechia nedându-i dreptate lui Eminescu..

7 Mihai Eminescu, *op. cit.*, pp. 73-74.

8 *Ibidem*, p. 241.

mult, la partea traductibilă a unei limbi, nicicum la partea ei intraductibilă, cea a nuanțelor și a logicii fine: „Această parte netraductibilă a unei limbi formează adevărata ei zestre de la moși-strămoși, pe când partea traductibilă este comună gândirii omenești în genere. Precum într-un stat ne bucurăm toți de oarecari bunuri, care sunt a[le] tuturor și a[le] nimănui, ulițe, grădini, piețe, tot astfel și în republica limbilor sunt drumuri bătute cari sunt a tuturor - adevărata avere proprie o are însă cineva acasă la sine: iar acasă la dânsa limba românească este o bună gospodină și are multe de toate.”⁹ Inclusiv comoara filosofării și a fineții logice: „Va să zică nu curățenia or sporietatea materialului unei limbe - ci organismul cel fin al logicei sale, acesta e lucrul principal.”¹⁰

Concepând limba ca pe o ființă vie, Eminescu e departe de a respinge îmbogățirea cu neologisme, cum deja s-a exprimat vorbind de condiția de *împărăteasă* care primește „metale” din toate limbile transformându-le în *aur*. Poetul nu face decât să sublinieze extraordinara putere de asimilare a limbii române, respingând, în schimb, tot ce nu se potrivește *sanctuarului/matricei* acestei limbi: franțuzisme, nemțisme, bulgărisme, grecisme etc. Astăzi, se vorbește despre *romgleză*. Eminescu asocia păzirea limbii cu ceea ce Lucian Blaga va numi *matrice stilistică*, de ordin ontologic, încât fiecare limbă își are specificul inconfundabil, de neîntinat prin alți arhei etnolingvistici: „Toate limbile câte se vorbesc păstrează o seamă de însușiri filologice cari nefiind nici de origine *greacă*, nici *romană*, nici *slavă* nu pot să fi ieșit din senin ci trebuie să fi fost proprie unui popor care a dispărut acum, trebuie să corespundă c-o realitate etnică care-a existat în trecut, c-un corelat etnic. Numai în *limba albaneză* ele par a fi cu totul originare, și fiindcă această limbă este totodată cea mai veche din peninsula, putem trage concluziunea îndreptățită, ca acele proprietăți indicate mai sus s-au născut fără îndoială dintr-un element înrudit cu limba albaneză. Așadar dintr-o limbă străveche, dispărută azi, din limba *traco-ilirică*. Așadar limba traco-ilirică este temelia și substratul, peste cari s-au superpus deosebite pături lingvistice, dar aceste din urmă, cu toată suprapunerea, sunt în chiar esența lor modificate prin acel substrat.”¹¹

Eminescu urmează aici avangarda lingvisticii românești și europene, de la Hasdeu până la Franz von Miklosich (1813-1891), cu operele ultimului întâlnindu-se în vremea studiilor la Viena (*Die slavischen Elemente im rumunischen*, 1862). Poetul nostru urma, în același timp, propria filosofie a *arheului*, considerând că arheul limbii române este

cel de substrat traco-dacic care a *asimilat* toate superstraturile primite de-a lungul istoriei, de la cel roman (și cel mai important) și grec până la albaneză, paleoslavă, constituindu-se, de la începuturi, în limbă română: *Suntem români și punctum*. Este cel mai elocvent răspuns, peste ani, dat de Eminescu rudimentarei teorii politice a moldovenismului, ajunsă, acum, pe turnanta dodonică! „Cum albanezii și românii - conchide poetul - sunt unul și același popor, unii au păstrat limba tracă, iar cei din urmă și-au apropiat dialectul latin vulgar, nu mai e azi nici o îndoială.”¹² Eminescu distinge substratul tracic la toate popoarele din Balcani, la sârbi, muntenegreni, dalmațieni, bosniaci, croați, care, așadar, nu sunt cu adevărat slavi decât prin suprastrat/adstrat. De aceea, nici nu vedea un antagonism etnic între românii sud-dunăreni și „slavi”, polemizând, în acest sens, cu publicația germană „Neue freie Presse”, chiar și prin intermediul formulelor matematice: „Astfel *N[eue] fr[eie] Presse* se înșeală când admite un antagonism real între slavii de sud și români. Avem cu toții sânge tracic în vinele noastre.”

Eminescu nu pune semnul de raport invers între limba latină și cea dacoromână, cum o fac adepții actuali ai teoriei că latina are ca substrat dacoromâna (îi contrazice Ovidiu, care mărturisește că a scris versuri getice în structura ritmică a celor latine, care versuri, din păcate, s-au pierdut!), ci explică depărtarea românei de latină prin lipsa exersării în scris: „Limba română de aceea s-a depărtat și s-a înstrăinat așa de latină pentru că așa de lungă vreme nu a fost scrisă. Consistența unei limbe începe cu scrierea ei. Elementele primite în această scriere nouă fiind chiar¹³, devin consistente și rămân în limbă, dacă nu contrazic cu direcțiunea spirituală a poporului. Ele nu trebuie să coincidă cu natura limbei, ci numai să nu o contrazică.”¹⁴ Eminescu se arată uimit de faptul că, deși limba română a fost lipsită atâta vreme de forma scrisă, omogenitatea ei în toate provinciile românești este un adevărat miracol. Bogăția diferențelor dialectale și de grai, de aceea, trebuie să urmeze tendința centripetă naturală a limbii noastre și în forma scrisă, în contra etimologismului, a ciunismului, a tendințelor puriste, slavizante etc.: „Celor cari vor o purificare absolută a limbei, li vom răspunde că acele vorbe pe cari vor ei să le alunge sunt așa de concrete, așa [de] încredute în țesătura limbei române, încât trebuie să rupă țesătura toată ca să le scoți - și cum limba se deșiră alungând vorbe de-o iluzorie origine slavă, e dovadă în latiniștii noștri.”¹⁵

Numai cei care se cred stăpâni peste limbă pot ajunge la aberația că limba poate fi „curățită” artificial. Eminescu afirmă că limba se curăță și s-a

9 Ibidem, pp. 241-242.

10 Ibidem, p. 242.

11 Ibidem, pp. 243-244.

12 Ibidem, p. 245.

13 Clare, formă învechită.

14 Ibidem, p. 246.

15 Ibidem, pp. 247-248.

curățit singură de orice balast, în sutele de ani și că procesul va continua fără intervenția cuiva: „Am fi cam temerari de-a susține cum că limba noastră și-a sfârșit deja curățirea sa, că e organizată, că a ajuns stadiul ultim al dezvoltării sale, și că acum n-ar trebui decât constatarea formală a acelei dezvoltări prin etimologie și sintaxă. Limba noastră, placă-ne-o a crede - are un trai lung și de aceea-i și trebuie o dezvoltare lungă. Purizarea ei merge-nainte deși e mai bine ca să meargă prea încet decât prea iute. Noi - generațiunea de față, nu împlinim decât șanțurile - noi avem să dăm *noțiuni* poporului nostru, ca să cugete, limba clasică e sarcina generațiunilor viitoare.” Iar exemplul cel mai strălucit de dăruire de *noțiuni* pentru cugetare l-a adus poetul însuși prin traducerea *Criticii rațiunii pure*, dificila capodoperă a lui Kant, ca să mă rezum doar la acest exemplu. A remarcat-o, în comentariile sale, la traducerea eminesciană, și Constantin Noica. Asemenea, Maiorescu încă, în studiul *Eminescu și poeziile lui* (1889), anticipa că nu doar limbajul poetic, ci și întreaga cugetare românească va sta, în secolul următor, *sub auspiciile geniului lui*. Eminescu privește viitorul limbii române nu numai cu ochi de poet, ci și de om de cultură și de lingvist. Observă, mai întâi, că nu există o legătură directă între stadiul de evoluție a limbii și dezvoltarea literaturii și culturii, că se poate produce un decalaj între cultura claselor privilegiate și popor: „Cultura claselor privilegiate cel puțin e cu mult deasupra literaturii țării lor, dar e străină; literatura e națională, dar e în urma culturei. Popor de contraste - e o frază.”¹⁶ Introducerea de neologisme, mai ales latinizante, deși contribuie la accentuarea contrastelor dintre popor și clasa cultă, sunt necesare în măsura în care sinonimia nu este perfectă: „A *primi* în locul unei vorbe românești bune una latină care să însemneze tot aceeași, înseamnă totuși altceva, o altă nuanță a înțelesului, asta înseamnă a-și învaluți, a-și înnobila limba. O *espresiune* pentru mai multe înțelesuri e mizerie, mai multe *espresiuni* pentru un înțeles e copilărie, mai multe *espresiuni* însă pentru mai multe înțelesuri, deși sinonime, e adevărată *avuție* a limbei. Și această *avuție* o recomand cu deosebire inovatorilor noștri.”¹⁷ Eminescu vine cu exemple, ca un adevărat specialist. El subliniază nevoia stringentă și a unei reforme unificatoare a ortografiei și ortoepiei: „Dați un premiu pentru rezolvarea problemei ortografice? Rezolvarea problemei ortografice.” Apelează la exemplul filologului Giovanni Frolo, profesor de limbi neolatine de la Universitatea din București, autor al lucrării *O nouă încercare de soluțiune a problemei ortografice* (1875).

Un interes special acordă Eminescu ortoepiei,

¹⁶ *Ibidem*, p. 248.

¹⁷ *Ibidem*, p. 249.

tot din năzuința unificatoare a limbii române. El pornește de la modul defectuos de pronunție al fonilor și flecarilor, vorbind *pe nas*, contaminați mimetic prin cafenelele Parisului, dar nu se oprește la aceștia. De asemenea, face observații asupra particularităților de pronunție ale muntenilor, moldovenilor și ardelenilor, particularități de care nu se pot debarasa nici actorii pe scenă: „Toate astea le-am spus din punctul meu de vedere - adică din punctul de vedere al artei dramatice. Oricât de diferite [ar fi] pronunțiile în viață și în faptă, oricari ar fi proiectele filologiei de-a schimba pronunția cu desăvârșire prin principiul: «Si consuetudo vixeret, vetus lex sermonis adolabatur» - totuși pronunția pe scenă trebuie să fie pretutindeni una și aceeași - cea națională, căreia ardelenii îi zic «frumoasă» («Vorbește frumos românește»)./ Dacă această pronunție va avea puterea să schimbe filologia sau dacă filologia va avea puterea să schimbe pronunția, de-asta îmi pasă *mie* prea puțin - eu am constatat numai o trebuință esențială a teatrului, aceea a unei pronunții, pe [care] chiar publicului [î]i convine de-a [o] numi frumoasă, care va să zică îi place.”¹⁸ Și mai departe: „Fiecăruia din noi i-ar fi rușine să pronunțe rău nemțește, românește ba. Bărbații noștri din Transilvania - cei de litere chiar - nu pronunță adeseori mai bine decât oamenii din satul lor natal. Silescu-se oare profesorii de prin gimnaziile românești ca să-nvețe junimea a-și pronunța bine limba lor natală? Poate... dar nu credem; căci dovada vie e junimea din Universități, care adeseori își face o mândrie din aceea că pronunță cum în provincia lor respectivă. Cum am mai spus - nu facem nimăruie o crimă din străinism, cum nu-i facem din pronunția rea, însă pe cât avem încă vreme, să ne silim prin școli, de nu în casă și-n viața publică, de-a introduce o *pronunție generală*.”¹⁹ Eliminarea ortografiei etimologice era o condiție *sine qua non*: „- Teama etimologiștilor cum că fonetiștii vor consacra prin uz pronunția provincială și vor face dialecte, e iluzorie. Astăzi *mai* toate ziarele românești au aceeași limbă scrisă; va să zică în niciunul nu s-a consacrat vicii provinciale. Din contra, cu toată unitatea limbei literare pronunția diferă în fiecare provincie, ba încă, ce e mai mult, - ortografia etimologiștilor li lasă deplină largitudine de acțiune.”²⁰ Dovadă impresionantă de ce, despărțiți atâtea veacuri în state diferite, unitatea limbii române n-a avut niciodată de suferit: „Cum să ne explicăm atunci unitatea de limbă a poporului nostru, de vom permite cum că el a fost adus din diferite colțuri ale lumii romane? Abaterile de la unitatea limbei noastre se găsesc numai pe locuri pe unde se pot dovedi urmele unor elemente cvasi străine.”²¹

¹⁸ *Ibidem*, p. 252.

¹⁹ *Ibidem*.

²⁰ *Ibidem*, p. 253.

²¹ *Ibidem*.

Observațiile de aici, care dovedesc izbânda lui Eminescu în bătaia pentru limba română, din cumpăna veacului al XIX-lea, ar putea continua, fiindcă însemnările poetului referitoare la chestiune sunt cu mult mai extinse și mai bogate. Toate acestea ar trebui coroborate cu textele publicistice și cu cele literare având ca numitor comun *ontologia arheității*²². Numai aceasta dă splendoare viziunii eminesciene asupra limbii, în genere, și asupra limbii române, în particular. Și aici se vede profunzimea creștinismului eminescian, care n-a fost niciodată de suprafață, încât Lucian Blaga avea perfectă dreptate comparându-l cu românismul lui Coșbuc, bunăoară: „Eminescu e de un românism sublimat, complex, creator. El e mai aproape de ideea românească; Coșbuc e mai aproape de fenomenele românești. Coșbuc ar reprezenta poporul românesc printr-un fel de consimțământ plebiscitar, Eminescu îl reprezintă printr-un fel de legitimism de ordin divin.”²³ Legitimismul de ordin divin vine, în primul rând, pe calea logosului: *La început a fost cuvântul...* Este surprinzător să aflăm că, spre deosebire de Heidegger, dar, paradoxal, în imediata lui apropiere, Eminescu echivalează *arheul* cu Logosul, cu *informația* primordială. Căci ce altceva este limba unui popor decât pogorâre a Duhului Sfânt sub formă de limbi de foc asupra oamenilor? Când Eminescu își pune întrebarea dramatică (nicicum una facilă, de adecvare a cuvântului la adevărul cotidian, cum s-a crezut de către critica leneșă): *Ah! atunci ți se pare/Că pe cap îți cade cerul:/ Unde vei găsi cuvântul/ Ce exprimă adevărul? căderea cerului pe cap nu-i altceva decât a Sfântului Duh, simțit ca supremă responsabilitate hristică: Eu sunt Calea, Adevărul și Viața*. Limba, zice Eminescu, este textul original al lumii, Archaeus. El încearcă să explice enigmaticul concept de *arheu* dând exemplul unui text străvechi descoperit de un regizor și pus în scenă, reînviind o lume ce părea dispărută. Filosofia cuantică modernă o numește *informație*, pentru ca acad. Mihai Drăgănescu, creatorul *ortofizicii* să-i spună *informație*. El s-a arătat uimit să descopere această *sămânță informațională* în arheul eminescian: „Pentru Eminescu, Archaeus se găsește în sâmburele lumii, în existența cea mai profundă, dar și în structura lucrurilor. Chiar și pe hârtia scrisă. Cum de a putut gândi astfel în secolul trecut? *Archaeus*-ul eminescian este informația recunoscută astăzi de știință, dar și informația fenomenologică informatorială. Toată gândirea sa filosofică originală este consistentă, fragmentele scrise fac parte dintr-o viziune care este bine conturată, Eminescu premerge filosofii care au apărut și apar în ultima

22 A se vedea Theodor Codreanu, *Modelul ontologic eminescian*, Editura Porto-Franco, Galați, 1992.

23 Lucian Blaga, *Spațiul mioritic*, 1936, în *Trilogia culturii*, Fundația pentru Literatură și Artă „Carol II”, București, 1944.

parte a secolului al XX-lea și vor continua în secolul următor.”²⁴ Mihai Drăgănescu nu înțelegea cum de a putut Eminescu să gândească *cuantic* într-o vreme când o asemenea gândire nu era posibilă. De altfel, în manuscrisele poetului nostru se găsește prima referință românească și europeană la *cuantică*²⁵ (Max Planck va vorbi despre cuantică la 1900).

Dar Archaeus trăiește nu doar în textele scrise, ci și în cele nescrise, cum sunt povestea și mitul: „S-ascultăm poveștile, căci ele cel puțin ne fac să trăim și-n viața altor oameni, să ne amestecăm visurile noastre cu ale lor... În ele trăiește Archaeus...// Poate că povestea este partea cea mai frumoasă a vieții omenești. Cu povești ne legăm lumea, cu povești ne adoarme. Ne trezim și murim cu ele...”²⁶ Desigur, ne trezim și murim cu limba maternă, cea care ne leagă și ne adoarme prin harul mamei. De aici și până la a spune, ca Heidegger, că limba este *lăcașul ființei*, nu este decât un pas: „Ceea ce însă, înainte de orice «este», e ființa. Gândirea aduce la împlinire raportul ființei cu esența omului. (...) Această oferire constă în faptul că în gândire ființa vine înspre limbă. Limba este locul de adăpost al ființei. În adăpostul ei locuiește omul.”²⁷ Aidoma lui Eminescu, Heidegger atrage atenția asupra nefastei atitudini de *stăpâni* asupra limbii, cale a degradării deopotrivă a limbajului și a ființei, oamenii moderni ajungând în postura de a fi refuzați de limbă, goliți de ființă: „Omul nu este stăpânul ființării. Omul este păstorul ființei.”²⁸ Deosebirea de Heidegger vine de acolo că Eminescu abordează chestiunea din perspectiva Logosului creștin, pe când Heidegger s-a vrut un nietzschean, lăsându-se modelat însă de Platon și de poezia lui Hölderlin, cu acel *în chip poetic locuiește omul*. Pe urmele neștiute ale lui Eminescu, Heidegger²⁹ trebuia să ajungă la convingerea că *nu noi suntem stăpânii limbii/ființei-Adevăr, ci limba/ființa e stăpâna noastră*, convingere și a lingvistului de geniu care a fost Eugeniu Coșeriu³⁰.

Noi, oamenii, nu avem dreptul decât să le păstorum, după cum Iisus ne păstorește din veac.

24 Mihai Drăgănescu, în Mihai Cimpoi, *Dialoguri cu eminescologi din toată lumea*, Ed. Litera-David, Chișinău, București, 1999.

25 „Electricitatea. Este același cuant de putere, care c-o rezepește incalculabilă se preface într-un cuant egal în celălalt loc, fără a avea necesitate de-un substrat material suficient și proporțional pentru a se comunica. Curios lucru.” (Mss. 2267).

26 M. Eminescu, *Opere*, VII, *Proza literară*, București, Editura Academiei Române, 1977, p. 282.

27 Martin Heidegger, *Repere pe drumul gândirii*, traducere și note introductive, de Thomas Kleininger și Gabriel Liiceanu, Editura Politică, București, 1988, p. 297.

28 *Ibidem*, p. 322.

29 Solidaritatea dintre concepția despre limbă la Eminescu și Heidegger a fost consemnată și de alți eminescologi: Constantin Noica, Svetlana Paleologu-Matta, Mihai Cimpoi, Constantin Barbu, Dumitru Tiutiuca.

30 Eugeniu Coșeriu, *Despre esența limbajului poetic*, în „Convorbiri literare”, serie nouă, nr. 4 (208), aprilie 2013, pp. 30-31, trad. de Eugen Munteanu și Anamaria Prisăcaru.

Limbă și istorie

Că limba este întâiul semn distinctiv și cel mai caracteristic al unui popor, iată o chestiune care întrunește de mult un consens aproape unanim. Adevărul ei era atât de evident, încât cei din vechime substituiau pur și simplu, cu o metonimie curentă, un termen prin celălalt, identificând poporul cu limba pe care o vorbea. Cu atât mai mult au trebuit să se identifice românii cu limba lor, de vreme ce aceasta a constituit, secole în șir, un factor decisiv de coeziune etnică și un mijloc de apărare contra presiunilor asimilatoare venite din afară. În atașamentul fierbinte față de limbă a văzut italianul Antonio Bonfini, în secolul XV, caracteristica românilor, pe care îi știa încă folosind „limba Romei” și luptând cu îndârjire ca să n-o piardă, încât „s-ar zice – conchidea istoriograful lui Matei Corvin – că războaiele lor se duc mai mult pentru salvarea limbii decât pentru apărarea vieții”¹. Limba era un atestat neîndoelnic al originii lor latine, în numele căreia s-au străduit să-și asigure ființa etnică și culturală. Ei au putut adopta, temporar și tot din rațiuni defensive, alfabetul chirilic, adus din lumea slavismului sudic, dar n-au renunțat nicicând la limba lor, privită mereu ca o moștenire sacră. Când această limbă a putut fi „prinsă” în cărți și când tiparul i-a permis să circule mai lesne, ea a devenit tărâmul predilect al luptei pentru naționalitate. Așa se face că marii cărturari din epoca luminilor și de mai târziu au fost totodată istorici și filologi. S. Micu, G. Șincai, Budai-Deleanu s-au ocupat nu numai de trecutul țării, ci și de limba ei, alcătuind gramatici și polemizând cu detractorii străini. Încercarea lor și mai apoi aceea a latiniștilor din zona extracarpatică de a latiniza artificial o limbă de caracter neolatin, care evoluase organic, asimilând și alte elemente

furnizate în îndelunga-i experiență istorică, era însă sortită eșecului, ca orice agresiune raționalistă față de un fenomen organic. Geniul limbii, pentru a folosi expresia lui Herder, s-a răsfrânt asupra literaturii² și nu e surprinzător că moștenirea pe care lenăchiță Văcărescu voia să o transmită urmașilor săi era tocmai „creșterea limbii românești”. Căci limba însemna patria în diacronia istoriei sale, chintesența unei întregi dezvoltări istorice. „Nici un lucru nu interesează îndeobște o nație ca limba”, spunea Asachi³, iar Heliade făcea din evoluția acesteia, conformă cu exigențele timpului, o condiție a unirii și independenței⁴. Este ideea din care Kogălniceanu a dezvoltat, precum se știe, un întreg program, în jurul *Daciei literare*, publicație al cărei scop era să asigure „o limbă și o literatură comună pentru toți”. Ideea reapare în *Arhiva românească*, unde același Kogălniceanu îndemna „să ne ținem de limba, de istoria noastră, cum se ține un om în primejdie de a se îneca de prăjina ce i se aruncă spre scăpare!”.

Limbă și istorie. Domeniile se împleteau inextricabil, cărturarii din epoca pașoptistă li se devotau în mod aproape egal, sprijinindu-și programele politice pe temeuri extrase din amândouă. Căci ideea structurantă a României moderne, obsesia pe care o regăsim la originea celor mai de seamă inițiative pe tărâm politic și socio-cultural, a fost ideea latină, iar aceasta se revela nu numai prin istorie, ci mai cu seamă prin limbă. Limba îi apărea eruditului filolog T. Cipariu drept „cea mai scumpă ereditate”, iar lui Alecsandri, în același sens, „depozitul cel mai sacru lăsat de generațiile trecute (...)”, cartea de nobleț, *testimoniul de naționalitate al unui neam*⁵. Caracterul ei indispensabil îl sesiza

Cipariu, afirmând că „în viața unui popor pot foarte multe să lipsească la început: cultura, industria, știința și artele; dar limba nu poate să lipsească nici unui popor”, căci ea îl însoțește, organic, de la etnogeneza până la virtuala stingere⁶. Prin limbă cultura devenise, în epoca modernă, o condiție a fericirii și securității oricărui popor, cum ținea să declare S. Bănuțiu în faimosul discurs de la Blaj⁷, pentru a adăuga mai târziu, consensual, că «fără arte, științe, popoarele sunt ca niște arbori fulgerați și uscați, fără viață și frumusețe»⁸. Era o idee larg împărtășită, pe care, în alți termeni, o exprimaseră Bălcescu și Kogălniceanu, invocând biruința prin limbă, prin cântec, prin respectul tradiției, asupra vicisitudinilor de odinioară. J. Michelet n-a făcut decât să o exprime elocvent și pentru lumea străină, atunci când scria, la 1854, că „temelia acestei rezistențe nu e nicidecum sumbra acceptare a morții, tristul fatalism din cealaltă parte a Dunării, această încremenire a inimii care a sterilizat lumea musulmană: nu, e un principiu viu, iubirea înverșunată a trecutului, caldă legătură cu

această nefericită patrie, care e cu atât mai iubită cu cât este mai nenorocită. Românul nu o părăsește niciodată pentru totdeauna. El păstrează, intact, tot ce i-a rămas de la străbuni: îmbrăcăminte, obiceiuri, limba și mai cu seamă marele său nume: *român!*”⁹. Cuvântul închide în sine o întreagă istorie. O închide și o dezvăluie totodată, ca un martor neclintit în existența de două ori milenară a poporului nostru.

(Fragment din eseu publicat în volumul de autor *În orizontul istoriei*, Iași, Institutul European, 1994, p. 115-117. Cu asentimentul autorului.)

Note:

1. *Cântare României*, ed. II, București, 1967, p. 9.
2. Herder, *Scrieri*, București, 1973, p. 55.
3. *Gândirea românească în opera pașoptistă*, I, 1969, p. 194.
4. Heliade Rădulescu, *Versuri și proză*, București, 1972; *Pentru limba românească*.
5. V. Alecsandri, *Proză*, București, 1966, p. 427. Cf. și G. Barițiu, în *Foaie pentru minte*, 1840, nr. 25.
6. T. Cipariu, *Principie de limbă și scriptura...*
7. S. Bănuțiu, *Raporturile românilor cu ungurii*, Blaj, 1847.
8. Idem, *Estetica*, București, 1972, p. 25.
9. *Cântare României*, p. 9-10.

Cărți primite

1. Ioan Dănilă, *Alecsandri, din nou acasă (pledoarii documentare și jurnalistice)*, Ediție revăzută și din nou adăugită, Editura „Ateneul scriitorilor”, 2017, Bacău, 180 pagini, cu un Cuvânt înainte („Alecsandri, al nostru”) al autorului.
2. Ana Maria Gîbu, *Cafea cu zâmbet de rebelă*, versuri, Ed. „Antim Ivireanul” & „Destine”, 2011, Râmnicu Vâlcea, 148 pagini, cu un Cuvânt înainte („...Cu iz de rebelă”) de George Filip (Montreal) și o postfață („Ana Maria Gîbu și poezia la 14 ani”) de Cristina Ștefan.
3. Ana Maria Gîbu, *Secretul zborului*, versuri, Ed. Pim, 2015, Iași, 115 pagini, prefață („Secretul copilului-curcubeu”) de Mihaela Hură.
4. Titus Hotnog, *Scrieri, I* (Vrăbiorul Alb și alte scrieri literare) și *Scrieri, II* (Viața mea [jurnal]. Scrieri lingvistice), ediție îngrijită, studiu introductiv și bibliografie de Ion Nuță, cu un Cuvânt de încheiere de Ioan Dănilă, Editura „Egal”, Bacău, 2005, vol. I: 250 pagini; vol. II: 208 pagini.
5. Ion Maftai (Flavus), *Tăcerea cuvintelor (antologie de „false poeme”)*, Editura Printis, 2017, Iași, 285 pagini, cu un Cuvânt înainte („«Tu arzi, măi Ionel!» Maria lu’Alecu”) de Gruia Novac.
6. Ion Diviza, Ionel Iacob-Bencei, Ionel Stoiț, *Trei epigramaști români*, vol. selectiv și antologic, Editura Naldpress, 2017, Timișoara, 113 pagini, prefață de acad. Mihai Cimpoi.
7. Dan Constantin Măță, *Constantin Hamangiu 1867-1932*, Editura Hamangiu, 2013, București, 335 pagini.
8. Valeriu Lupu, *Mihai Eminescu - din perspectivă medicală și socială*, ediția a II-a - revăzută și adăugită, Colecția Patrimoniu, Editura TipoMoldova, 2016, Iași, 383 pagini, Cuvânt înainte („O nouă abordare a bolii lui Eminescu”) de Theodor Codreanu.
9. Viorel Savin, *Viețile Poetului. Publius Ovidius Naso în dramaturgia românească*, Editura Vicovia, 2017, Bacău, 449 pagini, studiu introductiv de dr. în filologie Ana Maria Răducan, note biografice de lect. univ. dr. Adrian Jicu.
10. Viorel Savin, *Implozia lui Melec*, roman, ediție definitivă, revăzută și adăugită, Editura Princeps Multimedia, 2017, Iași, 354 pagini, cu o prefață (Trebuie să scriu să mă salvez) de Ioan Holban.

„Limba vechilor Cazanii”

Nu trebuie să fii un mare specialist în lingvistică pentru a-ți da seama că astăzi, ca totdeauna, conchistadorii, în speță superputerile, exercită mari presiuni, adesea insuportabile, nu numai asupra resorturilor economice ale autohtonilor, ci chiar și asupra limbajului națiunilor cucerite, oricât de puțin rentabilă ar fi această neonestă strădanie. Mai mult decât altele, țara noastră a trebuit să facă față, în decursul vremurilor, celor mai nepotrivite infuzii verbale: slavonă, otomană, grecească, rusofonă, maghiară, precum și unor influențe moderne hibride: franțuzismele secolului trecut, italianismele lui Heliade, latinismele lui Arune Pumnul sau, mai recent, asaltul furtunos al idiomului anglo-american, care se vrea cu orice preț, și chiar reușește, a fi viitoarea limbă universală.

De pe urma tuturor acestor interminabile asalturi, limba noastră a avut și de pierdut și de câștigat. Am câștigat o deschidere către toate orizonturile europene, pe care țările occidentale nu o au, necunoscând influențele slave sau turcești sau chiar bizantine, și am pierdut prin aceea că zăcămintul autohton a fost împestrit cu teme incongruente și cu diverse idiotisme neproductive, pe care numai inerția lingvistică le-a salvat. E adevărat când se spune, cu o oarece nuanță malițioasă, că limba noastră e „ospitalieră”, și că acceptă cu prea mare ușurință importurile propuse de snobi, de oportuniști, de moderniști cu orice preț sau de anti-naționaliști, convinși ca specie lamentabilă ieșită de curând la drumul mării și încurajată pe față de conchistadori. Dar e bine să constatăm că limba română e mai credincioasă fondului latin decât franceza, în care transformarea istorică a cuvintelor este mult mai radicală. Ca să nu mai vorbim de filonul anglofon, în care, de exemplu, ideea de apologie e trecută, cam hilar, în sectorul scuzelor, și mai sunt destule.

Între limitele Europei, limba română ar putea fi dată ca exemplu pentru corectitudinea ei față de surse, pentru inteligența cunoscută de a tria, de a accepta și respinge toate influențele, de a păstra cele mai convenabile punți de legătură cu limbile fraterne și învecinate.

Există, desigur, în langajul curent și multe cuvinte și expresii „eratic”, care nu-și au locul în economia

comunicării diurne. Ele au rămas, prin insolitul lor sau datorită unei eufonii a absurdului, precum diverse gângănii în chihlimbarul unor copaci terțiari. Orice limbă, cât de „cultă”, are astfel de „epifenomene”, de prieteni „falși” sau inofensivi pe care i-am putea compara cu niște cățelandri care aleargă în jurul unei trotinete... Dar oricâtă strălucire ar putea avea la un moment dat un termen „de adopțiune”, el nu va face carieră în nici o limbă, dacă nu creează familii, dacă nu se adaptează legilor naționale, dacă nu găsește complicități benefice în fondul general de cuvinte.

Să luăm totuși exemplul unui termen de curând intrat în vorbirea curentă: week-end. În măsura în care el semnifică cele două zile libere de la sfârșitul săptămânii, el este suportabil, poate chiar greu de evitat pentru cetățeanul mai puțin scrupulos. Dar când te ia gura pe dinainte și spui: „la sfârșitul week-endului”, implantul devine discutabil și chiar reprobabil.

În aceeași ordine de idei, dar dintr-o perspectivă inversă poate că ar trebui rediscutate și solecismele: „mai superior, mai inferior”, pe care mulți profesori de liceu le condamnă, poate pe bună dreptate. Oare tot ceea ce este superior (sau inferior) are același grad de superioritate (sau inferioritate)? Între popoare, americanii se consideră cei mai superiori din lume, iar pe noi și pe bulgari ne etichetează drept cei mai inferiori din Europa. Formulă inexactă în ambele sensuri, dar cum se poate spune mai economic? Întrebăm, nu dăm cu parul! Nu cumva simțul limbii e mai bună călăuză decât o regulă gramaticală?

Noi, românii, ne străduim să pronunțăm cât mai corect cuvintele străine, iar dacă le mai și împrumutăm, avem în vedere să le denaturăm cât mai puțin. Dar nu-i vom spune niciodată lui Michel Angeli - Mihai Anghel (nici măcar Michel Age, ca francezii). Dacă zicem Londra, Effel (nu Aifel), Sreber în loc de Schreiber etc., e că ne-am luat după francezi și așa a rămas. Acum ne luăm după englezi și zicem: Eigiacs în loc de Ajax, „eici bi au” în loc de has-be-o și altele. De ce această competiție între pronunțări inutile și incorecte?

Se pare că se dă o luptă surdă, pe toate planurile, între popoarele depășite și cele care depășesc. Caruselul istorico-politic aduce neîncetat alte și alte state în prim-plan, în postura de lider mondial. Așa au fost romanii, macedonenii, otomanii, Napoleon, hitleriștii, bolșevicii. Acum e noua ordine mondială, care nu știm ce-nseamnă, nici cine a votat-o, dar care se folosește de limba engleză ca de un posibil esperanto universal. Poate că nu e rău să avem o a doua limbă, dar de ce să suporte limbile naționale toate popoarele? Și dacă e trădare, să știm și noi.

Probabil că în utopiile referitoare la globalizare se pornește și de la ideea că limbile mai și dispar. În timp, mai greu, dar dispar. Așa s-a întâmplat cu latina sanscrită, cu limbile dacilor, cu cele mesopotamice, cu limbile băștinașilor din America și Africa și cu altele. E inevitabil ca o cultură superioară să-și impună limba, fără prea mari eforturi. Mă refer la triburile primitive,

cu un limbaj de trei-patru sute de cuvinte. Dar în Europa nu există triburi primitive. Deci presiunile lingvistice nu se fac în interesul băștinașilor, ci pentru ca supra-puterile să-și etaleze orgoliile și dorința de supraviețuire. Sigur că acum mijloacele de influențare sunt mai multe, mai variate și mai puternice: televiziunea și cinematografia în primul rând, internetul și diverse ramuri ale tehnologiei, muzica rock (sau cum i-o mai zice), arta computerelor, plus școlarizarea preferențială. Dacă la un film nu ne sună în urechi vorba englezească, parcă filmului îi lipsește ceva. Iar în domeniul roboticii culturale nu ai ce căuta dacă nu cunoști limba partenerilor care, deocamdată, ne țin la poartă până vom atinge treapta de inițiere subiectivă și variabilă numită de ei „credibilitate”.

Dar, pentru moment, Har-Maghedonul național și cultural e încă departe. El se pregătește pentru generațiile următoare, dacă între timp civilizația robotică nu se va răzgândi și nu va pleca să cucerească alte galaxii mai profitabile. Mai acută, pentru noi, este problema inconștienților, a „converților” și a concușionarilor din rândurile noastre, care, din diferite motive, cele mai multe neonest, se-nvrednicesc să demoleze cu un elan de nedescris toate meterezele apărării noastre, dar și toate speranțele generațiilor viitoare de a-și păstra personalitatea românească, la fel de nobilă și de demnă de respect ca și a celor care vor să ne schimbe după chipul și asemănarea lor.

Despre mentalitatea de servitori ai multora din consătenii noștri s-a mai vorbit. Degeaba! Jargonul păsăresc vehiculat de aulolaci are o mare forță de remanentă. Am auzit chiar profesori de limba română, chiar miniștri, urându-le elevilor de la bacalaureat : „baftă!” și ne mai mirăm că, pentru elevi, superlativul cel mai iubit e „mișto”? Că folosind termeni precum cei de mai sus, plus „gagiu”, „șucar”, „nașparliu”, „muie”, plus înjurăturile în clar cântate de unele formații rock, plus alte „țigănisme” (care pot fi onorabile în jargonul minorităților de culoare), nu facem decât să trivializăm limba română, să o declasăm în ochii altor popoare, din care unele ne și pândesc pe la cotitură.

Poate că folosirea unui limbaj suburban sau infrațional să fie și semnul unei dorințe de libertate, de a scăpa de corsetul unor reguli propovăduite cu prea multă suficiență de dascăli, rigizi și nemiloși. Mulți dintre aceștia iau drept literă de evanghelie propriile lor bănueli lingvistice și le susțin orbește de pe poziții inchișitoriale. Așa sunt partizanii lui „î” din „i”, care chiar dacă au o dreptate parțială, se fac că uită că reforma stalinistă făcea parte dintr-o manevră de îndepărtare a limbii române de aspectul latin și de apropiere de grafiile slavone. Ei bine, profesorii dogmatici uită că limba vorbită este alambicul în care se decantează limbajul oficial, iar nu invers. Profesorul de română nu este un dictator care impune reguli, și dacă le calci te pune la stâlpul infamiei. El trebuie să ne ajute să trecem strada, nu să ne tot fluiere pe la răspântii dacă nu pășim pe zebra sau desconsiderăm semaforul roșu. Ba să nu ne mai și amendeze.

Mai ales că multe din interdicții sunt discutabile sau supuse acreditării ulterioare prin votul limbajului uzual. Am avut mahnirea și stupefacția să aud la radio un îndrumător pledând pentru folosirea termenului „look” (!?), deși cuvântul „aspect” ne pare suficient și, în orice caz, mai puțin servil.

Același învățător propunea să folosim termenul de „răspunzător” în locul celui de „responsabil”, propunere care-l descalifică, indiferent de diplomele lui. Îmbibați cu teorie (care în unele cazuri nu e câtuși de puțin nevinovată), dacă nu păstrăm legătura cu viața, ajungem să ne desenăm singuri cai verzi pe pereți.

Criticăm vechi structuri acceptate, cum ar fi „coboară jos” sau „mai superior”, care au, desigur, un mare grad de incorectitudine, dar trecem complicitari pe lângă firme de „fast-fooduri” răsărite în orice mahala, ca și cum la noi populația americană ar fi majoritară. Avem mari hoteluri cu firme în limbi străine, ca și cum ne-am afla în Uganda sau Ruanda-Burundi, dar și niște ateliere de cizmărie intitulate pompos „factory” (!?). Unde ești tu, Tepeș Doamne, să-i stigmatizezi pe lingăii, țucălarii și pe toți românii cu mentalitate de servitori?

Nu avem nici cea mai mică intenție de a da lecții sau directive lexicale, că nici Academia nu are vreo putere în acest domeniu, ca dovadă că reforma lui e ignorată de unii. Dar, de la tribuna bunului simț al limbii, îi rugăm pe specialiști să mai analizeze unele piste. Și să nu se orienteze în mod mecanic după „autoritatea de lucru judecat”. De exemplu, nouă ni se pare că **înec** se pronunță totuși cu doi n. Și nu vedem de ce trebuie să renunțăm la o scriere care păstra aspectul latin al cuvântului, sau sunt directive care par în contrasens cu spiritul limbii. Puțin ne pasă că pârâu vine de la **perrua**, noi îi spunem pârâu fiindcă face parte din familia râurilor. Există și o adaptare prin înțeles, nu doar una mecanică, etimologizantă. Mânăstire, mânășă - așa se pronunță în popor, de ce să îl silim să pronunțe „mânăstire”, „mânășă”, sugerând o intonație asirochaldeeană (ca să zicem așa)? În limba noastră, n înaintea labialelor devine m, și am spus mereu: Stambul, Stamboală, Stambă. Acum a venit vremea hipercorecțiilor (dar împotriva spiritului limbii) și scriem Istanbul (cu n) ca să nu greșim etimologic față de „is tin bolon”.

Mai sunt unele exemple de legiferare forțată la care ne putem referi. Expresia „vin trezit”, impusă de vorbirea muntenească, e greșită fiindcă vinul când se degradează nu se trezește ci se trăzește (de la bulgarul trezviți). Pe baza logicii lingvistice s-a impus „cracă, crăci” de la crac, deși exista foarte vioi termenul „creacă”, format de o sugestie combinatorie dată de cuvântul „creangă”, de care e păcat să nu se țină seama.

Exemple sunt multe, nu le căutăm înadins, fiecare atitudine beneficiază de argumente pro și contra. **Gramatici certant** - să-i lăsăm să se sfâșie între ei, iar noi să vorbim limba părinților noștri, căci numai ea ne ferește de a fi desființați. Nu e greu să ne orientăm. Chiar dacă nu avem prea multe studii de specialitate, dacă iubim neamul din care facem parte și limba lui, e mai greu să cădem în vreo greșeală capitală.

Aromânii sunt oprimați de o mie de ani, românii transilvăneni tot de-atâția (și au puțini Ghermani și Sorin Mitu cu mentalități patologice, a la Ephialte), basarabenii gem sub cnut de 150 de ani (și nici acum n-au scăpat), regătenii au fost (și sunt) parveniți de toate liftele din lume, dar, cu mici contaminări, limba poporului a rămas curată, precum „limba vechilor Cazanii”.

„Limba noastră”, la centenar

Să recunoaștem: mare binefacere este împlinirea unei cifre rotunde de la un eveniment care merită aniversat sau comemorat. Ne întoarcem la acea vreme, deschidem (din nou sau - de ce nu? - pentru prima oară) cartea care ne vorbește despre acel subiect și ne trezim că avem în față „alt” text sau pur și simplu ne bucurăm să aflăm lucruri neștiute până atunci.

Așa mi s-a întâmplat în iunie 2017, când, în ziua de 22, s-au rotunjit o sută de ani de la tipărirea, în „Cuvânt moldovenesc”, a poeziei „Limba noastră”, de Alexie Mateevici (16 mart. 1888, Căinari, jud. Tighina, Republica Moldova - 13 aug. 1917, Chișinău). Am cercetat câteva materiale (inclusiv ediția îngrijită de Ion Nuță) și am descoperit astfel că prenumele este Alexie, nu Alexei, că un manual de citire editat în perioada interbelică se laudă că deține aprobarea Ministerului Instrucțiunii Publice, dar transcrie neglijent un cuvânt („Rai”, în loc de „Roi de fulgere, ce spintec/Nouri negri, zări albastre”) și mai ales că preotul-poet catalogase drept depășit mesajul din poezia lui Gheorghe Sion (22 mai 1822, Mamornița, Cernăuți - 1 oct. 1892, București) „Limba românească”. A spus-o apoi și George Călinescu, fără cruțare: „Ca poet G. Sion e nul”¹⁾, după ce la începutul medalionului din „Istoria...” sa îl numise „viitorul cântăreț al limbii române”²⁾. Așezându-l în „ceata numeroasă în epoca lui a versificatorilor”³⁾, decretează: „Vestita lui *Limba românească* e rizibilă”⁴⁾, transcriind prima din cele șase strofe: „Mult e dulce și frumoasă/Limba ce vorbim,/Altă limbă-armonioasă/Ca ea nu găsim” etc. E posibil ca G. Călinescu să fi prelungit părerea mentorului „Junimii”: „O cauză capitală a ignorării este ridiculizarea poetului de către Maiorescu”⁵⁾. Poate așa a fost încurajat un versificator ca N. T. Orășanu (1833-1890) să o parodieze pentru a critica

puterea din vremea sa: „Mult e dulce și bănoasă/Cârma unui stat,/Altă vacă mai lăptoasă/Ca ea n-a mai stat./Saltă inima-n plăcere/Și rinichi[i]-n pept/Când vezi pusu la putere/Chiar fără vreun drept”⁶⁾. Și totuși „Limba românească” deține, mai ales în prima strofă, „calități care o fac utilă în menținerea ideii de națiune”⁷⁾. Dovadă ar fi faptul că românii din Cernăuți au așezat-o pe internet, ca ecou la mitingul din 17 oct. 2017 privind interdicția autorităților de la Kiev de a se instrui în limba maternă⁸⁾. Finalul e la fel de mobilizator și azi: „Vorbiți, scrieți românește,/Pentru Dumnezeu!” Când vine rândul basarabenilor, G. Călinescu îi pomenește pe amândoi: „După G. Sion, Mateevici dădu o nouă serie de definiții ale limbii române (*Limba noastră*), cu imagini superioare de mare poezie”⁹⁾. Am ascultat-o cântată de liceenii din Chișinău în decembrie 2016, când în sfârșit a fost adoptată măsura prin care se oficializează scrierea cu *â* și *sunt*. Adolescenții au interpretat nu doar partitura imnului național al Republicii Moldova, ci au transmis celor peste 200 de dascăli dintr-o mare sală de conferințe mesajul de legitimitate a viețuirii vorbitorilor de limbă română într-un spațiu motivat istoric.

Note:

1) G. Călinescu, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, București, Editura „Minerva”, 1982, p. 256.

2) *Ibidem*.

3) *Ibidem*.

4) *Ibidem*, p. 257.

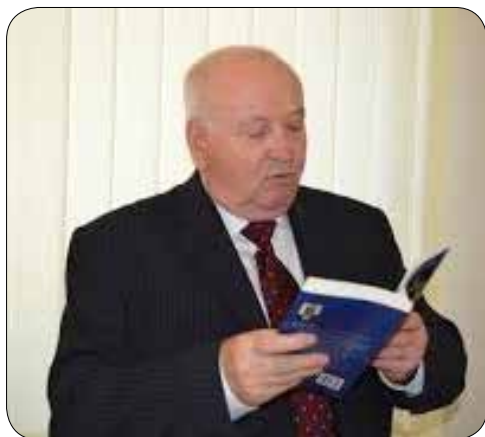
5) *Ibidem*.

6) *Ibidem*, p. 340. Al doilea *i* l-am adăugat noi.

7) Ioan Dănilă, *De o sută de ani, „Limba noastră” și autorul ei*, în „Deșteptarea”, Bacău, [anul XXVIII], nr. 7946, din 11 aug. 2017, p. 6, rubrica „România pentru toți”.

8) bucpress.eu/politica/apelul-de-protest-al-comunitatii/-19-oct-2017

9) G. Călinescu, *op. cit.*, p. 941.

În apărarea limbii române „un imperativ de ordin național”

Vorbită în decursul istoriei îndepărtate de păstorii și plugarii care ne-au lăsat moștenire versurile *Mioriței*, limba română a străbătut veacurile păstrându-și originea, alcătuirea și virtuțile expresive, înfruntând obstacolele și refăcându-și în vremuri de cumpănă forțele regeneratoare, prin păstrarea graiului celor mulți.

Din vorbele plugarului român, din țesătura cuvintelor care poartă în ele bucuria cât și truda, speranțele și înțelepciunea, cântecele și basmele noastre, limba română și-a durat temelia trainică, păzită cu sfințenie generații și veacuri de-a rândul. Fiind indisolubil legată de națiune, ca element definitoriu și constant al ei, limba română este chemată să transmită și să perpetueze valorile create de geniul poporului român.

Limba este primul semn distinctiv al specificului unui popor, marca cea mai elocventă a spiritualității sale. De aceea studiul limbii și literaturii române a constituit, aproape întotdeauna, cum scria cu peste un secol Titu Maiorescu: „un imperativ de ordin național”. Școala are misiunea să-i facă pe toți elevii să cunoască limba română, să le cultive interesul și pasiunea pentru studierea limbii române, să le stimuleze dorința de a citi, să le dezvolte gustul estetic. Ca și alte popoare, poporul român are toate motivele să fie mândru de limba sa bogată, viguroasă, plină de savoare, capabilă să exprime cele mai alese nuanțe ale gândirii și simțirii. „*Limba este tezaurul cel mai prețios pe care-l moștenesc copiii de la părinți, depozitarul sacru lăsat de generații trecute și care merită să fie păstrat cu sfințenie de generațiile ce-l primesc.*”

Aceste rânduri constituie o definiție plină de patriotism a poetului - cetățean Vasile Alecsandri

și atrag atenția asupra datoriei sfinte pe care o avem de a păstra limba neamului, de a o face aptă să-și îndeplinească funcțiile social - culturale, corespunzătoare gradului de civilizație atins la un moment dat, în mersul ascendent al societății omenesti. Practica activității noastre confirmă pe deplin faptul că numai stăpânind și aplicând creator cele mai eficiente metode, contribuția fiecărui învățător și profesor la instruirea și educarea copiilor capătă valențe superioare.

Limba s-a învățat, se învață sistematic, în primul rând la școală, începând din învățământul preșcolar, și mai ales din cel primar. Școala este principala păzitoare și păstrătoare a tezaurului limbii române naționale.

Nu e exagerat a afirma că felul în care se vorbește și se scrie într-o țară e un indiciu al nivelului la care se află școala. A vorbi și a scrie corect, a păzi ca pe o comoară limba poporului nostru, a veghea la dezvoltarea ei constituie o îndatorire de fiecare zi, la îndeplinirea căruia cadrele didactice sunt chemate să contribuie cu lumina cunoștințelor și cu căldura sentimentelor lor patriotice.

Limba română este sufletul întregului învățământ, pe cunoașterea ei se sprijină însușirea tuturor cunoștințelor care fac din om un membru folositor societății. În cadrul procesului de învățământ predarea și învățarea limbii și literaturii române ocupă un loc central. Importanța ce i se acordă în cadrul sistemului de pregătire decurge dintr-o serie largă de motive obiective socio- educaționale, care obligă la continua perfecționare a metodologiei de predare - învățare la toate disciplinele de învățământ.

Slujitorii școlii au datoria de onoare față

de oamenii viitorului de a le forma deprinderi temeinice de scriere corectă, de a folosi în mod creator bogăția lexicală, de a respecta cu strictețe normele limbii române literare. Cultivarea limbii se înscrie astăzi pe coordonatele majore ale popoarelor civilizate. Limba oricărui popor este în continuă mișcare și preferă permanente schimbări, determinate de nevoia de exprimare a unor prefaceri în diverse sectoare. Fără însușirea limbii române nu poate fi concepută evoluția intelectuală viitoare a școlilor, pregătirea lor corespunzătoare la celelalte obiecte de învățământ.

Fiind creată ca instrument de comunicare în societate, limba română, permanent legată de aceasta, este obligată să evolueze împreună cu ea pentru a se putea adapta la toate nevoile de comunicare. Rezultă că limba progresează odată cu societatea și că este necesar de a o studia în evoluția ei, în legătură cu societatea. În limbă se oglindește în întregime viața unui popor cu obiceiuri și datini, cu sentimentele și felul lui de a gândi. În școală sădăm în conștiința și inima fiecărui copil dragostea și prețuirea pentru limba strămoșească deoarece pentru toți cetățenii, indiferent de vârstă și naționalitate, profesie, cunoașterea și aplicarea normelor limbii literare este o trăsătură a personalității lor. Toți slujitorii școlii au datoria de a cultiva la elevi dragostea pentru limba noastră românească, dar poporului îi este dat, în mod deosebit, să formeze priceperi și deprinderi de exprimare corectă, orală și scrisă. Studiul limbii române în ciclul gimnazial trebuie să asigure însușirea normelor exprimării corecte, care să le ofere elevilor posibilitatea de a recepta corect conținutul lecțiilor la toate disciplinele de învățământ. Aceasta este cerința ideală, în realitatea de azi însă...

Cultivarea și apărarea limbii române este o problemă de mare actualitate care poate îmbrăca cea mai strălucitoare haină civică și politică în același timp, în sensul cel mai deplin al cuvântului. Deprinderea de a folosi oral și scris o limbă literară curată, bogată și nuanțată reprezintă datoria civică nu numai a specialiștilor ci a tuturor cetățenilor acestei țări, indiferent de naționalitate, religie sau de locul ocupat în sistemul organizatoric al societății.

În anul 1916 în primul său articol de cultivare a limbii române, intitulat: „Cum știu românii românește” (Revista Școala Normală Nr.1, nr. 5, mai 1916, pag. 260), profesorul Iorgu Iordan afirma: „Oricine ascultă cu oricare atenție vorbirea celor cu care vine în contact observă prea adesea lucruri cu adevărat supărătoare și la prima vedere, neexplicabile. Limba noastră maternă cu

simțul căreia ne naștem și pe care apoi o studiem în școlile de toate gradele a ajuns aproape de nerecunoscut, așa de stâlcită pare în gura celor care o vorbesc!” Lucrul valabil și astăzi, se pare!

Tot profesorul Iorgu Iordan în revistele *Limba română*, din luna mai 1986, nr.5, pag. 6 și *Limba literară*, Craiova, 1917, pag. 46 reafirmă ideea că: „Respectarea legilor structurii gramaticale, ale sistemului lexical și ale celui fonetic sunt întocmai cu legile după care se desfășoară fenomenele naturii și ale vieții sociale”... (ale societății noastre de astăzi, pseudo reformiste - conchidem noi).

Cum orice transformări în sistemul economico-social-cultural pot fi benefice în evoluția generală a unei societăți - rod al unei gândiri serioase și înțelepte a guvernanților, așa și erorile comise de puterea actuală ar putea fi catalogate catastrofale și neomenite, găsindu-și corespondent în definiția mentorului *Vieții Românești*, G.Călinescu, care afirmă: „în orice țară o greșală de ortografie aduce cu sine epitetul de incult pentru cel ce a greșit.”

Cultivarea și apărarea limbii române a fost mereu în atenția scriitorilor de talent care prin munca lor perseverentă au dat o nouă strălucire vocabularului tradițional, îmbogățirii limbii române cu neologisme adunate, precum și stilurilor atât de diverse ale literaturii contemporane.

Prietenul de o viață a lui Tudor Arghezi, prozatorul atât de modern Gala Galaction, îi sfătuia astfel pe tinerii scriitori: „Muncind vei învăța să scrii corect, conform gramaticii, conform sintaxei, muncind vei învăța cum să legeni o frază pe arcuiri noi. Muncind vei învăța cum să treacă, printre norii rândurilor tale, argintii și tremurătoare, luna imaginii frumoase. Muncind vei învăța să faci gândul să se miște pe hârtie, cum îți este nevoia la pas, în trap ori vijelios ca El-Zorab. Muncind vei izbuti într-adevăr să arăți... că ai talent. Vai! Dacă ai talent. Căci nu ai, toată viața ta e de prisos.” (Gânduri și fapte din veacul meu, 1955, p.240)

Problemele cultivării și apărării limbii române l-au preocupat în mod deosebit pe Mihail Sadoveanu: „Nu sunt filolog - afirma Ceahlăul literaturii române -, dar îmi place să citesc cărțile de filologie. Nu le citesc ca să le discut în contradictoriu, ci ca să judec prin mine însumi unele fapte surprinzătoare pe care le-am observat în procesul de dezvoltare a limbii noastre. Ca să-mi fac mai limpezi lucrurile, am cercetat și ascultat limba românească la fața locului. Am citit cărți vechi nu ca un savant înarmat cu mijloace particulare de cercetare, ci ca un cititor care dorește să-și clarifice problemele încă nelămurite.”

Înainte de 1989, aproape toate ziarele și revistele literare aveau rubrici periodice în care se publicau articole despre diferite probleme ale limbii literare. Astăzi - limba română, care a fost îngenunchată o perioadă de cinci decenii -, în zona ei de rezistență populară a rămas tot timpul în preajma Vârfului cu Dor, ca un fenomen de împotrivire la prostie, la împilare, la detenție, strângulare sau hăituire. Ea, limba română, spre slava și nemurirea ei, a fost complice cu trecutul, cu marii ei făuritori, dar mai complice va fi cu adevărat cu ai viitorului. Timpul ne aparține în egală măsură, dilatându-se intens în vatra vorbirii, de unde provine puterea de dăinuire și nemurire.

Puțina importanță a limbii române a ajuns aproape o dogmă. Sunt manuale de limba română care dovedesc lipsa de grijă și de seriozitate în studierea acestui obiect de învățământ. A intrat așa de adânc în apucăturile noastre, încât nici izvoarele din care se învață limba noastră, gramaticile și creștomatiile, nu sunt alcătuite în mod cuviincios - afirmă IORGU Iordan, la p.265 a aceluiași articol „Cum știu românii românește”. După 1989, în mass media limba română este aproape de nerecunoscut, frecvente sunt greșelile

de exprimare orală și scrisă, de ortografie, la radio și televiziune, în presa locală și națională.

Mentorul *Junimii* era partizanul îmbogățirii vocabularului limbii române prin neologisme, mai ales din limbile romanice „Acolo unde lipsește din limbă un cuvânt, iar ideea trebuie neapărat introdusă, vom primi cuvântul întrebuițat în celelalte limbi romanice mai ales în cea franceză” (*Neologisme*, 1881 - III).

Considerăm că a revenit în actualitate ideea criticului de combatere a tendințelor de stricare a limbii, deosebit de periculoase fiind calculul lingvistic și beția de cuvinte, specifice parlamentarilor de astăzi.

Dacă Titu Maiorescu, la data respectivă, se ridica prin studiile sale lingvistice împotriva monitorizării limbii, cu atât mai mult noi astăzi avem datoria sfântă de a veghea la apărarea și cultivarea limbii române, așa cum altădată T.Maiorescu o făcuse: „... în lupta pentru limbă și adevăr și contra jargoanelor franțuzite și nemțite și a beției de cuvinte, d-l (Titu Maiorescu s.n.) a rămas învingător, autorii loviți de pana sa energetică nu mai cutează a se întoarce la obiceiul lor de a înșira cuvinte nouă în loc de idei adevărate.” (Mihai Eminescu, *Timpul*, 1878)

DOAMNEI MELE, LIMBA ROMÂNĂ

Doamnă, când veni-va vântul
Doar o vorbă aș mai vrea să-ți spun;
Mi s-a împietrit cuvântul
Alte stele-n calea mea apun!

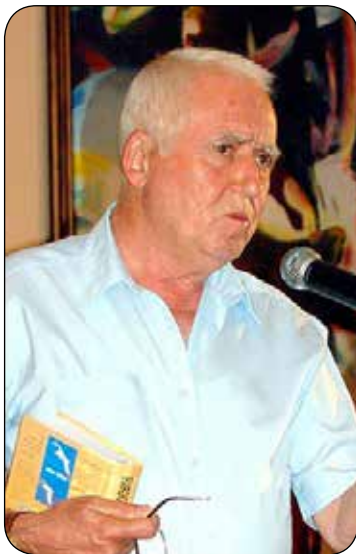
Uneori mă tot gândesc
Mi se clatină în zori privirea;
Unii, Doamne, cum de îndrăznesc
Să sfideze însăși nemurirea!

Vine vremea să mă pierd în flori
Mă apropii de o toamnă grea;
Te-am văzut mireasă printre nori
Când s-aprinde lacul într-o stea!

Doamnă, cum aș vrea de-acum
Să-ți sporesc în lume strălucirea;
Sufletului care îl adun
Zi de zi cu vorba și iubirea!

Constantin MĂNUȚĂ

M. Barbu

SE MIȘCĂ LUMEA, SE APROPIE CONTINENTELE

- Început de eră nouă ? -

O cugetare hegeliană spunea că întâmplarea este necesitate înțeleasă. Adică, zicem noi, când este și asumată, în cazul personalităților accentuate sau a unui grup de indivizi care cochetează cu anumite discipline, unele fiind și de referință socială.

Aserțiunea avansată ne este de trebuință pentru deschiderea comentariilor... critice despre un roman francez extrem de problematizant, intrat și pe piața de carte din România, în prima jumătate a anului 2015. Reacția imediată, după o lectură integrală, cu însemnări și adnotări substanțiale, este de uimire, și de șoc, aparent introvertibil. A doua, în palierul de fond al textului, admirabil tradus, cu notele însoțitoare, de către Daniel Nicolescu, care te pune pe gânduri ca un avertisment de tsunami. Și ca un făcut, despre declinul Occidentului se știa câte ceva de mai multă vreme („un Occident care își atinge sfârșitul sub ochii noștri”).

În baza de date a ideologiei primare, se află purtătorul de cuvânt al viitorului apropiat, scriitorul francez **Michel Houellebecq** (n. 1958). El pare să fie omniscientul ghid al omenirii din zona Europei și a Asiei.

Și acum întâmplarea. Lansarea cărții, prevăzută pentru 7 ianuarie 2015, a fost umbrită, dacă nu dislocată, de evenimentul tragic din redacția revistei „Charlie Hebdo”, când un număr de gazetari au fost secerăți de gloanțele unor mitraliere, în plină zi de o grupare musulmană. Ulterior, aceasta și-a asumat atacul armat, motivând că din cauza blasfemiei pe care i-au adus-o, prin caricatură, profetului Mahomed.

Cu o anticipare fenomenală, romanul prezintă trama narativă - din zona Universității Paris IV - Sorbona, care, în degringolada lumii moderne, se află pe panta decăderii morale, politice și științifice, nemaiputând să-și recâștige prestigiul de odinioară, decât trecând la islam.

Reconvertirea financiară pe care o impune noul patron saudit rămâne ispititoare pentru mulți universitari. Primul care acceptă și se implică mai mult decât convingător se arată a fi... rectorul Robert Redinger.

După cum autorul îi urmărește meticolos ... devenirea, el a fost „cârțița”, cel chemat și autorizat să facă primul pas de ... *supunere*. Sau altfel spus, trimis la înaintare încă de pe vremea când acceptase supuelnic, în Belgia, în fața imamului Zavantem și a vreo zece martori, să rostească „formule rituale de convertire la islam”.

Tot așa, lăsând ușa deschisă pentru redevenirea profesional-științifică a lui François, protagonistul-povestitor, mereu pus în gardă de mutațiile posibile într-un prezent imediat, sau într-un viitor deloc îndepărtat. El va renunța astfel la pensia de 3472 de euro.

Acest suspans de viziune, cu atât mai mult de concretețe, merge pe ceea ce semioticianul Umberto Eco a numit *opera aperta*.

La urma urmei, marile opere clasice din literatura universală își datorează trăinicia tocmai datorită viziunii imprimate textelor pe care le-au patronat. Viabilitatea din epopeile lumii a fost asumată de fiecare națiune în parte, în funcție și de stadiul evoluției culturii, ca și a civilizației, a stadiului de dezvoltare a acestora. Așa încât, întoarcerea la familia patriarhală și la ramificațiile religioase înregistrate de Biblie constituie o altă cale de reprezentare narativă în acest roman pidosnic.

Noutatea lui, așa zice singularitatea lui în aria prozei europene (de până acum!), fiind cap de serie în peste 40 de țări, unde se va înfățișa într-o altă haină lexical-națională de-a lungul anului 2015, se impune și prin dezbaterea religioasă, prin prezentarea și

dezbateră de tip religios, fie în catolicism, ateism, mahomedanism ș.c.l. Toate acestea reprezintă studii de caz, politologie și sociologie, discipline bine strunite fiind ținute sub reflectorul analizei, atât cât este nevoie pentru străfulgerarea ideii în sine - *unitate în diversitate*. Dacă nu se găsește în prezent, undeva anume, atunci se coboară în istorie, în trecut, în lumea imperiilor. Musai poate fi găsit un model.

A treia ofertă narativă angajează *zona libidoului* până la descărnare și desfrâu deșănțat. Mediul universitar rămâne o platformă de juisare a experimentelor efervescente în materie de sex ale lui François (și bucurie nesperată pentru Freud - clinicianul dacă ar fi trăit! - 1856/1939).

Lucrând 7 ani la o teză de doctorat, fiind absorbit peste cap de incitarea subiectului, François a rămas celibatar. Vrând - nevrând s-a închis astfel într-o carcasă a neutralității, față de societate, și implicit, față de sine. De aceea, autorul îi asigură slobozenie în tot comportamentul său atipic.

Ca să-și facă personajul viabil, mizantrop, în biografia-i asumată (chiar literar vorbind), scriitorul îl implică mai peste tot, unde punctele nodale ale narațiunii i-o solicită.

Cum departamentul de învățământ superior nu îi este străin niciunui sistem social, nici personajul acesta nu stă prea departe de problemele sieși contemporane. Iată de ce suntem informați, pregătiți de a recepta toate câte se petrec, fie și pe vremea actualului președinte al Franței - François Olland, fie coborând în timp, după Primul Război Mondial ori după Al Doilea Război Mondial.

În această întoarcere, pregătind istorismul cauzei ori demersului, nu este uitat nici Napoleon, nici Republica sau Imperiul Roman (cel al lui Augustus, înainte de toate). De fapt, urmărind ascensiunea politică a lui Robert Redinger și transformându-l într-un vizionar de durată, îi stabilește un ideal precis - Imperiul Roman.

Modelul de imperiu nu este nici al celui Otoman și nici al celui Persan. Stabilindu-l cu doar două milenii în urmă, Mohamed Ben Abbas s-a arătat cu totul diferit de înaintași. În această mare uniune de state ale Europei, vor fi atașate și multe alte țări arabe, pe lângă Maroc și Tunis, Libanul și Egiptul.

Toate acestea și multe altele se înscriau în proiectele noului ministru de externe Ben Abbas, căci se pronunță romancierul: *islamul avea drept misiune purificarea lumii prin descotorosirea de doctrina dăunătoare a intrupării*.

Rămâne foarte puțin important, semnificativ, nici atât, că autorul sau personajul lui și-a susținut o teză de doctorat, intitulată: *Joris-Karl Huysmans sau ieșirea din tunel* (787 de pagini).

Pe parcursul derulării narațiunii de față, întoarcerea la cărturarul din sec. 19, se face destul de clar și nu întotdeauna în planul elogiului. Din când în când, despărțirea de maestru este mărturisită cu argumente și precizări de idei, de date, de atitudine.

Se exprimă Michel Houellebecq că nu moartea lui Christos îl impresionase pe Huysmans, ci suferințele fizice îndurate de acesta. Ba chiar și în *domeniul criticii de artă, pozițiile lui Huysmans te puteau păcăli. Luase agresiv partea impresioniștilor, pe vremea când aceștia se războiau cu academismul vremii* (...); în propriile romane, se arăta mai puțin sedus de simbolism sau de impresionism, cât de o mult mai veche tradiție picturală cea a maeștrilor flamanzi.

Este ceva iconoclast în această formă de manifestare a lui Houellebecq, cel care a primit în 1991 *Premiul Tristan Tzara*, pentru a treia culegere de poeme *La poursuite du bonheur (În căutarea fericirii)*.

Nu ne împăunăm cu numele românului evreu, devenit emblema valorică, nefiind singurul caz, și nu numai în Franța, doar atragem atenția cititorului nostru asupra prețuirii pe care au acordat-o francezii valorilor literar-culturale, afirmate într-o țară a libertății depline.

Cu sau fără explicații (fie și narative), François își urmează obiectul reflectat sau propus de a fi astfel: fie în latura științifică, în cea libertină, care nu de puține ori devine scabroasă, fără măsură (la un moment dat, personajul este interesat de istoria bordelurilor), în cea social-politică, ba zăbovește într-o retragere conștientizată la o mănăstire, nu pentru mult timp însă.

Un subiect atât de interesant, parcă mai temperat decât în spațiul nostru românesc, se circumscrie personajului Tanneur, lucrător securist, a cărei doamnă, fiind universitară, îi face legătura la François. Discuțiile cu acesta, în câteva reprize - acasă la Paris și la țară, undeva în apropierea abației Liguge, îi reconfirmă personajului (alias, autorului), mișcarea lumii prin invazia afro-asiaticilor în Europa, ca într-un început de eră și de apropiere, *no comment*, a continentelor. Care va fi politica de orientare? Dar mai ales religia tuturor? Deocamdată, nimeni nu poate decide limpede un *încotro!*

Nici Biserica catolică n-are o poziție clară în această privință, pe când islamul socotește că prin reprezentanții lui de vârf asigură în totalitate credința întru Allah, singurul Dumnezeu al lumii.

Intelectualului francez i-a sosit ceasul de a fi tribun, de a se implica într-un orizont de viață total diferit de cel care i-a fost oferit până acum. Unii dintre francezi îi susținuseră pe Stalin, pe Mao sau pe Pol Pot în decursul secolului 20, fără ca asta să le fi atras reproșuri; intelectualul din Franța nu trebuie să fie responsabil, nu stătea în natura lui să fie.

Iar este invocat Redinger previzionarul, un fel de tătuc genial care, prin teoriile lui aplicate în eurasia, pune la mare strâmtoare demografia din India și China (dacă ambele țări și-ar fi conservat civilizațiile tradiționale, rămânând străine de monoteism (...), ar fi putut să scape de sub influența islamului; câtă vreme însă se lăsaseră contaminate de valorile occidentale, se vedeau la rândul lor condamnate).

Influența lui René Guénon era vădită, ezoterism și metafizică!

Urmărindu-și teza cu obstinație, romancierul, în postura gazetarului imparțial - vezi, Doamne, obiectiv! - și informat la zi, nu este el omniscient?, observă că în proiectatul 2017 (sau 2027), Partidul Musulman din Belgia ajunsese la putere. Desigur, în Anglia, Olanda sau Germania, partidele musulmane naționale făceau deja parte din coalițiile de guvernare. Belgia însă era a doua țară după Franța, în care partidul musulman avea majoritate.

În pauzele acestui *politicalfiction* (P.F) autorul, ca un *alter ego* bine strunit în profesionismul de catedră (*ex cathedra*), își strecoară gândul retipării operei lui Joris-Karl Huysmans (1848-1907) într-o ediție *Pleiade*, el fiind cel mai îndrituit în această privință (după părerea editorului care l-a chemat să officieze întreg edificiu).

Romancierul scrie dezinhibat despre fenomenele

politice cu aceeași dezinvoltură de stiluri supravegheate îndeaproape într-o claritate de distribuire a determinărilor parcimonios organizate în comunicare. Semnele de exemplificare ar viza interioarele de clădiri, de biserici și mănăstiri, descrierile de natură, aproape fade, fără entuziasme sau bricolaje lexicale. Este limpede că autorul are fixații aparte, departajări de substanță între poezie și proză, între critică literară și jurnalism de ținută.

În schimb, descrierile de gastronomie sunt spumante, aparțin cuiva cunoscător în materie, făcând deliciu cititorului interesat de cazuistică. Ies din cadrele prestabilite trei dintre aceste descrieri (ale unui gurmand sadea):

- *una* a oficiilor de gazdă făcute de securistul Alain Tanneur, la Paris, și la locuința sa de la țară, de lângă mănăstire;

- *alta* a nenumăratelor oferte, minunate în varietatea lor culinară, desfășurată în doi (de Redinger și François) la vila din Paris, unde a locuit cândva, nu departe în timp, Jean Paulhan (1884-1968), membru al Academiei Franceze, mult timp director al celebrei reviste *Nouvelle Revue Française* (el însuși scriitor și publicist, traducător de faimă). Să fi avut romancierul în vedere, în subtextul demersului său, că noul regim islamic mătură și dislocă tot ce a aparținut trecutului? Să fi aplicat sloganul marxist *să ne despărțim de trecut râzând*? N-avem nimic de pierdut decât lanțurile! Păi doctrină musulmană este asta?

A *treia* descriere, suficient de fastuoasă pentru scopul urmărit, se referă la serata protocolară organizată de noii patroni saudiți ai Universității Paris IV- Sorbona.

Scriș la persoana întâi, tot romanul are o pertinentă strălucire a unui *ego* culisant sau glisant, în funcție de morfosintaxa comunicării care va să vie. Așa că pentru această a *treia* descriere, Michel Houellebecq rămâne ghidul de serviciu, și, din când în când, rezonatorul grupului din care facem și noi parte. Iată cum începe:

Când am pătruns în prima sală, am regăsit cu încântare bannerele firmei de catering libanez care mă însoțise în tot răstimpul cât scrisesem prefața. Știam de-acum meniul pe dinafară. Așa că am comandat cu competență.

O *identificare în fugă*: Publicul era compus din obișnuitul amestec de universitari francezi și demnitari arabi: de data asta însă erau mulți francezi, aveam senzația că veniseră toate cadrele didactice. Lucru de înțeles: să te pleci în fața noului regim saudit încă era considerat de mulți un gest cam umilitor, un act de, să-i spunem, colaboraționism. Detaliile pe care François le oferă cu generozitate de la recepția sorbonardă catalizează așteptările personajului cu drumul deschis spre islam. Gândind ca un cartezian căruia i se pare a fi ieșit la „interval” prea tranșant cu proiecțiile sale într-un viitor încă nedefinit suficient, temându-se ca *identității* de odinioară, scriitorul își selectează de acum verbele de acțiune, plasându-le în marja unui condițional optativ: *aș străbate, aș lăsa, aș intra, în jurul meu s-ar face liniște, mi-ar invada spiritul, m-aș pătrunde de măreția ordinii cosmice, toți colegii mei ar fi prezenți, toți ar fi îmbrăcați cu togi* („autoritățile saudite reinstauraseră recent portul acestui veșmânt de aparat”).

Scriitorul francez își convoacă, în finalul romanului, doar două personaje: pe artizanul întregii

tevaturi internaționale, pe Redinger. Acum este ministru de externe. Prozatorul îi impune, în consens, câteva fulgurații scripturale într-un stil gazetăresc administrativ: *nu mai avea timp pentru îndatoririle de președinte al Universității*. Personajul, încântat de ascensiunea profesională(l) a lui Redinger, se alintă narcisist, cum acesta, deși în poziția lui înaltă, și-ar fi dorit (iarăși viitorul ipotetic - viitorul I sau viitorul II, cum învățasem cândva unii dintre noi!) „să rostească însuși discursul pentru [re]primirea mea la facultate”.

Al doilea personaj ar fi fost Myriam pe care ar fi avut-o în gând în timpul rostirii discursului de răspuns.

Prin esențializare tematică sau extrapolare funcțională, deducem limpede că autorul (cel modern, de bună seamă!) trebuie să rămână preocupat de politică până la implicare și supunere. Că i se poate asigura dreptul la iubire fără a fi îngrădit în libertinajul său, dacă este universitar (ciudat, nu?!). Altfel - și aici intervin cele **Zece porunci**, desprinse din lumina nestinsă a Coranului.

Restabilind ideea de familie, cu indicatori clari despre femeie și poligamie, ca sporindu-se numaidecât numărul credincioșilor și, în principiu, trăinicia credinței pure, cea întru Allah. Că *patria și patriotismul, erou național* au rămas doar vorbe în vânt. Acum, în Franța se află afro-asiatici, evrei, coreeni și chinezi, alte națiuni ale lumii. De îndată ce toți aceștia au fost naturalizați, ei își cer drepturi egale cu nativii. Atunci, omenirea încotro!?

Deplasările oamenilor în spațiile primitive sau respingătoare ale unor continente, începând cu cel european, îndeamnă pe mai marii statelor dezvoltate - pe puternicii lumii, să regândească în termeni concreți, implicațiile și ramificațiile cugetării geniale a lui Descartes: *sic cogito, ergo sum*. Pentru atestare multiformă, religia și nu catolică! - se arată a fi o cale ductilă.

Supunere (ce noutate de impunere a unei forme lungi de infinitiv ca titlu la o scriere voit modernă) ca roman este un moloh prin nenumăratele determinări și conținuturi. Nu de puține ori, ele rămânând de bravadă: nume de străzi, de oameni, de femei clorotice, de personaje, descrise în tehnici balzaciene în care dominante sunt fiziologiile. Chiar și cele referitoare la politică - la descrierea partidelor: Socialist, Frăția Musulmană, a ministerelor (Armatei, Finanțelor, Internelor, al Serviciilor Secrete), a mișcărilor extremiste coordonate de Jean - Marie Le Pen (apoi de fiica lui), a școlilor musulmane private, a străngerii de fonduri în contul Asociației Greenpeace, a oficiilor bancare și multe asemenea. Supunere, deci, sugerează autorul, înseamnă în noile condiții ale vremurilor *adaptare*. Nu însă una oarecare, ci *absolută* (sic!).

Chiar trimiterele cu scop la scrierile îndrăgite și importante ale maestrului Huysmans se cuvin reperate sub același acoperământ ideatic. Nici biografia acestuia nu este lăsată în voia timpului păgubitor. Maestrul redescoperise credința la 44 de ani. Primul sejur a fost la mănăstirea trapistă din Igny. Pe 14 iulie, se spovedea după îndelungi ezitări, meticolos relatate în romanul *En Route*. Iar ucenicul lui îi calcă pe urme, dar nu se dovedește mult mai neascultător decât modelul pe care îl urma și în viață.

„Înarmat” cu tot ceea ce înseamnă comunicare în sec. 21 - celular și tabletă la purtător, televizor, dar și acasă, internet, mai puțin presă scrisă, dar nu

neglijabilă în niciun fel - personajul fuge de alegeri, boicotând prin neprezentare miza acestora.

Cu toate că operase adevărate disecții de ordin sociologic și politic în timpul contemporan sieși, cartea romancierului francez rămâne de stringentă actualitate, în întreaga lume, fiind un fanion de veghe pentru tot viitorul care se va derula de aici încolo.

Socotită cap de serie, în timp, se va încărca de un binevenit istorism, deschizând drumul comentariilor cu privire la importanța literaturii în existența ființei umane, înnobilând-o în devenirea sa estetică. Atunci se va vedea cota de piață a informației conținute și validate ulterior, precum și dimensiunea literarului care a determinat rapiditatea răspândirii textului.

*

Într-o ultimă secvență din roman se dezvoltă sec bucuria pasageră privind începerea cursurilor universitare când se vor întoarce studentele.

Și...

O notă avertisment, denumită Mulțumiri, o vizează pe Doamna Agathe Novak Lechevalier, conferențiar la Universitatea Paris X - Nanterre care i-ar fi furnizat toate informațiile despre această instituție. Dacă toate născocirile mele se înscriu într-un cadru cât de cât credibil, asta i se datorează doar ei. Astfel de truc romantic (de loc postmodern) se arată în consens cu întoarcerea spre sec. al XIX-lea, din cadrul căruia a făcut parte J-K. Huysmans, ca discipol al lui E. Zola.

P.S.

Dacă ieșirea în public cu poezie i-a adus unele premii, apariția prozatorului a stârnit destule controverse și contestații, încă din 2005 (citim pe manșeta a doua a acestui roman).

Romanul Posibilitatea unei insule (La possibilité d'une île) a primit *Premiul Interallié*, în 2005. El a trezit polemici înverșunate, iar numărul admiratorilor săi nu este egalat decât de cel al detractorilor (scriu *cei de la Humanitas, unde a apărut romanul*).

Câteva marginalii critice, provocate de notațiile de pe coperta a IV-a. Nu încapă îndoiala că ele fac parte dintr-o strategie de marketing. Și că desprinse din context, ele devin dacă nu bizare, cel puțin adevărate și, deci, credibile, de luat în seamă. Totul se putea rezolva mult mai simplu - prin atașarea unor pagini de bibliografie critică, referențială - și din *Le Monde*, din *Le Journal Dimanche*, din *Lire* (La libre Belgique) ș.a.

Iată câteva inadvertențe sau exagerări voit sentimentale pentru care s-au dat în vânt unii detractori, ei vizând materia narativă, sunt sigur, și din acest roman. Așadar:

- De unde până unde Michel Houellebecq este cel mai important scriitor francez actual?

- Se practică undeva în lume asemenea ierarhii păguboase, dacă nu cumva voit conjuncturale, numai pentru a aduna verzișori în teșchereaua editurii?

- Ori de câte ori formula s-a auzit în spațiul românesc, gândul nostru a devenit cenușiu. Nu spun mai multe, pentru că ar trebui să lansăm un studiu de caz! Și apoi, ce înseamnă *actual*? Dar *contemporan*? Ce interacții există între cei doi termeni?!

- Alăturarea lui Michel Houellebecq lângă Huxley și Orwell, în privința literaturii de anticipație mi, se pare corect susținută de Emmanuel Carrere, în *Le Monde*. Dar că primul e mai puternic decât ei, în privința lui Dumnezeu, mi se pare o eroare de a gândi catharsisul

religios și revelația divină în cu totul alți parametri ai creștinismului, față de cei cunoscuți până acum. Pe de altă parte, în romanul *Supunere* căile de supraviețuire și de mântuire conduc spre Allah! Și atunci *cui prodest* toată tevatura critică dezvoltată în *Le Monde*?

- Este de mirare pentru criticul literar român că poate citi la Alain Finkielkraut, în *Journal de Dimanche*, formulări de sărituri la trapez, întâlnite la Michel Houellebecq cum că *are geniul detaliului semnificativ*, că *îmbină savant concretul și abstractul, narațiunea și filosofia* etc.

- Oprim aici citatul căci altfel ar trebui să-i reamintim Dânsului că toată literatura modernă europeană (Proust, Gide, Valéry, V. Woolf, Joyce, H.P. Bengescu, Camil Petrescu, Th. Mann, Dostoievski, în secolul XIX ș.a.) doar prin *detaliu semnificativ* s-au impus ca să fim dreți și să nu cârtim în fața adevărului evocat în *Supunere* - semnificația lui nu există. E prea crud și multiplicat în actele sexuale, în cele gastronomice, în cele politice, dar n-au relevanța pusului pe gânduri decât cele politice, vizând islamizarea lumii!

Nu de puține ori chiar descrierile religioase sunt jurnaliere, adesea de ghid, cum spuneam mai sus. Ctitorului i se vâra (în gât, în ochi, în creier, dacă este posibil) informația primară a scriitorului, gândind că ipoteticul „adrisant” va fi obligat să proceseze în consens. Iluzie, nu optică, ci faptică. *Departee griva de iepure!*

- Deși este ultima formulare, din sursa citată, aceasta rămâne și cea mai exactă în privința evaluării romanului. Scrierea se cuvine socotită un tulburător op narativ despre mișcările de conștiință ale oamenilor din anumite zone ale lumii. Primele chemări ale unei conviețuirii pașnice sunt ale religiei și ale comunicării interumane, interinstituționale, ale statuării liber înțelese a legilor dominante.

Autorul, cunoscător în profunzime al structurării unui stat contemporan, știe foarte bine puterea pământului roditor sau nu, în orice loc s-ar găsi Omul (doar a absolvit Institutul Național de Agronomie, Paris - Grignon), a căpătat viziune cinematografică în Școala Națională Superioară Louis Lumière, apoi și-a sedimentat frazarea stilistică prin formele clasice de comuniune - *imediată* (prin gazetărie), *de durată* (prin poezie și proză), *de colocvialitate* (prin eseistică).

În general, întreaga narațiune se arată a fi o deschisă pledoarie pentru adaptarea omului modern la existența socială, politică și religioasă a timpului/ lor. Nu încrâncenarea diplomatică, nu războaiele, indiferent de natura lor - (drepte și nedrepte, cum ne spuneau „ieri” mai marii zilelor), ci religia împăciuitoare, clementă pentru toate categoriile de oameni. Așa ar trebui să fie în realitate! Iar atunci când s-au acumulat divergențe, aparent ireconciliabile, este îndrituită convocarea unui *sinod*. În cadrul acestuia să se dezbată toate neajunsurile religioase și să se ia hotărâri clare care privesc *dogma, morala sau disciplina bisericească*.

Romanul *Supunere* poate fi înțeles nu numai ca un avertisment venit din partea unui scriitor francez, care a văzut cum statul multinațional nu poate funcționa în mod egal pentru toți locuitorii lui. Că legea nu se mai poate impune cu forța așa cum s-a întâmplat pe vremea colonialismului.

Dar islamul?!

Păstrarea și cultivarea limbii (XXVII)

Argument

Limbă a neamului meu

Noi vom coborî, ne vom duce ca niște ape în marile fluvii, și numai tu vei rămâne mereu tânără, să porți în lume cuvânt despre vestiții grădinari ai doinei și ai dorului, limbă a neamului meu.

Noi vom trece ca primăverile și ca florile, cu rod sau fără de rod, și numai tu vei grăi despre faptele noastre cele adevărate, limbă cu miresme de busuioc și cu scilipiri de piatră scumpă, a neamului meu.

Cu truda noastră îți împlinim destinul, cu viața noastră îți primenim puterile, cu cântecele noastre îți desăvârșim veșmântul muiat în veșnicie, limbă de dor și de doină a neamului meu.

Vor veni după noi rânduri și rânduri de urmași, care se vor adăpa la izvoarele tale și se vor lumina la strălucirea ta, să ducă mai departe nădejtile tale, limbă de freamăt și de mărire a neamului meu.

Biruit-au gândul, biruit-au setea, vulturul și bourul pregătindu-se să-și apere ce-i în stăpânirea lor dintotdeauna, să rămâi mereu tânără și să porți prin lume cuvânt despre noi, limbă a neamului meu.

Tăria ta ne-a scos din neputință, strălucirea ta ne-a luminat veacurile, focul tău ne-a încălzit cu alcătuirii fără asemănare și am ieșit mereu de sub valul furtunii, limbă frumos zidită a neamului meu.

Noi ne trecem ca primăverile și ca florile, cu rod sau fără de rod, și numai tu vei grăi peste vremi despre iubirile și luptele noastre, despre alcătuirile din culoare, din piatră și din cuvânt, limbă coborâtore din zei, a neamului meu.

Tu ne-ai ținut uniți, chiar dacă furiile nopții ne-au rupt și ne-au împrăștiat departe de locurile în care noi sau părinții noștri am fost sărutați de lumină. Ție ne-am închinat, în tine am crezut și prin tine ne-am izbăvit de moarte și de uitare nesfârșită, limbă sfântă a neamului meu.

Și astăzi, când vânturile cele rele par a se mai risipi, tu ne aduni mai aproape de sânul tău cald și ne înveți cum să tăiem drum înainte prin bălării și ierburi viclene, limbă fără de moarte a neamului meu.

Ion Popescu-Sireteanu

Cuvântul MAMĂ

Pentru mulți dintre vorbitorii limbii române, cuvântul *mamă* face parte numai din sfera termenilor de înrudire, denumind o femeie considerată în raport cu copiii ei, sinonim cu *maică*, *muică* sau cu *mușă*.

Cuvântul este folosit și ca termen de dezmiardare cu care o femeie se adresează copiilor ei sau, prin extensiune, cuiva mai tânăr. Însoțit de cuvintele *mare*, *bătrână*, termenul *mamă* are înțelesul „bunică”. Îndeosebi prin părțile sudice ale țării, *mamă* se folosește și ca termen de respect, când cineva vorbește de o femeie mai în vârstă sau când i se adresează direct. Mamă este și un animal de sex feminin în raport cu puii săi.

Urmat de adjectivele *bună* sau *dulce*, cuvântul

mamă este în opoziție clară cu *mamă vitregă* sau *mașteră*, *măștioaie*, *măștihoaie*. Aici am preciza că *mamă dulce* nu este un calc lingvistic, adică o traducere dintr-o altă limbă, cum le-a părut autorilor **Dicționarului limbii române**, ci o asociere firească, proprie limbii române, așa cum avem *tată dulce*, *frate dulce*, *soră dulce*.

Folosit figurat, cuvântul are mai multe întrebuințări, mai frecventă fiind cea de „ocrotitoare, protectoare, apărătoare”.

În poetica populară, termenul *mumă*, variantă a lui *mamă*, a fost apropiat de *ciumă*, realizându-se câteva ziceri precum: „în față mumă și în dos ciumă”, folosită pentru caracterizarea celui fățarnic; pentru unii *mumă* și pentru alții *ciumă*,

folosită pentru cel care favorizează pe cineva și asuprește pe altcineva sau îl nedreptățește.

Cu sens educativ, se afirmă că, „unde da mama, crește”, arătându-se, prin urmare, că pedeapsa aplicată în familie este spre binele copilului, obligându-l de mic să respecte normele vieții sociale. „Mielul blând suga la două mame”, se spune despre cel care știe să se acomodeze unor situații noi și să tragă foloase. Un vechi dicton spune că „prevederea este mama înțelepciunii” (aici *mamă* are sensul „obârșie, început, izvor”).

Cuvântul este întrebuințat în o seamă de expresii și locuțiuni. Astfel, *de mamă, despre mamă* sau *dinspre mamă* înseamnă „în linie maternă”; *de mama focului* sau *ca de mama focului* se întrebuințează cu sensul „grozav, strașnic”: *fuge (ca) de mama focului*, ceea ce poate însemna „fuge rupând sau mâncând pământul”; *la mama dracului* se folosește cu înțelesul „foarte departe, într-un loc necunoscut și nedorit”; *cum l-a făcut mama sau mă-sa* înseamnă „dezbrăcat, gol pușcă”: a sărit pe geam gol pușcă, de teamă să nu-l prindă, dar mai înseamnă și „naiv”, „cu sufletul curat”, „sincer”; *de când era mama fată* are sensul „de (foarte) multă vreme, de demult”. Expresia *a cere cât pe mă-sa* are înțelesul „a cere mult, a exagera prețul”: ceri și tu cât a cerut țiganul pe mă-sa când era s-o vândă. Iar *o mamă de bătaie* se întrebuințează cu sensul „o bătaie neobișnuită, grozavă, de pomină”.

Mamă sau varianta *mumă* apar frecvent în mitologia populară românească, mai ales în formele compuse: *muma-pădurii*, *mamacodului*, *mama-huciului*, *mama-dracului*. *Mama-pădurii* este și numele unei boli a copiilor mici, când aceștia nu pot dormi și plâng, iar *mama-codului* este și numele unui descântec pentru copiii mici care nu pot dormi. Rămânând tot în sfera mitologiei și a credințelor populare, mai amintim că *mamă-mușă* înseamnă, pe alocuri, „vrăjitoare”.

Multe dintre formele compuse ale lui *mamă* sau *mumă* sunt nume de plante: *mama-bubelor* este „buruiana de pocitură” sau „drobița”; *mama-mașteră* este planta numită „trei-frați-pătați”; *muma-pădurii* sunt numite plantele cunoscute și sub numele de lipitoare, floarea pădurii sau dumbravnic; *mama-ploaie* sau *mamaploii* este „pătlagina” sau „limba oii”, iar *mama-secării* este „secara cornută”.

Dintre păsări, codobatura se numește și *mama-cucului*.

Placenta, ca parte a corpului femeii, se numește pe alocuri și *mama-muierii*.

Se consideră că cele mai vechi atestări ale cuvântului *mamă* sunt cele din Psaltirea Scheiană, din Psaltirea Hurmuzachi și din alte texte

manuscrise și tipărituri din secolul al XVI-lea. Ceea ce nu s-a consemnat în **Dicționarul limbii române** este că termenul *mamă*, cu derivate și variante ale lui, este atestat documentar ca nume propriu încă din secolele al XI-lea și al XII-lea. Faptul este deosebit de important, dacă ne gândim că în felul acesta vechimea atestării crește cu cinci sute de ani! Iar dacă se va dovedi, cu noi argumente, că Psaltirea Scheiană și alte texte considerate ca datând din secolul al XVI-lea, au fost traduse în română din latină, în mileniul întâi, cum susține foarte documentat prof. I. C. Chițimia, în studiul **Începuturile scrisului în limba română**, în revista „Noi Tracii”, XVIII, nr. 174, aprilie 1989, p. 2-11; nr. 175, p. 14-18, atunci se va vedea că și acest cuvânt are atestare străveche.

Fără a mai vorbi de prezența variantelor și derivatelor la dacoromâni, se cuvine să precizăm că *mamă* este întrebuințat cu mare frecvență și în dialectele românești din sudul Dunării. La aromâni, de pildă, se folosește și forma *mamă*, dar circulație mult mai mare are *mumă*, cu mai multe sensuri, cum se poate constata din **Dicționarul dialectului aromân** 766, 832.

Și la meglenoromâni, cea mai mare frecvență o are forma *mumă*.

HARABABURĂ...

Astfel m-am înțeles cu poetul turc Mustafa Köz
 într-o seară macedoneană
 sub cerul când vână când roz

El găngurea hitita
 eu îi ofeream răsărita

Până am început, într-o doară
 să înșir cuvinte de origine turcă
 precum într-un fel de mazurcă...

Eu spuneam: *pilaf!*
 El răspundea: *pilaf!*

Voiam să-l fac praf,
 încât am continuat turuiala:
Pafta, musaca, iaurt, kefir,
 (nu mă mai opream cuvinte să înșir)
cacealma, salcâm, sacâz, cerdac
 (voiam să-i vin, poeticește, de hac)
conac, sarma, taifas, caldarâm
 (dovedeam a mă trage de la Râm)
Mahala, pehlivan, sofa, serai
 (amestecam în ceai o aripă de rai)
șandrama, sipet, caimac, chilipir
 (mă trezeam recitind din Dimitrie Cantemir)
pașă, agă, huzur, bei
 (o lume animată de cicisbei)
han, harem, haham
 (abia de mai respiram)
haihui, haimana, hamal
 (ludic valah în port oriental)
mahala, sictir, hatâr...

Era *bairam* lingvistic, nu *câr-mâr!*

Din volumul *Cod Numeric Personal*, în curs de editare.

I. Hojma

Păstrez de la mama în vocabularul pasiv (ea îl avea în vocabularul activ) cuvântul „hojma” pe care nu l-am mai auzit niciodată, la altă persoană, până în prezent. O singură dată, în toată viața mea de împătimit cititor, l-am întâlnit în cartea *Dăruind vei dobândi* a scriitorului N. Steinhart (monahul Nicolae Delarohia) în predica „Falsul idealist” în următorul context: „Falsul irealism nu-i decât fariseism și se identifică purtării preotului și levitului care au trecut nepăsători pe lângă cel aflat în marea strâmtoare (îi vor fi acordat în gând consolări irealiste: Mai bine ar fi făcut să stea acasă și să nu umble *hojma* teleleu-tănase de colo până colo)” (pag. 43-44).

Așa cum reiese din acest context, dar și din modul corect utilizat de mama, termenul „hojma” se tâlmăcește în românește prin termenii „mereu”, „întruna”, „încontinuu”, „fără încetare”.

Atât *Dicționarul limbii române moderne*, apărut în anul 1958, la Editura Academiei R.P.R., cât și *Dicționarul explicativ al limbii române*, apărut în anul 1998, la Editura Univers enciclopedic, sub egida Institutului de lingvistică „Iorgu Iordan” al Academiei Române spun că adverbul „hojma” este de origine ucraineană, cu grafia „hozma”.

Bunicul matern al mamei era armean. De câte ori pomenea mama de el o făcea folosind invariabil sintagma „bunicul armanu”.

Ce cred eu?

Una din explicațiile mele ar fi că acest străbun înainte de a se fi stabilit în Burdusacii Zeletinului a locuit vremelnice în Ucraina, timp în care pe lângă alte cuvinte ucrainene, l-a însușit și pe acesta. Existența în lexicul armean a termenului respectiv,

împrumutat din ucraineană, ar fi cea de-a doua ipoteză sau explicație posibilă.

Mama, femeie simplă de la țară, nu știa să-și pună astfel de probleme. Ea nu știa nici care-i fusese numele de armean, înainte de a fi primit botezul în adevărata credință ortodoxă, moment în care străbunul meu și-a luat numele Botezatu.

II. „Siluirea” substantivelor, cale a îmbogățirii limbii

Forma verbală a substantivului „eutanasiu”, pronunțată pe un post de televiziune am auzit-o prima dată la Traian Băsescu pe când era primar general al capitalei. O auzise și el la cineva în care avea încredere probabil, o preluase și o folosea ca drept inovația lui.

Concret: în timpul acelei campanii furibunde, pornite împotriva câinilor comunitari, care, în treacăt fie vorba, în loc să fi dus la dispariția lor de pe străzile orașelor, așa cum își propuseseră edilii, ei s-au înmulțit, primarul general al capitalei de atunci, Traian Băsescu, a spus așa: „...acei câini pentru care nu se vor găsi stăpâni vor fi eutanasiați...” în loc de „va fi aplicată eutanasia” sau „se va apela la eutanasiu”, dacă primarul general Traian Băsescu s-ar fi exprimat conform regulilor statornicite prin DOOM și DEX, care nu conțin încă în cuprinsul lor forma verbală a substantivului despre care facem vorbire.

Așa cum bine se vede, am folosit adverbul „încă”, gândindu-mă la un caz asemănător petrecut cu câteva zeci de ani în urmă. Este vorba de substantivul „concluzie”. Prima dată forma verbală a acestui substantiv am auzit-o prin anii '70, exprimată de activistul Comitetului Municipal de Partid Bacău, care răspundea de organizația de partid din care făceam parte. La încheierea uneia dintre acele ședințe ordinare lunare, activistul respectiv în loc să folosească expresiile obișnuite precum: „să tragem concluziile...” sau „să vedem care sunt concluziile...”, el a spus: „să concluzionăm!” După aceea, sigur că am auzit-o tot mai frecvent până când forma verbală s-a impus și ocupă locul meritat astăzi în *Dicționarul explicativ al limbii române* (DEX), ed. 1998.

Cu exact 40 de ani în urmă, în 1958, fusese editat *Dicționarul limbii române moderne*, în care locul verbului „a concluziona” era încă liber. Rămâne de văzut dacă și forma verbală a substantivului „eutanasiu” va avea nevoie de

tot atâta timp ca să ajungă și ea între copertile Dictionarului. Știm că fondul lexical al oricărei limbi stă sub semnul unei permanente schimbări, îmbogățiri, înfrumusețări și perfecționări. Acest proces este unul lent, așezat, firesc, natural, obiectiv. Nu grăbit, forțat, artificial, subiectiv.

Că au fost poeți și prozatori (poate că mai sunt și astăzi) precum: Eminescu, Alecsandri, Creangă, Mihai Codreanu, Caragiale, Sadoveanu ș.a., care prin operele lor au adus limbii române contribuții de o bogăție și o frumusețe inestimabile, nu înseamnă că procesul în discuție este subiectiv. Nu-i subiectiv, întrucât bogățiile și frumusețile respective n-au intrat în lexicul limbii noastre ca urmare a unui decret sau hotărâri, emise de vreo

persoană fizică sau juridică.

Așa cum un ton sau o nuanță lipsită din gama unei culori își află cu precizie locul în ea, la fel se petrec lucrurile și cu termenii (cuvintele) care lipsesc din lexicul limbii. Alături de necesitățile practice, factorul estetic joacă un rol la fel de important la intrarea termenilor în conținutul lexicului și, respectiv, al Dictionarului.

Iată de ce aș dori să atrag atenția, ca simplu cititor, ceva mai împătimit, unor tineri condeieri care din dorința de a poza în niște inși erudiți și originali inventează termeni care nu aduc nimic nou în frumusețe și bogăție de sensuri, fiind, astfel, fără viitor.

Reviste primite

- *BACOVIANA*, publicație anuală, volum cuprinzând: anul I, nr. 1/2011, anul II, nr.1(2)/2012; anul III, nr.1(3)/2013; anul III, nr.1(4)/2014; anul III, nr. 1(5)/2015; anul III, nr.1(6)/2016; în total 130 pagini, Editor-șef: Ioan Dănilă, tipărit la Tipografia Elena Bacău. „Anul 1916 poartă cu sine multiple sensuri, de la cele profund istorice la cele culturale. (...) Două sunt debuturile anului: al lui George Bacovia, cu volumul „Plumb” (în ianuarie), și al lui Vasile Voiculescu, cu „Poezii”. Evaluarea lor este, după mai multe zeci de ani, diferită...” (Ioan Dănilă, „Plumb” la centenar, pg. 1, nr. 1(6)/2016).
- *PORTO FRANCO*, serie nouă, an. XXV, nr. (253) 2017, fondator, redactor șef, realizator: Sterian Vicol, Galați. „O lectură analitică a cărții (o serată narativă pe fundalul sonor al unui flaut sălbatic) poate semnala intenția de parodiare a poveștii lui Ion Creangă. (...) Trebuie să i se recunoască sensibilității prozator George Bălăiță curajul de a dialoga cu unul din cei mai problematici creatori ai literaturii române clasice prin recunoașterea polifoniei „vocilor”, prin pulsația ludică și, mai ales, prin pregnanța ideatică.” (Virgil Nistru Țigănuș, „Învoiala” de George Bălăiță (1935-2017), Ed. Polirom, Iași, 2016, p.66.)
- *ALBA IULIA CULTURAL*, nr. 6, septembrie, 2017, redactor șef: Ion Todor. „Cum se pregătește (sic!!!) România și Ungaria pentru evenimentul 1 Decembrie 1918? În România nici politicienii, nici președintele țării, nici guvernul României nu dau un semnal favorabil construirii unui monument măreț al Marii Uniri de la Alba Iulia. În Ungaria și în cele trei județe din inima României: Harghita, Covasna și Mureș care sunt Calul Troian al maghiarimii, se pregătesc momente care contestă Tratatul de la Trianon și Marea Unire.” (Mircea Frențiu, Aripile identității naționale frânte din nou, pag.12-13).
- *ARHEU*, an. 6, nr. 2(10), 2017, redactor coordonator: Geta Modiga. „Un ins care crede că se pricepe la toate, inclusiv în materie de eminescologie, este Lucian Boia, în slujba **political correctness**, armă prin care crede că va produce „revizuirea” istoriei românești...” (Theodor Codreanu, *Un Roller al eminescologiei*, pag. 10.)
- *LITER-CLUB*, an. II, nr. 3(7), iulie-septembrie, 2017, director: Lina Codreanu; red.-șef: Livia Andrei. „Glumind, aș parafraza celebra zicere a țaranului lui Marin Preda, care contemplând siderat o girafă la grădina zoologică a conchis memorabil: «Așa ceva nu există!» Nota 10... nu există!” (Teodor Pracsiu, *Mitologia (apocrifă?) a notei 10*, pag. 22.)
- *PLUMB*, an. XIII, august, 2017, nr. 125, director: Ioan Prăjișteanu, redactor șef: Petre Scutelnicu, apare la Bacău. „Nu putem lua în serios afirmația unor vizionari care pretind că în timpul somnului li s-a revelat adevărul pe care trebuie să-l admită întreaga lume. Această comunicare onirică nu poate fi verificată. Pe acel profet care clamează că el este privilegiat fiindcă i se comunică adevărul din alte zone celeste putem să-l ascultăm din politețe dar nu avem obligația să-l și credem.” (Constantin Vorniceasa, *Adevăruri discutabile*, pag.13.)

Limba mea maternă

Lui Eminescu-i dau oricând dreptate
Că nouă, limba noastră cea română,
De veacuri, ne e mamă și stăpână
Pe-aceste plaiuri binecuvântate.

Carpații-nalți și Dunărea bătrână
Cu Neagra Mare ce în țărături bate
Au fost făcute de divinitate
Și-n veci de veci aici or să rămână.

În limba mea visez că zbor spre zare
Și tot în ea frământ o cugetare
Că Poezia-i limba mea maternă.

Și tot ea mă mângâie și m-alină,
Ca semn din milosârdia divină,
Suavă, dulce, caldă și eternă.

De veacuri, limba mea...

De veacuri limba mea-i limba română,
M-au învățat ca s-o vorbesc părinții,
Învățători ce stau în rând cu sfinții,
Fiindcă ea ni-i tuturor stăpână.

E limba poeziei și-a iubirii
A cântului și-a dorului de țară
Și-n veci de veci ea nu o să dispară
Că-i limba sfântă a dumnezeirii.

Ne-a dat Fecioara chiar în rai grădină
Ca să luăm lumină din lumină
Și limba noastră-i binecuvântată,

Dar limba mea este și limba voastră
Și de la munți la marea cea albastră,
Ea nu-i iubită, cât e adorată.

Mărită Doamnă...

Mărită Doamnă, Limbă Românească,
Tu ți-ai păstrat, din străvechimi, Cuvântul
Să țină cât e lumea și pământul
Și fiii tăi supuși să te iubească.

Ce dulce și armonios îți sună cântul!
Când mulți doriră să te prăpădească,
Ai tăi știură să mi te păzească
De câte ori stârnea pustia vântul.

În ale lumii false dieceze
Au complotat să mi te detroneze
Și să-ți răpească floarea cea albastră.

Am izbutit să trecem prin furtună
Ca să rămânem veșnic împreună,
Înaltă Doamnă și stăpâna noastră.

E nesecat izvor...

E nesecat izvor limba română,
Nu aruncați metafora uzată
Că poate fi îndată reciclată,
Păstrați-o, aşadar, la îndemână.

Ea poate fi oleacă ajustată,
Şi-un pic vopsită iarăşi e stăpână
Că, peste veacuri, poate să rămână
Fardată, depilată şi rujată.

Şi, uite-aşa, un pic ferchezuită,
Că-i ortodoxă sau că-i iezuită,
Ea înfrumuseţează poezia

Şi-i dă un plus de farmec şi salvare
Iar fetelor le pune în păr o floare
Să-ţi izbucnească-n flăcări fantezia.

Nemărginita iubire

*„Nu noi suntem stăpânii limbii,
ci limba e stăpâna noastră”
(Mihai Eminescu)*

Ne străduim de cum venim pe lume
Ca să-nvăţăm, cu toţi, cuvântul „mamă”,
Icoană-n suflet cu-aurită ramă
Ce îl rosteşte pentru noi anume.

Cuvântul cel dintâi şi mai cu seamă
Ce nu e veştejit de ger şi brume
Cu care spunem sfânta rugăciune
Ca dintr-un fir să ţesem o maramă.

Sunt multe graiuri pe întreg pământul
C-aşa a vrut să fie Domnul Sfântul,
Mai dragă însă ni-i limba română

Ea, între toate, e mândră regină,
A hărăzit-o pronia divină
Şi-n veci de veci ea ne va fi stăpână.

Harta limbii române

Poetului acad. Vasile Tărâţeanu

Îţi scriu din margine de hartă,
Iubite frate-al meu, Vasile,
Şi, ca prieten bun, mă iartă
Că nu ți-am scris de-atâtea zile.

Pe-aicea vremea se răceşte
Şi, între noi, mocneşte ura
Prăpastia se adânceşte
Şi a crescut harababura.

Se luptă toţi pentru putere
Iar noi să ne apar-o carte,
Şi cei de sus făcură-avere
Vânzând, din ţară, câte-o parte.

Zadarnic noi cerşim dreptate -
În proză şi în poezie,
La poarta surzilor poţi bate,
De zor, o-ntreagă veşnicie.

De-afară, ni se pun guverne
Iar slugile doar execută
Şi sita vremii-ntruna cerne
Peste o cauză pierdută.

Dar harta limbii ni-i întreagă
Şi Eminescu ne priveşte
Iar Ţara ni-i la fel de dragă
Că noi ne scriem româneşte.

Dorinţa inimii-i firească
Şi, cât ne va uni cuvântul,
Şi sfânta limbă românească
Va fi cât lumea şi pământul.

Pe harta lumii învrăjbite
Se vor întinde largi Siberii
Şi vin din nou vremuri cumplite
Când mor vorbiri şi pier imperii.

Cu lacrima din călimară
Şi dorul care-n suflet creşte
Îţi scriu din margine de ţară
Şi ne-nţelegem româneşte.

Pro Amicitia

*Doamnei Petruţa Chiriac Vadim,
autoare-a felurite cărţi...*

Aş vrea să mă prevăd Cândva
Într-o Posteritate, unde, dând fuga,
Să-mi înstrun glasul spre-a striga:
„Pe unde răătăceşti, o!, scriptoră Petruţa!”

C. A. von AIURG, specialist

Ovidius. 2000 de ani de la trecerea în eternitate

Marele poet al Romanității, Ovidius Publius Naso (Sulmona/Aquila/Italia, 43 î.e.n.-17 e.n., Tomis/Constanța/România), a aparținut nobilimii latine, fiind relegat de Împăratul Octavian August, în anul 8 e.n., și nu exilat în regiunea Moesia Inferior, la Pontus Euxinus/Marea Neagră, Dobrogea românească de astăzi.

A murit în condiții neelucidate de istorici, rămânându-i necunoscut și mormântul!

Este autorul de geniu al unor opere de prestigiu universal: *Metamorphoses*, *Amores*, *Heroides*, *Ars amatoria*, *Tristia*, *Ex Ponto*, *Fasti* ș.a., în care lirica lui erotică, plecând de la elegiile lui Tibullus Albius (52-19 î.e.n.) și Propertius Carus (c. 49-15 î.e.n.), conservând reminiscențe alexandrine (erudiție, cultul formei etc.), amplificate prin procedeul variațiilor muzicale, se regăsește în poezii cu savante subtilități, inclusiv în limba geților, în mijlocul cărora și-a trăit ultimii ani de viață, cum a fost *Panegiricul* Împăratului Augustus, care nu ne-a parvenit, pierzându-se.

După veacuri de uitare, opera lui este descoperită de sasul Valentin Frank von Frankenstein (Sibiu, 20 octombrie 1643-27 septembrie 1697, Sibiu), poet și traducător, consilier și jude regal (1684), notar și comes al sașilor, negociind păstrarea pentru ei a privilegiilor de autonomie în Diploma Leopoldină (1691), când Sibiu devine capitala Transilvaniei (1692), iar notarul este înnobilit).

Între timp, publică lucrarea *Hecatombe Sententiarum Ovidianarum, Germanicae imitatorum, d.i. Nachahmung auserlesener Sprüche des berühmten Poeten Ovidii Nasonis*. Hermannstadt, 1679. (traduceri de Valentin Frank ale poetului Publius Ovidius Naso în germană, maghiară, română și în dialectul săsesc.) Reeditarea cu comentariile de rigoare se datorează lui Egon Hajek (Brașov, 6 nov.1888-18 mai 1963, Viena), scriitor, istoric literar și muzicolog german din România, care o prezintă la începutul sec. al XX-lea: Hajek Egon. *Die Hecatombe Sententiarum Ovidianarum des Valentin Frank von Frankenstein*, Sibiu, 1923.

Fără să cunoască lucrarea lui von Frankenstein, la un secol apoi, învățatul Prinț Dimitrie Cantemir (26 oct.1673-21 aug. 1723), îl prezintă în toată amplitudinea de clasic al spiritualității universale pe Ovidiu, în *Hronicul vechimei a romano-moldo-vlahilor* (1717), din care reproducem un fragment edificator, *Capul IV. Pentru numele dachilor și începătura lor*:

„Ase Ovidie poeticul, carile pe vremea lui August au trăit și au fost trimis în izgonie la cetatea Tomus

(care socotim să fi fost unde iaste acum Cetatea Albă), unde și cartea o numește Pont adecă Marea Niagră, scriind au trimis-o la Roma la un senator, ce-l chema Grețin, carele se trăgea din vechea familia Flachilor, în care se pomenește: *Praefuit his, Graecine, locis modo Flaccus et illo/ Ripa ferox Histri sub duce tuta fuit./ Hic tenuit Mysas gentis in pace fideli,/ Hic arcu fisus teruit ense Gentas*.

Adică: *Stăpânit-au pre aceste locuri, o, Greține, odinioară Flac/ Și sub hătmănia lui malurile Dunării fără grijă au fost./ Acesta în pace credincioasă au ținut pe massagheti./ Acesta cu sabia au îngrozit pe gheti, carii în arce se bizuia*.

Catrenul reprodus și tălmăcit de Dimitrie Cantemir a primit o replică contemporană de la latinistul Teodor Naum:

*Pe aceste locuri Flacus a comandat odată:
Sub dânsul n-avea teamă la Istrul cel barbar,
Căci el ținu supuse a Mesiei popoare
Și-nspăimânta pe geții ce se-ncred în arc.*

(Publius Ovidiu Naso. *Scrisori din exil/Ponticele. Lui Graecinus*. În românește de Teodor Naum. ESPLA, 1957, p.233).

În a doua parte a secolului al XX-lea, Ovidiu este redescoperit de un alt învățat - Bogdan Petriceicu Hasdeu (26 febr. 1838-25 aug.1907), istoric, filolog, scriitor, ziarist, căruia îi publică în revista sa „Columna lui Traian” (București, III, 1872, p.240), în original și traducere, titrată românește *Ovidiu la Gurile Dunării*, elegia a X-a din *Tristia* (Lib.III), reluată integral în „Convorbiri literare” (Iași, VI, 1872, pp.430-431), „Familia” (Budapesta, IX, 1873, pp.269-270) și ulterior, de alte peste douăzeci de publicații până în anul 1937, când a fost inclusă de Mircea Eliade în ediția B.P. Hasdeu. *Scrieri literare, morale și politice* (București, Editura Fundațiilor Regale, Tom. I, pp.54-59), împreună cu elegia *Darul Dunării* (*Pontica*, III, 8). În *Istoria critică a Românilor* (Ed. II, vol. 1-2, 1875), precum și în studiul *Strat și substrat. Genealogia popoarelor balcanice* (București, 1892), B.P.Hasdeu va sublinia importanța operei și prezența lui Ovidiu la Pontul Euxin/Istru.

În 1887, la Constanța, va fi ridicată o statuie din bronz, reprezentându-l pe Ovidiu în poziție meditativă, datorată sculptorului italian Ettore Ferrari (1845-1929), a cărei replică va fi inaugurată în 1925, la Sulmona/Abruzzo, locul nașterii poetului, comună înfrățită cu localitățile Constanța (România), Hamilton (Canada), Burghausen (Germania), Zakynthos (Grecia).

În secolul al XX-lea, bibliografia lui Ovidiu capătă dimensiuni academice nu numai în România, la fel și manifestările dedicate lui.

În prezent, Ovidiu, împreună cu Horațiu (65 î.e.n.-8 e.n.) și Virgiliu (70 î.e.n.-19 î.e.n.), își au fotolii de onoare în tratatele de istorie ale spiritualității române și universale.

Propunem spre reproducere *Ovidiu la Gurile Dunării/Tristia*, lib. III, 10/, în traducerea lui B.P. Hasdeu.

VIDIU LA GURILE DUNĂRII Tristia, lib. III, eleg. 10

De-ar fi să-și mai aducă aminte de Nasone
În Roma vr'o ființă, și dacă fără mine
A mai ramas acolo ceva din al meu nume,
Să știe dar că 'n țara, în care-al mării luci
În veci nu se 'ntâlnește cu zodia 'nstelată,
Aici îmi duc eu traiul în sânul barbariei,
Cu fearele sarmate, cu Besii și cu Geții,
Nedemni a le răspunde un echo 'n versul meu!

Cât mai adie vântul recoritor al verei,
Avem un zid de valuri, prin care ne scutește
De cruda lor năvală curgând la mijloc Istrul;
Vai însă când sosește posomorita iarnă
Rinjind grozava-i buză, și când începe gleba
A cărunți cu 'ncetul sub marmora de ger!

Și crivățul pornește, și neaoa imple nordul,
Și cade, cade, cade: nici soarele, nici ploaia
N'o mai topesc acum, căci frigul o 'mpetreste;
Și până să dispară un strat, s 'așterne altul,
Ș 'adesea 'n aste cuiburi de ghețuri îndesate
Privești într'o grămadă zăpezi din două erni!

Ș'atâta-i de cumplită furtuna deslănțată,
Încât răpește case, ducându-le departe,
Și turnuri maiestose în praf le risipește;
Și sguduit atunci în temelie polul,
De spaimă se 'nfioară selbaticele ginți!

Și barbarul imbracă nădragi și pei informe,
Cât din a lui făptură deabia se vîd obraji,
Dar până și prin blană dă gerul în putere;
Și pulberea de gheață pe barbă scânțeează;
Și te cuprinde groaza, când sloiuri cristaline
Se 'nchiagă printre plete și se ciocnesc cu freamăt
L'a capului mișcare; și'n vas inghiață vinul
De-l scoți în bolovane păstrând figura oalei,
Și-n loc a soarbe spumă, mănânci bucăți de vin!

Să mai descriu eu oare, cum riurile toate
În poduri le preface suflarea crudei erne,
Ș'atunci din oboseală c'un strop de apă vie
De vreî să-ți stēmperi setea, spargi întărita gheață,
Săpând adânc o groapă căscată la un loc!

Chiar uriașul Istru, pe care nu-l întrec
A Nillului lărgime, acum se sbircește
Sub viscolii de crivăț, ș'albastrele-i talazuri
Se fac o scoarță tare, și pe furiș sub dânsa

Se scurge'n toiul mării prin cele multe guri!
Și p'unde mai dăunăzi plutea corăbierul
Ș'alunecă piciorul săltând fără sfială;
Ș-a calului copită isbește cu resunet
În lespezi făurite din colosale valuri;
Și boii fără frică pe-această nouă punte,
Sub care stau închise prăpăstii desfundate,
A-lene trag căruța nomadului Sarmat!

De necrezut, și totuși eu am văzut chiar marea,
Chiar marea 'ncătușată de-un bloc imens de gheață,
Tăcută, neclintită sub țeasta-i lunecoasă;
Și n'o văzusem numai, dar am âmblat eu singur
Pe creștete marine călcând ca pe țărână...
D'aveai și tu a trece asemenea mări, Leandre,
Nu te 'nghițea 'n vîltoarea-i un mai îngust abis!

Respins de ger, delfinul tot în deșert se 'ncearcă
În aer să trăsălte pe-a mării suprafață;
Și vîntul de la crivăț, trîntindu-se cu sgomot,
Turbează fără să poată un val din loc să miște;
Și vasele, ca 'n cercuri de marmură cuprinse
De ghița ce le 'ncinge, stau țepene; vislașul
Talazurile dure azi nu le mai despică;
Și unda degerată, cu capete afară
Vezi peștii ce se 'ncrustă, și unii mai trăesc!

Atunci dar când Pontul și Dunărea spumîndă
De iarnă 'mbrățitate prin peliță de gheață,
Pe-a Istrului lucioasă și măturată cale
Călări pe cai selbategi vrășmașii vin incoace,
Vestind a lor sosire săgețile ce sboară,
Și rămînînd drept urmă pămîntul despoiat!

Țăranii fug departe, lăsînd cîmpia pradă,
Și barbarul răpește puțina-i avuție,
Tot ce putu să stringă sâtenul prin sudoare;
Și carele și turme și sârăcia toată!
Apoi pe robi îi leagă cu mînele la spate...
Se duc; se duc sîrmanii, privind cu desperare
În urma lor ogoare ce n'o să le mai vază
Și focul ce se 'nalță din șubrede colibe,
Căci barbarul aprinde, doboară, mistuiește
Tot ce nu poate duce, tot ce nu vrea să lase,
Și stoluri de victime sucumbă sub săgeata-i
În virf încărligată, al cării fer supses
Din erburi ucigașe un suc inveninat!

Aici și'n timp de pace resboiul te 'ngrozește;
De nu mai vezi pe barbari, e spaima ce ți-o lasă;
Și nimeni nu cutează pe cîmp să tragă brazde:
Și țelină uitată rămîne sterp pămîntul;
Nici desfătutul strugur nu crește 'n umbra viței;
Nici ferbe mustul dulce în naltele basinuri;
Un pom nu se zărește, pe care ca 'n vechime
Să scrie un Aconțiu cuvinte de iubire;
Pustie, tristă, nudă, nici arbore, nici frunză...
Fugi, fugi de-această țară, tu omule ferice!

Și totuș din întreaga nemărginită lume
Aice, ah! aice osinda m'a trimis!

(Convorbiri literare, anul VI, fevr. 1873)

Insula lui Ovidiu*

dacă vrei să știi
ce înseamnă singurătatea
gândește-te la Ovidiu
și la petecul lui de pământ calcaros
înconjurat de apa lacului Siutghiol

gândește-te la omul care privea cerul
și atingea norii cu degetele
încercând să-i aducă mai aproape de el
încât să fie trepte către templul zeilor
și să afle direct din gura lui Jupiter
de ce trebuia să îndure exilul

gândește-te cum implora pescărușii
care plonjau după hrană
în dâra de spumă din spatele
corăbiilor care traversau lacul:
„- nu mă luați și pe mine
cu voi până la Mediterana?”
dar pescărușii se așezau pe catarge
și îl priveau ca pe un frate de-al lor
cu aripile frânte
de care trebuiau să se despartă
fără să scoată un țipăt

gândește-te la brațele lui cum trăgeau
neputincioase la ramele unei corăbii imaginare
sau la sufletul lui care încerca să sufle în pânze
zadarnic efort și sufletul rămânea atât de singur
încât nu mai știa pe ce lume se află
oare insula era purgatoriul
în care trebuia să se curețe de toate
păcatele sale?

gândește-te cum vorbea cu peștii bătrâni
pe care-i hrănea cu firimituri de pâine
despre inima lui pe care timpul
o curățase de solzi
și o lăsase să bată pe țărmul amintirilor
tot mai erodat de ambiguități
și lacune

gândește-te la poemele lui triste
scrijelite pe scoarța sălciilor plângătoare
sau pe scoarța stejarului bătrân
din fața colibei din chirpici
în care își ducea veacul

gândește-te la crivățul iernii
și la salbele de lacrimi înghețate
dăruite zeilor în schimbul unor cuvinte
care să-i aline dorul de casă

gândește-te la hainele lui ponosite
impregnate cu mirosul puternic de baltă

sau cu fumul de bălegar
unde erau mantiile lui curate și elegante?
unde erau băile romane
calde și pline de flori?

toate drumurile trebuiau să ducă la Roma
dar pașii lui Ovidiu se pierdeau pe o insulă pustie
poetul desena cu un băț de stuf pe nisipul umed
chipul soției sale, Fabia
chipul fiicei sale, Perilla
chipurile tuturor rudelor și prietenilor
apoi îi îmbrățișa pe toți cu un oftat îndelung
și rămânea doar cu cochilii de melci în palme
un șarpe se iveau dintre pietre
și-l ispitea să se aventureze
în adâncul apelor

nu greșise cu nimic
doar văzuse ceva ce nu ar fi trebuit să vadă
ceva care l-a inspirat să scrie
și să ia atitudine
împotriva unor acțiuni imorale
așa a devenit proscris
în afara legii

și câte scrisori i-a trimis lui Augustus
și câte scrisori i-a trimis lui Tiberius
degeaba dacă împărații aveau
inima de piatră

poetul a murit la Tomis
unde a fost și înmormântat
acum statuia lui de bronz ne privește meditativ
din fața muzeului de istorie
din Constanța
mulți trec pe lângă ea
fără să știe că Publius Ovidius Naso
a fost poetul roman care a devenit
poetul Daciei Pontice
poetul care a scris în limba geto-dacilor
contopindu-și sufletul
cu cel al înaintașilor noștri

gândește-te, gândește-te
și iar gândește-te
2000 de ani au trecut
de la ultimii pași ai poetului
pe acel petec de pământ calcaros
înconjurat de apa lacului Siutghiol

iar dacă nu mă crezi
poți merge și tu pe insula lui Ovidiu
iar când valurile vor mângâia țărmul
vei auzi Tristele și Ponticele

* Poem dedicat marelui poet latin Publius Ovidius Naso la împlinirea a 2060 de ani de la naștere și a 2000 de ani de la moarte, inspirat din legenda *Insulei* lui Ovidiu.

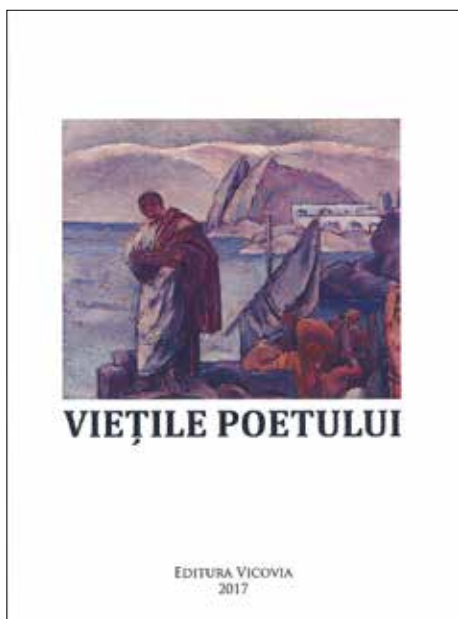

Primul Poet al românilor...

Cu prilejul împlinirii a 2060 de ani de la naștere și a 2000 de ani de la moartea clasicului literaturii universale **Publius Ovidius Naso**, care și-a trăit ultimii ani pe meleagurile strămoșilor noștri, devenind astfel și **primul poet al românilor**, Consiliul Județean Bacău și Tipografia „Elena” au asigurat apariția volumului *Viețile poetului - Publius Ovidius Naso în dramaturgia românească*, la Editura Vicovia, 2017, Bacău.

Excepționala ediție de 449 pagini îi pune într-o lumină favorabilă pe cei care au făcut posibilă o asemenea carte: **Viorel Savin**, coordonator, dr. în filologie **Ana Maria Răducan**, studiu introductiv, și lect. univ. dr. **Adrian Jicu**, note biografice.

Cuprinsul ediției este incitant (poate n-ar fi trebuit să lipsească Grigore Sălceanul!), cuprinzându-i pe **Vasile Alecsandri** (*Ovidiu*, dramă în cinci acturi și în versuri), **Nicolae Iorga** (*Ovidiu*, poem dramatic în cinci acte), **Paul Miron** (*Viața și pătimirile lui Publius Ovidius Naso*, comedie amară în trei acte), **Viorel Savin** (*Bucuria de a fi îndurerat la Tomis*), precum și o *Addenda*, cuprinzând intervențiile: **Viorel Savin** (*Merităm șansa de a-l sărbători pe Ovidiu „Scrisoare deschisă”*), **Ana Maria Răducan** (*Din exil, cu dragoste - jocuri și variațiuni ovidiene*), **Teatrul din Constanța** (*Comunicat*) și **Eugen Verman** (*Anul Ovidius*).

Concluzie? Înțelegeți ce trebuie din spusa categorică a coordonatorului Viorel Savin: „Nu am reușit să-i sensibilizez pe mulți...” (p. 5). Iar la p. 440, Viorel Savin, scriind despre **primul poet al românilor** (subl. mea), tranșează: „Ovidiu, nu? și-a scris „*Tristele*” și „*Ponticele*” **CHIAR AICI**, mărturisind despre obiceiurile, îmbrăcămintea și armele strămoșilor noștri; despre vegetația, relieful și clima în care aceștia viețuiau. Și, mai mult decât atât: găsim dovada/afirmația în cărțile sale tomitane că a scris versuri în **GRAIUL GETIC**; și că „*însinguratul*” chiar a corespondat cu regele **odris Cotis**, poet la rândul lui...”

Că efortul scriitorului Viorel Savin trebuie apreciat cu asupra de măsură, mă obligă pe mine, comentator, să mă atașez părerii domniei-sale cum că Publius Ovidius Naso este poetul cu care „*literatura română a început cu EL*”.

Poate că destinul a hotărât ca speranța în îndurarea lui Augustus să moară, ulterior în cea a lui Tiberius, pentru ca poporul român să aibă, la începutul creșterii sale, un atu în fața migratorilor lumii.

Cartea coordonată de **Viorel Savin** stă mărturie.

Rescrierea unui mit grec: *Penelopa*, de Gheorghe Jurcă

Neobosit povestitor, fascinat de cuvânt și frumos, romancierul **Gheorghe Jurcă** revine obsesiv în romanele sale la toposul identitar, satul de munte. Locuri și oameni sunt proiectați într-o viziune mitică.

Noul roman *Penelopa* (Editura Școala Ardeleană, 2017) își trage seva din același ținut muntos, cu oameni vrednici, viguroși, cu virtuți morale prin care dăinuie neamurile vechi, asemenea miturilor. Impregnat în toată personalitatea scriitorului, satul copilăriei e fantasma ce renaște în scrisul său, leitmotivul creației sale epice, sunetul impalpabil în jurul căruia se construiesc subiectele sale, asemenea unor variațiuni muzicale pe o temă centrală: erosul.

E prima iubire a romancierului, Ithaca, spre care revine neîncetat în căutarea originii, cu o nostalgie similară cu a lui Ulise. Doar în acest topos legendar, parcă desprins dintr-o poveste străveche, poate renaște sensibilitatea poetică a prozatorului. El devine cadrul ideal pentru o poveste de dragoste contemporană, prin care se rescrie un mit antic grec, după cum sugerează titlul romanului. Fascinația mitologiei grecești, reper cultural modelator în formarea spirituală a autorului, e vizibilă în creația sa lirică și prozastică la nivel de viziune, personaj, valori umane.

Scris la persoana întâi, prin prisma unui personaj-narator, cu rădăcini viguroase într-un ținut de munte transilvan, noua carte a lui Gheorghe Jurcă e un roman de formare, construit pe matricea mitului homeric al întoarcerii în

Ithaca pentru regăsirea ținutului natal și al iubirii. Andon-Penelopa e o reîncarnare a cuplului antic Ulise-Penelopa, o reactualizare contemporană a mitului și o exaltare a virtuților morale umane.

Personajul-narator își evocă copilăria, adolescența, cu studiile și prima iubire platonică în Tartaria, oraș de munte străvechi din Apuseni, probabil Abrudul, inițierea erotică prin asistenta Vitalia, tinerețea și maturizarea în periplul său prin lume ca soldat în trupele speciale franceze NATO, întoarcerea în Ithaca și regăsirea iubirii în persoana Penelopei, profesoara sa de desen din gimnaziu.

Cele mai reușite pagini sunt cele descriptive, de evocare a locurilor de altădată, în contrastele sale dintre vechea lume a copilului și adolescenței, și cea nouă, modificată în absența sa, în cei zece ani de periplu prin ținuturi străine, sub amenințarea morții, cu aventuri erotice exotice. Romancierul trece extrem de repede peste odiseea sa, interesul său fiind focalizat pe revenirea în Ithaca și regăsirea Penelopei, nu pe tragismul existențial al soldatului, mai mult un ecou de fundal odiseic în structura romanului.

Regăsirea orașului adolescenței, Tartaria, îi declanșează rememorarea întâmplărilor de altădată, nostalgia unui timp ce nu mai există decât în memoria sa, pe care încearcă să-l regăsească prin intermediul Penelopei. Căutarea ei nu anulează atracția bărbatului față de femeile frumoase pe care le întâlnește (picolița Camelia), alături de care gustă clipe efemere de senzualitate,

ca altădată alături de Vitalia. Înstrăinarea sa de trecut e perceptibilă în viziunea dezolantă asupra locurilor îndrăgite, mai învechite, prăfuite, cu străduțele înguste și întortocheate, în pantă, cu clădirile vechi, scorjite de timp, contrastând cu vilele noi, înălțate în margine, pe dealuri. Nostalgia sa se răsfrânge poetic asupra Ithacăi, în fraze inspirate, cele mai reușite pagini, în care se simte imperceptibil legătura autentică cu locurile. Scenele erotice nu au întotdeauna pulsul viului, sunt uneori reverii în culorile unor modele reale ori imaginare, mai ales cele exotice, nu au nostalgia chemare a locurilor părintești.

Revenirea lui Andon, după o despărțire neanunțată de familie și locurile îndrăgite, în fapt o evadare din orașul fără perspectivă, are semnificația întoarcerii spre origini, din nevoia de a pune capăt odiseei, pentru a se integra într-un rost firesc al lumii. Noul început nu se poate construi decât prin reînnoirea legăturilor cu trecutul, cu regăsirea primei iubiri, modelatoare, neconsumate. Reapropierea de locuri și oameni prin căutarea trecutului înseamnă o reinițiere a străinului în lumea abandonată, supusă modificării în timp, rămasă ca proiecție mentală cu valoare morală în periplul său formator. Personajul își regăsește trecutul intact prin iubirea fidelă a Penelopei, față de care trăiește extazul regăsirii și sentimentul culpabilității.

Un mod aparte de inițiere în iubire e arta, legătura dintre trecut/prezent, prin intermediul unei imagini simbolice, pelicanul, desenat de Penelopa pe coala de desen a elevului său, leitmotiv al iubirii autentice. Fidelitatea bărbatului față de un ideal e probată prin întoarcere în timp și condiționată de păstrarea intactă a probei de iubire a Penelopei, la optsprezece ani, iar a femeii prin păstrarea castității pentru unicul său iubit din tinerețe. Cele două personaje Andon-Penelopa, o reprezentare a valorilor umane perene prin reactualizarea mitului grec care le consacră, pun în lumină etica munteanului liber, dar creștin, care nu-și uită originile, ci le cântă cu duioșie poetică și nostalgie în scrierile sale.

Locuri, oameni și întâmplări sunt descrise prin rememorare. Portretul personajului-narator, un Ulise contemporan plecat din ținutul său muntos să cutreiere și să descopere lumea, e realizat în tușe luminoase într-o suprapunere de imagini, cu mijloace diferite, pe matricea folclorică a munteanului falnic și viguros precum bradul: un autoportret la unsprezece ani, când își descoperă trupul reflectat în oglindă; o proiecție spirituală prin desenul Urișului de la marginea satului

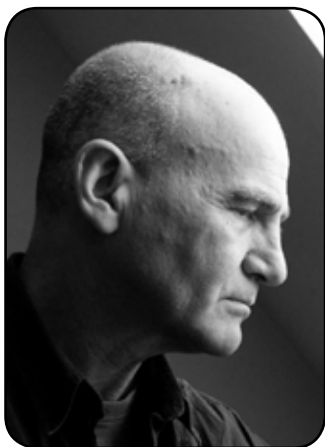
natal, reper topografic și afectiv în personalitatea sa, expresie a iubirii pentru locurile natale, cu valoare emblematică pentru bărbatul de mai târziu, cu același rol ca desenul Penelopei; un portret în oglinzi paralele, prin privirea femeilor atrase de adolescentul, apoi de tânărul armonios trupește, frumos, curtenitor, inteligent și precoc; un autoportret fiziologic prin senzațiile trupului explorat de senzualitatea asistentei Vitalia, donjuanul matur, atras de exotic, autoportretul moral în negativ (derbedeu, fugar, destrăbălat etc.) prin culpabilizare, în contrast cu castitatea și fidelitatea iubitei.

Penelopa e concepută după modelul basmului, a Ilenei Cosânzeana, cu părul bălai, parcă ruptă din rai, o ființă solară în trup și spirit, dar și după matricea mitologică a Afroditei, întruchipând frumusețea și senzualitatea, cu virtuțile Penelopei, fiind proiecția unui ideal feminin spre care aspiră romancierul.

Personajele sunt proiectate într-o aură mitică, la fel și povestea de iubire idealizată, fără dramatismul încercărilor vieții, deplasate pe o linie de orizont îndepărtată, ca simplu referent ontologic în destinul eroului, fără a dezvolta vreun episod tragic, un happy end de basm. Povestea pare construită de fantezia autorului, într-o reverie poetică, dar cadrul în care e proiectată are pecetea autenticității, a viului, a trăirii profunde care leagă indisolubil omul de locurile începuturilor sale.

Sensibilitatea romantică a autorului se revarsă în continue reverii lirice, chiar și când visul de iubire devine realitate și viața alături de Penelopa e un basm continuu din care eroul e trezit brusc de intervenția neașteptată a unui inspector financiar. Atmosfera de basm se curmă abrupt printr-un final neașteptat, eroul redevine fugarul de odinioară, de data aceasta forțat de evenimente. Nici nu se putea altfel, realul e supus convulsiilor de tot felul, nu poate fi anulat de visare, iubirea nu te poate sustrage din el, dar poate fi firul Ariadnei în labirintul existențial.

Există o plăcere a fantazării aproape erotică la Gheorghe Jurcă, o fascinație pentru poveste, în variantele ei mitice ori contemporane, înclinație romantică spre reverie, o suprapunere nostalgică de timpuri trăite, îndepărtate, reconstruite prin scris, ori pur și simplu imaginate, cu nostalgia și orgoliul unor rădăcini viguroase în toposuri de munte legendare.

De la greci citire

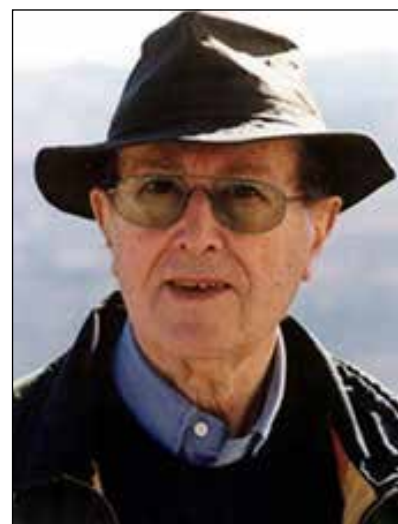
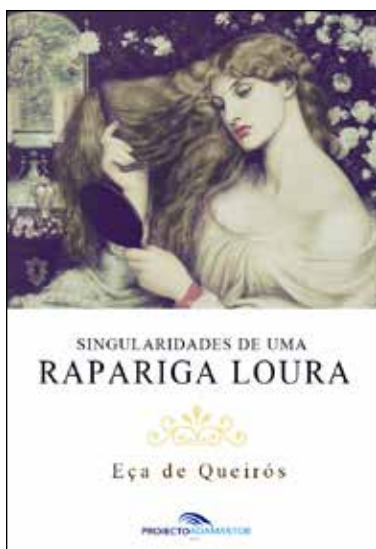
Dacă ai vârsta de 105 ani, poți realiza un film? Unul coerent? Da! **Manoel de Oliveira** (1908-2015) a avut o longevitate fizică și spirituală de excepție. Filmele sale sunt marcate de o simplitate profundă, deoarece i-a admirat necondiționat pe greci, care nu au făcut rabat acelei uluitoare simplități, capabilă de un catharsis total.

În 2009 a realizat filmul *Singularidades de uma rapariga loura*, despre secretele unei tinere blonde, ce locuia într-o casă burgheză, privind mereu pe fereastra de la etaj, răsucind enigmatic un evantai chinezesc. Oliveira amestecă zgomotele străzii, clopotele, trenul, perdelele, respirația Lisabonei, încât nu pot să nu-l evoc pe Pessoa, umilul funcționar ce nu-și bănuia gloria postumă.

Și în filmul din 2010 - *O Estranho caso de Angelica* / *Angelica: o povere strane* se păstrează senzația de intemporal și orchestrație coerentă. Și aici joacă nepotul lui Oliveira, adică Ricardo

Trêpa. A murit tânăra Angelica. Fotografii Isaac e chemat de familia îndurerată să facă ultimele poze cu decedata. Începe obsesia, iubirea illogică. Isaac privește pozele ei, devine tot mai straniu, abulic, înstrăinat. Uneori el pozează niște săpători ce cântă în truda cazmalelor. Cântecele lor pare premonitoriu, de parcă ar veni din teritoriile morții. Isaac o vede pe Angelica în prag și deodată ei levitează, îmbrăcați în alb, ca doi miri ce s-au regăsit. Muzică de pian, ploaie, estetică rafinată, tăceri grele, imagini onirice, adesea selenare. Peștele e închis, pasărea e în colivie, spiritul e în trup. La final, trupul rămâne pe podea, iar imaginea lui Isaac (spiritualizată) o regăsește pe Angelica, afirmând viața antimateriei.

Filmele lui Oliveira rămân în memorie tocmai prin forța extremă a sobrietății, prin imaginile unice, prin transgresarea subtilă a realului.

Manoel de Oliveira

Lector dr., Univ. Bacău

Cronicile (domestice) din Iași

Nu știu cât de sinceră poate fi privirea unui autor care zăbovește asupra lumii în care trăiește, scrutând-o cu ochi critic, dar știu că nu sinceritatea mă interesează în momentul în care citesc un volum de felul celui semnat de Dan Doboș și intitulat, deloc întâmplător, *Cronici domestice* (București, „Tritonic”, 2016). În schimb, m-a ispitit gândul că, sub această formulare inofensiv-autoironică, s-ar putea ascunde nisaiva texte deloc blajine, ceea ce s-a și confirmat după lectura primelor pagini. Căci, într-adevăr, ele dezvăluie, treptat, un observator atent al lumii, dar și o lume. Lumea lui Doboș. Pentru că pastilele incluse în carte (publicate inițial în ziarul „Evenimentul”, în intervalul 1997-2003) sunt, *horribile dictu*, simptomatice pentru mutațiile petrecute în societatea românească la trecerea dintre milenii și, implicit, în disoluția presei românești din ultimele decenii. Ne place sau nu, trebuie să acceptăm faptul că ele și-ar putea cu greu găsi loc în paginile unui cotidian, căci, nu-i așa, așteptările cititorului sunt acum altele. Aerul lor deja vetust le dă însă o anumită savoare. Ele reconstituie, printr-o lentilă melancolic-umoristică, aspecte pretins domestice, dar, care, de fapt, sunt cât se poate de publice. Cronicile sale sunt mini-istorii ale vieții private, analizând probleme insignifiante ale cotidianului. Miză aparent minoră, din care publicistul știe să tragă „foloasele”, într-un stil căutat ludic, la intersecția publicisticii cu literatura. Atacând subiecte casnice, Dan Doboș își asumă riscul ridicolului, fiindcă nu e puțin lucru a scrie despre poșetele doamnelor și poșetele domnilor, despre arta murăturilor, despre caznele sărbătorilor sau despre (dez) iluziile microbiștilor. Ceea ce îl salvează este umorul și capacitatea de a se autoironiza, cu o bonomie care îl face simpatic. De vină trebuie să fi fost nu doar structura sufletească a celui care scrie, ci și teama de o eventuală duduca de la Vaslui, care trebuie să-l fi bântuit când va fi pus mâna pe stilou/pe tastatură. Poate de aceea, autorul cultivă o permanentă complicitate cu cititorul, făcându-i acestuia cu ochiul printre și peste rânduri.

Prin frecvența cu care au fost scrise, aceste crochiuri au ceva din specificul jurnalului, putând fi considerate, oricând, însemnări nu zilnice, dar (aproape) săptămânale, care surprind, cum zice clișeul, dinamica socială, politică, economică și, de ce nu, culturală a

societății românești, cu accent pe lumea bahluiană. Pentru că multe dintre observațiile de bun-simț din paginile cărții pleacă de la realități ieșene, pe care Dan Doboș le transformă în teme de meditație cu ecou mai larg. Hâtru cum îi șade bine unui trăitor în târgul leșilor, autorul are „consoartă din dotare”, contemplă „cum mai cade câte-o babă” la prima ninsoare, practică iarna „sportul național al românilor: împinsul autoturismului”, caută să înțeleagă „pe deplin factorii care reglează lungimea unei fuste”, constată că „Festivalul de la Mamaia seamănă cu mamaia festivalului” și multe alte asemenea ghidușii, care surprind, cu o sintagmă des uzitată, o Românie profundă, în care, „oricât te pregătești, iarna vine brusc”.

E suficient să ne uităm la titlurile incluse în volum pentru a ne face o idee atât în legătură cu temele abordate, cât și despre atitudinea celui care, din postura unui observator poznaș, găsește nesfârșite prilejuri/pretexte pentru a glosa, subțire, pe seama metehnelor oamenilor și ale lumii în care trăim. „Varza și veșnicia”, „Bătrânețe și decibeli”, „Spectator de școală nouă”, „Telefoane aproape erotice”, „Operațiunea Făina 000”, „Mic tratat de sandalogie”, „Homo bucureșteniensis”, „Avantajele unui ochi vânat”, „Misoginu” etc sunt tot atâtea mostre de gazetărie debutonată, scrisă cu șart, așa cum rar mai găsești astăzi, într-o presă ocupată de subiecte incendiare, senzaționale, servite cititorului de indivizi certați adesea cu cartea. Iar dacă bărbății vor să afle „cheia de boltă a utilității unei poșete” ar face bine să se uite la sacoșele de rafie pe care le folosesc bătrânele, iar pentru dileme legate de nevoia anuală de a pune murături autorul ne propune, cu umor, o nouă știință, murăturologia, cu toată metodologia aferentă: „Accesorii, scule și materii prime auxiliare”, „Probabilități”, „Educație tehnologică”, „Murăturile - prezent și perspective”, „Probleme de actualitate în practica murăturilor” ș.a.m.d.

Dar poate că cea mai bună definiție a acestor cronici domestice este cea pe care ne-o propune Dan Doboș însuși într-un text numit „Un pahar de lumină blândă”, din 11 noiembrie 2000: „În mintea mea tandemul dintre cronicile domestice și scrierile Gurmandului încerca să fie un strop de alean, de voie bună, bunicul luminiței de la capătul tunelului, miresmele tomnatice ale unui Iași deopotrivă patriarhal și fremătător, împletirea a două vârste diferite, circumscrise însă în susținerea blândei poveri a îndrăgirii aproape vicioase a unui mod moldovenesc de a trăi și de a scrie.” E aici, dacă vreți, un autoportret al ziaristului (de opinie) nu chiar la tinerete, pe care îl încearcă o firească ușoară nostalgie. Așa se și explică tentația de a se copilări, dar și tonul ușor lacrimogen-liric al unui copil mare care se portretizează fără menajamente ca purtător de adidași, blugi și teniși, cititor de SF și jucător împătimit al jocurilor la calculator, microbist incurabil și băutor vajnic etc. Iar dincolo de predispoziția ludică, rămâne un aer nostalgic-grav, sintetizat în pilda cu o șuviță de păr, a cărei concluzie definește, în opinia mea, întregul volum: „În fond, toată viața nu mergem decât ținându-ne de o șuviță de păr, părându-ni-se că alții ne ajută să fim ceea ce suntem.”

NICOLAS GUÉRITÉE ȘI PAREMIOLOGIA

„Sărac în țară bogată!”

Gândirea populară tradițională e de descoperit, mai mult chiar decât în alte manifestări spirituale, în proverbele și zicătorile românilor. Bogatul tezaur paremiologic al locuitorilor de la Dunăre și Carpați ține pasul cu viața imemorială a lor.

Interesul pentru această zonă a culturii populare se explică prin vechimea textelor apoftegmatice, dar și prin autenticitatea folclorică a acestora. Cercetătorii adevărați ai proverbelor românești au fost mulți. Îl voi numi pe Iuliu A. Zanne (1855 - 1924), dar nu pot să nu-i amintesc - fără a păstra cronologia - pe Lordache Goleșcu, I. Hint-Hințescu și Petre Ispirescu, pe Artur Gorovei, Simion T. Kirileanu (fratele nu mai puțin celebrului Gh. T. Kirileanu), Th. D. Sperantia, Al. Vasiliu-Tătăruși și alții, fără contribuția cărora cercetarea folclorului în ansamblu ar fi săracă.

Preambulul nostru a fost stârnit de un volum¹

¹ Volumul, ale cărui date se află în interiorul articolului, aparține medicului Nicolas Guéritée, endocrinolog de notorietate europeană. Domnia-Sa face parte din a treia generație de bucureșteni care și-au păstrat naționalitatea franceză. Străbunicul său, Pierre-Victor Guérinée, născut în 1834 la Dijon, s-a stabilit în România în 1862, fiind mereu în anturajul lui Al. I. Cuza. Unul din copiii lui, Paul-Victor, născut în 1864, e botezat chiar de domnitor. El se căsătorește cu româncă Valeria Crețoiu. Au avut 6 copii, între care și Virgile-Georges, născut la București în 1896. Acesta s-a căsătorit cu Maria Gebhardt. Ei sunt părinții lui Nicolas Guéritée, născut la București în ziua de 29 decembrie 1920. A făcut studii primare, liceale și de medicină în București, facultatea absolvind-o în 1944. În iunie 1948 se repatriază în Franța, specializându-se în Endocrinologie - Boli metabolice în Franța. Membru

de excepție care mi-a produs mirare și admirație, inventat, aș zice, din nimic, dar salvat, iremediabil, de o dragoste „anevoios” de explic (și veți simți de ce) pentru Limba Română. Dacă autorul ar fi român, afirmațiile mele ar părea ciudate; dar autorul e francez, francez sadea, chiar dacă născut în România, și asta schimbă totul: și unghiul din care-l vom privi pe întocmitorul antologiei și simpatia nedisimulată pre-declarată.

Splendidul volum, *Proverbes, locutions et dictons roumains*, întocmit, tradus și comentat (recueillis, traduits et commentés... de Nicolas Guéritée, a fost publicat în Franța de Laboratorul Théraxem (édité par le Laboratoire Théraxem) din Paris, în primul trimestru al anului 2000. Ilustrațiile și chenarele, în număr de 40, aparținând lui Francis Macard, însoțesc cele 172 de proverbe, cărora inspiratul autor le alătură (cel mai adesea) generoase detalieri. Fără a fi tentat să descopăr criteriul (criteriile?) selectării textelor, mă declar încântat de dimensiunea și unitatea impresiei finale provocate de lectură. Subiectivitatea d-lui Nicolas Guéritée devine bucurie neprotocolară pentru cititorul român. Introducerea cărții (*Avant-propos*), realizată în limba Marianeii, descoperă un cunoscător al istoriei românilor, dar mai ales pe omul care, trăind totuși până la vârsta de 28 de ani la noi, știe să desfolieze trăirile și stările specifice modului nostru de viață. Se poate afirma, *id ert*, că d-l Nicolas Guéritée este... român!

Aminteam mai sus de probabila absență a criteriilor în selectarea teatrelor. Chiar dacă nu l-a preocupat constant, tendința escatologică a autorului e o certitudine. Dintr-un univers incomensurabil de maxime/sentințe, să te oprești la nici două sute, nu este asta o dovadă de aplecare (cu program mental!) asupra esenței lumii și a vieții oamenilor? D-l Nicolas Guéritée nu este un diletant, e un cercetător deloc specios; pe spații mici, dar *con brio*. Ținta introducerii este informarea cititorului francez că se află în fața unui tezaur spiritual, aparținând poporului din zona danubiano-pontico-carpatică, a cărui origine latină îi legitimează substanța gândirii. Iar când afirmă, susținând cu argumente istorice decente, că romanitatea noastră se legitimează cu limba milenară pe care-o vorbim, autorul își dă întreaga

al mai multor societăți științifice, este fondatorul (în 1960) și redactor șef (până în 1999) al *Revue Française d'Endocrinologie Clinique, Nutrition et Métabolisme*. A trăit toată viața la Paris.

măsură a competenței sale, chiar dacă îmbrăcată într-o ușoară haină sentimental-afectivă. Proverbele, expresiile și zicerile populare ale românilor sunt dovada peremptorie și a vechimii noastre istorice, dar și a perenității gândirii filosofice românești, pe care *francezul nostru* le are în atenție. Textele alese (selectate) de tânărul în spirit autor sunt încântătoare, simpla lor lectură făcând pagina petulantă. Traducerea în limba franceză precede formei originale a proverbului românesc. Apoi, explicarea largă a sensului originar împlinește o intenție de o profundă comprehensiune. Un singur exemplu, la întâmplare: *Longues palabres, indigence de l'homme*. Vorbă lungă, sărăcia omului. *Ce dicton est formulé ailleurs d'une autre manière: Longues palabres, travail bâclé*. Vorbă lungă, treabă scurtă. *Les deux ayant la même signification: pendant qu'on bavarde, le travail n'avance pas*. (V. pg. 51.)

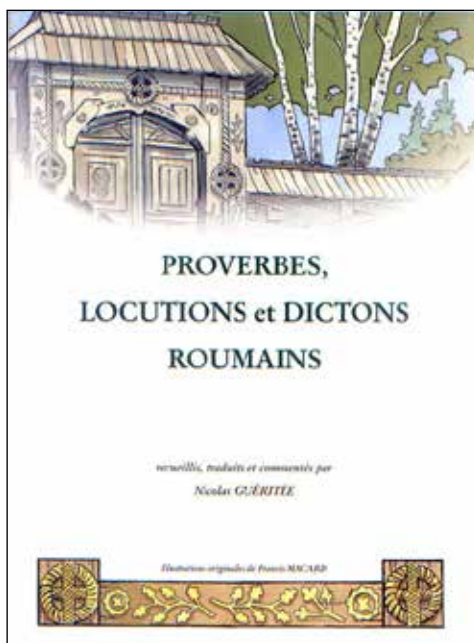
Paremiologia, la toate popoarele, a invadat spații socio-umane imense, practic nerămânând nici un domeniu al vieții care să nu fie semnat într-o formulă inteligent-sintetică și, de aceea, lipsită de facondă. Placheta *Proverbes, locutions et dictions roumains* este o elocventă susținere a aserțiunii de mai sus. D-l **Nicolas Guéritée** s-a lăsat surprins, în mod explicabil, de apoteogmele, maximele și sentințele care ating etica individuală și comunitară, atitudinile de conduită ale oamenilor, mentalitățile lor. Între primul proverb al volumului, neașezat întâmplător acolo, (*Ne prends pas le guos pour cueillir le pommier réputé* „La pomul lăudat, nu te duce cu sacu' mare”) și ultimul (*Allons voir dans quelles eaux (il) se baigne* „Vezi în ce ape se scaldă”), descoperi concepția care a stat la baza structurării cărții. Cumpătarea în toate ale vieții, vorbăria seacă, grija de altul fără a te vedea pe tine, obstacolul care trebuie învins, naivitatea, neîncrederea în forța ta, încredințarea conștientă a datoriei cotidiene, absența capului e fatală, conștiința valorii chiar când nu e recunoscută, credința în capacitatea proprie, chibzuința, uneori lucrurile mici au forță mare, nu lua hotărâri pripite, atenție la rezolvările facile, nu te grăbi, cunoaște-ți puterile și comportă-te ca atare, toleranța, nocivitatea urii și a dușmăniei, încrederea în forța naturii, înțelepciunea, nu fi

lacom, nu fi zgârcit, există o fatalitate, fii hotărât, faptele urâte nu pot fi ascunse - iată numai câteva secvențe existențiale urmărite și urmate de autor, în întocmirea excelentei antologii pe care o discutăm.

Destule proverbe au și câte un echivalent în italiană (*L'occhio dee patrone ingressa il cavallo* „Ochiul stăpânului îngrașă vita” *L'oeil du maître engraisse la bête*), în germană (*Ein Mann, ein Wort* „Pe unde-ți iese vorba, pe acolo îți iese și sufletul”

C'est par le même endroit que sortent les paroles et le dernier souffle = *Un homme, un parole*), în engleză (*Don't look a gift horse in the mout* „Calul de dar nu se caută la dinți” *On ne cherche pas les dents du cheval qui vous est offert*) sau chiar în spațiul universal („Peștele de la cap se-mpute *C'est par la tête que pourrit le poisson*).

Dincolo de frumusețea ideatică a volumului, trebuie remarcată realizarea tehnică a cărții, din eforturile editorului și ale ilustratorului rezultând pagini care încântă privirea și stârnesc mintea. **Francis Macard** este un desenator excepțional, încântarea mea sprijinindu-se

pe inteligenta îmbinare a elementelor etnografice din ilustrații, pictorul simțind, intuind, înțelegând esența modului de viață al unui popor apropiat de cel francez doar prin origine. Nu exclud colaborarea perfectă, la nivelul înțelegerii nuanțelor din proverbele selectate, dintre autor și ilustratorul artist.

În totul lui, volumul *Proverbes, locutions et dictions roumains* al medicului-scriitor **Nicolas Guéritée** este o realizare editorială de importanță maximă. Distingând existența unor punți, de gândire comună, între popoare înrudite sau nu prin origine, autorul contribuie la apropierea dintre oameni și națiuni. El „nu a dat bir cu fugiții”, „nu s-a culcat o dată cu găinile” și „n-a lăsat pe mâine cea ce poate face azi”. De aceea a izbândit într-un domeniu nou și vechi în același timp, numele său intrând, obligatoriu, în bibliografia paremiologică românească și europeană.

Printre proverbele volumului, unul trebuie să atragă atenția: *N'est pas leurre ce qu'on tient dans sa main* „Ce-i în mână, nu-i minciună”. Cartea e la dispoziția cititorilor. E o realitate convingătoare, care-l înnobilează pe d-l **Nicolas Guéritée**.

„TU ARZI, MĂI IONEL!” (MAMA MARIA LU’ ALECU)

Cu o netăgăduită aplecare spre subtilitățile vapoaze ale oximoroanelor, poetul **Ion Maftei (Flavus)** nu se dezmințe nici în cazul florilegiului de acum, pe care-l numește **Tăcerea cuvintelor**. Titlul antologiei este o expresie nedisimulată a obsesiei lui permanente, congruentă credo-urilor asemenea ale marilor creatori. „*Mai aștept doar Cuvântul/ Pe care-l caut de mult/ Și să-l găsesc nu pot./ Nu mai vreau nici clipă/ Și nici durată./ Vreau doar Cuvântul/ pe care-l caut/ Și nu mi s-arată*” (Numai cuvântul).

Îmi închipui cât de trudnică a fost selecția, mai cu seamă că Flavus n-a dat niciodată tiparului poezie fortuită. El este un pansiv, observând stăruitor mișcarea lumii la lumina zilei, amintirea diurnă prefăcându-se, după înserare, în pretext de reflecție, când numai judecata arde. Citită atent, cu răbdare, creația poetică a lui Ion Maftei (Flavus) dezvăluie cititorului direcții tematice aparent ușor de închipuit, ca **măine, timpul, trecerea**, dar nicăieri nu află **regretul**. Rar, câte-o undă de **nostalgie** abia șoptită, dar repede dispărând în cutele mentalului, fiindcă frumosul care a fost trebuie rețrăit prin amintire, nu compromis prin regrete zadarnice. „*Ai grijă să nu uiți/ Cum înfloreau toporașii/ Și cum sufletul nostru,/ La fel ca întreg Universul,/ Se scâlde cu uitare de sine/ În parfumul lor delicat.../ Să nu uiți cum înfloreau toporașii*” (Cum înfloreau toporașii...).

Antologia aceasta este o oglindă fidelă a unui liric care, deși rațional, în veșmântul tristeții se simte apărat, fără a se teme că ar putea deveni vulnerabil. E de constatat că tristețea din antologie nu e o manieră, ea e umană și de aceea Poetul n-o exacerbează, ne-o amintește numai ca pe ceva firesc. Dacă-i spui prietenoasă, nu ești departe de adevăr. Asta ar putea fi și pricina pentru care toate poeziile antologate produc puternice impresii cititorului bun. Chiar și când, surprinzător, întâlnești versuri ca acestea: „*Într-o zi am să cânt pentru voi/ Un cântec pe care nimeni nu-l știe...*” (Un cântec). Se deschid astfel orizonturi noi, deși Poetul pare a și le închide pentru sine, într-un gest care, conștient, pune în lumină măreția

singurătății fiecăruia dintre noi. Să fie acesta cântecul neștiut de nimeni!

Cele două cicluri ale antologiei, *Iubirea - o cale spre sine* și *Omul - o stea căzătoare*, întregesc imaginea totală, echilibrată, a lui Ion Maftei (Flavus), prin tonalitatea predominant gravă, dar calmă, însoțind versuri în întregul lor persuasive. În peisajul aglomerat al liricii actuale, singularitatea poeziei sale stă în percepția luminoasă totuși a vieții și rostului acesteia, adevăr izvorând mai în tot locul, ca o irupere a nenumărate gheizere

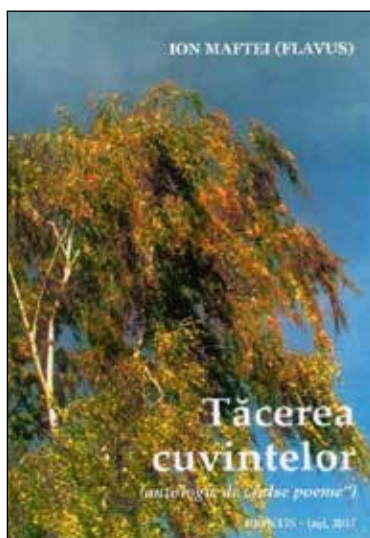
dintr-o imensitate cu limite nebănuite, în ciuda unor imagini silnice, nedemontabile însă, de întunecare sufletească la gândul implacabilului final generat de atâtea... „*Și fericiți ne-ntâlnim amândoi/ În aceeași uitare/ Spre care niciodată n-a dus și nu duce/ Nici drum, nici cărare*” (În aceeași uitare).

Exceptându-i pe neofiți, ceilalți vor descoperi o carte a destăinuirilor de-o cerebralitate letală, fiindcă reflecțiile lui Ion Maftei (Flavus), întrepide întotdeauna, aporice uneori, sunt insurmontabile în orice context. „*Să nu mă-ntrebe nimeni/ Ce caut*

și de unde vin...” (Un singur loc).

O antologie e o reprezentare. Ea lasă loc unei concluzii, dar n-o propune. Doar incită; prin îndemnul adresat ca un avertisment lucid celor care știu că rostul vieții nu e numai existența seacă ci și trăirea. „*Să închidem ferestrele toate/ Să nu ne ajungă sinistrul puhoi/ Care îneacă totul în jur,/ Să nu mai ajungă până la noi/ Urletul fără noimă/ Aruncat peste lume de noii barbari./ Să salvăm ce se mai poate,/ Să ascundem în cărți și icoane/ Tot ce-ar putea mai târziu să învie.../ Acum să închidem ferestrele toate*” (Noii barbari). În acest mod, care nu exclude nici insurgența temperată, poetul **Ion Maftei (Flavus)** prefigurează, ca într-un final-final, singura certitudine fermă, statuată într-o metaforă regală, alături de un encomion imperial la adresa **Vieții** sinonimă cu **Fericirea**: „*Măine e gata cămașa de iarbă/ În care vom aștepta fericiți/ Întâlnirea cu veșnicia*” (Cămașa de iarbă).

Tu arzi, măi Ionel!

APROAPE TOTUL, ÎN CÂTEVA VORBE, DESPRE DOUĂ CĂRȚI SAU LA BRAȚ CU ȘAPTE DECENII

Impresia că mai fiecare vers e o apoftegmă scapătă uneori spre strofa care are și această valoare. Volumul *Entelechia. Izvorul din adâncul de sus* (Fundăția Culturală Antares, 2012, Galați, 84 pagini), al lui **Săndel Stamate**, întărește senzația și de aceea certitudinea că e prea mult prinde rapid contur.

Cartea însă, cu cele 57 de poezii ale sale, se citește cu relativă ușurință, chiar cu interes, constatând, mai tot timpul, că autorul are grijă să nu se îndepărteze de spiritul prins în motto-ul luat din Lucian Blaga, fiindcă, nu-i așa, poezia ține „din nour până la copac, / de la mine până la tine”. Și a reușit, cu trudă, atenție și har, să scrie mulțime de pagini cu variațiuni poetice, doar pentru a convinge că „Numai poetul e treaz / Ca înfricoșata mărturisire” (Dar spre moarte, p. 58).

Cu cât citești mai concentrat poemele lui **Săndel Stamate** (...S-a gândit vreodată El la un pseudonim, măcar pentru prenume!?), cu atât crește sentimentul unei elaborări preconcepute, care, și nu aș vrea nicio clipă să alunec în rătăcire, mărește sentimentul de afectat asumat, îndepărtându-te de ceea ce poetul ar dori încă să i se considere virtute: filosofarea. Dar nu e decât epatare, începând cu construirea savantă a titlurilor și încheind, oarecum, cu explicarea lor printr-o ideatică personală. Citiți, de pildă, „Agraphon” (și I și II și III și IV), ca pe un fel de convingere...

Și, totuși, dacă e să mă apropiu serios sau mai serios de scrierile lui **Săndel Stamate**, potenez apariția lor necesară, însă târzie, autorul încercând parcă să recupereze ceea ce, din pricini de nediscutat aici, a nesocotit în urmă cu niște etape: „Numai TU știi răspunsul / Rânduitorule dinlăuntru, / Neștiutule, neaflatule Eu” (p.35). O adiere de hedonism mereu proaspăt, care înviorează cititorul purtat din Itaca până-n de curând părăsitul „trecut feciorelnic” (p. 79) găsesc, cu plăcută și așteptată uimire, în poemul „Vinul-cel-Nou”, pe care, nu fiindcă este dedicat lui Sterian Vicol, îl citez tot: „Ca sângele tânăr /

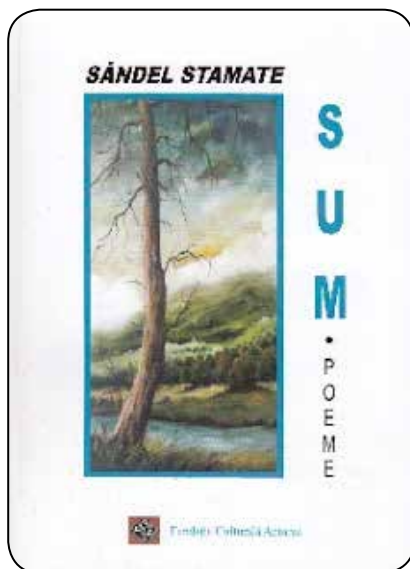
E Vinul-cel-Nou în teasc / Proaspăt, puternic, vioi / Închină-mu-ne Lui / Puhoaiete sale, / Dragoni rubinii, / Mătură-n cale / Cohorte de Îngeri-Căzuți / Și curg / În marea-de-clipe / Vinul, prieteni, nu are trecut / Nici viitor nu are / Vinul e numai prezent / Căci orice naștere e-o moarte / Și orice moarte-un răsărit / Îmi spune Îngerul cu gravitate / Lăcrimând, lăcrimând...” (p.57).

Volumul *Entelchia* e mult mai mult decât înțelegem prin adjectivul „interesant”. E ușor atipic, semn, necăutat, de originalitate, cu o adâncime acceptată de facto, în fața căreia pălesc, la propriu, toate posibilele vulnerabilități. **Săndel Stamate** nu crede în temeri, iar neputințele îi sunt străine. Încrederea în sine, fiindcă „retras în sine / Sinele se leapădă / De sinele greu” (p.39), poetul și-o recapătă mereu și mereu, întrucât „nu m-a uitat norocul / (...) / aflatu-m-a iarăși norocul / cu dragostea ta” (p.84).

O demonstrează și cartea frumoasă *SUM. Poeme* (Fundăția Culturală Antares, 2015, Galați, 71 pagini), care se deschide cu un „Exordiu” insolit și puțin

teatral. Cele două secțiuni, „Toga poematis” și „Summatim”, conținând 28 și 27 poeme, îl încântă pe cititorul avizat. O carte care, cel puțin pe mine, te ajută să înțelegi de ce **Săndel Stamate** a ales să scrie poezie, chiar dacă meseria de profesor (când ești, asemenea Domniei-Sale, un împătimit) este copleșitoare în toate accepțiunile acestui cuvânt. Vorba dumnealui: „Clipa croiește păcatului cale, / Clipa dezmiardă crinii din vale” (p.11).

Tematic, poetul admite înrobirea la o moștenire transmisă ereditar și pe care, nesocotind-o povară, ci datorie, o reîmbogățește, asimilând-o propriei conștiințe. „Eu vin din Țara-Oamenilor-Desculți / Unde părinții mei erau desculți de frunte / Azi sunt bogat: / De la tata am moștenit pământul / Din crăpăturile picioarelor / De la mama / Cerneala de sub unghii / Fiule, moștenire bogată îți las” (p.36). Convinși că „poezia e ochiul lui Dumnezeu (și) prin poezie, Dumnezeu își contemplă creația”, **Săndel Stamate** își etalează, ca-ntr-un galantar imens, „contribuțiile” personale la conservarea

creației divine, iarăși lucid, ca-n destăinuirea de o cerebralitate letală: „*Eu nu sunt,/ Eu exist/ Cu folos/ Pentru Alt-Cineva*” (p.68). Fără dificultăți mari, cititorul bun va prefigura traseul mental al poetului, el conducând spre un *credo* („Calea de la Eu spre sine”), mereu far: clipa, inima, minunata doctrină, speranța, slujirea, bucuria, supunerea, așteptarea, uimirea, pentru ca, într-un fel de final continuu, să conchidă: „*Sunt fericit:/ Voi rămâne discret/ În memoria nepoților mei/ Ca trandafirul în iarnă - / Poem alb*” (p.69).

Săndel Stamate este Poetul a cărui discreție, tocmai pentru că este neîndoielnică, îl aduce într-un prim-plan, variabil ca gândul, în peisajul suficient de aglomerat al poeziei contemporane.

Post scriptum. Oricât de așteptate și, mai

ales, dorite, dacă le raportăm la clipa *unică* în care se oferă, autografele sunt, de când lumea (sic!), o modă; unii ar zice un moft. Putem noi să ne obiectivăm până la cotele unei admisibilități unanime, ele tot unei conjuncturi emoționale se supun, apărând - după „trezire” - mai mult false decât subiective. De pildă, sună (sună!?) tare frumos scrisa lui Săndel Stamate, prilej de a-i mulțumi cu grațitudine: „Pentru Gruia Novac, un om rar, întâlnit prea târziu!”, ca să te mai poată și convinge. Amabilitate, generozitate, surprindere, prietenie, exagerare lăsată fortuit fără lesă? Chiar dacă le acceptăm pe toate grămadă, autograful rămâne o... fondantă. Bine, și nu știm cât timp, aromată!

Îi doresc, urându-i, mulți ani, peste șaptezeci!

„MI-A PROMIS C-O SĂ ARDĂ PÂNĂ LA CAPĂT!”

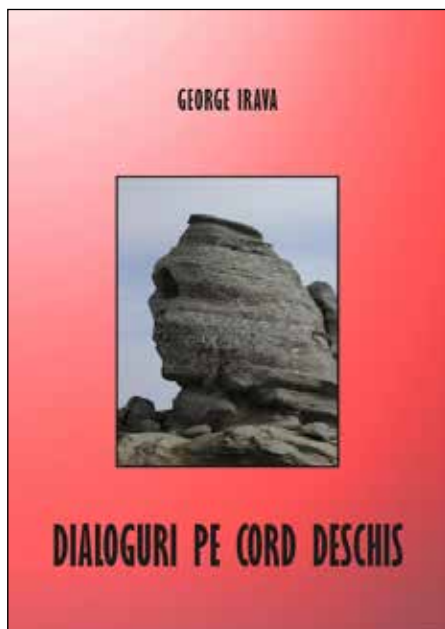
Omul normal, omul conștient de sine nu (se) întreabă pentru că nu știe, ci pentru că vrea să afle. Dar nu e suficient să știi, omul întreg dorește să și pătrundă înțelesul a ceea ce a aflat, el pretinde ca dialogul cu lumea sau cu sine - vorba autorului - să aibă „o notă de exaltare tulburătoare, universală, naivă, emotivă și încărcată de teama de necunoscut existențial, dar contemplativ în realitate” (Motivație). Ce se întâmplă dincolo de realitatea obiectivă a unui dialog? Tocmai pentru a plăsmui un răspuns, poetul **George Irava** îi invită pe cititori „să-l urmeze în această neobișnuită dar firească aventură a cunoașterii”.

Dialoguri pe cord deschis este o „altă” față a sensului unei expresii folosite obișnuit. Scotocitor de nuanțe, experimentatul nostru poet îl atenționează pe „lectorul (său) fățarnic”, așa cum ar spune un franțuz simbolist, să citească și pe verso, poate găsește și diferențe mai fine de expresie. Iar POETUL nu poate să aibă decât deschisă inima, chiar și când, părelnic, e mai abscons... Ăsta-i și temeiul în virtutea căruia și-a „botezat” această carte cu un nume deșteptător...

Deși am avut întotdeauna impresia, pe care încă n-am prăpădit-o, că-i cunosc deplin gândirea și creația poetică, George Irava mă surprinde des cu modalități *altfel* de exprimare.

Și nu atât din dorința de epatare, cât din nevoia de a se depărta de rutina de orice fel, drumurile uitate înviorându-i curiozitatea și reanimându-i închipuirile. Cartea aceasta este o comunicare „zidită” din dialoguri aparent disparate, reflectând idei care nu au mai fost vehiculate, dar, poate din această pricină, printr-un fel de aglutinare naturală, se recomandă ca un tot unitar. Cititorul bun nu va rămâne mirat că acest colocviu inedit pare a mima absurdul, adesea chiar așa fiind, însă finalul fiecărui poem disipează confuzia care, prin avatar semantic, statornicește o concluzie deschisă spre împăciuire cu certitudinea: ambiguitățile devin paremii,

retorismul se prefacă în mirare, curajul pare obraznicie de junețe, „absurditățile” țin locul unei logici intuite doar de bunul simț al cititorului, iar, peste toate, poetul se face a nu sesiza că e un hipersensibil. De bună seamă, starea cea mai firească e că observației sale nimic nu-i scapă:

„Încep să mă tem,/ Că în nuca mea va arde-un blestem” (Nuca, p.67).

Poemele-dialog ale lui Irava, prin impactul aproape miraculos pe care-l au cu cititorii (puțini-mulți, nu se știe niciodată!), dar mai ales prin înfricoșătoarea lor aparentă incoerență comunicativă, siluind parcă orice regulă de sondare a gândirii complice unor intenții cabalistice, pot fi socotite - dacă nu uit treapta foarte de sus a judecății poetului - niște autentice „credențiale” care prefigurează apăsător un *incipiendi ratio*, necesar conturării portretului complet al autorului nostru.

Matur pe deplin, **George Irava** nu se sfiește să înfățișeze eriniile care bânuiesc în lume și printre

oameni, furia lui personală mărginindu-se la a propune o imagine ca dintr-un ocean întors, dar un *ingenium amoenum* (spirit încântător):

„- Fiecare-și amiroase un vis pe sub tâmplă.

Fructele, coacerea. Eu, poezia.

Până aflăm că ne-am plătit datoria.

- Mă, tu ai scris azi-noapte o carte,

De aceea dimineața asta

Miroase a fructe coapte.”

(*Coacerea fructelor*, p.31)

Volumul *Dialoguri pe cord deschis*, al poetului **George Irava**, e o perfectă anamneză social-etică. Dacă afirm că e o carte **veritabilă**, e prea puțin.

FOTOGRAFIA UNUI GÂND DIN PROFIL

Țițeiului i se mai spune aur negru. Și totuși, printr-o operație de cracare (cracking), din hidrocarburile grele se obțin cele ușoare, care au o valoare mai mare. Asemenea ar trebui să se petreacă și metamorfoza axiologică a poemelor **Daniei Oatu**), toate fiind cămări burdușite cu gândiri șocante, respirabile și trezitoare de mirări lumești, care doar așteaptă să fie prelucrate până la o finisare posibilă (și fac trimitere la talentul cert al poetei) care să le (re)dea strălucirea definitivă, fie și prodigă.

Volumul *Fantasmele Versului Rău*, chiar și numai pentru titlul întors, merită un astfel de efort, deși toate cele 121 poeme mulțumesc pe un cititor instinctual; eu însă, deși știu că drumul până la încântare e lung, am cutezanța de a o îndemna să-l parcurgă. Oare poate?! Întrebare șchioapă, dar controlată, fiindcă sărind în ajutorul poetei în curs de șlefuire, îi citez ultimele versuri din poemul „Ultimul vagon” (p.218), care ne liniștește în sensul că Daniela Oatu **știe** toate acestea, întărind deci predicția mea. „Până la capătul acestor rânduri/ Versul cel Rău/ m-a însoțit.../ Cum se gudură/ Când îi pieptăn coama/ ascunsă după clepsidră.../ Acum/ **că poemul a mai slăbit** (subl. mea)/ să-i dăm o fărâmă/ de

lună/ înainte să urce/ în ultimul vagon...” E ușor de intuit măcar, dacă nu chiar și de înțeles, că însăși autoarea e conștientă că în adâncurile-i se

află o magmă incandescentă care năvălește când și când, pentru a deveni, grație „îmblânzitoarei”, nestemate briante. Oare poate?! Ne-o spune singură: „Acest volum cu pletele-ncălcite/ așteaptă cuviincios în fotoliul unui raft/ să-l atingă Midas de fapt -/ Criticul cu aripa-ntunecată...” (Așteptare, p.212). Și în alt loc, dar mai înainte, parcă pentru a completa impresia lumii, „adaugă”: „Ce bine!... că prea devreme acest manuscris/ încărunțise” (Provizorat, p.117). Poetul-poet are conștiință de sine! Ba, mai mult, când creațiile lui poetice sunt susținute, în ideatica și construcția lor intimă, de credo-uri autoscopice, tendința

permanentă spre altitudini aproape neatinse devine deprindere de credință slobozită de orice încercare de redundanță. Iată de ce autoarea nu pregetă să-și țipe șoptit gândurile neterminate, dar poate de aceea clare: „Mai bine râd și-aprind în cer un bec/ Invit la masă îngeri, spun bancuri să-i amuz/ Suflete lustruim... să-ți mai rămân?... să plec?.../ Mă bate iar pe umăr ecoul lor confuz...” (Confuzie, p. 76).

Atent și fără grabă citit, volumul de poezie

al Danielei Oatu se arată cititorului bun ca o structură gândită solid, care, morfologic și, în destul de dese secvențe, retoric, își dezvăluie caracterul ezoteric, profund ezoteric, doar așa patosul creatoarei căpătând ascuțime și credibilitate. Umore de tensiuni felurite se coagulează firesc, pentru a susține două adevăruri siameze: natura (și cea umană) își schimbă veșmântul cu fiecare anotimp ca să ne convingă, fără folos, că efemeritatea-i eternă; iar mai apoi, că „Versul cel Rău” e totuna cu nonconformismul. Un nonconformism similar cu intenția doar de existență aspră, austeră, formală deci, când de fapt tendința e de eliberare din chingile impuse de libertatea conștiință. Dovada stă în poemul de la pagina 123, *Păduri îndrăgostite*, care, pentru a adevăra că e cel mai semnificativ, dar și pentru că închide în el o cumințenie înfricoșătoare, tăindu-ți

somnul și amplificându-ți răsuflarea, trebuie citat în întregime: „Păduri îndrăgostite de lupi, fete sihastre/ Ne caută rădăcinile prin astre// Numele-mi cu urme de urlet în frunze// Cât te poate înălța sacra ispită/ Te răsfoiește pagina-mi de apă/ rănită// Și-alunecăm firișoare de versuri în cioc/ Până când spumoasa zi face poc... poc...”

Poemul acesta, far-călăuză în această mare (Carte), e craterul din care țâșnesc toate celelalte, plecate în lume spre ținte poate niciodată atinse. „Ce păcat!/ (...) / I-am spus/ Versului Rău într-o zi/ mai bine plantez/ și-ngrijesc/ utopii...” (Utopii, p.48).

Incertitudinea e pretextul ideal al Poetului...

^{*)} Daniela Oatu, *Fantasmele Versului Rău*, Editura Timpul, 2017, Iași, 219 pagini.

CA JOCUL, ȘI VIAȚA SE ÎNVAȚĂ

Atrăgător și calm în aceeași clipă, ba chiar din această pricină periculos, fiindcă ești tentat, concomitent, să-l accepți dar să-l și respingi, titlul *Jocul de-a viața* pare o invitație la „vizionarea” mai multor secvențe ale unor existențe, când congruente, când anamorfotice. Anticipiez, pentru cititorul avizat, impresia de mai încolo, spunând că titlul, în simplitatea lui părută, cuprinde, „desenat” cu miga de artizan, întregul zbucium adolescentin, frumos și inconștient, al unei copile de doar șaisprezece ani, imatură biologic (sic!), dar greu încercată de meandrele, deloc aleatorii, ale unei familii imperfecte, maturizarea venind repede și inutil dacă n-ar da prilejul unor reflecții.

Așadar, s-a cam divulgat conturul unui subiect pe care Vasile Chelaru l-a gonflat gradat, aglomerând acțiunea cu parcimonie calculată, fără a uita să insiste, cu riscul exagerării folosirii amănuntelor în câteva scene rațional măsurate și ele, nu atât pentru îngroșarea traumei narațiunii, cât pentru exacta și deplina figurare a eroinei principale, Roxana-Mădălina. Orice subiect re-povestit de... prezentator, mai cu seamă când

apelează la detalii, își pierde din interes, valoarea însăși a scriiturii pälind. Totuși, adolescenta Roxana-Mădălina, alintată Mălina, elevă la un liceu de prestigiu din orașul ei, ea însăși foarte studioasă și apreciată de profesori, trăiește aproape singură în apartamentul familiei, fiindcă mama e plecată la muncă în Italia (drama tragică a mii de părinți dintr-o contemporaneitate blestemată!), iar tatăl, o brută cu chip de om și nedepins cu munca pe care o refuză sistematic, nu-și manifestă nici cel mai firav sentiment patern față de fiică; ba, dimpotrivă. Fata suferă, fata înțelege situația, fata învață, singura consolare afectivă fiind, când și când, convorbirile telefonice cu mama din Italia (!). Dorul de mamă, conflictul deschis și irațional cu tatăl nu-i zdruncină moralul. Dar existența ei ajunge să fie un infern la scară

mică, pe care Mălina și-l asumă cu stoicism. Cât va rezista? Se îmbolnăvește de o maladie incurabilă.

Tatăl rămâne insensibil, mama se întoarce grabnic acasă: tratamente operații, deplasări la clinici din Italia, cheltuieli imense, suferințe mari și permanente, speranțele devin deșertăciuni.

Mălina știe, Mălina speră, Mălina nu mai speră și, în clipa de **Cineva** juruită, Mălina moare... „*în a treia zi a lunii octombrie, aproape de mijlocul zilei...*”. Acesta-i și finalul nuvelei. Sec. Ca o ghilotină.

Nuvela **Jocul de-a viața** - nuvelă o socotește și autorul - e scrisă, zici, dintr-o suflare. De fapt, într-o discuție particulară cu autorul, Vasile Chelaru mi-a mărturisit că a țesut totul în jurul unui caz real care l-a impresionat. Poate așa se și explică „participarea” scriitorului la acțiune. El nu este personaj, intuiești însă că e o parte a poveștii. Și fiind Vasile Chelaru și un foarte bun vorbitor de limbă română, un atent și aproape pedant constructor de propozițiuni și fraze, cu un acut simț al acestei limbi, nu te împiedici nicicum și nicicând de exprimări bolovănoase sau analfabete. Cititorul de bună credință va sesiza fără efort toate acestea și nu le va pune, în mod cert, cumva pe seama apropierei ecumenice de o frântură tragică de viață pe care a cunoscut-o poate întâmplător. Pentru că și fluenta povestirii unei vieți, care a început ca un joc și care s-a încheiat rapid, tot ca un joc întrerupt la venirea serii, nu-l obosește pe cititor, simptom categoric al valorii (pentru alții, impresie de valoare!).

Nuvela lui Vasile Chelaru, și poate rostesc un adevăr banal, e una impresionantă; ba, dac-aș ști că nu deranjează pe niște „specialiști”, aș numi-o ofertantă. Nu avem în textul tipărit numai viață

naturală, în formele, în trăirile ei multiple, avem mai ales soluții subtil inserate în dialogurile variate și abil dirijate, însă mai presus chiar de acestea se încheagă puțin câte puțin, pagină cu pagină pledoaria regală pentru **încredere** în tot ceea ce ne-ar putea anima, întrucât moartea, victorioasă prin tenacitate doar, nu poate uide confiența, nu slăbește nădejdea. Fiind accident, moartea nu poate niciodată fi altceva...

Compoziție solidă, structură riguroasă, limbaj clar, expresiv, ironie reținută pentru a nu aluneca în caricatura nejustificată, putând adesea evoca aticismul, fie și ca model ideal, mai toate mă îndrituiesc să mă apropiu de o formulă optimistă, încurajatoare: **d-l Vasile Chelaru**, temerar în profesia domniei sale și tenace în îndeletnicirea neîntâmplătoare de a folosi cuvinte și a nutri sensuri, se află în căutarea lânii de aur. De busolă n-are trebuință, căci drumul - unul singur - l-a descoperit de mult. El nu se termină niciodată, dar autorul va atinge mărginimile ultimei Thule, țintă râvnită, posibil de atins.

Nuvela **Jocul de-a viața** este, după opinia mea sinceră, „vehiculul” sigur, mai cu seamă că **Vasile Chelaru** alătură întotdeauna călătoriei începute și desfătarea cititului, ca să se demonstreze, dacă mai era nevoie, că cele care rămân, după „accident”, sunt cărțile.

Ca aceasta, de pildă.

APRECIERI ȘI A(D)COLADE

**Paul Zahariuc, Pagini dejiste nefardate, 758 pagini,
Editura Pim, Iași, 2017, greut. 1,400 kg**

Volumul acesta, imens și la propriu și la figurat, este imposibil și inutil de povestit, concluzia imediată apărând fără dificultate: să fie citit, fie și pe sărite, impresia finală necăpătând modificări.

Prezentatorul cărții a fost martor deloc întâmplător al istoriei perioadei 1949-1965, ani în care și-a încheiat studiile, a fost militar în termen timp de doi ani, și-a început profesoratul și și-a manifestat, în modul său personal, entuziasmul în martie 1965, când a fost ales în fruntea P.C.R. Nicolaie Ceaușescu. V-am informat, ca să nu rămâneți surprinși de vreuna din pozițiile mele față de lucrarea lui Paul Zahariuc, album virtual pentru mine.

Ca măsură de precauție sau ca avertisment, scrie tranșant în „Scurtă prefață”: „*Părerea autorului acestei lucrări este că mai bună este*

o democrație șchioapă decât o dictatură care ar constrânge drepturile fundamentale ale omului”. Sunt tentat să subscriu, dar ce te faci când democrația nu-i nici măcar șchioapă, ci oloagă?!!

Sutele de pagini ale volumului au luat la refec două publicații din anii dejiști la care ne referim: **Steagul roșu**, apărut la Bârlad între 1949-1950 și **Flacăra Iașului**, cotidian regional a cărei colecție aproape completă se găsește la Sala de studiu a Bibliotecii Județene Vaslui.

Vreau să anticip o concluzie la care veți ajunge singuri, fără s-o sugerez eu. Dar pentru asta, dați-mi voie să vă trimit la o sursă de azi, din care vă voi estrage succint o... informație. Sursa este, așa numita de drept, **revista gândirii arestate**. Se numește **MEMORIA**, nr. 3/2017, editată de Fundația Culturală Memoria sub egida

U.S.R.; a ajuns la nr. 100, de la fondarea sa din 1990, de către Banu Rădulescu. În editorial, directorul actual al revistei, d-na Micaela Ghițescu, relatează biografia unui torționar dejist, cu nume de personaj literar dintr-un roman al lui Marin Preda, dar care, coincidență bizară, n-are nicio legătură cu Nicolaie Moromete, comun fiindu-le doar numele. Născut într-un sat pe lângă Pitești, a făcut cinci clase primare, s-a angajat apoi măturător la Primăria Capitalei, în 1941 a fost concentrat și trimis pe frontul de est. În 1945 s-a înscris în Partidul Comunist. Ascensiunea începe: prim gardian, comandant de gardă, comandant de penitenciar la Jilava, Caransebeș, Galați, Chilia Veche, locțiitor de comandant la Văcărești, apoi loc. col. în M.A.I. Ascensiunea se curmă brusc, în 1959, trecut în rezervă și angajat plasator de bilete la un cinematograful din București. Prin ce s-a remarcat? Cruzime nemărginită, tratamente inumane, crime fără număr, pentru niciuna n-a dat vreodată socoteală. Iată o mărturisire a unui deținut, întâmplare de necomentat: într-o zi, intrând într-o celulă, descoperă o maximă scrijelată pe perete: „Cine știe să moară nu va fi rob niciodată.” (Seneca). I-a întrebat pe cei din celulă care dintre ei e Seneca, urmând să-l pedepsească exemplar. Povestea e de răs, evident, dar mai cu seamă e cruntă, fiindcă rezumă o tragedie colectivă...

Tomul lui Zahariuc a abandonat total ipotezele, mai toate afirmațiile sale sunt axiome, inclusiv acelea care se află sub semnul neblamabil al subiectivității. Concluziile autorului, și nu puține, sunt când ironice, când sarcastice, toate însă construite într-un stil tăios, foarte aproape de o oralitate despre care e prea puțin să-i spui doar originală. Iată un exemplu sau două, alese nu la întâmplare, asta ca să nu mimez și eu efortul. La pag. 102 citim: „Tot «românul» Teohari Georgescu, venit de la Moscova la finele lunii august 1944 călare pe un tanc T34, mai spusese că...” etc. etc.

Adjectivul românul e pus între ghilimele, dar pentru că Zahariuc nu ne și spune de ce, vă zice Novac: pentru că, de fapt, Teohari Georgescu este **Burăh Tescovici!** Încă un exemplu, care să mă convingă pe mine că Zahariuc este un prestidigitator în mânuirea stilurilor: „Dar, ce cântece cântau (ca să zic așa) bravi coriști vasluieni ai anului 1965? Iată-le: «Glorios partid»

(Mircea Neagu), «Republică, izvor de viață» (Ludovic Paceag), «Zis-a badea» (Sorin Vânătoru) și «Ne cheamă albastrul din zare» (Ion Chirescu). *Toate ca toate dar n-am înțeles cum vine treaba cu republica născătoare de viață, de parcă monarhia, spre exemplu, ar fi născut copii morți...*” Îl găsiți la pag. 434, fiindcă la 593 (iarăși la întâmplare) citesc: „...a țâșnit și «hopa Mitică, nu se sparge nu se strică» în persoana tovilui profesor Dumitru Leu care a spus (aproximativ!) că neam de neamul lu, până-ntr-a douăș’pea spiță, nu se va mai duce la Bârlad să-și facă țoale de vreme ce există o unitate mișto în «handu» Murgeni. Și la frizeria din satul de-atunci lucrurile stăteau cumsecade odată ce tov Constantin Alcov a spus (iarăși aproximativ!) că ar fi în stare să și doarmă-n unitatea cu pricina numai să nu piardă rândul de a doua zi pen’că taaare-i bun meseriașul la tăiat perii de pe față și din nas.”

Dacă un intelectual adevărat trebuie să fie rapid și sintetic (Blaga), un ziarist-cercetător trebuie să aibă răbdare și capacitate de selectare rapidă. Cartea-munte de acum ne dovedește nouă, tuturor, că Paul Zahariuc posedă asemenea calități și e în stare să-și evalueze concret și eficient posibilitățile scriitoricești. Aprecierea mea e îndreptățită, deoarece, în întregul ei, cartea aceasta dezvăluie mulțimea mijloacelor de comunicare pe care Paul Zahariuc le-a metahirisit, ce-i drept, situațiile, întâmplările, realitățile, umorile personale stările de moment oferindu-i posibilități nenumărate de... explozie verbală și gestică invizibilă, dar ușor de intuit.

Fiind măcar parțial fundamentalist în crezul său, nu rămân uimit - dimpotrivă - citind categorica aserțiune din „Scurtă prefață”: „«Cronici dejiste nefardate», scrierea pe care urmează s-o parcurgeți, este adresată tuturor acelor oameni care chiar au crezut și, în continuare, mai cred că doctrina comunistă a fost una superioară și ultima dintr-o ierarhie inventată chiar de către propagatorii ei. Din nefericire, trebuie să-i dezamăgesc și cele peste 750 de pagini le va releva foarte crudul adevăr”. Acesta e avertismentul autorului! Rămâne de văzut dacă și cititorii, în reacțiile lor, vor fi la fel de categorici. Comunismul, fiind o filosofie și nu o religie, poate da, a și dat, naștere la clarificări. În religie, în absența dorită a clarificărilor, înregistrăm schisme. Oricum,

efortul lui Paul Zahariuc este vădit, de aceea interpretările și pozițiile domnilor cititori cu cât vor fi mai diverse, cu atât cartea Domniei Sale își va menține interesul. Deocamdată, cronicile dejiste, defardate sau nefardate, au făcut parte dintr-un arsenal de mijloace folosite pentru susținerea și implementarea ideologiei leninist-staliniste, aproape complet diferită de cea marxistă. Presa de atunci, din diversitatea căreia Zahariuc se oprește doar la „Steagul roșu” din Bârlad și „Flacăra lașului” din Iași, avea un singur „patron”, nu ca astăzi, când, invocându-se democrația și statul de drept, există și opoziție în presă. Deontologie, nu?! Observați că scorile de azi prea seamănă, și nu doar întâmplător, cu scorile de ieri. Am fi superficiali socotindu-le doar simple coincidențe...

Cititorul de azi, oarecum derutat din motive felurite, dar mai ales că ocultismul și neștiința de carte nu lipsesc de la tribunele parlamentare și ale organismelor civice, tinde să devină neaprofundat, când nu e dezinteresat, și apelează la cea mai nefericită și la îndemână comparație: „Înainte era mai bine!”. Într-un ziar național de luna trecută (luni, 16 oct.) se scria, negru pe alb, că în anii '80 prețurile bunurilor și serviciilor din comunism erau surprinzător de asemănătoare cu cele de acum, cu câteva excepții doar. Dar salariile? **Atunci**, între 1500-3600 lei, **acum** între 1450-2360 lei. Nu comentez; am citat doar presa democrată! Dar uită că în societatea anterioară lui 1989 erau mai presus principiile ideologice și mai deloc omul, deși, demagogic, era adesea clamat. Azi, omul stă în centrul atenției sociale, acordându-i-se, cică, toate drepturile („omului”) și doar prefigurate lapidar obligațiile sale, că doar el plătește impozite, taxe, accize, amenzi, donații mascate, în așteptarea unor... vremuri mai bune. Adverbul „înainte” a pătruns adânc în limbajul cotidian activ al românului european de azi, concomitent cu dispariția, fie ea și utopică, a perspectivei, în timp ce exacerbarea libertății văzute ca exod se manifestă periculos, cu consecințe previzibile dar neexprimate. Suntem imediat după Siria, cu deosebirea că nu avem... război!

Iată de ce, parcurgătorul imensei cărți a d-lui Paul Zahariuc, deși are în atenția mărită doar două publicații partizane din vechea regiune Iași și, un timp, Bârlad, va descoperi, cu satisfacție întotdeauna, **caracterul ei polemic**. Autorul e un polemist nativ, pe alocuri candriu, de la stil până la ton și de la intenție până la construcție, ironia de toate nuanțele însoțind permanent relațiile. Aleatoriu mi-a facilitat alegerea unor exemple: De pildă unul din care zeflemeaua învinge: „*Chiar și birocrății aveau plan la mânuirea hârțoagelor*

iar activiștii de partid, plan la numărul de ședințe ordinare și extraordinare precum și pe an la noi primiri în partidul comunist, pe căprării ocupaționale. Cel mai haios plan mi s-a părut acela după care desfundau vidanjorii closetele din curte, dar, mă rog, asta a fost.” (pg. 216). Sau la pag. 405: „Deoarece în luna martie a anului 1965 comuniștii mai pregăteau încă o farsă electorală, demnă de «Cascadorii râsu-plânsului», tovarășii începuseră să se agite precum testiculele berbecului abia castrat, într-o căldare”. Atent la nuanțe, Paul Zahariuc surprinde orice efort și-l consemnează, ca la pag. 442: „*Corespondenții Ioan Giușcă și Virginica Palade, sforțându-se în tandem, au publicat o știre de exact 15 rânduri și-un cuvânt dintr-al 16-lea...*”

Dar, vorba autorului, dinspre finalul cărții, trebuie luată în samă. Zice el: „*Înființarea subredacției Vaslui a cotidianului regional a fost de bun augur deoarece începuseră să curgă numeroase știri. Triumfaliste, găunoase, unele chiar neobrăzate de mincinoase dar, de... Așa erau vremurile, cumătră...*”

Sublinierea conștientă a ultimei exclamații aș putea-o socoti un început de concluzie a volumului, concluzie care aglutinează și intenția scriitoricesc-reportirească, dar și aproape incredibila realizare. Mărturisesc fără reținere că am citit cartea cu interes, deși mai nimic din ea nu-mi era necunoscut, dar și cu zâmbet permanent pe buze, fiindcă, citind, multe pagini păreau a fi scrise după '89, mirarea mea rămânând doar... mirare. Am refuzat deliberat orice analiză, din motive... obscure, dar, în special, pentru că eu mă pricep la politică tot atât de mult ca „eroul” lui Paul Zahariuc de la Pogonești, care „*le avea cu filmul* (el fiind operatorul cinematografic!) *cum le avea baba cu mitraliera de calibrul paișpe virgulă cinci!*” (pg. 754, ultima!). Și poate că nu-i chiar de colea să mărturisesc că pe mulți „subiecți” ai articolelor „comuniste” i-am cunoscut personal, cu unii participând la paradele de 1 Mai sau 23 August, organizate la Bârlad, iar pe mai toți ziariștii de la „Flacăra lașului” îi știam, mulți fiindu-mi colegi de facultate (ca, printre alții, Șt. O Mugur (Oprea), Corneliu Huțanu ori Vasile Filip, dar și alții...). Luau și ei un salariu, cumătră!, ca să împrumut expresia din cartea prietenului meu Paul Zahariuc, ceea ce ne spune că faptele incriminate, multe-multe, găsindu-și mai cu seamă corespondențe sau chiar comparative în presa „liberă” de azi, nu sunt chiar intruabile.

Mi-am luat permisiunea de a ieși o clipă din paginile volumului, pentru a vă oferi câteva rânduri dintr-un text sau două, tipărite între 1949-1953, la ESPLA, de către un poet reprezentativ al timpului.

În articolul „Folclorul, o fântână a tinereții”, finalul grăiește așa: „Anume fenomene folclorice noi (subl. mea), la a căror naștere asistăm zi de zi, este datoria noastră de a le surprinde, căci astfel de epoci bogate în fapte, cum este a noastră, nu se produc des în istoria omenirii. Dacă închisorile Corbii sau zidurile Doftanei au făcut să țâșnească din inimile luptătorilor un anumit fel de cântec, altfel de cântec țâșnește din piepturile constructorilor socialismului în uzinele și pe ogoarele slobode ale plaiurilor românești”. Și, ca exemplificare, iată și un fragment de cântec din folclorul nou: „Frunzucă verde de vie,/ Drag mi-e la gospodărie/ Că vin seara de la câmp/ Văd lanu de grâu frumos/ Suflă-l vântu’n sus și-n jos;/ Mai îl suflă către soare,/ Drag mi-e că nu văd răzoare”.

Astăzi, însă, simțim o schimbare, democratică și liberă de orice, încât am ajuns să nu ne mai mirăm de folclorul postdecembrist, din care vă citesc o strofă: „Mă urmărește cei răi/ Vai, vai, gagiii mei,/ Eștia e dușmanii mei,/ Vai, vai, gagiii mei,/ Mă urmărește golanii/ Și toți vrea să-mi ia banii!”

La vremuri noi, texte folclorice multiculturale noi!

Revenind la volumul lui Paul Zahariuc, voi afirma cu rapiditate că e un monument de râvnă, în care priceperea scrisului și deprinderea folosirii mijloacelor celor mai agreabile prisosesc. Autorul are un talent nesmintit de polemist, în care ironia arde ca o flacăra albastră, ascunzând comori

la care mulți nu au dreptul, deși le caută. Paul Zahariuc are crezul propriu oamenilor care nu știu să piardă, de aceea pașii lui sunt cutezători. *Pagini dejiste nefardate* este un test promovat „con brio”, dar care, printr-un avatar numai de el cunoscut, continuarea trebuie să devină realitate editorială. Nu eu sunt acela care-l sfătuiește. Datoria pe care o are față de sine și de cititorul bun posibil îl obligă să nu vegeteze. Motivația mea e simplă: având obligația de a ține mereu trează atenția oamenilor, el va surprinde cu singurul adevăr care iese dintre paginile cărții, precum dimineața soarele din marea cea mare: *Natura ne aseamnă, educația ne deosebește!*

Pentru cine vrea să priceapă tâlcul profund al cărții sale, descifrarea unei pseudoreclame de publicitate îl va dezrobi: *Țară bogată, angajăm popor!* Tratarea critică, raționalmente cerută de o conjunctură cu profil de cabală, a apropiatului trecut antedecembrist poate avea, prin efectele deja vizibile, rolul unei reci care trezește: demnitatea unui popor se menține prin mulțimea de acasă, nu cu o diasporă aventurieră, inconștientă și țâfnoasă. Dacă nu, nu!

Importanta carte a publicistului Paul Zahariuc e în măsură să ne conducă și spre o asemenea concluzie; fiindcă adevăratul cuvânt e tipărit cu „cerneală fierbinte” (Geo Dumitrescu), neatingând niciodată marginea tocită a dogmei...

15 octombrie, 2017

Istorie contemporană

Dublete onomastice ale unor conducători din istoria de după 1944 a României

Gheorghe APOSTOL	Aaron Gershwin
Emil BODNĂRAȘ	Emilian Bodnarenko
Petre BORILĂ	Iordan Drăgan Russev
Chivu STOICA	Moscú Kohn
Alexandru MOGHIOROȘ	Balogh Joseph
Alex. BĂRLĂDEANU	Sașa Goldenberg
Dumitru COLIN	Dimităr Kolev
Leonte RĂUTU	Lev Oigenstein
Leontin SĂLĂJAN	Szilágyi Leon
Gh. GASTON MARIN	Ghiury Grossmann
Teohari GEORGESCU	Burach Teskovich

A LU' NELU !

Am adunat ani buni de cunoaștere a fenomenului rebusistic românesc, dar n-am aflat, nici numeric, nici volumetric, dimensiunile acestuia. Cert este că întinderea geografică a lui coincide cu aria geopolitică a României, ba niște ramificații profesional-sentimentale au ajuns până-n Basarabia (actuala Republică Moldova), în nordul Bucovinei cu un Cernăuți ukrainizat, în Serbia, în Ungaria și Bulgaria (n-am știință dacă și-n Marea Neagră!), ceea ce denotă o penetrabilitate demnă de apreciat, dar mai cu seamă de cercetat. De ce de cercetat? Fiindcă acest fenomen, ontologic desigur, este un strașnic adjuvant în cultivarea limbii române și în îmbogățirea lexicului individual.

Ăsta-i și pretextul în susținerea căruia am trebuința scrierii câtorva vorbe, oneste și drepte, despre pasiunea pentru rebus a lui **Nelu Vasile**. Această pasiune, a lu' Nelu, este rațiunea de a fi a unui **Domn din Turburea Gorjului**, sat care-și oglindește chipul, ziua și noaptea, în undele precunoscute râului Gilort, foarte aproape de confluența cu pârâul Groșerea. Dacă o să vă amintesc și niște vecinătăți precum Turceni, Săulești, Bărbătești, Brănești, Țânțăreni, ehei, alte și alte așezări oltenești, o să „pozați” prea exact spațiul binecuvântat în care trăiește, scoțând revista „Turburele” și durându-și rostul care i-a fost menit, dl. **Nelu Vasile**.

Probabil nu știe nimeni cu adevărat câți rebusiști sunt în România. (Mă gândesc doar la cei cu preocupări profesionale; încercători vor fi fiind, aceștia - ca pe vremuri raportările situației arăturilor de toamnă - depășind (!) granițele patriei...). Dar între rebusiștii români, numele lui **Nelu Vasile** e de notorietate. Așa se explică, de pildă, de ce, intrând și-n imperiul epigramaștilor, domnia-sa, împreună cu alt împătimit, dl. **Ionel Iacob-Bencei** din Timișoara, au întocmit și tipărit la Editura Napoca Star din Cluj-Napoca, în anul 2017 și-n 139 de pagini, o antologie, primită bine de cititorii, numită **Ionii epigramei românești**. Gusturi, deh!

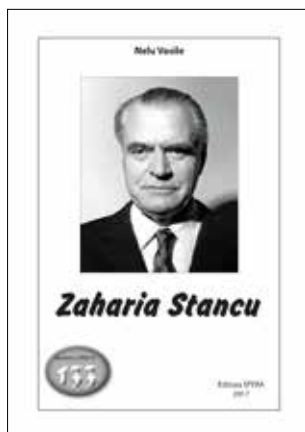
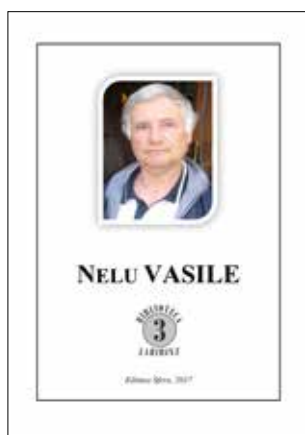
De data aceasta, pe căi bătătorite de o amicitie păstrată proaspătă datorită întâlnirilor de la edițiile Festivalului Internațional al Umorului de la Vaslui, mi-au parvenit două „cărți” ale Domniei-Sale, ambele tipărite la Editura Sfera din Bârlad, acum, în 2017, luna octombrie, una în colecția Biblioteca Labirint (nr. 3) și alta în Biblioteca Rebus (nr. 133), ambele coordonate de ctitorul acestora, dl. **Serghei Coloșenco** - Senior deplin.

Broșura de 24 de pagini din Biblioteca Labirint are, ca să zic așa, un caracter general, titlurile careurilor și ale celorlalte forme enigmatice trimițându-ne în direcții variate, dar tendința este mai ales amicală. *O revistă și realizatorul ei, Lingvistică, Aliterații în careu, Epigrama în careu, Bare simetrice, Au permise!, Cuie!, Jalba-n cap!* sau *Rebusiștii* mă îndrituiesc să afirm că am în față un maestru al rebusului și un prieten nedezmintit al familiei Coloșenco, eu arătându-mă și plin de încântare, fiindcă o *Haiducească* (ligamente) și o *Carte de vizită* mă vizează, nemurindu-mă! (pg.9).

Dar broșura (tot 24 pagini) care m-a captivat cel mai mult este cea din Biblioteca Rebus (nr. 133), dedicată, în întregime, marelui creator **Zaharia Stancu**. Nu numai pentru că e unul din preferații mei, dar volumul, prin intermediul careurilor și al altor forme, întregeste imaginea **Omului** și a **Scriitorului** Zaharia Stancu, într-un mod care mă face să regret absența acestuia din manualele școlare. (Am

uitat că „nu mai dă bine”... comemorarea lui 1907!...) *Desculț, Șatra, Rădăcinile sunt amare, Pădurea nebună, Jocul cu moartea, Ce mult te-am iubit*, versurile originale și traduceri de Serghei Esenin, publicistica de excepție și de durată, funcțiile diverse onorate cu corectitudine, toate le găsim în cartea lui Nelu Vasile, pentru care cititorii onești și neîncrâncenați îi vor mulțumi.

Pasiunea adevărată nu se pierde. A lu' Nelu cu siguranță va dăinui, fiindcă dl. **Nelu Vasile** este deja un nume în serioasa rebusistică românească.

V. Voiculescu și perspectiva teandrică asupra artei sonetului

sau „Chiar cel Etern te scrie cu mâna de poet”

„Ultimele sonete închipuite ale lui Shakespeare în traducere imaginară” îl situează pe Vasile Voiculescu, într-o familie rară de spirite ce au cultivat sonetul, învingând modelele/ modele literare și orizontul de așteptare mediocru, obsedat permanent de stereotipul noutății: Dante, Petrarca, Leonardo da Vinci, Ariosto, Michelangelo, Tasso, Carducci, Ronsard, Musset, Gautier, Keats, Leconte de Lisle, Eminescu, Bacovia, Macedonski, D. Zamfirescu, Mihai Codreanu, V. Eftimiu, Baudelaire, P. Valery, Goethe, Milton, Cervantes, Gongora etc., toți devorați de iubirea pentru frumos și pentru poezie, înțelegea ca o ipostază a Absolutului, a lui Dumnezeu, coautor al scriiturii. Vasile Voiculescu, „reabilitat” printr-o Adeverință cu nr. 4444/ 1968, eliberată de Procuratura Generală a Republicii Socialiste România (remarcați absurdul!), victimă nevinovată a totalitarismului de tip comunist, și-a asumat sarcina de a „reintegra Absolutul” și a face din „poemele cu îngeri”, expresia unei frumuseți nevăzute, superioare, divine, singulare.

Poetul, prozatorul și dramaturgul (n. 27 nov.1884, Pîrscov, Buzău) are metafizica renașcentistului pentru care sonetul rămâne o esență a minunii poetice, capabilă să învingă eternitatea și să sugereze ca și muzica, o stare de taină a Lumii. În acest sens „dialogul” cu cele 154 de „Sonnets” publicate în 1609, de către Thomas Thorpe, la Londra, fără aprobarea autorului, relevă în esență figura spiritului voiculescian și orgoliul de a identifica iubirea pură, cu Arta supremă, cu Poezia: „*Cu tot ce-am stâns din tine curat, ca Prometeu, / Am să te-alcătui altfel, dar suflet îți dau eu.*” - CCXXIX. Substanța „Sonetelor” voiculesciene își are sorginea în shakespeareianism - sistem poetic inconfundabil, o stare de geometrie inefabilă, un permanent fenomen de infuzie și transfuzie în corpus-ul trecut, actual și viitor al Poeziei. Ca și autorul capodoperei „Luceafărul”, autorul vol. *Poeme cu îngeri* (1927)

spiritalizează iubirea ca într-o simfonie tragică a destinului trăită „în insula din ziua de ieri” de Umberto Eco, sau în „Januvia. Insula Dragonului” de Daniel Corbu.

Paradisul pierdut din insula simbolică a **Ultimelor sonete...** e utopie și ucronie - sustragere de la legile implacabile ale timpului și ale teroarei istoriei - ,e căutare și contemplare a esențelor, jubilație în zărea absolutului, extaz pe un tărâm al originarului. Poetul-medic ne propune în „*traduceri imaginare*”, o **fictio rethorica** fără egal - prin sinceritate și originalitate - în lirica universală. Marcat simultan de nebunia erotică și teletică (rituală, extatică), de inspirație dionisiac-subterană, poetul buzoian are în trăirile poetice, ceva din Adam cel izgonit din Rai, simbol al păcatului originar, al căderii în ispită, al libertății neînțelese, cât și din Iisus cel aflat în căutarea adevărului divin. Fericirea și nefericirea derivă din aceea că „adevărul” sonetului voiculescian este când „alb” (se știe, această culoare se asociază vieții diurne, luminii, divinității, revelației, purității - albul virginal - ,dar și vidului morții - este culoarea spectrelor din lumea de dincolo și a doliului la multe popoare), când „albastru” (culoarea simbolică a infinitului, lumii spirituale, idealului, dragostei platonice, florii, viselor și aspirațiilor romantice; rece și inaccesibil; albastru e culoarea depărtării de lumea reală și de viață; sub aspectul ei tandru este o culoare feminină).

Revelând „homo absconditus”, **Sonetele** voiculesciene transfigurează sub haina erosului sacralizat, mitul labirintului. Este cunoscut, mitopoetica lumii l-a eternizat pe Teseu, cel care o abandonează pe Ariadna, pe insula Naxos, după ce aceasta l-a scos din Labirint, simbolul apărării unui tezaur ascuns, știut numai de cei predestinați să afle drumul spre inițiere. Este în același timp, o proiecție spațială a rătăcirii mentale și sufletești, într-o

realitate absurdă și angoasantă. Într-o asemenea „realitate” au fost scrise **Ultimele sonete...: 5 XII 1954 - 21 iulie 1958**, iar între august 1958 - 2 mai 1962, autorul a fost închis și „**acuzat de scriere de literatură subversivă**”!? Insula poeziei ridicată de autorul romanului „**Zahei Orbul**”, deasupra prozaismului existenței, înfruntând valurile eternității, simbolizează manifestarea, creațiunea, centrul de la care pornește cosmicizarea, loc de refugiu, de păstrare a inocenței și a vieții paradisiace, conform legii generale a ambivalenței oricărui simbol și arhetip, este, totodată asociată ideii izolării, alienării, frustrației, abandonului și pedepsei. În sine, poetul se vrea un simbol al căutării, inițierii, perfecționării și cunoașterii Frumosului absolut, al iubirii eterne, al contopirii cu Divinul. Gândiristul Vasile Voiculescu crede, asemenea lui Dionisie Areopagitul că Dumnezeu „este tot ce este și nu e nimic din ceea ce este”. Așa se explică de ce reface periplul lui Shakespeare din perspectivă teandrică. Călătoria labirintică spre „insula din ziua de ieri” - după numele originalului roman al lui Umberto Eco - e întotdeauna, fie desprinderea de un centru, fie căutarea unui centru și, deci o devenire spirituală în care poezia din „**Ultimele sonete...**” tinde spre coincidentia oppositorum. „Insula” din labirintul „Sonetelor” voiculesciene nu este locuită de un androgin - ființă fabuloasă din mitologia greacă, jumătate bărbat și jumătate femeie. Ne amintim, după Platon, scindarea celor două jumătăți ar fi dus la apariția dragostei ca atracție reciprocă și ca tendință de reunificare a lor.

În lirică, androginul este simbolul nediferenței originare, al ambivalenței, armonizării și contopirii contrariilor, totalității, autarhiei, plenitudinii, a biunității divine: „**Cu ideala forță mi-apropii ce mi-e drag, / Înjug virtuți și patimi la marea poeziei / În care, fără urme de pulbere târzie, / Te-amestec și pe tine cu silă, pentru mag, / Pământul n-are margini, nici cerurile prag**” - CLVIII. Exilat de bunăvoie într-un timp al Artelor, Renașterea, dar și într-un metasonet - într-un discurs care maschează alt discurs -, Voiculescu se adresează doar inițiaților, celor care, cu sau fără voie, interpretează și trăiesc mitul căderii în blestemul iubirii. Din această perspectivă, fiecare sonet din cele 90 este inițiativ. Originalitatea constă în faptul că ele își corespund unul altuia, de la CLV - CCXLIV și revelă simfonic, exilul arhetipal al omului/ geniului pe pământ, care trăiește ca și în poemul „**Luceafărul**”, într-o orgolioasă singurătate, sfâșiat între condiția dată - condiția dorită, având drept fir al Ariadnei în labirintul existențial, „Insula Poeziei”. Din această perspectivă „**Ultimele Sonete...**” își descoperă valențele de capodoperă numai într-o lectură integrală și autonomă. Statutul de operă autonomă al „**Sonetelor**” voiculesciene devine transparent în toposurile mito-poetice care conferă lirismului, ceva din strălucirea luminii dumnezeiești, semnificând sacralitatea, regalitatea,

esența solară, originea supraterestră, dar și căderea. Rădăcinile antropologice ale simbolismului căderii le aflăm în miturile prăbușirii unor eroi solari (Faeton), ale celor care au încercat să-și depășească condiția terestră (Icar, Manole etc.), ori ale celor ce s-au vrut egali zeilor (cuplul Adam și Eva). Antonim al înălțării și elevației, căderea semnifică în „**Sonetele închipuite**”, destrămarea, extincția, moartea, insuccesul, înfrângerea, catastrofa, neputința omului de a face față timpului istoric - vezi CCXXXIX.

Îndepărtarea, imuabilitatea, grandoarea, frumusețea sublimă a cerului a fascinat conștiința mito-poetică și religioasă a lui V. Voiculescu și prin caracteristicile axiologice: transparență, superioritate, forță, creativitate, perenitate, sacralitate etc. Cerul și pământul formează polaritatea în sistemul gândirii poetice, mitologice și cosmologice voiculesciene. Ca principiu activ, de regulă, masculin - la egipteni e un principiu feminin, reprezentat de zeița Nut - cerul e un fel de „suflet al Universului”, regulator al ordinii cosmice, sediu al forțelor superioare, structurat ierarhic (există conform mitologiei, 7, 9, 12 ceruri suprapuse). Mitul căsătoriei cu pământul, dar și despărțirea acestora, fie prin actul cosmogonic, fie prin/ din răutatea și greșelile oamenilor îl găsim transfigurat și în „**Ultimele Sonete...**”, în virtutea concepției sofianice a „transcendenței care coboară” (Lucian Blaga). Cerul aflat sub cheia iubirii și a Poeziei se deschide numai aleșilor. De aceea, simbolismul cheii iubirii cu dubla sa funcție - a închide și a deschide intrările - l-a preocupat pe autorul nuvelei „**Lostrita**”, care-și păstrează intactă capacitatea mirării, accederea la mister, tendința spre confidență și inițiere: „**Îți scriu sonete... râvnă pitică și deșartă, / Când tu ești întruparea celui mai pur sonet! / Nu te-a făcut natura, ci în suprema-i artă, / Chiar cel Etern te scrie cu mâna de poet / Ce adânc rimează-ți ochii cu cerul vast de vară / Și buzele sunt rima suavei aurori, / Iar, duhul, panoplie de foc, fără povară, / Stă-n carnea cu lumina - așîderea surori... / Cum se mlădie versul grumazului, răsare / Un istm de frumusețe, să lege-n armonii / Nemuritoarea strofă a pieptului, din care / les brațe-ngemănate ca două melodii: / Și-un orizont de slavă în tine-nchizi și ie / Cu gloriose coapse sonetul când închei**” - CCXVIII.

Versul „Chiar cel Etern te scrie cu mâna de poet” trădează viziunea teandrică asupra creației, ideea scumpă lui Nichifor Crainic, dar și lui Berdiaev, Dionisie Areopagitul etc., că frumosul este un atribut al Divinității. Perspectiva teandrică asupra artei sonetului îl desprinde pe Vasile Voiculescu de „Complexul Shakespeare” și-i asigură originalitatea în transfigurarea și îndumnezeirea Lumii. Geniul iubirii (vezi CCXVII) rupe „aripile vremii” (aripa este o metonimie a zborului, elevației, imponderabilității, transcenderii realului, năzuinței spre ideal), dar mai poate însemna și căderea sau imaginația perversă ce vorbește prin poezie, „aceeași limbă” cu veșnicia. Se

știe, doar geniul iubirii poate egala „geniul morții”!

Clepsidra, simbol al curgerii inexorabile a timpului spre moarte, este un lait-motiv omniprezent, sugerat simbolic prin complementaritatea principiilor masculin și feminin. Se știe, cele două părți ale clepsidrei corespund cerului și pământului, firul de nisip este legătura dintre ele: prin răsturnare, sensurile acestei legături se inversează - nisipul simbolizează deșertăciunea, mulțimea, fragilitatea, nestatornicia. Arta fictivizării își află originalitatea în „**Ultimele Sonete...**” nu atât în simfonismul temelor, motivelor și simbolurilor - fugit tempus, vanitas vanitatum, visul, labirintul, vânătoarea, marea, fortuna labilis, infidelitatea, iubirea, trădarea etc. - , cât în sistemul romantic/ eminescian de antiteze. Cum antitezele fac lumea, cifra doi simbolizează în „traducerile imaginare”, opoziția, conflictul, echilibrul vremelnic, polaritatea lumii și a omului. Este numărul tuturor dedublărilor și diadelor specifice structurii dualiste a percepției lumii înscrise în opozițiile: efemer - etern; viață - moarte; bine - rău; sacru - profan; materie - spirit; masculin - feminin; cer - pământ; foc - apă; iubire - ură etc. semnificând sinteza și divizarea antagonismului latent. Voiculescu face din această unitate a contrariilor și dualitate a unicului, simbolul complementarității fecunde a Universului: „*Perechea este felul, porunca sacră-a firii/ Stârniți de ea, vulturii se caută prin spații,/ Delfinele iau marea-n piept, să-și caute mirii,/ Chiar stelele în ceruri se-njugă-n constelații*” - CLXIV. Asimilarea în „Sonete” a numerologiei pune în relație structura Lumii, logოსul ei, cu trei forme fundamentale de reprezentare: * „prin cuvânt rostit” * „prin cuvânt scris” și prin * „cuvântul exprimat numeric”. Numărul devine plin de sens, numai în corelație cu alte sisteme și realități simbolice. Simbolistica numerelor se constituie la Vasile Voiculescu într-un model explicativ al lumii, plecând de la principiul Unității primordiale și demiurgice, din care derivă, prin multiplicare, toate formele existente, dând naștere diadelor polare și/ sau complementare, triadelor dinamice (Tatăl - Fiul - Sf. Duh), tetradelor sau pentadelor totalității (pământ - cer - foc - apă etc). Tot numărul patru (numărul totalității și plenitudinii terestre) caracterizează totalitatea persoanei - structura cuaternară - căutată de autorul „Cântecului pentru dezbrăcare”.

Sub smerenia protocoară, simulând superbia falsului traducător, Vasile Voiculescu elimină cu eleganță și grație, fără egal și fără complexe, din literatura română, Complexul Shakespeare, „genial tutore al geniului meu” - vezi CLX - , ce apasă de secole, conștiința liricii europene și autohtone, nu atât în mitologia Erosului, în care eternul feminin este alcătuit din patru arhetipuri ce reprezintă și treptele devenirii persoanei: Eva - instinctele; Elena - instinctele și senzualitatea; Sf. Maria - devoțiunea; Sulamita/ Mona Lisa - înțelepciunea și puritatea, cât în sinteza acestor arhetipuri. Femeia brună - frumusețe

„pură”, „desăvârșită”, „atotcotropitoare” ce amintește de chipul angelic și demonic al „îngerului” eminescian - are toate viciile omenești: minciună, desfrânare, perfidie, cruzime, trufie, superficialitate (observăm: iubirea - poezie fascinată de frumusețe și devenită proces de autosugestie, își este suficientă sieși), cât și Poezia ca transfigurare a Erosului sublimat în substanța spirituală a „geniului”. Autorul „*Ultimelor sonete...*” are conștiința propriei valori și vede în Shakespeare doar un „genial tutore al geniului meu”. Prin urmare, geniul nu poate fi tutore decât geniului!

Principiul triadic, ca o totalitate organizată și ierarhizată în vederea creației („creatorul - actul creației - creatura”), dictează imaginarului poetic al sonetelor voiculesciene. Lucru firesc, dacă nu uităm „organicismul ortodoxist” trăit plenar, alături de Ion Pillat, Adrian Maniu, Nichifor Crainic, Lucian Blaga, Radu Gyr, Nae Ionescu, Petre Țuțea, Mircea Eliade, Mircea Vulcănescu etc., și fericirea scriitorului, de a se fi născut credincios în spiritul spusei Domnului, prin gura psalmistului: „Încă din pântecul maicii tale te-am ales”. Oricum în creștinism, Sf. Treime reprezintă fundamentul acestei religii. Cifra trei apare extrem de frecvent în „Vechiul Testament” și „Noul Testament”: trei porunci scrise pe Tablele Legii; arhieriei de trei ori cheamă numele Domnului; cortul și templul au trei despărțituri; lui Avram îi apar trei îngeri (prefigurarea Sf. Treimi). Trei sanctifică și viața lui Iisus: trei magi, trei ore a stat pe cruce, a înviat trei morți, trei cruci pe Golgota, înscripția de pe cruce în trei limbi etc.

Nu întâmplător, sonetele voiculesciene pot fi descifrate la trei nivele: nivelul uman al anecdotei biografice; nivelul simbolic și nivelul cunoașterii metafizice, ce oferă cititorului rafinat, traiecte inițiatice în formele de comunicare cu Universul. Din perspectiva celui de-al treilea nivel de lectură „Sonetele închipuite” particularizează lirismul gnostic european. Triada simbolică exprimă ordinea perfectă, traducând și motivul triumfului clasic: cei doi bărbați și femeia. Din această perspectivă, clasicul triumfi nu simbolizează numai complicitatea și trădarea, ci și ochiul divin. În imagistica religiei creștine, „Ochiul Domnului” este încadrat într-un triumfi - Semnul Sf. Treimi - sau/ și aureolat de raze solare. În lumea imaginarului mito-poetic din scriitura „Sonetelor închipuite”, ochiului ca simbol al cunoașterii și ca principiu creator i se atribuie forțe magice și hipnotice.

Puterea magică a ochilor - „Și negrii ei luceferi de dincolo de lut...” - datorată asocierii ei cu focul și lumina divină, e reflectată în tema mitologică a „privirii care ucide”. Desigur, în „Sonete”, eul este ucis din dragoste. Multiplicarea ochilor e hiperbola puterii și a capacității de a vedea fără să fie văzut. În antiteză, cecitatea devine nu numai un simbol al ignoranței, al pedepsei, ci și un semn al înțelepciunii neinfluențată de aparențele lumii exterioare. Ochiul

deschis mai e și simbolul vigilenței, în timp ce ochiul închis poate semnifica toleranța, indiferența, chiar moartea fizică și spirituală. Din fiecare sonet voiculescian răzbate plăcerea estetică de a trăi până la capăt aventura narcisistă, nu atât din cauza conflictelor ireconciliabile, cât dintr-o eminesciană melancolie a privirii. Poetica atmosferei se conjugă genial cu poetica privirii și cu cea a tainei. Tensiunea lirică din poezia Poeziei este menținută între „*oftări de înger și-ntre scrâșniri de dinți, între cerul senin și lutul ce ne mănâncă*” și este potențată de 90 de ori, prin nevoia de întoarcere la sine, prin nevoia mântuirii și voluptatea sacrificiului. Poetul gândirist învinge „Complexul Shakespeare”, printr-o filosofie blagiană, de sorginte expresionistă, a identificării cu originarul, a identificării gândului cu reveria și a visului nemuririi, cu libertatea („Începe dimineața eternității-n mine”) și a Artei cu iubirea, totul într-un cântec tragic al marelui exil interior, ivit din convingerea că sonetul suplinește ideea de eternitate.

Revelând lirismul concentrat - „*Un sonet fără defect, credea Boileau, valorează singur cât un lung poem*”), Voiculescu preferă gândul închis, cunoașterea estetică, sublimarea obiectului, muzica de sfere, orfismul, procedeul alegoric al substituirii, pitagorismul poetic, zborul eminescian în absolut, spre esența esențelor, solilocviu interior și sintaxa sonetului shakespearian. Cheia de inițiere, lăsată la dispoziția cititorului este războiul secund al simbolurilor erotice (curente și originare), funcția polivalentă a acestora, ideea de gratuitate, deși iubirea e cauza și scopul existenței umane: „*lubirea fu o nouă lumină pentru lume;/ De-atuncea fiecare-n opaițu-i de hume/ O parte aprinde singur, el sieși Dumnezeu./ În inima mea arde acest lăuntric soare,/ Din haosul vieții mi te-a dezvăluit/ Pe tine, frumusețe atotcotropitoare./ Vast cosmos, ce-n orbita-ți m-ai prins, biet satelit;/ Și-n juru-ți cu alaiul de aștri mă avânt, /Pe muzica din sfere de-a pururi să te cânt*” - CXCI. Simbolizarea ambivalentă a întoarcerii la sine, într-o „vedere ingenioasă a minții” (Tudor Vianu) transfigurează ireversibilitatea timpului și veșnica întoarcere a naturii, de la geneză la apocalipsă, de la întuneric la lumină. În „*Ultimele sonete...*” simbolistica întunericului este generată de spaima nopții, de reacții depresive, de angoasă existențială. Să nu uităm condițiile în care au fost scrise *Ultimele sonete în traducerea imaginară a lui V. Voiculescu*! Aceeași beznă se asociază haosului, morții, infernului din celălalt. Întunericul sufletește e simbolul păcatului, adormirii rațiunii și invaziei forțelor primare ale inconștientului. Asociată misterului, reveriei și inspirației poetice, tema nopții și a întunericului devine obligatorie în alchimia identificării iubirii cu Poezia. În opoziție cu întunericul, lumina este un principiu al binelui. Ea este expresia forțelor uraniene fecundate. „Lumina este un derivat benefic al focului - scrie

J. Brahme - dar focul e dureros, pe când lumina este prietenoasă, dulce, fecundă”. În sonetul voiculescian, lumina este Logosul/ Cuvântul care prezidează la crearea universului (Fiat lux). Succede întunericului care simbolizează haosul (post tenebros lux). Nu întâmplător în cultura chineză, lumina e un principiu ceresc și masculin (Yang), iar întunericul e hetonian și feminin (Yin). De remarcat genialitatea lui Vasile Voiculescu, de a provoca sublimarea accidentalului și reducția individuației la originar, încât Shakespeare, „genial tutore al geniului meu”, devine un motiv-pretext în lirismul scriitorului buzoian.

Poetul nu scrie pentru a se exprima doar pe sine, ci și pentru a exprima ecuația spirituală a Marelui Will, aptă să genereze un lirism conform paradigmei Poesis-ului. Autorul romanului „Zahei Orbul” este convins că patternul stării de poezie implică întoarcerea la model, la un „clasicism integral” (tot ceea ce este clasic este modern!) capabil să topească în limbajul poetic, neoromantismul, parnasianismul, spiritul retoricii shakespeariene și preexpresioniste, simbolismul, integralismul, constructivismul, expresionismul și, nu în ultimul rând, suprarealismul. Așa se explică de ce lirismul „Sonetelor” este plurivalent și substanțial gnostic, având preponderent, chiar dacă ingenios mascat, un caracter imponderabil, sentențios-inefabil.

Originalitatea „*Ultimelor sonete...*” este premeditat programatică - eliberarea estetică de sub „Complexul Shakespeare”, de sub geniul tutelar - și autointegrată eminescian, în tradiția mării poezii a lumii: Dante, Petrarca, Leonardo da Vinci, Michelangelo, Goethe, Pierre Ronsard, Baudelaire, Verlaine, Lope de Vega, Blaga, Barbu, Bacovia etc. Apolinismul, orfismul, extazele pitagoreice, dionysiacul subsumează dedalic poezia Poeziei. Aparentul conformism voiculescian la poetica și poietica lui Shakespeare este evident polemic, semn al unei opere închise, suficiente sieși, autotelice. A nu fi „mântuire decât prin frumusețe”, acesta este principiul ordonator al lirismului din „*Ultimele sonete...*”. Scriitorul pare fascinat de „frumos” - una din valorile culturii omenești - după expresia lui Tudor Vianu, categorie estetică de natură funcțională. Frumosul artistic este o valoare estetică ce nu trebuie confundată cu opera de artă. Valorile estetice în cazul *Sonetelor voiculesciene* sunt scopuri absolute, ele nu sunt integrabile, încât „mai multe valori estetice nu însumează o valoare estetică mai mare (...) Din această împrejurare a neintegrabilității valorilor estetice, rezultă și faptul notoriu astăzi, că artele nu progresează” (Tudor Vianu). Cei mai mulți dintre scriitorii noștri uită acest adevăr elementar!?

„Traducând” (orice creație este o traducere) realul/ irealul, vizualizând abstractul și nevoia de a transcende vizibilul, scriitorul neglijat, credem noi, nu doar în comunism, ci și în postcomunism, nu a fost niciodată fascinat de stereotipul noutății, ci de capacitatea de a inventa pentru sine, posibilitatea

de a exista estetic, de a-și căuta adâncimea stărilor poetice și de a potența tensiunea lirică specifică sonetului, se știe poezie cu formă fixă. Nu „progresul” în arta sonetului sau în ars amandi, le-a căutat medicul Voiculescu, ci voluptatea armoniei, splendoarea adevărului, scopul Poeziei - obiectul unei plăceri dezinteresate - , infinitul conținut într-un contur, plăcerea obiectivată, divinitatea vizibilă, corul angelic coborât pe pământ, fericirea palpabilă, într-un cuvânt, categoria voluptății numită frumos - în toate variantele lui: fermecător, splendid, feeric, pitoresc, idilic, mirific, draguț, minunat, sublim. Plecând de la frumosul simpatetic în care coexistă atmosfera diafană cu suplețea, delicatețea, ușurința și libertatea nelimitată, „Sonetele” voiculesciene cuceresc când prin frumosul echilibrat (tendința demonică se află în echilibru cu olimpianismul, însă în spatele acestui echilibru domnește neliniștea, dispare transparența pură și se resimte aparența telurică), când prin frumosul expansiv (se manifestă tendința vădită de autodepășire, plenitudinea existenței este frântă, vulcanul este erupt, neliniștea apare pe primul plan, revărsarea țintește spre orizonturi infinite). Fascinat de viziunea frumuseții ideale, V. Voiculescu caută frumusețea sofianică, convins că „Arta e făptura lui Dumnezeu” și s-a născut spre a se opune urâtului existențial și a umple golul (in)estetic creat de omul modern.

Muzicalitatea sonetelor voiculesciene este sublimă și cucerește prin diversitatea și corelația subtilă dintre plăcerea estetică și cea intelectuală. Evident, poetul care nu împarte Poezia „nici chiar cu Dumnezeu” și vede în frumos o noțiune plurală ce face parte din rândul indefinisabilelor și vizează scopuri absolute se adresează intelectualului de elită ce știe să asculte în „traducere imaginară”, în „Sonetele” sale, pe Mozart, Haydn, Bach, Handel, Debussy, Ravel, Stavinsky, Beethoven, Wagner, Berlioz, Bruckner, George Enescu etc., știe să se pătrundă de picturalitatea/ audiția colorată ce amintește (trimite cu eleganță și discreție), în funcție de simfonismul temelor și motivelor, de toposurile mito-poetice din arealul picturilor lui Rafael, Poussin, Claude Lorrain, Wateau, Corot, Grigorescu, Leonardo da Vinci, Velasquez, Frans Hals, Cezanne, Luchian, Michelangelo, El Greco, Rembrandt, Rubens, Delacroix, Van Gogh etc. Acest sincretism al artelor, specific sonetului voiculescian - mod genial de a-și înfrânge „Complexul Shakespeare” - potențează sentimentul dorului omniprezent în cele 90 de „suflete” dedalice ale poeziei iubirii. Dorul „Ultimelor...” are un caracter difuz, tocmai că în el se logodește condiția dată cu cea dorită, tragicul cu sublimul, frumosul cu urâtul, iluzia cu deziluzia, teluricul cu celestul, sacrul cu profanul, demoniul cu divinul, creatul cu increatul, contingentul cu transcendentul etc. Prin dor este exprimată nostalgia paradisului pierdut și ilimitatul Poeziei ce implică un complex de stări și tensiuni sufletești, de la alean, nostalgie, la aspirație, dorință

(chef, dispoziție, gust, plăcere, poftă, voie, voință, vrere, râvnă, deziderat, doleanță etc.), la năzuință, pornire, tendință, vis, durere (chin, încercare, patimă, pas, suferință, năpastă, calvar, canon, cauză, supliciu, tortură, pedeapsă, nenorocire), la duioșie, melancolie, tristețe, jale, ură, iubire, singurătate, înstrăinare, anxietate, iluzie, reverie, contemplație, speranță etc.

Era firesc ca scriitorul să fie fascinat de forța gândului „purtat de dor”, pentru a transfigura trainica și splendida cununie mitică între Dumnezeu și Pământ: **„Te-am învățat iubirea, semețul zbor în slavă,/ Să pier ca scorpionul de propria-mi otravă”**. Poate de aceea, primul și ultimul dor al Omului - dorul de iubire - este păcatul fericirii: **„Durere, soartă, moarte sunt partea celorlalți,/ Deasupra lor, prin mine, transcenzi și te înalți”** - CCII. Miracolul expresiei artistice constituie permanent o provocare a conștiinței lectorului, ca unul dintre argumentele strălucite, pentru „devenirea întru devenire” (C. Noica) a Poeziei. Repetăm, devenirea nu înseamnă progres, ci „adâncime în semn” (Roland Barthes) ce face sonetul voiculescian susceptibil de „n” interpretări verosimile, care vor potența Frumosul sofianic al „traducerilor imaginare”.

În același timp, Vasile Voiculescu revelă frumosul heghelian - întruchipare sensibilă a „Ideii Absolute” înstrăinată de sine însăși, sub forma realității materiale. Umanitatea conștientă de forma sa înstrăinată în lumea materială ajunge să aspire spre forme perfecte, superioare, adică începe să devină conștientă, prin Preot, Artist și Filosof, de ceea ce a fost inițial existența pură. Fascinația purității justifică identificarea aspirației spre absolut, cu aspirația spre frumos. Frumosul identificat cu idealul, cu poezia iubirii. Sonetul voiculescian, specie ideală prin funcția sincretică a Artelor, nu face decât să ne înalțe spre Lumea Spiritului Absolut, a Idealului, a Frumosului, a Adevărului, a Libertății, dar și a Tragicului: **„Doar mirelui, poetului, și scrisul e o nuntă.../ Îmi fac din orice cuget o patimă adâncă,/ Și-n spațiul durerii te caut neîmpăcat./ Întoarce-te din valuri, sunt țărmașul tău de stâncă,/ Chiar de-ai făcut periplitul întregului păcat./ Vom arde tot trecutul cu spaime și rușine/ Pe rugul bucuriei ce-ai să aprinzi în mine”** - CCXII. Tema pretext a **Ultimelor sonete...**, „modelul Shaakespeare”, îl obligă pe Vasile Voiculescu să se pătrundă de categoria tragicului, pe care o interferează cu frumosul, sublimul, absurdul etc. Lectura integrală ne oferă o simfonie sublim-tragică a destinului omului etern. „Luceafărul lui Voiculescu”, cum sunt supranumite **Ultimele sonete...**, ne permite să sesizăm o viziune unitar conturată asupra sublimului și a tragicului existențial. În concepția autorului volumelor **Poezii, Din țara zimbrului, Pârgă, Poeme cu îngeri, Destin, Urcuș, Întrezăriri**, nimic nu pare a converti mai bine în valoare, dimensiunea umană, ca tragicul. Inerența/ imanența tragicului - în general a categoriilor estetice - în existența valorii amplifică

prețul ei și-l eternizează. Poetul știe că prețuim ceea ce am pierdut, mai puțin sau deloc, atâta vreme cât posedăm. Se știe: cine posedă este posedat. Am observat cu toții, moartea cuiva sporește aprecierea noastră, care se sublimază în compătimire, milă și frică.

Faptul că suferința altuia intensifică sentimentul de valoare/ acțiunea de valorizare se petrece după o lege psihologică generală - legea stagnării psihice. Scriitorul român pleacă de la observația verificată în practică, că orice pierdere, interdicție, limită - se știe, „nici o limită eternă nu se oprește, dar etern ne oprește o limită” - generează omului, conform naturii sale, dar și unei legi psihologice universale, o neîmplinire a trăirii. Această stagnare psihică - ieșire din măsura comună, din normal - potențează aprecieri sporite pentru cel care suferă. Ce anume ne face ca noi să simțim valoarea umană a altuia?! În primul rând, pentru că noi înșine suntem oameni. Omul străin/ celălalt n-ar exista pentru noi, dacă noi n-am face să se nască din propriile noastre ființe, imaginea personalității străine. În sonetele voiculesciene recreem imaginea personalității Poeziei. Eul străin este propriu nostru eu, modificat și obiectivat, fixat într-un loc din existență, exterior nouă. Prin urmare, aprecierea celui alt nu este nimic altceva decât autoaprecierea obiectivată, sentimentul valorii personalității străine, obiectivat ca sentiment al valorii proprii și potențat prin contemplarea suferinței străine. Ne amintim, Narcis, pentru că a respins dragostea - act de valorizare - nimfelor, zeița Nemesis îl face să se îndrăgostească de propria imagine. Mistuit de această iubire fără leac, frumosul tânăr moare jelit de aceleași nesățioase nimfe. Conotațiile sunt evidente: vanitate, egocentrism, dragoste și satisfacție de sine, adică înălțare/ decădere prin/ în tragic. Devine limpede vocația etică și estetică a suferinței. Suferința contemplată se sublimază în empatie, adică trăire concomitentă, care implică simultan compătimirea și consimțirea. Dar orice consimțire este în sine însăși, un sentiment al valorii umane, obiectivat în sentimentul valorii proprii.

Astfel se definește esența tragicului voiculescian, temeiul general al desfătării prin „obiectele tragice” (citește iubita - Poezia). Această desfătare este plăcerea sublimă, dureroasă, provenită din trăirea concomitentă a personalității străine. Observați subtila artă compozițională, pe care-și înalță genialul scriitor, arhitectura acestor „traduceri imagine”: „Tu zilnic zvârli fărâme din marea-ți frumusețe.../ Nu-s rege, nu am aur să-mprăști, nici onoruri,/ Atât eternitatea mi-e singura unealtă/ Să nemuresc în spirit icoana ta înaltă,... Sub ea să-nghete cu cândul lor de zboruri, / Să-nmărmurească lumea de o iubire care.../ ...Iar scriu iubire! Iartă... citește disperare” - CCXX. Plăcerea tragică, specific voiculesciană, este legată de suferință. Avem în acest caz, intensificarea plăcerii prin negație. Această plăcere generează

katharsis-ul prin desfătare/ înălțare tragică, adică momentul durerii (generat de pierdere), devine subordonat momentului iubirii, sublimului, adică unei stări de extaz. A trăi Creația/ Iubirea din perspectiva conștiinței tragice înseamnă asumarea conștientă a limitei, în sensul activ al depășirii acesteia, indiferent de consecință, încât natura tragicului este una imanentă și necesară naturii umane. Tragicul capătă conștiința de sine într-o formă artistică, în care acționează potențând compătimirea prin justiția poetică și sublimarea destinului și hybris-ului (orgoliu nemăsurat), principalele surse ale conflictului tragic, deci ale suferinței. Destinul sublim și sibilinic al poetului predestinat să suporte blestemul iubirii mărește vina tragică (vina de a iubi este omniprezentă în cele 90 de sonete), în măsura în care nu este hazard sau necesitate oarbă. Adică, destinul tragic nu este sublim decât în măsura în care ne învață să înțelegem omul și umanul în sublimitatea sa. Se confirmă ideea că sentimentul tragic al existenței, neliniștea metafizică și tensiunea lirică interioară sunt izvoare de foarte mare putere sufletească: „Nu e dumnezeirea suprema disperare,/ C-un univers potrivit rotind în jurul său?! Mă scol din morții zilei în fiecare seară/ Când urc până-n mansardă cum aș sui în cer.../ Cetatea,tu, vă zbateți în furia de-afară,/ Eu, dezbrăcat de mine, universal disper” CCXXIV

Aflat în însăși structura omului (caracterul nostru este imanent) și prin aceasta implacabil, destinul oferă posibilitatea aparentă de a alege. Aparentă, pentru că nimeni nu poate renunța la natura sa proprie și nimeni nu poate acționa împotriva esenței sale. Măreția omului voiculescian din „Ultimele sonete...” stă tocmai în sfidarea orgolioasă a acestei legi obiective, imuabile. Fondul tragic (datul din om) se aproprie, raportat la logica obișnuită, de absurd, iar tragicul se naște din imposibilitatea concomitenței Creator - Om; eroul liric din „Sonete” se crede egalul destinului potențând incompatibilitatea dintre sacru (Poezia) și profan (Existența). Măreția generată de augmentarea ființei iubite, de sacralizarea ei, de identificarea ei cu divinul conduce la anxietatea nemuririi. Sensul adevăratei existențe umane, sugerează „Ultimele sonete...”, implică pe lângă anxietatea nemuririi, teroarea fatalității și o nevoie indiscutabilă de divin. Pentru a se împlini, urmașul lui Adam „căzut în om” nu are nevoie decât de el însuși și de iubire, pentru a ajunge din nou în Creator, de unde s-a desprins. Fatalitatea (întunecata Ananke), fiica de spirit a Noirei, dictează cursul evenimentelor, după o logică ce apare străină îndrăgostitului, logică ce derivă din legitatea Destinului. Dar ca și acesta, fatalitatea este imanentă și decurge din imposibilitatea eroului de a se manifesta altfel decât în virtutea structurii sale intime. Esența ascunsă a fatalității (omniprezentă în „Sonete”) conferă scriiturii atributele teroarei și implacabilității. Omului îi este întotdeauna imposibil să admită că greșeala capitală, cursul evenimentelor

al căror subiect și obiect este simultan, pot fi rezultatul esenței structurii sale. Teroarea fatalității este în fond teroarea conștiinței/ condiției care încearcă să explice de ce eroul liric acționează în conformitate cu o legitate misterioasă ce scapă judecății umane și iese din legitatea perceptibilă, plasându-se în eternitate.

Vina („onoarea marilor caractere de a fi vinovate” - Hegel), ca și destinul și fatalitatea, se impune cu necesitate în „Ultimele sonete...”. Ea aparține structurii eroului liric, este un rezultat al naturii interioare al acestuia, declanșează Destinul, fiind, în același timp, ea însăși declanșată de Destin. Marea vină a eroului tragic este aceea de a fi el însuși, indiferent de circumstanțe și consecințe, adică de a crede că poate scoate faptele/ trăirile sale, de sub regimul oricărei condiționări exterioare, de a da naturii sale, valoare absolută. Mecanismul tragicului este declanșat de vina ce se concretizează prin voința de absolut a omului, voință ce vizează condiția divină: *„Bem pân-la fund paharul... În drojdia iubirii.../ S-ascunde-o și mai tare, subtila îmbătăre,/ fără de aburi, rece... o neagră exaltare/ Ca dup-o-naltă crimă în slujba dezrobirii:/ Am fost și noi îngeri, legi sumbre am călcat.../ C-mbrățișarea noastră, oricât de vinovată,/ Păstra în ea savoarea întâia, neuitată/ Și paradisiacă a primului păcat”* - CCXXXIX.

Acesta este un *hybris*, deoarece înseamnă depășirea măsurii - condiția noastră ne exclude de la atingerea absolutului. Partitura tragică decurge din faptul că pentru om, măsura nu mai există, deoarece el însuși devine unica măsură, propria lui măsură, încât perspectiva lui capătă inflexibilitatea adevărilor ultime. Conflictul cu sine însuși (cu zeii, puterea, istoria) revelă în „Sonetele închipuite” eterna coexistență a contrariilor: discurs contra discurs - fiecare desființându-l pe celălalt -, tensiune contra tensiune, măsură împotriva lipsei de măsură, umilință contra orgoliu, profanul tinzând a se manifesta divin, în raport cu cu divinul profanizat, vinovăția și nevinovăția, dreptatea și nedreptatea să se afle în egală măsură în noi, fiecare în parte și toate la un loc exprimă spiritul tragic, mărturie a complexității omului. Așadar, forța spiritului - adevăratul izvor liric al „Ultimelor sonete...” - stă în unitatea divin-profan pe care o realizează în acea ireductibilitate a eroului liric, în raport cu condiția dată, în care ideal ar fi să conștientizezi că nu poți câștiga decât atâta cât ești dispus să pierzi. Așadar, tragicul existențial argumentează sub umbrela parnasianismului, că „Sonetul” voiculescian e opera daimonică a destinului, fatalității și vinei. O soluție pentru a domina tragicul este oferită tot de Shakespeare, în „Henryk al V-lea”, într-un discurs al regelui Angliei, adresat soldaților săi: *„iată ce înseamnă pentru mine un rege: un om care nu dorește să fie altundeva, decât acolo unde este”*. Câți dintre noi pot însă să îndeplinească această condiție regală a spiritului, adică să fim doar

acolo unde suntem? Este întrebarea ce străbate taina deschisă a Lumii din sonetelor voiculesciene.

Oricâte traiecte interpretative am sugera lectorului, ele nu-i pot suplini plăcerea și simțirea estetică a contactului direct cu pagina scrisă. Pentru că sonetul trebuie în același timp auzit și ascultat cu seninătate apolinică și trăire dionisiacă. „Traducerile imaginare” cuceresc nu atât prin ardoarea pe care scriitorul gândirist o pune în a transfigura „formele unei iubiri spiritualizate” (Eugen Simion), cât printr-o încordată, invincibilă și oarbă voință de creație, singurul scut de apărare împotriva amenințărilor crescânde ale pauperității, ale războiului, ale prostocrației și ale răutății metodice. Prin voința de creație, scriitorul crede - utopie imposibilă - că poate să concilieze nevoia avidă de cultură, de disciplină interioară, de ideal, de datorie - de care conștiința noastră nefericită este însetată - cu nevoile naturale, instinctuale, biologice ale omului, cu ceea ce au ele răuvoitor și aproape șocant pentru gândire: instinctul agresiunii și al morții, sexualitatea, insuficiența, nerozia, vanitatea etc.

Asemenea lui Don Quijote, Vasile Voiculescu refuză să îngenuncheze în fața „principiului realității”: *„Aștept ceva, de-un farmec mai sus ca o izbândă,/ Nu bruta-ncoronare a sângelui aprins;/ Dincolo de plăcere pândesc altă dobândă/ Slăvita-mpreunare de genii; fără-nvins.../ Râvnesc nenfăptuitul vis al desăvârșirii”* - CLVI. Paradoxul generat de disconfortul în cunoaștere naște muzica tragică a scriiturii „Sonetelor”. În ciuda voinței de adecvare, de identificare deliberată, de supunere absolută în fața cunoașterii, Omul se transformă incredibil; din copilul frumos, cuminte și inteligent, în maturul/ bătrânul pentru care propriile-i plăsmuiri au pierdut sensul eternității. Același om absolutizând principiul „totul este permis”, părăsește concepția teocentrică, adoptă antropocentrismul și repetă tragica rebeliunie adamică.

Conlucrarea teandrică îi permite poetului și prozatorului Vasile Voiculescu, pătrunderea într-o altă lume, printr-o specială religie a iubirii, în care dragostea devine o formă de asceză creatoare, de tensiune vitală, „o hrană a geniului”, după opinia lui Adrian Marino. Citez din sonetul CLXXXVII: *„Eu nu-mi ador în tine iubirea mea răsfântă,/ Cum oglindit în ape se contempla Narcis:/ În volbura de valuri ce-ntinderea-ți frământă/ - Unde foiesc balauri - nu-i tihnă pentru vis./ Dar uneori ești numai azur, rodești sirene,/ Din spumele-ți de patimi se zămislesc mari zei,/ Îți scoți toți înecații la țarmuri, ca alene/ În dragostea cu toane iar să te joci cu ei,/ Atuncea plec din tine să-ți cuceresc favoarea;/ Îți flutur oriflame, pun purpura vestmânt,/ Ca dogii când în larguri se logodesc cu marea,/ În sufletu-ți oceanic, nuntind mereu m-avânt;/ De sus, din mândru-mi geniu armat în Bucentaur, / Ți-arunc, inel, iubirea-mi cătușă grea de aur”* - CLXXXVII.

Modul de întrerupere/ întrupare a frumosului spiritual trădează platonismul omniprezent în cele 90 de sonete în care poetul creează după legi teandrice o stare de euforie a spiritului, care revelă cititorului de elită, bucuria infinitului. Potrivit concepției gândiriste, Credința, Frumosul, Binele, Adevărul, iubirea și celelalte valori spirituale (estetice, morale, religioase, filosofice etc.) sunt veșnice, constituindu-se în principii eterne de esență divină, transsubiectivă, transistorică. Așa se explică de ce sonetul este în viziunea lui V. V., expresia libertății teandrice. Iubirea ca revelație cere o contemplație mistică a iubitei predestinate să întrupeze frumusețea absolută, așa cum o vedea și autorul „Șesurilor natale”: *„Operația specifică contemplației sensibile e suspendarea gândirii noastre logice, în momentul când prin simțuri, luăm contact cu obiectul frumos (...). Spiritul nostru liber de orice activitate logică, trăiește din plin bucuria nobilă, înălțătoare a revelației acesteia, fără gând, fără cuvinte, fără intenții, fără nici un interes, ci numai prin intuiția fixată direct în obiect. Am putea să ne informăm ori să discutăm mai înainte despre valoarea și însemnătatea obiectului sau putem s-o facem după aceea, în momentul contemplației însă nu; atunci nu contează decât contactul intuitiv, comunicarea directă de la el la noi și de la noi la el, în vraja în care ne ține înlănțuiți”*.

Aceeași teorie estetică a mentorului revistei „Gândirea” o descoperim în sonetul CLXXX, unde candida curiozitate metafizică a îndrăgostitului (a credinciosului, a artistului) se integrează prin iubire în „ordinea supranaturală a harului dumnezeiesc”, care-i revelă „din bube, mucigaiuri și noroi” (Arghezi) frumusețea, armonia, lumina, puritatea, înțelepciunea, adică Ideea că nu putem comunica cu spiritul divin, cu spiritul Poeziei - Poezia e un „dar de la Dumnezeu” - decât în și prin iubire: *„S-a străduit natura ca omul să nu-i scape;/ Iubirea îl urcase deasupra ei prea tare,/ Și-a-nmormătat-o-n carne... Din fundul oarbei groape/ Eterna rădăcină spre ceruri de lăstare./ Din sumbra putrejună cu viermii laolaltă/ A mea-și umflă toți bulbii cu patimi și rușine.../ Dar adiași deodată tu, primăvara-naltă,/ Și izbucni, suavă, în chip de crin, spre tine./ La dulcea-ți alchimie gunoiul se supune,/ Sub părul tău, de soare, și-albastrul ochi deschis/ Se prefăcu-n mireasmă spurcata spurcăciune./ Tot ce fu somn și beznă-i acum azur și vis,/ Și-n slujba ta stau puse-n genunchi - să nu le cruți - / Puternicile-mi viții întoarse în virtuți...”* - CLXXX

Simțind că poetul renascentist nu a dus până la capăt spiritualizarea iubirii (repetăm: „Ultimele sonete...” se cer citite integral, nefragmentând lectura, sonetele voiculesciene completându-se organic ca într-o muzică religioasă), autorul „Poemelor cu îngeri” face cu premeditare abstracție, de materialitatea obiectului transfigurat (Femeia),

abstrage, „adânceșența” și creează în spirit prometeic, Frumusețea din vis „fără trup, nici sânge”, sugerându-ne că poezia iubirii înseamnă dialog între immanent și transcendent, înseamnă comunicare cu o altă ordine de existență. Strălucit ilustrează această teză-antiteză estetică în sonetul CCXXIX: *„Nu-ți spun nici un adio, cum n-ai mai exista.../ Rămâi doar coaja celei pe care-o iau cu mine.../ Ți-am supt adânc esența și te-am golit de tine.../ Plec numai cu splendoarea și frumusețea ta;/ Las ochii, falși luceferi, și iau privirea dragă,/ Las buze reci de idol și iau sărutul lor,/ Uit sânii, duc căldura și forma lor întreagă,/ Fur neagra avalanșă de păr când se dezleagă,/ Din trup, îmbrățișarea de vrej amețitor.../ Zvârli inima stricată ce-ți șchioapătă alene,/ Cu scopuri nepătrunse țesute-n lingușiri/ Când prefăcute lacrimi, când râsete viclene.../ Capcana-n chip de suflet ascunsă-n amăgiri.../ Cu tot ce-am strâns din tine curat, ca Prometeu,/ Am să te-alcătui altfel, dar suflet îți dau eu”*.

Imponderabilul specific al sonetului voiculescian trădează deopotrivă eliminarea „Complexului Shakespeare” și ideea, pe care nu o înțeleg falsele spirite europene, că efectul asimilării este autentic în comunitatea de rasă, nu în afara ei. Așa se explică de ce în integralitatea ei, Opera lui Vasile Voiculescu este o oglindă a spiritului autohton. Rămâne o enigmă, încă, pentru exegeți/ pentru istoria literaturii române, cine a fost muza scriitorului? Oricum, inspirația și geneza „Ultimelor sonete...” nu poate fi explicată nici ca proiecție a inconștientului și subconștientului, nici ca expresie a dorințelor sexuale refulate și nici ca manifestare a iraționalului individual sau colectiv. Dominația transcendentă prin iubire menține conlucrarea teandrică dintre eul creator subiectiv și non-eul ca impesonalitate, încât acuitatea senzorială potențează prin antiteză, spiritul: *„Eterna Artă, suverana Moarte.../ azi, fericite, ele nu mai sunt/ Fărmițate-n lume și răzlețe, / Din cer, din iad, de pe întreg pământ/ S-au strâns în geniala-ți frumusețe./ Când țin la piept făptura-ți luminată/ Le îmbrățișez pe cătetrele-odată...”* - CLXXXII; *„...un farmec mai sus ca o izbândă/ Nu brutancoronare a sângelui aprins,”* CLVI; *„Mă-nfățișez cu duhul, nu te sărut pe gură, / Plecat ca peste-o floare, te rup și te respir...”* - CLVIII; *„Sunt psalmii mei de taină, o rugă necurmată,/ În ei am pus iubirea lângă Eternitate”* - CLXXVI; *„De-atunci mă zbat și suflu, văpaia să-i sporesc,/ Să ardem împreună de-același foc ceresc”* - CXCVIII. Veți fi observat deja că interpretarea Sonetelor voiculesciene stă sub semnul adagiului privitor la „neînțelegerea creatoare” și al metaforei vii, infinite. Tocmai duhul inanalizabil al sonetului voiculescian îi asigură acestuia, statutul de capodoperă.

Perspectiva unei imagini

Cu volumul *În jurul lui Bacovia. Glose și Jurnal* (apărut în Editura „Babel”, Bacău, 2011) realizat de criticul literar **Constantin Călin**, cu „ocazia împlinirii a 130 de ani de la nașterea poetului”, se aduce publicului cititor o imagine care vine în completarea celor mai cunoscute opere bacoviene. Însuși criticul afirmă că timpul petrecut în Bacău, cât și păstrarea „ecourilor”, i-au înlesnit acest lucru: „Timpul lung de când stăruie asupra lui Bacovia mi-au îngăduit să mi-l apropiu nu numai prin știința literaturii (sau prin alte științe), ci și prin propriile-mi experiențe de viață. M-a ajutat, de asemenea, spațiul „țara lui Bacovia”, în care locuiesc de aproape 48 de ani, deși ea nu mai este cea din tinerețea sa, și nici barem din a mea. Oricum, reperele ei n-au dispărut în totalitate” (Op. Cit., p. 6).

Autorul acestei cărți găsește chiar și cauza unei interpretări greșite și care, din păcate, se perpetuează: „Una din greșelile ce se fac în legătură cu Bacovia e judecarea lui exclusivă după descrierile în care e înfățișat ca bolnav, la limita supraviețuirii și după fotografiile din anii '30 și de la sfârșitul vieții. Toate astea estompează celelalte descrieri (nu mai puțin autentice) în care apare dinamic, jovial, cu inițiativă” („Tu ai murit...”, p.53).

Recunoașterea faptului că „le-a dat atenție mai mare celor dintâi”, are drept consecință formarea unei imagini care nu corespunde într-un totu realității, aceea că „Bacovia pare un poet bătrân și suferind de la început până la sfârșit, oprit la o singură atitudine” (Idem).

Într-o însemnare, vorbind despre lupta care se dă „între curiozitate și decență, între voința de a informa despre toate lucrurile privitoare la viața unei personalități și teama de a nu-i leza memoria”, criticul, în privința lui Bacovia, afirmă: „Pe cât mi-a stat cu putință, am adoptat o conduită similară cu a lui Porché, convins, ca și el, că „adevărul nu poate fi ascuns. Adevărul întregii vieți!” (Op. cit., p. 334). Mesajul acestei cărți dovedește că s-a pătruns în multiple unghiuri întunecate și neexplicate până acum. Superioritatea acestei lucrări, spre deosebire de alți biografi, este dată de faptul că cercetarea nu a fost îngădită de timp, și că rezultatele

au fost confirmate de certitudini. Întrebat, și nu de puține ori, de terminarea celui de-al III-lea volum al „Dosarului Bacovia”, explicația dată poate fi un exemplu multor generații: „Simt că n-am pus încă în el tot ce ar putea explica uimitorul „triumf” (cum îl numesc în subtitlu) al lui Bacovia” (Op. cit., p. 368), trimițându-ne apoi la un adevăr ce nu se poate uita: „La cele două cauze se adaugă nemulțumirea că aceia ce mă înțeapă pentru întârziere nu văd zecile de pagini publicate ici și colo, uneori cu mențiunea expresă „Fragment din...” (idem).

*

Împărțită în trei structuri („Glose”, „Note” și Jurnal I și II), se reia din *Dosarul Bacovia* (vol. II intitulat „O descriere a operei”), conținutul acestora, adăugându-se, la cele existente, noi texte (de la „41” de „Glose” la „86”, în timp ce la „Jurnal” se adaugă partea a II-a, inedită, conținând 203 de însemnări). Ordonarea întregului material se face urmărindu-se condiția de „poet” în legătură cu membrii familiei, cu dezvoltarea „tărgului administrativ”, cu modelele literare ale timpului, cu explicarea unor versuri, poezii și teme prezente în opera poetului. Părerea despre poet, la început pare să se schimbe, pe baza acumulării unor informații: „Paradoxal, dintre cele arătate mai sus rezultă un lucru pe care cu greu l-aș fi acceptat în urmă cu patru decenii când am început să scriu despre Bacovia: acela că, în afară de fratele ziarist și scriitor, singurul sprijin al poetului a fost Agatha, privită de malițioși doar ca o sursă a întristărilor sale” („Povești de familie”, p. 15).

Revenirea asupra unor texte a fost posibilă numai prin lectură: „Când am scris partea de sus a „glosei” nu citisem încă „ziarul unui student ardelean: A. (Artemiu) Homorodeanu (1876)”, publicat în „Cuget clar”, 1934 („Despre cochete și cocote”, p. 95). Cu această ocazie, am sublinia bogatele date biografice despre autorul scrierii și conținutul acestuia („În Paris sunt 346 de studenți români, toți băieți avuți; se zice că rar care n-ar avea femeia sa [...] Cocotele sunt frumoase, tinere... una

din cele mai puternice atracții pentru străini în a veni și cheltui parale în Paris... «Corupția - zic parizienii - o produc străinii», p. 47).

O altă justificare în scrierea „completărilor” ar fi lipsa unor „accente” („Din glosa precedentă lipsesc câteva „accente”. N-am subliniat că versurile din „Amurg de vară” sunt un exemplu semnificativ pentru comprehensivitatea inimii lui Bacovia. Spus simplu, poetul evocă un tablou cu „fete bătrâne”, pe care le privește cu compătimire și cordialitate”). În aceeași pagină, se găsește și explicația criticului: „Celibatar până la vârsta de 47 de ani, și fratele a două din ele, Bacovia le ignoră complexele, maniile și le reține numai drama. El își încheie tristul său poem cu un gest delicat, mișcător, de omagiere...” („Lecția de compasiune”, p. 101).

Scrierea „completărilor” naște și întrebări pe care criticul, în urma unui demers literar competent și le pune. Modalitățile sunt diferite, dar efectele lor sunt maxime („Risc întrebarea: V. nu era („Alienații”, p. 103). Prezența întrebării: „Ce înțelege Bacovia prin „versuri fără talent” duce la comentarea lor („Versuri fără talent”, p. 157). Tot în aceeași gamă de apreciere, se înscriu („Aproape sigur ideea referitoare la „călugărul poet” i-a venit lui Bacovia din „Sărmanul Dionis”) și glosele: „Călugărul - poet” (p. 172) și „Din feerie în infern” (p. 48) din care extragem următorul citat: „În natură, corbii devin vizibili toamna și iarna. Corbii interiori n-au doar două anotimpuri: se ivesc ori de câte ori ne copleșește decepția, ne sufocă plictiseala, ne deprimă singurătatea”.

*

Dacă ar fi să ne exprimăm în legătură cu conținutul acestor scrieri, desigur că diversitatea informațiilor pare a ține capul de afiș. Lipsa de fotografii până la o anumită vârstă a poetului („Caz întrucâtva rar, el n-a avut niciuna de copil, de liceu ori student. Sau nu le-a păstrat. Prima e de la vârsta de 38 de ani, când era funcționar la București - „O fotografie din 1926”, p. 205); lauda unei „formule memorabile” cum ar fi „instinctul stanic” („Despre instinctul satanic”, p. 159); aducerea în discuție a volumului „Cu voi...” (1930) și titlul poemului „Vobiscum” (care înseamnă același lucru), cu extindere, după 1990 a versului: „O, țară tristă, plină de humor” („Dincolo de scepticism”, p. 117); intenția criticului de a scrie „despre publicul lui Bacovia” se lovește de „penuria” informațiilor din acest domeniu („N-avem statistici generale despre tiraje, nici ale cărților, nici ale revistelor și ziarelor. Suntem obligați fiecare să ni le creăm”, p. 57); despre câștigul poetului în urma editării volumelor de „Poezii” și „Comedii în fond”, subliniindu-se faptul „că dintre toate mărfurile literare, poezia a fost vândută la prețul cel mai mic” („Poezie-sărăcie: o ilustrare”, p. 57).

„În jurul lui Bacovia. Glose și Jurnal” este o carte de cultură care, indiferent de subiectul abordat, se ajunge la George Bacovia și la orașul Bacău. Cu prilejul „Aniversării a 150 de ani de la înființarea Universității din Iași”, criticul ne dă informații despre „palatele” din Bacău („palatul Administrativ”, „palatul Mărăști” (o vreme hotel, școală de menaj, apoi „Palat al Telefonoanelor”), „Palatul Tribunalului” și vreo patru case cărora, prin analogie, lumea le spunea „palate”: Cantilli, Filderman, Perlberger, Herșcovici” - „Palatul”,

p. 51). De la rubrica lui Radu Cănci, ținută timp de cinci ani (1968 - 1972) în „Ateneu”, și numită rubrica „Pro amiciția”, se ajunge la „critica bazată pe prietenie” a lui Grigore Tăbăcaru și G. Bacovia. Titlurile „Abatorul” (în care „numărând reperele băcăuane din poezia lui Bacovia, Grigore Tăbăcaru menționa și abatorul, cel de pe malul Bistriței”, p. 40), „Poezia, păduchii și râia”, „Crize” cât și „Renunțarea la scris”, sunt scrieri care aduc noi informații.

Alături de explicarea unor cuvinte cum ar fi: „igienă” („Cuvântul igienă”), „nebun-nebunie” („Alienații”), „macabru” („Șocurile”), „modern” („Modern”), „milionar” și „miliardar” („Amurg”), „măhălăli” („Prin măhălăli mai neagră noaptea pare...”), „pantofi” etc. În „glose” mai apar: opiniile criticului privind G. Bacovia („Întru în direct în subiect: Bacovia - idei pe care o susțin de mai mulți ani - e un Caragiale amar și abisal, trecut de la râs la plâns. Când a murit autorul „Noptii furtunoase”, el avea 31 de ani în ultimii 13 dintre aceștia, cei de după debutul în „Literatorul” (1899), fiind contemporan ca scriitor” - „Bacovia și Caragiale”, p. 169), pagini de istorie literară („Poeți triști” și „De la poezie la reportaj”), justetea unor observații cu privire la poemul „Liceu”, considerat „poemul care a uns la inimă generații de elevi” („Retușări necesare”, p. 147), transmiterea unor idei care aduc noutatea relatării („N.I. Bibire fiind unul dintre învățătorii lui Bacovia - „Opiniile unui institutor”) precum și adevărul relatat în paginile acestei structuri („Incidentul de la Scorțeni”, p. 137).

Sfârșitul poetului, exactitatea informațiilor în legătură cu consemnarea morții lui Camil Petrescu, găsită în notițele lui Bacovia („Ce întunecime...”), precum și comentariile competente ale criticului cu prilejul unor activități, închid seria „Glozelor” din volumul anunțat.

*

Aș remarca faptul că informațiile din Jurnal II asigură atât cunoașterea reală a celui care a fost poetul G. Bacovia, cât și a criticului literar Constantin Călin. Prin însemnările sale (care sunt, așa cum am precizat, în număr de 203), se caută să se realizeze imaginea de ansamblu a poetului, respectându-se diferite etape din viața și opera celui dispărut. Chiar dacă nu se poate vorbi de o anumită cronologie, reies trăsături care-i atestă o anumită stare, făcându-l pe Bacovia să se încadreze în rândul tinerilor: „În tinerețe a dus o viață „atroce”, de beție și (oricât n-ar crede unii) de abuzuri sexuale, de „plăceri” reușind, cu consecințe ireversibile, să atingă ceea ce și-a propus” (p. 290).

Schimbarea de comportament, care pentru critic este inexplicabilă, surprinde pe cei apropiați. Pentru cel care realizează „însemnările”, perioada acestei mutații survine după anii studenției: „N-am găsit încă explicația cea mai plauzibilă pentru închircirea, absolut curioasă, care se produce în Bacovia la doi-trei ani după studenție” - p. 310). Un citat al lui Bacovia vine să-i completeze existența: „Scriu precum vorbesc cu cineva, pentru că-mi place această îndeletnicire. Trăind izolat, neputând comunica cu oamenii, stau de vorbă adesea cu mine însumi, fac muzică și când găsesc ceva interesant, iau note pentru a mi le citi mai târziu” (p. 296). O astfel de atitudine se vede și în scrisul poetului, mai ales în „ultimele decenii de viață”: „În poemele în proză ale lui Bacovia sunt mici sinteze intelectuale, făcute cu

efort, dar duse până la capăt. Opintirile se văd în fiecare paragraf, căci Bacovia nu prea are poftă de a comunica. Ipostaza care îi convine e cea de spectator mut”. În ultimele decenii de viață, Bacovia își concentrează „gândurile” în câte un cuvânt, nu în propoziții și fraze. Uneori, cuvântul ține loc de strofă, de paragraf, de pagină întreagă” (pp. 310-311).

„Jurnalul II” ne înfățișează un Bacovia, cu o „legendă” fascinantă, un poet „care nu se laudă” cu „amorul” (p. 288) („Să mai amintesc o dată episodul cu Marieta, sau faptul de a fi fost tatăl unui „copil natural” (p. 289). Însemnările scot la iveală adevăruri mai puțin știute („I.M. Rascu povestește despre furia cu care se arunca Bacovia în dans. O asemenea furie n-o poate avea decât cineva „stătut”, care a adunat într-însul destule abțineri, destulă plictiseală”, p. 289). Cea mai mare realizare a însemnărilor din „Jurnal” sunt cele referitoare la opera lui Bacovia, la caracteristicile care oricând pot să definească personalitatea scrisului bacovian. Acestea, ca și cum ar fi primele însemnări ale unui nou paragraf, sunt motivate de argumentele criticului: „Bacovia debutează ca un tânăr îmbătrânit interior” (p. 286); „În Bacovia e, în măsură aproape egale, și proletariatul intelectual și aristocratul, acesta din urmă stimulat de influența lui Al. Macedonski. În chip clar, ideea superiorității poetului o formulează însă abia la sfârșitul vieții, într-una din „divagări”: „Eu am fost un fenomen din naștere... superior oamenilor și simplu” (p. 288); că „Bacovia ridică și duce mai departe flama neagră a tristeții căzută odată cu moartea lui Traian Demetrescu, Ștefan Petică, Iuliu Cezar Săvescu și altora” (p. 316); că „Bacovia a fost un ins dezinteresat de evenimente” (p. 317); „că Bacovia e singurul scriitor român important care n-a provocat pasiuni contradictorii” (p. 322); că „Bacovia a scos minciuna din poezie” (p. 350); că „Bacovia vine în poezie cu patimile omului obișnuit ale epocii sale; vine de jos, nu de sus, dinspre viață, nu dinspre literatură” (idem); că Bacovia n-a beneficiat de lucruri pentru alții „omenești”, „firești”, „normale” (p. 358); că „Bacovia n-a aruncat asupra societății vina pentru singurătatea sa” (p. 297) etc.

Nu lipsesc raportările lui Bacovia față de alți poeți români, fiind un admirator al lui M. Eminescu („În Topîrceanu e Bacovia, în Bacovia nu e Topîrceanu”, p. 306; „Monotonia lui Bacovia înseamnă profunzime, iar diversitatea lui Minulescu evanescență (p. 306); Bacovia e un Eminescu fără „probleme albastre” (expresia citată e dintr-o pagină de Lovinescu) metafizice. Un Eminescu împovărat de amintiri dureroase, cu fruntea în pământ...” (p. 305); „Bacovia e un Cioran înainte de Cioran, unul mai puțin demonstrativ, cu apoftegme sentimentale, care observă mult, dar formulează rar: adevăruri nu paradoxuri” (p. 312) și că el trebuie căutat „nu numai în cei mari, ci și în cei mici de dinaintea sa: Stavri, Cișman și alții (p. 298). Deși a făcut parte din „cercul simbolistilor”, Bacovia n-are „mentalitatea detestabilă” a unora dintre ei (așa cum a fost Al.T. Stamatiad - p. 301), fiind „enigmatic, discret și civilizat” (p. 290).

Din raportările la scriitorii și filosofi străini (Kafka, Apollinaire, Hippolyte Taine, Kirkegaard, Lamartine, Anatole France etc., și chiar ale pictorului Picasso - născut cu o lună după Bacovia, în octombrie 1881, la Malaga), din informațiile legate de membrii familiei,

în special, despre soția sa Agatha și, sporadic, despre fiul lor Gabriel, din cunoștințele criticului în legătură cu bolile timpului: „angoasa” (p. 298) și „nevroza” (p. 293), sau din cele legate de „singurătatea” (p. 332), „luciditatea” (p. 308), scepticismul” (p. 348) și „veselia” poetului (care este ca „zâmbetul la înmormântare”), „se completează” portretul lui Bacovia cu alte trăsături, în mare parte necunoscute.

*

Însemnările variate din „Jurnal II” (cele referitoare la „Ateneul cultural” și la „Ateneu”; la contemporanii poetului; la numele unor producții literare de care se leagă aspectul literar vizat; reflecțiile criticului și arta sa inconfundabilă de a expune situația; la îndoiala sa asupra valorilor; la scuzele cerute publicului cu privire la unele „observații”; prezentarea unor „fapte diverse” etc.) necesită și unele „precizări” despre autor. Pentru aceasta aș aduce în față citatele care-i scot în evidență unele trăsături și pe care „Jurnalul II” le promovează. Amintind de George Călinescu, despre monografia sa - „Ion Creangă”, care „nu e destul de interesantă, întrucât acesta și-a povestit el însuși o parte a vieții în „Amintiri”, criticul literar Constantin Călin mărturisește: „Pe mine, de pildă, în cazul lui, mă pasionează mai mult experiențele de viață prezentate voalat, sugerate, decât cele numite direct în poezie și proză. Nu mai zic că și acestea din urmă trebuie verificate” (Op. cit., p. 261). Munca sa de creator impune anumite trăsături pe care, la alții, nu le găsești, legate de ordine, concentrare și echilibru.: „În plicuri și cartoane, „jurnalul” meu e și „jurnal de atelier”, în sensul strict al cuvântului, adică printre texte sunt multe bruioane, unele curate, altele acoperite de o ploaie de hașuri. Am avut curiozitatea să văd dacă acestea din urmă meritau un atare tratament. Sunt surprins să găsesc în „pleava” lor „semințe” din care ar fi putut să iasă ceva: fraze (zic eu azi) sugestive, paragrafe rotunjite, pagini bazate pe informații din arhive. Descoperindu-le, mai întâi sunt nedumerit, apoi încep să mă gândesc la cauzele renunțării. (Jurnal II, p. 362). Despre munca sa, cel mai impresionant citat, după părerea mea, îl găsesc mult mai târziu: „Nu-i exclus ca în ochii unora din cei ce vor citi acest jurnal să semăn cu zgârcitul care adună și boabele din jurul ariei unde și-a îmblăcit snopii de grâu, nu numai pe cele din bățatură. Cu cel ce nu lasă din ele nici celor mai săraci decât el, nici păsărilor. Prea dau importanță - vor zice - tuturor însemnărilor, notelor și notițelor referitoare (mai mult sau mai puțin) la Bacovia pe care le-am făcut de-a lungul anilor. Ei nu știu (dar n-am cum să le demonstrez) cât de risipitor sunt, cât din ce-am strâns am pierdut, cât s-a „stricat”, cât stă neutilizat. Nu, nu: a mă considera zgârcit e inexact; un pic cam lacom - Da! (Op.cit., p. 352)

„Jurnalul II” ne dă măsura timpului, căci truda nu poate fi anormală atunci când îți propui să cunoști adevărul: „N-ar fi o exagerare. De câteva decenii, în aproape tot ce citesc, îl caut pe el. În autorii cu care a fost comparat, dar și în alții aparent foarte deosebiți” (Op.cit., p. 306).

*

Criticul literar ne-a lăsat un Bacovia mai aproape de adevăr. Cu o înălțime care era „probabil, sub 1,60 m” („Ce înălțime avea Bacovia ? ...” Op.cit., p. 295) și cu o înfățișare care-i producea multe griji („Bacovia a

suportat mereu, mai ales printre băcăuani, handicapul propriei imagini. Nu era frumos, nu era distins; era doar expresiv, pentru cine știa să-l privească...”, Op. cit., p. 287). Bacovia este poetul care „riscând să pară „inadaptabil”, el singur și-a „croit” - recunoaște undeva - „o astfel de viață” (p. 298).

Cercetându-i viața și opera temeinic - și aceasta îl deosebește de predecesori, criticul promovează o concluzie, imparțială: „noi considerăm că totul e serios în opera lui Bacovia și că ea e general tristă, ceea ce, de asemenea, constituie o exagerare. Umorul, cât există, i l-am asimilat cu tragicul” (Op. cit., p. 327). Considerând că imaginea lui Bacovia nu satisface și asta datorită neaprofundării unor condiții de viață, criticul aduce noi „probe” care infirmă o anumită atitudine. Așa se face că „impresia aproape generală e că Bacovia a fost un scriitor al sărăciei” a fost argumentată în felul următor: „Un boem, Bacovia n-a coborât, totuși, niciodată sub pragul decenței. Nu l-a descris nimeni rupt, boțit, pătat. N-a locuit, ca alții, în camere proaste, friguroase (decât în Primul Război Mondial), sordide. Nivelul său material a fost cam tot timpul acela de burghez; unul obișnuit cu confortul (âi plăceau căldura, covoarele moi, halatele de mătase, ceainicele de porțelan) și care din când în când, dă dovezi de rafinament, sesizând, de pildă, parfumul unor mobile vechi. Faptul că trage cu ochiul la lux n-a fost relevant încă” (Op.cit. - „Fascinația

luxului”, pp. 130-131). În altă lectură, în care criticul aduce la cunoștința publicului anul 1911 („când a avut loc comemorarea lui Ștefan Petică”), concluzia e următoarea: „Tânăr, Bacovia avea deci vocația prieteniei și disponibilitatea de a omagia. El se izolează, se răcește și pierde legăturile cu cei din generația sa, inclusiv cu celălalt admirator al lui Petrică, Gr. Tăbăcaru, la sfârșitul deceniului al treilea și începutul celui următor, când, după căsătoria cu Agatha, se stabilește într-o margine a Bucureștilor. Însă și după aceasta, chiar în ultimii ani ai vieții („Divagările utile” o dovedesc) trăiește cu amintirea „iubitului și frumosului poet”, din care, citind, își îndulcește nu o dată sufletul” - „Tu ai murit”, p. 55).

Cartea rezolvă câteva din „datoriile serioase față de cel ce a scris „Plumb” și „Scânței galbene”, subliniind legătura strânsă dintre critic și poet: „Aservindu-mă, Bacovia mă evidențiază” („Prag”, p. 6). Și nu întâmplător, „Jurnal II” se încheie cu întrebarea pusă autorului cărții: „Poate fi uitat Bacovia ?” Răspunsul criticului e de o luciditate frapantă: „Fără îndoială că da, am răspuns, însă ziua aceea e foarte departe”.

Motivându-și soluția prin îndeplinirea unor „norme” („Eu nu întrevăd încă realizarea acestora” - p. 376), criticul, ca și Bacovia, „a presimțit sfârșitul fazei idilice din societatea românească” și „efectul «pâclei» asupra sufletelor” (Op.cit.: „Vacanța culesului”, p. 18).

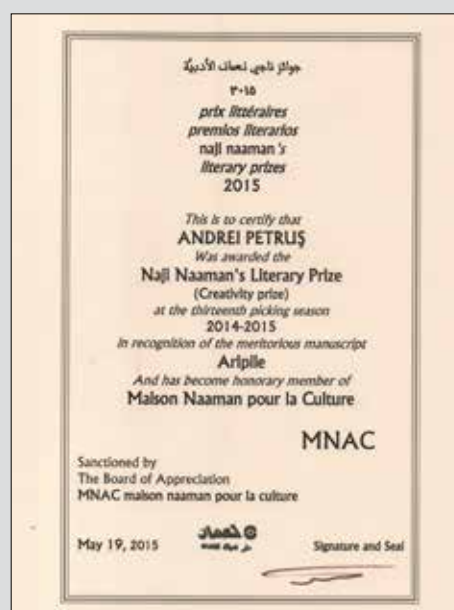
Ecouri

În zilele de 5-6 octombrie 2017 a avut loc prima ediție a Festivalului Internațional al Aforismului la Tecuci, unde au fost invitați și profesorii de limba și literatura română din Bârlad: Elena Popoiu, Mihaela Tudor, Livia Andrei și Petruș Andrei, membri ai Societății Culturale *Academia Bârlădeană*.

În cadrul Festivalului, acad. **Naji Naaman**, libanez, a ținut să înmâneze personal poetului **Petruș Andrei** Premiul pentru Creativitate al anului 2015, când i s-a făcut deosebita onoare de a deveni și membru al **Maison Naaman pour la Culture**.

Premiul a constat în Diploma și Antologia Concursului Internațional, în care au fost incluși 42 de scriitori din lumea întreagă. Poetului bârlădean i-au fost consacrate cele mai multe pagini de poezie, traduceri în limba franceză aparținând prof. **Elena Popoiu**.

P. conf. Redacția B.L.

Pedagog, publicist, artizan al Unirii *

După proclamarea independenței, la 1877, o întreagă pleiadă de intelectuali ardeleni trec peste Carpați, în vechiul regat, pentru a se împlini personal și profesional. Energia și „mesianismul” acestor ardeleni¹ vor îmbogăți viața politică, economică, științifică, culturală și spirituală din provinciile adoptive. Dintre aceștia, la Bârlad ajung și îți desfășoară o mare parte din viața lor profesională: Ioan Popescu, Ștefan Neagoe și Solomon Haliță.

Ioan Popescu a fost un eminent pedagog, ctitor de școală, politician și filantrop². El pune la Bârlad bazele unei tipografii și editează primul ziar, la 1870: „Semănătorul” (Vlahuță, elevul lui Popescu, îi va reînvia numele în „Semănătorul” de la București). După o perioadă de intense pregătiri acesta înființează la Bârlad, la 29 noiembrie 1870, Școala Normală. Pregătirile pentru acest proiect au fost variate: înființarea la 15 februarie 1867 a filialei Tutova a „Societății pentru învățătura poporului român”, redactarea de articole³ care să justifice necesitatea unei școli normale la Bârlad și... cutreierarea satelor cu căruța, începând cu aprilie 1870, pentru căutarea de elevi, etc.

Ștefan Neagoe este decanul presei bârlădene (el este și fondatorul ziarului Paloda care a apărut în Bârlad, la 1881, timp de 27 de ani), pedagog și autorul unei celebre gramatici de limba română. Acesta este și unul dintre fondatorii Societății Culturale „Unirea” (1870).

Solomon Haliță s-a născut la 17 aprilie 1859 (anul Unirii Principatelor Române) în familia lui Maxim Haliță și a Ileanei Isipoaie. Tatăl acestuia, Maxim Haliță, funcționează ca învățător la școala poporală din Sângeorzul Român, din 1843 și până la izbucnirea Revoluției din 1848/1849, când va fi chemat, din nou, sub arme, apoi notar comunal și

diverse alte funcții în slujba statului.

Studiază primele trei clase primare în satul natal, apoi în orașul Năsăud (clasa a IV-a) și apoi gimnaziul românesc. La 20 de ani, Solomon Haliță își ia bacalaureatul „cu laudă”⁴. La Universitatea din Viena se înscrie la Facultatea de Istorie și Filosofie. Haliță audiază cursurile de Pedagogie generală, cele de Introducere în Filosofie și de Logică ale lui Theodor Vogt, care propunea aceste cursuri încă din vremea studenției lui Eminescu la Viena. Solomon Haliță arată interes și față de cursurile de Istorie universală, Limba și literatura germană, Geografie, etc.

Concomitent cu Universitatea, urmează și la Paedagogium, secția umanistă, și asistă la cursuri de istoria pedagogiei, pedagogie și metodică, metodică specială a științelor naturale, ținând lecții practice pedagogice la Seminarul de aplicații. Astfel, obține licența în Filosofie și Istorie și licența Paedagogiului din Viena. După terminarea studiilor revine în țară și începând cu data de 31 octombrie 1883 funcționează ca profesor și director al gimnaziului din Dorohoi; preda Istoria, Geografia și Limba română. În luna martie, anul următor, s-a prezentat la examenul pentru Catedra de Pedagogie de la Școala Normală din Galați, unde câștigă concursul și este numit profesor de Pedagogie și de Drept constituțional și administrativ, începând cu data de 1 aprilie 1884.

În 1886 se transferă, la cerere, la Școala

* Articol prezentat la Simpozionul Internațional „Provocări și soluții pentru un mentor eficient”, secțiunea „Evocări - portrete de dascăl de ieri și de azi”, ediția 2017

1 Gh. Vrabie: „Bârladul cultural”, București, 1937

2 Faptele și activitatea publică și privată a lui Ioan Popescu, profesor onorific, fost deputat, președintele Societății pentru învățătura poporului român, județul Tutovei din urbea Bârladului, etc., cu începere din anul 1848, până astăzi, 1901., Bârlad, Tipografia Comercială, 1901

3 În februarie 1870, Ioan Popescu redactează lucrarea „Școala normală cu internat pentru prepararea de învățători în comunele rurale din județul Tutova, înființată în urbea Bârladului de Societatea pentru învățătura poporului român, secțiunea Tutovei 1870”

4 Sandu Manoliu, Un om și o energie în „Icoana unei școli dintr-un colț de țară românească”, Năsăud, 1930

Normală din Bârlad, unde va depune o laborioasă muncă în slujba școlii, atât în calitate de pedagog cât și de gazetar. În cadrul Școlii Normale activează ca profesor de pedagogie și de drept constituțional și administrativ și organizează Școala de aplicație pentru lecțiile practice ale elevilor normaliști. Împreună cu alți colegi (G. R. Constantinescu, Gh. Ghibănescu, Gavr. Onișor, V. G. Diaconescu și I. Apostolescu) a întemeiat prima revistă pedagogică din oraș: *George Lazăr*, „revistă pentru educațiune și instrucțiune”, care a apărut lunar în perioada 1887-1889, sub direcțiunea sa. Începând cu 20 iulie 1887, până la 28 august 1888, împreună cu G. Ghibănescu, editează și foaia politică *Bârladul*, în care, la 27 septembrie, se publică unele articole istorice și despre școală⁵: („Școalele rurale”, „Școala Codreanu și lucrul manual”, „Concursul pentru catedrele primare” etc).

La 10 decembrie 1888 primește cetățenia română. Din actele depuse reieșea că: „este născut în comuna Sângeorgiu la 17 aprilie 1859, din părinți români, că era lepădat de protecția austro-ungară, că la Bârlad se bucura de o bună conduită în societate și că din 18 februarie 1886 era numit profesor de pedagogie, drept constituțional și administrativ la Școala normală din Bârlad.”⁶

În perioada 1 octombrie 1888 - 15 martie 1891, funcționează ca revizor școlar al județului Tutova și apoi inspector general, funcție pe care o va ocupa, cu întreruperi, diverse perioade de timp din intervalul 1 septembrie 1896 până la 16 noiembrie 1911). După aproape zece ani de activitate în slujba școlii la Bârlad, se transferă la Galați, unde între anii 1893 și 1905 ocupă catedra de pedagogie și drept de la Școala Normală; funcționează și ca director în această instituție. Se implică în activitățile Asociației corpului didactic din Galați și ale Consiliul General de Instrucție (unde a luat parte la alcătuirea proiectului de reformă a programelor școlare). În 1905 se transferă la Iași, la catedra de filosofie și pedagogie de la seminar. Activează apoi ca inspector general în Ministerul Învățământului (numit de Spiru Haret), funcționar guvernamental la Iași (1916-1918) și director în Prefectura Iași (1919-1921). În 1919 este numit inamovibil în această funcție.

În noiembrie 1918, odată cu evenimentele generate de Marea Unire, autoritățile din vechiul regat au numit o delegație condusă de Solomon Haliță și din care mai făceau parte și dr. Ion Bordea din Brașov, Ion Boieru din Turda, Gavrilă

Petri din Nepos și Isidor Popovici din Dej, pentru a intra în contact cu fruntașii Partidului Național Român din Transilvania și pentru a îndeplini rolul de observator și organ de legătură între aceștia și guvernul Vechiului Regat.⁷ De altfel, încă din octombrie, fusese trimisă o delegație la Iași, din Transilvania, pentru a cere ajutor din cauza vidului de autoritate din fostă provincie ocupată.

Începând cu anul 1922, după patru decenii de activitate dincoace de Carpați, se întoarce în Ardeal, mai întâi ca director general al învățământului primar și normal din Cluj, apoi ca prefect al județului Năsăud, funcție pe care o exercită începând cu anul 1922 și până în 1926, anul morții sale. În această calitate, a întemeiat trei licee, o școală normală și trei școli de meserii.

Din anul 1993, un liceu din orașul natal, Sîngeorz-Băi, a fost denumit: Liceul teoretic „Solomon Haliță”. De asemenea, o stradă din municipiul Bistrița, județul Bistrița Năsăud, poartă numele acestuia.

Bibliografie

Alexandru Dărăban: *Solomon Haliță, Om al epocii sale*, Editura MEGA Cluj-Napoca, 2015.

Nicolae Iorga, *Neamul românesc în Ardeal și Țara Ungurească la 1900*, București, Editura Saeculum I.O., 2005.

Sandu Manoliu, *Un om și o energie în „Icoana unei școli dintr-un colț de țară românească”*, Năsăud, 1930.

Ion N. Oprea, *Mari personalități ale culturii române într-o istorie a presei bârlădene (1870-2008)*, Ed. TipoMoldova, București, 2004

Oltea Rășcanu Gramaticu - *Ctitori ai învățământului bârlădean: Ioan Popescu 110 ani de la moarte*,

„Acta Moldaviae Meridionalis”, Vol. II, Anuarul Muzeului Județean „Ștefan cel Mare”, Vaslui, 2010

Gabriel Sandu, *130 de ani de la prima revistă pedagogică bârlădeană*, „Academia Bârlădeană”, Anul XXIV, 1(66), Trimestrul I, 2017.

Maxim Haliță, *Autobiografie în manuscris*, Arhiva Liceului „Solomon Haliță”, Sîngeorz-Băi.

Webografie

<http://www.academia.edu/17506740/>

SOLOMON_HALI%C5%A2%C4%82_-_OM_AL_EPOCII_SALE

http://www.academia.edu/5316021/Laz%C4%83r_Ureche_-_Solomon_Hali%C5%A3%C4%83_militant_pentru_inf%C4%83ptuirea_Marii_Uniri

[https://en.wikipedia.org/wiki/George_Laz%C4%83r_\(magazine\)](https://en.wikipedia.org/wiki/George_Laz%C4%83r_(magazine))

http://www.arhivelenationale.ro/images/custom/image/serban/fifi%201/Arh._personale_si_familiale_I.pdf

<http://www.youblisher.com/p/1268346-Revista-George-Lazar-Barlad-Nr-1-1878/>

<http://www.youblisher.com/p/1268472-Revista-George-Lazar-Barlad-Nr-2-1887/>

<http://www.youblisher.com/p/851134-Articole-din-Nr-1-%C8%99i-2-Revista-George-Lazar-Barlad-an-III-1889/>

<http://www.youblisher.com/p/851133-Articol-din-Revista-George-Lazar-Barlad-an-II-1888/>

https://revistapisaniiangeorzene.files.wordpress.com/2013/11/oct-_2013.pdf

<http://en.calameo.com/read/003280504ff852037698e>

<http://www.rasunet.ro/insemne-ale-unirii-interactiuni-culturale-si-pedagogice-nasaud-iasi-sec-xvii-xx>

<http://www.youblisher.com/p/1268472-Revista-George-Lazar-Barlad-Nr-2-1887/>

<http://www.youblisher.com/p/851134-Articole-din-Nr-1-%C8%99i-2-Revista-George-Lazar-Barlad-an-III-1889/>

<http://www.youblisher.com/p/851133-Articol-din-Revista-George-Lazar-Barlad-an-II-1888/>

https://revistapisaniiangeorzene.files.wordpress.com/2013/11/oct-_2013.pdf

<http://en.calameo.com/read/003280504ff852037698e>

<http://www.rasunet.ro/insemne-ale-unirii-interactiuni-culturale-si-pedagogice-nasaud-iasi-sec-xvii-xx>

<http://www.youblisher.com/p/1268472-Revista-George-Lazar-Barlad-Nr-2-1887/>

<http://www.youblisher.com/p/851134-Articole-din-Nr-1-%C8%99i-2-Revista-George-Lazar-Barlad-an-III-1889/>

<http://www.youblisher.com/p/851133-Articol-din-Revista-George-Lazar-Barlad-an-II-1888/>

https://revistapisaniiangeorzene.files.wordpress.com/2013/11/oct-_2013.pdf

<http://en.calameo.com/read/003280504ff852037698e>

<http://www.rasunet.ro/insemne-ale-unirii-interactiuni-culturale-si-pedagogice-nasaud-iasi-sec-xvii-xx>

7 Constantin Kirițescu, *Istoria războiului pentru întregirea României. 1916-1918*, voi. III, București, 1927;

⁵ I. Antonovici, Gr. Crețu, *Tipografiile, xilografiile, librăriile și legăturile de cărți din Bârlad. Cu o privire asupra tipografiilor din România de la 1801 până astăzi*. București, 1909/1910

⁶ Ion N. Oprea, *Mari personalități ale culturii române într-o istorie a presei Bârlădene (1870-2008)*, Ed. TipoMoldova, București, 2004

I. REÎMPROSPĂTEZ MEMORIA

Acceptați-mi o întoarcere în timp. Suntem înainte de 1989, poate cu zece ani, într-o perioadă cu tensiuni variate profunde, păstrate conștient în surdină. Câțiva scriitori însă s-au manifestat **altfel**, curajul fiind dozat ba conjunctural, ba eufemistic, fiindcă libertatea cuvântului exista în... fraze („de **dânșii** inventate”). Ne aflăm în răstimpul cuprins între volumele *Alte întâmplări din grădina mea* (București, 1983, versuri pentru copii, ilustrații de Doina Botez) și *Întâmplări de pe strada mea* (București, 1988), ambele semnate de **Ana Blandiana**.

Mulți își mai amintesc în mod cert că poeta, în vremea aceea, a „atacat” vigilența cenzurii (aparent inexistente!) a regimului ceaușist, publicând în revista „Amfiteatru” patru poeme, interzise instantaneu, creatoarei interzicându-i-se și accesul la presă. Totuși, poemele au circulat, după multiplicări manuscrise succesive, într-un fel de ilegalitate asumată, făcând epocă și amplificând credibilitatea „timidei” POETE.

Actualitatea poemelor este categorică, pricină pentru care vi le reamintim. Iată-le!

Ana Blandiana desenată de Dan Hatmanu

Totul...

... frunze, cuvinte, lacrimi,
cutii de conserve, pisici,
tramvaie câteodată, cozi la făină,
gărgărițe, sticle goale, discursuri,
imagini lungite la televizor,
gândaci de colorado, benzină,
stegulețe, cupa campionilor europeni,
mașini cu butelii, portrete cunoscute,
mere refuzate la export,
ziare, franzele,
ulei în amestec, garoafe,
întâmpinări la aeroport, cico, batoane,
salam de București, iaurt dietetic,
țigănci cu Kenturi, ouă de Crevedia,
zvonuri,
serialul de sâmbătă seara, cafea cu înlocuitori,
lupta popoarelor pentru pace, coruri,
producția la hectar,
Gerovitalul, băieții de pe Calea victoriei,
Cântarea României, adidașii,
compot bulgăresc, bancuri, pește oceanic,
totul.

Cruciada copiilor

Un întreg popor
Nenăscut încă,
Dar condamnat la naștere,
Încolonat înainte de naștere,
Foetus lângă foetus,
Un întreg popor
Care nu vede, n-aude, nu înțelege,
Dar înaintează
Prin trupuri zvârcolite de femei,
Prin sânge de mame
Neîntrebat.

Delimitări

Noi, plantele,
nu suntem ferite nici de boli,
nici de nebunie
(N-ați văzut niciodată o plantă
pierzându-și mințile
și reintrând cu mugurii în pământ?),
Nici de foame,
Nici de spaimă,
Nici de închisori
(N-ați văzut niciodată o tulpină
gălbuie, agățată de gratii?)
Singurul lucru de care
suntem ferite
(sau poate private)
E fuga.

Eu cred

Eu cred că suntem un
popor vegetal
De unde altfel liniștea
În care așteptăm desfrunzirea?
De unde curajul
De a ne lăsa pe toboganul
somnului
Până aproape de moarte.
Cu siguranță
Că vom mai fi în stare
să ne naștem
Din nou?
Eu cred că suntem un
popor vegetal
Cine a văzut vreodată
Un copac revoltându-se?

II. „SĂ VĂ SCHIMBAȚI PRIN ÎNNOIREA MINTII!”

Vorbind despre cultura bârlădeană sau despre starea acesteia, ar trebui să ne întrebăm - ca retorică prioritară și imperativă - cât interes neoscilant mai este (la Bârlad, da!) pentru cultură, cine-l manifestă și dacă formalismul manifestărilor de până acum (post '89, evident!) își păstrează constanța sau e în ebuliție?

Întrebarea mea cu ramificații a apărut firesc, fără bruscări, fără sentimentalisme și fără deloc partizanat partinic, după ce am remarcat, când cu ajutorul documentelor și al presei, când punându-mi, ca participant colateral, memoria personală la treabă, ceea ce s-a întâmplat de-a lungul anilor, dar mai abitir la ultima ediție, din 2017, a așa ziselor **Zile Culturale** ale urbei.

Cei interesați - cititori care întâmplător își vor redescoperi spiritul local, reprezentanți ai urbei de funcția și (probabil) capul cărora depinde universul buhului acestui vechi și nou (pe centru) târg - vor fi nevoiți să-mi accepte lungul expozeu, care se vrea a fi și rememorativ pe trasee variabile, dar și analitic, acolo unde cred că se impune o accentuare lămuritoare.

E de subliniat încă de pe acum că, la Bârlad, conservatorismul - generator de comoditate și de starea cunoscută de „dolce farniente” - este rezistența cea mai puternică la modernizarea prezentului. Aici, prezentul e viu pentru că-și potolește setea cu aceeași apă stătută, sălcie și niciodată îmborsită a... trecutului. Bârlădeanul prăfuit lăcrimează (nu știu cât de sincer) la evocarea trecutelor secole, însă reacționează mașinal, fără nerv, la nevoile de înnoire a prezentului. Și asta, numai din pricină că nu are simțul... perspectivei, că informarea orală ține loc de școlaritate, iar școlarizarea - ca sistem - e doar obligație formală, cu consecințe hilare, sporadice și fără regrete în universul familial.

Și totuși despre cultură se vorbește „serios” și des la Bârlad, doar că, obișnuți deja cu aceleași scenarii, îndrituiții revin iar și iar la schemele intrate în deprindere, ca un tic, monotonie care se instalează nu mai deranjează, iar senzația de mulțumire înfloarește. Asta-i și pricina pentru care **Zilele Culturale**, dintr-o săptămână de Mai a fiecărui an, în loc să fie o ieșire la rampă cu ceea ce e mai semnificativ în cultura, repet: **cultura** orașului de-a lungul anului care a trecut, se aleargă după **altceva**; dorind nu să etaleze ce e al nostru, local și, eventual, verificat, ci să epateze prin senzaționalul de tip „foc bengalez”,

apelează la... străinii de urbe care abia așteaptă. Eu nu spun că formațiile (de orice fel) din țară nu trebuie invitate la Bârlad, dar nu în aceste **Zile**. Excepțiile, dacă se acceptă, trebuie să aibă o legătură serioasă cu obișnuințele orașului. Altfel, plătim cât nu fac, iar în urmă rămâne CUP-ul cu... remorcile și... remarcile!

Ediția din mai, 2017, a **Zilelor Culturale**, s-a desfășurat nu altfel decât în anii anteriori. Eu credeam că, între timp, schimbându-se **edilul**, se va impune o nouă viziune, mai riguroasă, chiar mai economică și, aș fi vrut, mai orgolioasă, mai proaspătă. Dar, de unde! Ba, ghinion, pe turnul primăriei a apărut un afiș imens, cât o zi de post, care dorea, cred, să anunțe prezența unei trupe (exbârlădene), însă, prin recul, a devenit pecetea întregului demers festivalier: **PROVINCIALII...** Nu merg cu prezumția atât de departe, încât să cred că cineva, în taină, ca-ntr-o cabală antică, a pregătit, reușindu-i, o farsă!...

Apropo de viziune și înnoire! Accept că primarul a avut încredere în colaboratorii specialiști; printre aceștia, se află (încă) și președinta Comisiei de Cultură... (etc.) a Consiliului Local, aceasta trebuind să fie creierul... **Întregului**. Deși a adunat o lungă experiență **temporală** în fel de fel de funcții cu denumiri pompoase, nu i-am recunoscut „mâna” și (!!!) **gândirea**... nicăieri și niciunde (sic!), deși măcar vârsta ar fi trebuit să-i țină treaz orgoliul... Exact ca în proverbul de demult: *vaca grasă o ții în grajd, n-o trimiți la cireadă!*

Cum văd, cum gândesc eu o posibilă schimbare? O să întocmesc o schiță, care, în cele din urmă, ar putea fi doar imaginea iluziei mele, a unui **program sumativ**, implementat anual într-una din decadele lunii lui Florar (Mai), pe care-l numesc **ORAȘUL ȘI VIAȚA LUI**.

Subliniez cu curaj: **ultima ediție, 2017, a Zilelor Culturale ale Bârladului a semănat cu un festival cenușiu, desfășurat într-un anonim perfect pentru cartierele istorice**, dar poleit cât s-a putut, atât cât să fi strâns la „strigarea finală” câteva sute de persoane trecute de copilărie, care însă puteau să urle nestingherite la orice comandă de „mâinile sus” și „nu vă auuud!”. O manifestare lăsată la voia instinctelor întreținute de petul cu bere e mai nocivă decât absența ei...

Nu vreau să fac analogii, nu apelez la comparații, nu intenționez să influențez pe nimeni; vreau doar să vorbesc, dar, și în acest caz, numai pentru cine are urechi de auzit și judecată de gândit cu calm, la rece. Sper să existe astfel de urechi!...

ÎNNOIRI ÎN MARGINEA ILUZIEI... MELE (proiect)

1. Decadă în Florar «ORAȘUL ȘI VIAȚA LUI»

(în locul prăfuitei manifestări, neinteresante, plictisitoare și fără interes general, numită pompos „Zilele Culturale ale Bârladului”, foarte rău popularizată întotdeauna, însă cu grijă pentru cheltuirea bugetului alocat pe formații, străine de oraș, cu nume pretențioase și cu tarife megalomane.)

2. Defalcarea programului-cadru pe probleme, de fiecare răspunzând președinții comisiilor de specialitate ale Consiliului Local, astfel având și certitudinea (a lor și a noastră) că nu primesc indemnizațiile ca pe-o pomană, după cum urmează:

a). Fiecare cartier, având „diriginte” un consilier local, să desemneze „cea mai frumoasă stradă” (vopsit/văruit garduri, vopsit bordurile din fața caselor, întreținut pomii stradali, plantat flori pe baza inițiativelor individuale, de întreținut centrele de strângere a gunoiului menajer etc.), „cel mai gospodăruș din cartier”, prin adăugarea opiniilor-voturilor facultative ale cetățenilor.

(1. Cazărmi, 2. Văcăriei, 3. Gară, 4. Deal-Crâng, 5. Deal-Perieni, 6. Deal-Țuguiești, 7. Cotul Negru, 8. Parc, 9. Zona Spital, 10. Obor - Centrul de Afaceri, 11. Munteni, 12. Podeni, 13. Piața Mare, 14. Zona Cerbul de Aur, 15. Zona Școala 10, 16. Zona Pompieri - Th. Enache, 17. Zona Codreanu - Podul Verde, 18. Zona Cimitir Eternitatea, 19. Zona Bisericii Sf. Ion, 20. Zona CEC - Casa Veche, 21. Piața Alexandru Ioan Cuza - Teatru.)

b). Intrările întreprinderilor, firmelor de orice fel să fie, măcar în decada sărbătorită, pavoazate și întreținute exemplar. La menținerea și întreținerea curățeniei pot fi folosiți beneficiarii Legii 416 care-și au domiciliul în cartierul respectiv.

c). Conducerile tuturor gimnaziilor și liceelor vor sugera elevilor să devină mesageri ai răspândirii cerințelor programului acestei sărbători, informând civilizat părinții, rudele și vecinii despre intențiile Consiliului Local.

d). Casa de Cultură „G. Tutoveanu” să încerce să demonstreze că chiar este în stare de organizarea câtorva acțiuni artistico-spirituale, cu forțe proprii și inițiative „surpriză” din interior.

e). Teatrul „V. I. Popa” să caute și chiar să găsească mijloace de surprindere a trecătorilor prin Parcul Teatrului cu mici scenete-gaguri, în felul acesta atrăgând, indirect, și alți spectatori la teatru.

f). În rotunda scriitorilor din Parcul Teatrului, în fiecare seară, cinaclurile literare din Biblioteca Municipală, Casa de Cultură, Casa Eminescu și Liceul „M. Eminescu” vor susține recitaluri de poezie locală, însoțite de acompaniamente de chitară, cu ajutorul amatorilor interpreți.

g). Pe pietonalul dintre Biserica Domnească și Hotelul „Moldova”, în fiecare zi, librăriile din

Bârlad, în răstimpul a 4-5 ore, vor expune și vinde cărți de tematică diversă, fiecare stand fiind personalizat cu o ornare specială/individuală, acțiune permanentă în toată decada sărbătorii, cu participarea și a creatorilor locali, care vor oferi microrecitaluri poetice.

h). Biblioteca „Stroe S. Belloescu”, în fiecare zi, să prezinte fie o carte a unui bârlădean, fie o carte rară din zestrea instituției, antrenând bibliotecarii proprii, profesori de umanioare sau voluntari (tineri și vârstnici).

i). După un program judicios, în zile diferite, nu neapărat seara, să evolueze, în Parcul Teatrului, la Grădina Publică, în fața Casei Armatei sau în curtea Bibliotecii „Belloescu”, formații oaspete din județul Vaslui: Fanfara „Rotarya”, Corul „Fantasia”, Ansamblul „Trandafir de la Moldova” - Huși, dar și formații de muzică tânără din Bârlad, alături de Fanfara „Bârlădeanca”.

j). Secția literară a Muzeului „Vasile Pârvan” își va programa cel puțin două serate literare, invitând specialiști-profesori din Bârlad și de aiurea.

k). Un șir de concursuri de fotbal, volei, handbal și tenis, la care să participe toate echipele de elevi din Bârlad, cu finalele în penultima zi a decadei de Florar, cu premii simbolice (diplome).

l). Organizarea, în zile diferite, a câte o sesiune-consfătuire cu profesorii de română, istorie, matematică-fizică, chimie-șt. naturii, învățători, educatoare, medici, ingineri, finanțști, la care să fie mobilizată-convocată din timp majoritatea acestora.

m). Organizarea, în una din zile, a unui concurs de rețete gastronomice și de patiserie-cofetărie, cu participarea unui număr suficient de gospodine din cartiere, concurs care să cadă în sarcina unor bucătari-șefi de la trei restaurante mari (Alona, Moldova, Royal) și a unor patiseri-cofetari de la trei laboratoare (Capșa, Dana, Berlin).

n). Galeria de Artă „Tonitza” - Expoziția bârlădenilor (pictură, sculptură, etnografie).

o). Secția „Eminescu” a Bibliotecii „Stroe Belloescu” va pregăti două momente: 1) o serată cu un buchet de poezii patriotice, citite/interpretate de gimnaziști și liceeni, pe tema „L-a patriei dulci plaiuri!”; 2) la statuia lui Eminescu din Parcul Teatrului, un recital eminescian, aparent spontan, cu spectatori, pe tema „Trecut-au anii!...”.

p). Introducerea în program a manifestărilor instituțiilor voluntare (ca de ex. C.A.R.P. Bârlad) care pot organiza: spectacole, concursuri sportive, concursuri distractive (desene pe asfalt, jocuri de societate etc.).

3. În toate cartierele, popularizarea se va face prin afișe, printr-o porta-voce montată pe o mașină sau prin mesageri individuali voluntari (elevi, pensionari).

4. Pavoazarea orașului să lase loc și inițiativei celor cu gust estetic, dar supravegheată tacit de

M-ați înțeles!?

specialiștii Primăriei.

5. Orice alte inițiativă vor fi preluate și prelucrate operativ de către președintele Comisiei de Cultură a Consiliului Local și implementate operativ și fără întârziere în teren și program.

6. Formațiile străine de județ le excludem din program, înlocuindu-le cu **Spectacolul de Gală** tradițional, din ultima seară a Sărbătorilor, la care să participe **numai** formații din orașul Bârlad și județul Vaslui.

7. Editarea unei *Foi volante*

ocasionate de eveniment, cu materiale scrise rapid, incitant și obiectiv, cu sprijinul ziariștilor bârlădeni acreditați la ziare județene, în felul acesta demonstrându-și oportunitatea și priceperea.

Post-scriptum

Autorul acestui proiect ambițios, nou și dificil, pentru comozii, stă la dispoziția edililor de specialitate cu orice lămuriri și eventuale completări. El nu se vrea un spectator entuziast, ci un participant activ și ambițios la reînvierea unei tradiții cu adevărat locale și mai ales proaspete.

Minimalistă

GHICI CINE VINE LA GHICA?

După modelul cinematografic al filmului „Ghici cine vine la cină?“, pe ecranul evenimentelor din Tecuci s-a derulat în perioada 5-7.10.2017 pelicula „Ghici cine vine la Ghica?“ - sub sigla **Festivalului Internațional al Aforismului** - pentru românii de pretutindeni. Inițiatorul și coordonatorul, de fapt „arhitectul“ acestui prim festival al aforismului în România, a fost unul din corifeii genului, profesorul **Vasile Ghica**, iar sponsorul evenimentului Fundația Pelin. Deși amplu popularizat, din străinătate au sosit la Tecuci (unii străini căutând patriarhalul oraș prin Republica Moldova) reprezentați din Liban (umanistul și scriitorul **Naji Naaman**, „nebunul culturii-gratis“, special guest and star), **Alina Breje**, reprezentanta Asociației Italiene pentru Aforism, „Torino în Sintesi“, Ionuț Caragea, Toronto. Beirutul și Torino organizează curent concursuri internaționale de aforisme, cei mai reprezentativi și longevivi creatori de la noi, Valeriu Butulescu și Vasile Ghica fiindu-le laureați. Omul-orchestră a organizat la detaliu un amplu program, de la sala Fundației, școlile și Protoieria din oraș, până la premiarea tinerilor și participanților maturi la concurs, vizitarea unor repere culturale, seri de poveste. Antologia tipărită va rămâne mărturia acestor zile memorabile, iar interviul luat profesorului Ghica de reporterul „de pretutindeni“ H. Bonafide, sintetizează năduful tecucenilor de a fi mereu trecuți sub tăcere, deși, înainte de Alecsandri, constituiau prin Costache Conachi centrul moldav al Poeziei; au consacrat o eroină a Miciei Uniri, Cocuța Conachi, prin divulgarea unor documente compromițătoare ale soțului, caimacanul antiunionist Vogoride (rolul unei salvări de altă dimensiune l-a avut și regina Maria în legătură cu Marea Unire din 1918); Tecucii - o capitală a Cercetășiei și „leagăn a aviației române“, din primul război mondial (remarcabil monumentul cercetașului) și localitate de refugiu a soldaților răniți în celebrele lupte de la Mărășești; locul de obârșie a 14 academicieni de faimă, consemnați nu numai în cartea prolificului Ionel Necula, dar și înfățișați pe Aleea Personalităților din Parcul Central „Al.I. Cuza“; constituirea prezentă a unui mit al filosofului scriitor, autorul a 10 cărți despre Cioran, 5 despre Ion Petrovici, un sagace „uricar la Poarta Moldovei de Jos“ (alte 10 volume), Ionel Necula; lansarea primului Festival al Aforismului Românesc, un veritabil Forum al Cercetășiei efervescenței spirituale. Printre laureații Festivalului menționăm pe câștigătorul Marelui Premiu, Valeriu Butulescu (fostul parlamentar, un erudit de clasă), Mircea Oprea, Nicolae Petrescu Redi, Dan Surducă, George Geafir, Ion Mătu, Ionuț Caragea. Marele nedreptățit, Vasile Ghica, care, gazdă fiind, a socotit nepotrivit de a-și acorda sieși, ex-aequo, Marele Premiu. Dar aveam să constat că spiritul ghiculescian plutea suveran peste urbea întinsă pe orizontala sudului moldav, astfel încât să poți trăi euforia fiecărui răsărit și apus de soare, fără interferența blocurilor. Uluiala se citea pe chipurile autorilor de aforisme oaspeți, după ce au urmărit programele literar-artistice vizând aforismul, din vreo câteva școli. Ferice de profesorii de limba și literatura română care au modelat asemenea copii inteligenți, receptivi, convingători, fără complexe. Am avut șansa de a participa la programul Școlii generale nr.10 (de nota 10 în toate: tradiție, elevi scriitori, spectacol captivant, profesori - dirijori ai unui simfonism juvenil de excepție; îți venea să exclami ca poeta și eseista Eleonora Stamate, profesor la acea școală cândva: „Ce revelație, Doamne, ce revelație!“). Mai terater de felul meu, aș fi implorat Dumnezeu altfel: „Pe lângă atâta inteligență creativă, strecoară-le, Doamne, și un cec în euro?!“ Și cine s-ar fi așteptat ca reprezentații fundației Pelin să fie doar niște negustori generoși s-au înșelat: Eugen, soțul unei ravissante poetese, Nicoleta (ce și-a tipărit într-o carte elegiacă sa „Lacrimă“), ne-a prezentat convingător cetatea dacică, vecină urbei, Piroboridava, și amănunte inedite din viața lui Wolfgang Amadeus Mozart. Am părăsit urbea, descoperită atâta de târziu, pe o ploaie mocănească, probabil la fel de tristă ca redactarea decontului final al temerarelor gazde tecucene.

Constantin ARDELEANU

VALENȚELE PRIETENIEI

Dincolo de toate nuanțele care se tușează în conturarea cuvântului PRIETENIE, rămâne miezul. Substanța. Care este una de factură morală. Evident și socială. În funcție de motivele care pun în lucrare nașterea prietenilor, acestea sunt, în consecință, de mai multe feluri. Diversitatea motivelor izvorăște din felurile diferite ale intereselor. Pentru că, să recunoaștem fără a ezita, multe, o sumedenie de prietenii, se întemeiază pe interese. Personale sau de grup. Dar, trebuie să mai recunoaștem ceva, tot fără șovăire: interesele nu se suprapun întotdeauna. Cum nici structurile umane interesate nu consonează de fiecare dată. Adesea, armoniile sunt false. Precum niște voci de afoni. Concluzia: prea multe prietenii sunt aparente; de aceea ele au durate de viață asemănătoare cu aceea a efemeridelor.

Cartea semnată de Constantin Mănuță, *Prietenul meu Vasile Diacon*, apărută către sfârșitul de an 2016 la Editura ieșeană AllZenit, mă îndeamnă să mă opresc doar la singurul înțeles al cuvântului prietenie, acela care îi conferă, de fapt, valoarea. O valoare perenă, nedegradabilă nici în timp, nici în fața primejdiilor care se pot ivi chiar, sau mai ales, fără voia partenerilor. Cică mai demulta zicere a cronicarului, „Nu sunt vremurile sub om, ci bietul om sub vremi”, bântuie cu mult sânge viețile oamenilor, contemporanii noștri. Despre o prietenie spirituală este vorba în carte. Una născută și cultivată deopotrivă în temeiul celor două structuri umane asemănătoare și la minte și la suflet. „Uniți în cuget și-n simțiri”, cum se spune într-un cântec de profund patriotism.

Scrie Constantin Mănuță în *Argument*: „O personalitate fascinantă și complexă a culturii și literaturii române contemporane este Vasile Diacon, omul care cultivă ca nimeni altul cultul prieteniei în cadrul relațiilor interumane(...) Prin genetică bucovineană, Vasile Diacon este un spirit ales, nobil,

iar prin apriorismul propriu, îndatoritor, generos, deschis sufletește, într-un cuvânt, are vocația prieteniei...”

Mă alătur lui Constantin Mănuță - nu doar din motive de prietenie, - pentru că nutresc aceleași gânduri și aceleași sentimente față de omul și scriitorul Vasile Diacon. Cel care a săvârșit fapte culturale demne de atenția lumii, în prim plan plasându-se, minunat model, editarea, în patru volume, a operei strălucitului romanist Ștefan Cuciureanu. Alături stând și monografia *Un hidalgo întârziat: Profesorul Ștefan Cuciureanu*, premiată de Filiala ieșeană a Uniunii Scriitorilor.

Pornind, asemenea unui călător pe poteci de munte (splendidă imaginea obcinilor bucovinene de pe prima copertă a cărții), îndată după *Argument*, ochiul cade, sau se înalță, în uimire. Dedicția închinată prieteniei este una în versuri. Pe aripile poeziei, autorul se simte în largul său. Preamărind prietenia, el zugrăvește chipul omului în rime și în ritmuri. Și își dezvăluie tainele asemenea unei odăi cu lăuntru în afară: „*Prietene, a venit și toamna/ Rău mă-nțeapă rările luminii;/ Un copac și-a despuiat coroana/ Au plecat spre patru vânturi crinii?! / Numai tu știi totul ce mă doare/ Cât mă zbat și cât de mult sufăr;/ Mai bine aștept ultima ninsoare/ Decât să fiu agresat de-un nufăr?...*”

Deși puține, prietenii literare s-au deosebit cele mai rezistente în timp. Căci timpul nu înseamnă numai uitare. El mai și erodează. El mai și ucide. Multe, poate prea multe pune omul în cărca timpului, acuzându-l și de relele pe care el însuși, omul, le înfăptuiește. Cu icoana nezdruccinatei prietenii dintre Mihai Eminescu și Ion Creangă în suflet, Constantin Mănuță crede în veșnicia acestei stări umane de esență nobilă: „*Suntem copaci cu ramuri în lumină/ Și-am colindat prin alte galaxii;/ Îl așteptăm cu drag pe Dumnezeu să vină/ Prieteni să fim, Vasile, pe vecii...!*”

Cele 34 de pagini cu poezii dedicate lui Vasile Diacon, poetul Constantin Mănuță le adaugă o *Addenda* („*Scriitorul din cetate cu vocația omeniei*”, „*O carte monumentală despre viața și opera profesorului Ștefan Cuciureanu*”) și un set de 13 fotografii „Amintiri...”, împlinind astfel rotundul unui gest care nu are nimic spectaculos în sine. Pentru că izvorul se găsește în minte și în inimă. În spiritul ce asigură dănuirea, biruința asupra răului și a uitării. Iar simțămintele profunde nu se țin în gura mare. Ele se trăiesc și se spun în șoaptă. Și se scriu cu cerneala izvoarelor cu apă vie. Astfel se înfățișează prietenii ocrotite de aripa divinității... „*Numai Dumnezeu ne-a pus în mână/ Acest condei ca un luceafăr blând;/ Zi de zi El moartea ne-o amână/ Și ne luminează soarele plâpând...*”

Claude Levi-Strauss, *Toți suntem niște canibali*, Editura Polirom

Cel mai cunoscut antropolog cultural al secolului XX, personalitate marcantă a vieții intelectuale mondiale, unul dintre marii inovatori în domeniul studierii trecutului uman dar și al modului în care acesta se reflectă în prezent, **Levi-Strauss** a fost și un “intelectual angajat” dar nu în înțeles aronian - adică politic - ci sub forma unor comentarii asupra vieții sociale contemporane. Unele texte din această categorie au fost găzduite de cotidianul italian „La Repubblica” și formează corpul acestui volum. La prima lectură subiectele sunt eclectice, de la analiza istorico-antropologică a mitologiei lui Moș Crăciun până la canibalismul arhaic și cel “modern”, trecând prin texte despre cultura japoneză vs cea europeană sau despre Michel de Montaigne, cu ocazia centenarului acestuia. Liantul care asigură acea unitate în diversitate îl constituie analogia trecut-prezent, pe care o ilustrează strălucitor și în cele mai variate modalități autorul. Fiecare articol reprezintă o provocare intelectuală atât prin maniera relaxată, prin care Levi-Strauss “atacă” habitudinile noastre mentale, cât și prin erudiția extraordinară care nu copleșește cititorul, ci îi facilitează comprehensiunea. Fără a transforma ipotezele contrariante în certitudini rigide, cartea - ca de altfel întreaga opera a lui Levi-Strauss - ne ajută să lărgim perspectivele prin care înțelegem lumea. Ea se subsumează unei intenții constant prezente în toate cercetările sale, aceea de a demonstra falsa opoziție dintre “sălbatici” și “civilizați”, concepte care au dominat gândirea filosofică - și, în subsidiar, cea politică, cu toate efectele sale negative - și au modelat relațiile dintre oameni, comunități, state. Ca exemplu edificator, în *Supliciul lui moș Crăciun* - primul text al volumului -, pornind de la un caz puternic mediatizat în Franța, este explicată extraordinara atracție exercitată de narațiunea postmodernă a personajului nu

prin intermediul exploatarei capitaliste - fenomen care reprezintă doar o consecință - ci prin o serie de transformări și fuziuni ritualice, simbolice, semantice, care s-au produs în societatea noastră. Coreland spectaculos fenomene aparent fără conexiuni precum Saturnaliile, cultul morților, Abatele Veseliei sau ritualul indian katchina studiul ne arată cum “elemente foarte vechi sunt amestecate și reamestecate, altele sunt introduse și se regăsesc formule inedite pentru a perpetua, transforma sau reînsoflete obiceiuri vechi. Nu există nimic cu adevărat nou în ceea ce ne-ar plăcea să numim, fără jocuri de cuvinte, renașterea Crăciunului” (p.24). Critica explicită a falsei superiorități culturale occidentale, cartea demontează mituri prin intermediul miturilor și demonstrează că decodificarea corectă și avizată a tradițiilor poate contribui la edificarea unei culturi decolonizatoare, atât de necesară astăzi.

Ha-Joon Chang, *Samaritenii cei răi. Mitul liberului schimb și istoria secretă a capitalismului*, Editura Polirom

Paradigma economică neoliberală a dominat și domină încă gândirea și practica politică. Începând cu anii '70 ai secolului trecut, keynesianismul postbelic dar și New Deal-ul interbelic au fost aruncate la coșul istoriei economice, ca reprezentând obstacole în calea liberei inițiative și autoreglementării. Tezele lui Adam Smith, David Ricardo, Stuart Mill, reinterpretate de școala austriacă a lui Menger, Mises și Hayek, cunosc un nou început. De data aceasta însă, promotorii folosesc oportunitatea crizei economice din anii '70 și a nevoii de lichidități în întreaga lume. Acum însă neoliberalismul în ascensiune beneficiază de sprijinul instituțiilor financiare internaționale - Banca Mondială și Fondul Monetar Internațional - care condiționează împrumuturi vitale de deschiderea piețelor naționale, reducerea cheltuielilor publice, privatizarea activelor statului etc. Eșecurile acestor politici au însemnat tot atâtea câștiguri pentru capitalul privat - speculativ sau nu - care a beneficiat de vulnerabilitatea economiilor locale, de accesul facil la resurse, de forță de muncă ieftină și ne sau slab sindicalizată și care provenea, deloc întâmplător, din statele acționare ale BM și FMI, adică SUA, în principal și celelalte membre ale G7. Dar aspectul cel mai interesant, reliefat de **Ha-Joon Chang**, profesor de economie și fost student al laureatului Nobel în economie Joseph Stiglitz, îl reprezintă diferența enormă între ceea ce predică statele occidentale dezvoltate, fie direct, fie prin intermediarii lor specificați mai sus și propria strategie de dezvoltare. Extrem de atent și consistent documentat, autorul demonstrează că marile puteri economice nu au aplicat doctrina neoliberală în perioada de acumulări

și dezvoltare. Dimpotrivă, protecționismul a reprezentat substanța creșterii economice. Statele menționate au descurajat importurile, crescând taxele vamale, și au sprijinit producătorii locali, subvenționându-le produsele, facilitându-le accesul la resurse ieftine, găsimu-le piețe externe în vederea expansiunii. Ajungând la un nivel ridicat de dezvoltare, statele occidentale și companiile lor au devenit brusc campioni ai promovării laissez-faire-ului, în relație cu economii subdezvoltate sau aflate în curs de dezvoltare. Condiționând satisfacerea nevoii de lichidități a economiilor în curs de dezvoltare sau slab dezvoltate, de aplicarea rețetelor neoliberale, acești “samariteni răi” au favorizat bule speculative, creșteri enorme ale șomajului și inflației, instabilitate politică etc.

Scott Anderson, *Lawrence în Arabia. Război, mistificare, nesăbuiță imperială și crearea Orientului Mijlociu Modern*, Editura Trei

T.E. Lawrence este un personaj legendar, astăzi în special datorită filmului lui David Lean, cu Peter O'Toole în rolul principal, și legat intrinsec de drama arabă a primului război mondial. Cartea lui Anderson, ziarist și corespondent de război, reconstituie evenimentele și explică deznodământul conflagrației, înțeles ca matrice a celorlalte conflicte militare și politice din traumatizantul secol XX, pornind de la destinele unor personaje istorice, reprezentative pentru interesele divergente ale marilor puteri și ale populațiilor aflate atunci sub dominație otomană sau britanică. Dincolo de fluctuațiile conduitelor individuale, autorul identifică perfidia, lipsa de scrupule dar și incompetența înalților decidenți politici germani, francezi, turci sau englezi, responsabile de drama atâtor ființe umane nevinovate. Bine documentată, scrisă într-un ritm alert și ușor de citit, lucrarea contribuie la o înțelegere adecvată a unei istorii recente în decursul căreia colonialismul imperialist “clasic” s-a metamorfozat treptat în colonialism de piață. Edificatoare rămân scenele cu britanici, germani, turci, arabi, evrei care luptă pentru câștigarea unui război sângeros, în timp ce un grup de reprezentanți americani ai Standard Oil prospectează zonele de conflict în căutarea “aurului negru”, miza războaielor viitorului.

Jack Bowen, *Fascinația ideilor. Călătoria unui băiat pe tărâmul realității*, Editura ALL

O carte de popularizare a filosofiei în rândul adolescenților și tinerilor, scrisă de un profesor american, sub forma unor dialoguri care abordează teme de reflecție fundamentale: sensul vieții, cunoașterea, libertatea, dreptatea etc. Personajul principal, Ian, un băiat aflat la vârsta formării preocupărilor intelectuale, este inițiat în “tainele” analizei și meditației filosofice de Batran, figură

enigmatică și charismatică. Schema maestru-discipol, în buna tradiție socratică, este utilizată pentru a descrie atât ce este filosofia, cât și ce nu este aceasta, dar și pentru a arăta specificitatea mereu actuală, în ciuda prejudecăților, a acestui domeniu: menținerea unui interes viu și dinamic în ce privește cunoașterea realității.

Michael Walzer, *Revoluția sfinților. Un studiu despre originea politicii radicale*, Editura Tact

Istoric și filosof american destul de puțin cunoscut la noi, **Walzer** e un nume cunoscut și respectat în comunitatea cercetătorilor ideilor politice. Preocupat de originile filosofico-politice ale lumii moderne, autorul *Revoluției sfinților* identifică apariția unei noi tipologiei umane, care este produsă de criza finală a epocii medievale și care va determina la rândul său noile evoluții politice și economice. Puritanismul calvinist se naște într-un mediu cultural tensionat, pentru care organicismul feudal devenise revolut. Atitudinea față de credință a lui Calvin constă în renunțarea la contemplația filosofică și în asumarea unei conduite active prin intermediul căreia Dumnezeu trebuia slăvit, venerat în datele istorice ale acestei lumi. Imoralitatea, viciul, corupția trebuiesc pedepsite și îndreptate “aici și acum”, nu la Judecata de Apoi, de către agenți intransigenți ai credinței, de sfinți virtuoși, predestinați pentru această misiune. Înțeles în acest fel, “calvinismul este ancorat într-un efort mundan care urma să fondeze o nouă comunitate umană care să înlocuiască Edenul pierdut... Sfinții calviniști erau creațiile unei ideologii, erau cumva remodelați, energia lor era orientată și controlată de o nouă disciplină. Rutina pioasă și riguroasă a vieților lor le aducea o senzație de siguranță de sine care în politică semăna adesea foarte mult cu fanatismul” (p.44). Acest fanatism însă nu era urmarea dramei unor “lupi singuratici”, excluși de corpul social, ci era componenta strategică a unei organizări birocratice în sens weberian, care urmărea cucerirea puterii politice și exercitarea impersonală a acesteia. Ipoteza cuceritoare a lui Walzer, argumentată atât prin analiza textelor teologice, cât și prin relatarea acțiunilor politice concrete, este aceea că asistăm la inaugurarea unui nou pattern comportamental fondat pe textele calviniste și pe o nouă interpretare a Bibliei și, în subsidiar, a naturii umane. Acest nou pattern nu este unul printre altele, ci chiar cel care fundamentează conștiința politică a modernității, cu accentele sale puse pe schimbare, istoricitate, contractualism, evoluție, organizare/guvernare impersonală. Autorul nu ezită de altfel să îl corecteze pe Max Weber, arătând că între politica radicală puritană și capitalism există un raport de cooperare mutuală, nu lipsit de tensiuni, economia de piață fiind înțeleasă ca subordonată idealului teologic al binelui comun. De altfel, însăși teologia politică a mântuirii tinde să se transforme într-o sociologie politică al cărei obiect central îl reprezintă conducerea/manevrarea/guvernarea “corabiei statului”.

Fertilité de l'abîme. Poèmes d'amour et de mort à déchirer avant la guerre (éditions unicité, 2017)

Denis Emorine (n. 1956): poet, novelist, romancier, eseist, dramaturg francez contemporan.

Teme: căutarea identității, Doppelgänger, timpul. Piese de teatru sunt jucate în Franța, Canada (Québec), Rusia. Cărțile sale sunt traduse și editate în Grecia, Ungaria, Africa de Sud, India, Statele Unite, România (din 1995, editurile Nemira, Ars Longa îi traduc eseurile, poemele, nuvelele, teatrul). Primul său roman, *La mort en berne*, prefăcut de Sonia Elvireanu, a apărut în 2017, în Elveția, la editura 5 Sens éditions. Tradus mai întâi în engleză, e actualmente în curs de traducere în bengaleză, în India. *Bouria, des mots dans la tourmente* (poeme) a obținut premiul întâi la concursul internațional Antonio Filoteo Omodei, în 2015. În același an, Denis Emorine a primit Premiul de onoare pentru operele sale complete din partea fundației Fondation Naji Naaman (Liban).

Poeme traduse și prezentarea poetului de
Sonia Elvireanu

*

În seara asta
Spre cer numele tău l-aș șopti
Cu ochii deschiși
Fără vlagă
Amintindu-mi de mâna-ți întinsă
Mi-aș fi dorit s-o mai mângâi o singură dată
Și de farmecul ochilor tăi
În seara asta
Aș fi dorit în calea ta să alerg
Ca pentru ultima oară
Ca și cum cuvintele de acum
N-ar mai spune nimic
În seara asta
Nu știu ce să mai spun
Noaptea să pot opri
Să nu lunece între noi
Aș vrea vocea ta s-o aud
Veșnic
În piept
Să mă-ncălzesc

*

Iubirea mea
Ia-mă de mână
Și du-mă în altă parte a lumii
La marginea taigalei
Iubirea mea

Te implor
Poruncește-mi să pier
Și îți voi da ascultare fără ezitare
Mă voi stinge cu farmecul tău în adâncul privirii
Mai înainte de toate
Nu plânge
Să cad la picioarele tale n-ar mai fi de ajuns
Știi
Mereu am cântat iubirea și moartea
Fiindcă nu le poți despărți
Mă voi stinge cu farmecul tău în adâncul privirii

Ia-mă de mână iubirea mea
Cu tine nu-mi va fi frică
Poruncește și îți voi da ascultare

Shtiler

În fiecare zi
Abel rățăcea-n parc
Un fel de pelerinaj
Se-ntorcea de foarte departe
Din Estul îndepărtat
Din anii morții
Cu durerea omenirii
Pe umerii gârboviți
Fărăme dintr-o limbă-aproape moartă
De buzele lui se lipeau
Și muzica din ghetou
Abel...

Liniște
Liniște

În fiecare zi
Pe-aceeași bancă tocită
În minte
Cu
Muzica din ghetou
Abel
Fugi de moartea
Ascunsă-n boscheți
În uniformă-i verzui-cenușie
Te caută
Câinii-și sloboade
Abel
Întinde-te pe frunze-arămii
Aici nu mai e loc pentru tine
Banca a dispărut
Sarah e moartă
Demult de așa de mult timp
Păru-i negru și lung
Obrazul îți mângâie
Și anii pierduți

În fiecare zi
Abel
În parc
Liniște
Liniște

*

Murmură-ncet
Cuvinte urâte
De amintiri covârșit
Rupe fotografii învechite
Cu mâinile-amândouă
Vechiul drapel înfășoară
Culorile lui îl scormonesc

Așteaptă moartea
Pe țeava puștii vechi ruginite
Cu buzele tremurând
Se uită la tine
Prin spărtura din zid
Cerul se strecoară
Afară
În pulbere
Zac cadavre
I se pare că vede
prin praf tinerețea târându-se

*

Iubire ofilită
Și picioare greoaie
Cum am ajuns
La genunchii timpului ?

Floare de colț

Caii

*Noți multe, multe
am stat în bătaia ploii
privind caii care dorm în picioare
în iarba cu aromă proaspătă.
Ploaia cade-n stropi mari
udându-le coamele,
aducând vise cu soare și cu călăreți.
Tunetul îi trezește din somn
și-n cutreier nălucit de coame ude
și de cozi cu scaieți
galopul cailor sfarmă sub copite
seminții de ierburi.*

Serghei COLOȘENCO

„...e de-ajuns/ să prind visul cu tine/ să-l
strâng la piept/ și să nu-i mai dau drumul...”

Cristina CÎMPEANU, născută la 31 martie, 1967, Bacău.
Medic primar, igiena alimentației și nutriției, Centrul
Regional de sănătate publică Iași.

Debut: 2015, *Ateneu* (Bacău).

A colaborat la: *Didactica Nova* (Craiova, 2017), *Proseculum*
(Focșani, 2017), *Spații culturale* (Râmnicu Sărat, 2017),
Meridianul cultural românesc (Vaslui, 2017), *Plumb* (Bacău,
2017), *Vitrăliu* (Bacău, 2017), *Vatra Veche* (Târgu Mureș, 2017),
Bacoviana (Bacău) și acum *Baaadul literar* (Bârlad).

Dorință

Dacă Dumnezeu m-ar întreba
ce-aș vrea de la El
i-aș spune atât: dă-mi, Doamne,
o radieră de-a ta fermecată
cu care să pot șterge degrabă
dintr-o singură alunecare a mâinii
și fără să rămână vreo urmă
chenarul acela negru, hidos
în care lumea trece mai nou
numele tatei...

Carpe diem

Trăiește magia unei clipe
ușoare ca zefirul
soarbe o cupă
din fericirea cea iluzorie
soarbe-o până la capăt, signora,
și unduiește-ți moale trupul
pe notele-n surdină
e îndoienic aurul
din straietele lui Cronos
cine știe, poate mâine
va fi coclit deja...

Într-o iarnă, calul de foc s-a trezit fără tine
și singur, n-a mai zburat până pe culmile norilor
(cum ar fi putut, dacă nu-i mai crescuseră bietului
aripi nici cât să treacă peste plânsele râuri?)
în iarna aceea, ca-n nicio alta, cu inima-i strânsă
foșnind în albastru și neștiind cum tălmăci
rostul ascuns al drumului tău fără de-ntoarcere
calul de foc a-nngenuncheat, pentru întâia oară...

Dilemă

De-aș privi înainte
m-ar fugări amurgul
cu dorul fierbinte
de-aș privi înapoi
m-ar fugări amintirea
dintr-o seară de joi
de-aș privi într-o parte
m-ar fugări zilele
cu zorile sparte
de-aș privi în jos
m-ar fugări iarba
trecându-mi prin os
de-aș privi în sus
m-ar fugări cocorii
ce zboară-n apus
și atunci, ce să fac
ce să fac, să-nchid ochii
s-aștept și să tac?

Certitudine

Mă descătușez
de neliniștea lumii
de câte ori
mă-ntind în iarbă
și privesc pe îndelete
zborul lin
al găzelor mărunte
spre libertatea
din cer...

Tu nu vei afla

Îți spun, frate,
tu nu vei afla fericirea
căutând comori
peste care ard flăcări...
și nici topind în van
umila-ți ofrandă
pe altare păgâne, la zei
fără chip...
căci fericirea ta
e-acolo, în verdele ierbii...
așază-te blând
ca-ntr-un moale culcuș
și uită-te-n sus la zborul
măruntelor găze...
pe urmă zboară și tu
ca și ele
de teamă golit
spre-a cerului poartă -
de-a pururi deschisă...

Cu tine

Cu tine eu nu mai măsoz anotimpuri
cu tine eu nu mai întâmpin seri, dimineți
dar amintirea ta o voi păstra mereu
în culori pastelate
și versul tău, pictat în foiță de aur,
va fi singurul motto al cărții în care
poate va sta cândva tristețea-mi urlând -
așezată în false poeme...

E de-ajuns

Cu timpul, am aflat
că mă pot debarasa de orice
amărăciune...
e de-ajuns să mijească zorile
și raze de soare -
vârfuri de lance
să-mi despice blând
poalele rochiei
ca să-mi alinte
genunchii...
e de-ajuns să primesc
un zâmbet larg
din toată strungăreața
de la puștiul în straie
ponosite, obișnuit
să-și împartă singurătatea
cu străzile...
e de-ajuns să plouă subțire
și ploaia
să scuture crengile
salcânilor
așezându-mi florile
înainte - una, două, trei
înșirate ca melcii...
dar mai ales e de-ajuns
să prind visul cu tine
să-l strâng la piept
și să nu-i mai dau drumul...

Drumul Damascului

RUGĂMINTE

Azi am plecat c-o frunză la plimbare,
o mică frunză, căzută pe cărare
și-a început să-mi spună cum a-nmugurit,
când, Primăvara, pomii i-a-nfrunzit,

cum a crescut printre boboci și flori,
și s-a spălat cu ploile din nori,
cum nu s-a frânt sub arșiță și vânt
și-a ascultat codanele cântând.

Mi-a povestit ce mult s-a bucurat,
când merele verzui în pârgh au dat
și s-au făcut roșcate și-aurii,
la fel cu obrăjorii de copii.

Și nici acum nu e întristată,
tot amintind de cum „a fost odată”,
doar m-a rugat să n-o las pe trotuar
în voia vântului ce bântuie hoinar,
ci să o pun sub file, într-o carte
și-om merge împreună mai departe.

Doina
TEODORU-GAVRILIU
Piatra Neamț

FANTEZIE

Tu dormi ca o floare,
cufundată-n culoare
și în nopte adâncă...
Tu dormi ca o floare,
suav mirositoare
și-n jur, aerul cântă.
Privesc cu-ncântare,
cum dormi ca o floare
și-aș vrea să te cuprind.
Tu dormi ca o floare
și sufletul mă doare
că dorul nu-mi alin.
Tu dormi ca o floare
zâmbind sfidătoare,
că nu te pot iubi.
Cum să întorc anii, oare
să rup această floare,
la pieptu-mi să o prind!?
Tu dormi ca o floare
visând visul meu... care,
pieri în zori de zi.

„Din depărtări tot mai încet s-aude Ecol candelelor ce se sting...”

Întunecata jună

Întunecata jună din peisajul zilei
Mai speră, încă, pașii când va intra-n decor,
Dar pân-atunci suspină la marginea argilei,
Unde i se închipuie lacrima-n izvor.

Și nu e niciun miel în preajmă ca s-o beie,
Când juna-ntunecată își răcorește sânii,
Înzăpeziți cu crini și curcubeie
Și legănați de cumpăna fântânii.

Înspăimântat de vina uitată în țărână,
Sunt prea sărac să pot a cheltui un vis,
În care o iertare-nsetată se amână
Și timpul amintirii îmi este interzis.

Rămâne să cobor în spațiul melancolic,
Să mă scufund în apa fără valuri,
Ca să pictez un peisaj alcoolic,
Cu umbrele beției de pe maluri,

Unde o întunecată jună
Se naște din iluzii și din spumă.

Strigăt

Iată, vine dinspre lume
Numai zgomotul întreg
Și numai printr-o minune
Aș putea să-l înțeleg.
Ce s-alegi dintr-o risipă,
A nimănui și-a tuturor,
Când aerul de sub aripă
A fost împușcat în zbor?

Doamne! Am ajuns în locul
Unde durerea nu mai plânge,
Unde sângerează focul
Și norocul ni se stinge,
Unde râsul ne e furat

Și vândut peste hotare
Și ca să nu-l știm uitat,
Cumpărăm o supărare.

Doamne! Dă-ne dintre astre
O speranță și-un cuvânt
Și ia sufletele noastre
Și le spală cu pământ.
Că pământul ce ne-ai dat,
Ca iertare de păcate,
Ne e altar de închinat,
Ne e leagăn, ne e frate.

Mă sprijin

Mă sprijin pe trupul tău bisericesc
Și simt înariparea luminii din altar.
Întunecându-ți părul, îmi dai un fruct domnesc
Și nu știu dacă-i dulce sau amar.

Am rătăcit cărarea dintâi a nemuririi
Și mușc rodul tristeții unui astru.
Vai! Mă înfricoșează trandafirii,
La margine de noapte și dezastru.

Dar, sprijinit de trupul tău bisericesc,
Mă las ademenit de o melancolie,
Unde-o realitate pe care o iubesc
Îmi spune despre tine că semeni c-o beție.

Și eu, cutremurat de o subțire toamnă,
Care plouă mărunțit pe dunga mea de viață,
Îmi trec alcoolul cuvintelor prin vamă,
Pân-se trezește-n țărână o sfântă dimineață.

Poeții

Doamne, ocrotește-i pe poeți,
Că și ei sunt tot copiii tăi.
Nu le umple sacul cu tristeți,
Că pământu-i plin de vânătași.

Ei nu refuză lumea ce le-ai dat,
Dar au dus-o într-un alt decor,
Pe un tărâm, încă, neumblat,
Und-se-nalță doar altarul lor.

Tu, însă, le-ai iertat demult beția,
Ba, chiar Te-ai bucurat de multe ori.
De-aceea le-ai lăsat melancolia
Ispitei, de-a rămâne visători.

(Din volumul cu titlul (provizoriu) *Melancolii*,
aflat în pregătire.)

Frumoasa derută

Distihul

Cu subiect și predicat
În al sugestiei regat.

Relații

Întortocheat e drumul către tine.
Îți cert parfumul dens dintre suspine.

Scenă

Cuvintele acelea s-au regăsit cu greu
În mănăstirea-n flăcări din adâncul meu.

Admirând tabloul

În spatele picturii a rămas tăcerea
Artistului ce-a nemurit durerea.

Sfetnic aparte

Diapazonul sfetnic e, de fel.
Doar la ureche îți șoptește el.

Ambiție

Culorile se ceartă. Învinge clar albastru.
Fiind vorba de artă, ar vrea să fie astru.

Regret

Din multele ceșcuțe de cafea
A mai rămas o rândunea.

În pădure

Poteca se răsfăță la umbra unor brazi
Tot așteptând perechea cu suflet de nomazi.

Frumosul

Esența e aceeași, dar forma sa diferă
Călătorind cu gena mereu în altă eră.

Gând

Amintirile durează
Cât e mintea noastră trează.

Metamorfoză

Memoria-i oglindă uneori
Ascunsă nu departe de ninsori.

Scurtă descriere

Copacul scorburos este util (are și stil)
La ascunzișuri, însă, nu la tril.

Menire

Clopotele totdeauna cheamă -
Chiar și-atunci când te îndrepti spre vamă.

Cupa aurită

La *hanul* din adâncul meu
A fost, cândva, și Dumnezeu.

Necruțător

Timpul lovește și-n Olimp
(Că de aceea este *Timp!*)

Antică

Se limpezește lumea cu forme de-mprumut;
Trăim o viață nouă, după un vechi statut.

Întâmplător

E aberant cuvântul ce te-a lovit degeaba -
Noroc că totul curge pe muzică de Abba.

Poetul-chirurg

Textul meu cu multe comparații
A trecut prin ample operații.

Gând

Mă-ngrop în tine, poezie,
Ca într-o taină pururi vie.

în firesc doar preiau insomnia
angajat al ideii de risc
vreau să mor cu fiecă risc
și admit că-mi devor cochilia

neuroni îmi așez pe hard-disk
am amplexare în rest nebunia
dă-mi și mie plăcere pe via
dumnezeule drag te confisc

mor la naiba cu o spaimă în plus
în himere găsesc ecuații
cum să dorm în vaste subspații
fără râs fără plâns la apus

ros de fast cum numai damnații
se ridică pe cruce în râs

fastul răstignirii

ce risipă este and-ul în comparative cu
rezultatele ...

din eroare-mi place surpriza
are hard are har are fler
de aceea mă năruie și cer
întâlnirea ratei repara

cu nimica în plus nu difer
mor tenace alert și n-am viza
blestemat să cobor mona-liza
de pe louvru direct către cer

câte spaime să pot să diger
definind cu ardoare premiza
că există turnul din pisa
pentru care descântă lerui-ler

cât trăiesc aceasta e miza
să m-afund definit de mister

premiza

dintre toate chimicalele descoperite, doar
adrenalina merită respect

n-am să mor în nădădă niciodată
n-am să fiu în perfuzii iubirea
de aceea țintesc nemurirea
fără risc fără șarm idioată

uit mereu că eu nu sunt supraeu
ci o mare informă de leș
cine vine cu mine e-un rest
doar iubirea infim panaceu

nici-un drum nu duce la faimă
însă noaptea petreceri cu zeul
mă ferec tenace de eul
care nu erupe în spaimă

mă încătuș mereu în grandoare
dacă vreau să nu mor nu se moare

grandoarea morții

iartă-mă, doamne, pentru splendoare... cât
despre decădere ...

(Dintr-un volum care... va apărea)

Ultimul cocor

- Lui Truț -

S-a dus și ultimul cocor,
Curând, am să mă duc și eu,
Dar nu am aripi pentru zbor,
Deci am să merg pe drumul meu.

Mă simt precum un vânt ușor,
Ce suflă uneori din greu;
S-a dus și ultimul cocor,
Curând, am să mă duc și eu.

Mă cred adesea un izvor
Din care numai cerbii beu,
Sau, poate, doar un căprior
Băut de-un arc de curcubeu.

S-a dus și ultimul cocor.

Încet-încet

Ne despărțim încet-încet de noi,
Cum șerpilor vara ies din pielea lor
Și se pitesc prin ierburile moi
Și pe sub pietre se ascund și mor.

Parc-am trăi într-un străin căsoi,
Pe un tărâm adânc neprimitor.
Ne despărțim încet-încet de noi,
Cum șerpilor vara ies din pielea lor.

De tine însuți parcă te îndoi,
Când te-ntâlnești te prinde un fior.
Poate că vine vremea de apoi
Și către ea, călcând în pas ușor,

Ne despărțim încet-încet de noi.

Vreau

Vreau să-mi mai ghicești în stele,
De Luceafăr să-mi descânți
Și-n tocitele pinge
Cui de aur să-mi împlânți.

Dă-mi să beau de prin ulcele
Zemuri pentru cei înfrânți;
Vreau să-mi mai ghicești în stele,
De Luceafăr să-mi descânți.

Cu saturnice inele
A logodnă să mă-ncânți.
Dă-mi iluzii dintre cele
Ce te apără de tânți.

Vreau să-mi mai ghicești în stele.

Un semn

Mai pune-n candeli undelemn
Și-apoi aprinde-le pe rând.
Azi-noapte am primit un semn,
Pe care îl păstrez în gând.

Să nu te superi că te-ndemn
Să faci ce nu vei fi făcând:
Mai pune-n candeli undelemn
Și-apoi aprinde-le pe rând.

Mă dor picioarele de lemn
De parcă le-aș purta umblând.
Pe ele timpul îl însemn,
Iar timpul se tot scurge stând.

Mai pune-n candeli undelemn.

Întotdeauna

Întotdeauna am furat pe-alese,
Dar niciodată n-am băgat în sac.
Am felul meu privirile a-mi țese,
Să nu fiu prins când furturile fac.

Eu niciodată n-am furat mirese,
Doar câte-un zâmbet de la om sărac.
Întotdeauna am furat pe-alese,
Dar niciodată n-am băgat în sac.

Atunci când încercarea nu îmi iese,
A disperare brațele-mi desfac.
Nu sunt făptașul de hoții prea dese,
Dar mi le-asum pe toate și le tac.

Întotdeauna am furat pe-alese.

Râul

Pe balustrada de fier a podului privesc apa cum curge vijelioasă, formând o bulboană sub el. Mai încolo, un om cu crâsnicul în mână îl ridică cu greu din când în când, apoi îl lasă ușor în jos. Nu prinde nimic. Câțiva trecători grăbiți mă privesc suspicioși. În sfârșit, pescarul culege din plasă un peștișor argintiu, cât palma unui copil, pe care îl strecoară cu multă grijă într-o pungă de plastic. Îmi amintesc de peștișorul de aur care face minuni. Peștișorul argintiu ce ar putea să facă?

Îmi imaginez râul înghețat, lucios, cu reflexe alb cenușii. Sălciile de pe mal au țurțuri. Cineva trece pe lângă mine și se miră, disimulat, că nu am altceva mai bun de tăcut decât să stau în frig cu brațele sprijinite de balustradă și să privesc pe râu în jos. Întinderea de gheață mă face să mă gândesc că iarna râul e acoperit de zăpadă. Desigur, atunci nu l-aș mai recunoaște. Podul de piatră seamănă cu un pod oarecare, am văzut astfel de poduri și peste Dunăre, aproape de izvoarele ei. Trecătorii sunt necunoscuți, eu un fel de turist, ce caută oameni fericiți. Pescarul, posesorul unui peștișor argintiu, e mulțumit, văd asta pe chipul lui. El simte că cineva îl urmărește cu privirea. Dar acum am în minte râul înghețat, acoperit de zăpadă. Nu știu dacă e bine, însă nu mai simt căldura soarelui. Să fie de vină peștișorul argintiu?

Pescarul ridică iar crâsnicul, dar nimic. Oricum, își omoară timpul, îmi spun. Apa e prea tulbure ca să trăiască ceva în ea. De aceea, aș vrea râul acoperit de gheață și zăpadă, o zăpadă albă, pură, ca în prima zi de iarnă. Ca în primele zile de iarnă, când a căzut prima zăpadă pe aceste locuri. Orice lucru are un început, nu? Fără să-mi dau seama, soarele a dispărut și pe cer au apărut

nori. Vântul suflă întotdeauna când mă aflu pe pod. Acum rafalele sunt mai iuți. Omul își vede de treaba lui, strecoară mai departe apa tulbure a râului prin pâza rară a crâsnicului. Mă întreb ce o fi fost râul ăsta când încă nu era râu? O fi fost o rigolă prin care se strecura apa de ploaie când ploua?

Pe frunte mi-au căzut câteva picături. Am coborât podul arcuit să mă adăpostesc sub el. Pescarul unui singur pește s-a retras sub ramurile unui arin. Râul plescăie sub picurii de ploaie. *No man's land*. Când plouă, cartierul podului de piatră e o țară a nimănui. M-a străfulgerat un gând: să mă apuc și eu de pescuit, crâsnicul e liber acum. Poate că ploaia asta va aduce belșug de pește - pești înotând ca într-un tablou de Max Ernst, totul redus la câteva figuri geometrice. Ca și podul: drept, bombat la mijloc, impasibil. Sub burata lui mă simt mai aproape de râu. De aici, văd digul orientat numai spre o parte a orașului, cealaltă parte n-are dig de apărare la furia apelor. Primăvara, râul inundă periferia. Atunci mi-am amintit de cuvintele lui Mesia, adresate pescarilor de pe Marea Galileei: Veniți cu mine și vă voi face pescari de oameni! Pescarul unui singur peștișor a simțit asta și mi-a spus (eram acum aproape unul de altul): Odată am prins un peștișor galben, ca de acvariu. După aceea, un somn mare, mustăcios. Cu peștișorul ăsta nu cred că o să am noroc. De ce nu cumpărați pești din piață? l-am întrebat. Îmi place să privesc oglinda apei, de asta nici nu pescuiesc la undiță. Într-o noapte cu lună, am văzut stele ce nu se văd pe cer. Cineva mi-a spus că sunt din cealaltă parte, pe care le văd doar cei din Australia. Poate peștișorul auriu de acvariu m-a făcut să văd ce nu e. L-o fi scăpat un copil în baltă și eu cred că e o minune. Ce ai de gând cu peștișorul argintiu? l-am întrebat într-o doară. Îi dau drumul, dacă nu prind nimic, să ajungă în ocean - rase voluptos.

Un oraș, un cartier adormit, unde vara e un anotimp imposibil. Poate de aceea peștișorul mi-a amintit de iarnă, de fulgii de nea. Un peștișor argintiu neverosimil, ducându-și viața în apă tulbure, măloasă, plină de gunoaie, un peștișor captiv într-o lume captivă. Peștișorul de argint, fratele vitreg al peștișorului de aur. Sau mai precis: opusul aceluia. Mai demult, în copilăria mea, lângă podul de piatră se alia o simigerie, covrigii erau proaspeți, proaspeți. Sentimentul frustrării. Să vedeți cum. N-aveam bani să-mi cumpăr un covrig.

Pur și simplu o întâmplare ce se repeta. Peștișorul argintiu sentimentul altei frustrări. Un râu fără pești sau pești fără râu. Pești veniți din altă parte. „Din Australia, din acvariul unui copil, dornic de depărtări limpezi și albastre.” Frustrarea, un sentiment perpetuu, în grădina neculeasă a sentimentelor refulate.

Astăzi am aflat de ce caut mereu în peregrinările mele podul de piatră și râul. Drumul ce trece peste el duce în câmpie, câmpia nesfârșită a sudului. Ce animație e pe strada asta când vine bâlciul, în luna august. Nu-ți vine să crezi. Mașini, oameni și copii, motociclete, biciclete merg spre bâlci. Muzica se aude de departe. Bâlciul e un fel de carnaval fără măști. Pepeni de vânzare, vată de zahăr ars, papagali multicolori ghicitori de soartă, limba soacrei, gornițe pentru copii, scamatori. Un du-te vino amețitor. Prin fața ochilor mei trece doar un camion gol, hodorogit spre marginea orașului; dincolo de cartierul unde se instalează de obicei bâlciul. Pescarul unui singur peștișor cât palma unui copil a luat crâșnicul și a plecat. Peștișorul mi l-a lăsat mie: „Faceți ce vreți cu el!” Mă gândesc că un peștișor galben ar fi fost mai interesant. Dar de unde să-l iau? L-aș arunca în apa asta tulbure, nu înainte de a-i cere să-mi îndeplinească câteva dorințe. Până atunci privesc

ca în oglinda apei în trecut. Oglinda vibrează prin undele ei și eu aud forfota oamenilor ce vin și se duc la bâlci, ca pe o membrană lichidă, unduitoare a memoriei. Străzile au viața lor: se nasc, trăiesc, dispar. Drumul de peste râu, de peste pod și-a trăit viața sa intensă cu ani în urmă. O intensitate ce s-a risipit ca energia unui corp sfârșat, aruncat în cele patru zări. Cum acel obiect fragil nu va mai fi niciodată întreg, tot așa strada asta nu va mai trăi forfota de altădată. Nici râul nu mai este aceeași, e mai mic, mai neînsemnat, jumătate din ce a fost. Cealaltă jumătate trece prin altă parte, printr-o albie artificială, în afara orașului, în câmpia imensă.

Orașul va crește, se va întinde ca o omidă verde-maro acaparatoare. Va ajunge până la râu - râul de dincolo de oraș, fratele geamăn al celui ce curge pe sub podul de piatră. Altcineva și altădată va privi în unde și pe maluri. El va vedea sau nu va vedea un pescar ori mai mulți pescari pescuind în ape tulburi. Atunci vor fi mulți pești sau nu vor fi deloc, dar ei vor pescui. Va fi un joc nevinovat, ca și cel de acum. Un joc într-un râu banal, venind din câmpia nesfârșită și plecând în câmpia nesfârșită, în care s-a rătăcit un peștișor cu reflexe oțelite, captiv sub bolta inexorabilă a timpului ce trece.

Ziceri

13

- Lumea de astăzi a devenit un uriaș Salon nr.6.
- Parcă prea repede am ajuns din peșteră în cosmos.
- Trăim în senzațional așa cum anticii se scăldau în mituri.
- Am venit în epoca noastră cu groță cu tot.
- Arta tulbură, știința îngrozește.
- Singurul progres al unor oameni, de-a lungul mileniilor, este acela că s-au mutat din copac în apartament.
- Sloganul mileniului al treilea ar putea fi: „La balamuc, birjar!”
- Haosul este, probabil, varianata laică a Infernului.
- Civilizația, acest copil ingrat al culturii.
- Dublat de spirit critic, internetul ar putea deveni, într-adevăr, genial.
- Războiul este cel mai cumplit chin pentru oameni, nepoate! Atunci am cunoscut-o eu pe bunică-ta!
- Exilul seamănă cu aventura unui vierme, care pleacă din rădăcina unui hrean, cu speranța că va ajunge într-o sfeclă.
- Să nu ne pierdem capul! Poate ne mai trebuie.

Vasile GHICA

O rețetă cu lichide

Medicul de familie Ana Pârcălabu l-a sunat săptămâna trecută pe colegul ei de facultate, doctorul Sandu Popa, de la spitalul orășenesc, să-l roage s-o suplinească a doua zi, între orele 14-18, întrucât trebuia să meargă la o înmormântare.

-Unde e cabitetul tău? a întrebat-o doctorul Sandu.

-Pe strada Rozelor numărul 7. Strada asta pleacă din Piața Gării.

-Am înțeles. Rămâi datoare.

Asta era o vorbă consacrată în facultate și se rostia ori de câte ori accepta cineva să răspundă favorabil la o rugămintă a cuiva. Ana râse cu poftă ca atunci când cineva rostia aceste cuvinte într-un grup, provocând o mare bună dispoziție.

A doua zi, la ora 14, doctorul Popa se prezentă la cabinet. Asistenta Eugenia știa despre ce este vorba și-i spuse că în afară de cei programați să se prezinte la consultație nu mai sunt și alte persoane.

-Putem începe, spuse doctorul, după ce își îmbracă halatul și scoase din geantă parafa și o agendă.

Asistenta introduse în cabinet o tânără, al cărei băiețel atrăgea atenția printr-o tusa nefirească. Doctorul Popa se lămură repede despre ce este vorba, se uită și peste observațiile medicale din dosarul copilului, o liniști pe tânără că nu e nimic grav și-i ceru cardul medical pentru a-i putea scrie o rețetă.

Următoarea persoană introdusă în cabinet fu o doamnă în vârstă, trecută bine de șaptezeci de ani. Aceasta spuse câteva cuvinte în ungurește, doctorul Popa bănuia că e vorba de un salut și-i răspunse rostind Bună ziua.

-Vă rog să luați loc, zise doctorul, arătându-i scaunul din fața biroului. Cum vă numiți?

-Nem értem, răspunse doamna.

-Vă rog să-mi dați cardul medical, îi ceru doctorul, puțin dezorientat.

-Nem értem, fu răspunsul și de astă dată.

-Doamna nu știe românește? o întrebă doctorul pe asistentă. Ce zice?

-Că nu înțelege. Vine lunar la control și se exprimă în ambele limbi. Acum nu știu ce i-a venit.

Asistenta îi puse doctorului în față dosarul doamnei cu toată evidența controalelor medicale și o întrebă pe aceasta:

-Spuneți-mi, doamnă, ce probleme de sănătate aveți?

-Nem értem.

-E limpede, rosti doctorul și scrise câteva cuvinte pe o filă din topul de rețete necompensate. Semnă, parafă și-i înmână doamnei rețeta. Aceasta spuse köszönöm și plecă.

Până să introducă asistenta pe altcineva în cabinet, intrară doi tineri, care fără nicio explicație i se adresară doctorului pe un ton răstit:

-Cum vă permiteți, domnule, să vă bateți joc de o doamnă venită la control medical?

-Dumneavoastră cine sunteți? întrebă doctorul iritat de obrăznicia tinerilor.

-Reprezentăm Asociația de combatere a faptelor de discriminare din oraș, așa să știți!

-Domnilor, acum sunt în timpul programului și nu sunt dispus să răspund la asemenea întrebări. Vă rog să părăsiți cabinetul.

-Veți răspunde pentru această atitudine, să știți! mai apucară să amenințe cei doi tineri și ieșiră afară.

-Asta e curată provocare. Îi cunoști? o întrebă doctorul pe asistentă.

-Mai mult din vedere. Sunt nelipsiți de la diferite acțiuni organizate de comunitatea maghiară.

-Dă-le pace și vezi cine e la rînd.

Consultațiile decurseră în liniște, cei prezenți exprimându-se în română, chiar dacă unii poartă nume ungurești.

După două zile, doctorul Sandu Popa află că în ziarul local de limbă maghiară „Cuvântul liber” (Szabad szó), era publicat un articol dur la adresa lui, în care era acuzat de discriminare etnică și se cerea o pedepsire aspră. În aceeași zi, doctorul Sandu Popa primi un telefon de la reprezentanța locală a Consiliului Național pentru Combaterea Discriminării, prin care i se aducea la cunoștință că e convocat în ziua următoare la ora 12.

După ce efectua vizita de dimineață în cele trei saloane în care își avea pacienții și după raportul de gardă, doctorul Sandu Popa mai apucă să dea câteva consultații în policlinică, după care plecă să onoreze invitația la Asociația pentru combaterea discriminării. Înțelese că era vorba de discriminare etnică și se considera în măsură să facă față oricărei provocări.

În fața unei comisii care lăsa să se întrevadă că era alcătuită ad-hoc, doctorului Sandu Popa i se aduse la cunoștință că tratamentul la care o supusese pe doamna Kocsis Katalin era inuman, șovin, care nu poate fi trecut cu vederea. Doctorul

Sandu Popa ascultă în liniște, după care întrebă:

-Pot să răspund?

-Poți, spuse cel care părea să aibă o funcție de conducere în asociație.

-Domnilor, după ce doamna a intrat în cabinet, am poftit-o să ia loc pe un scaun din fața biroului și am întrebat-o cum se numește. „Nem értem” mi-a răspuns. I-am cerut cardul de sănătate și mi-a răspuns „Nem értem”. Am întrebat-o ce problemă de sănătate are. „Nem értem” a răspuns. Atunci m-am întrebat: Cum e posibil să te naști în România, să trăiești până la vârsta de șaptezeci și șase de ani, câți are doamna, și să nu poți răspunde la aceste întrebări? Mi-am dat seama că e o provocare la mijloc. I-am prescris să consume doi litri de lichide zilnic, recomandare care se face auzită pe toate posturile de televiziune. Am fost convins că va înțelege ce i-am recomandat.

-Domnule doctor, a mai spus cineva din comisie, un reprezentant al nostru din Camera Deputaților îi va cere ministrului Sănătății, printr-o interpelare, să explice atitudinea dumneavoastră și să se pronunțe ferm asupra măsurilor luate. Noi nu facem altceva decât să vă informăm. Pentru asta v-am chemat.

-Domnilor, li se adresa doctorul Sandu Popa, considerați că am luat cunoștință. Probabil că am încălcat legea bunului simț. Vă salut.

Ajuns în stradă, doctorul Sandu Popa se întrebă: Oare am încălcat-o?

Ecouri

Poetul Petruș ANDREI
ne mai bucură încă o dată...

De la Panciu te poți întoarce
nu numai cu vin...

Reflecțiile unui ciob din oglinda vremurilor (XX)

I. Un om pentru memorie (Caracterul înseamnă firesc și rigoare)

Sunt supărat. Sunt revoltat, fără să știu împotriva cui... Scriu câteva rânduri despre **Dumitru RUSU** (oct. 1935 - aug. 2017), în loc să fi vorbit la un Simpozion Profesional ieșean sau național, profilându-i caracterul, creionând, în tușe necenzurate, calitățile de **Om**, de **Doctor în istorie**, de **Demnitar universitar** ale celui care a ocupat și scaunul de prorector al primei Universități din Principatele Române. **Dumitru RUSU** ar fi meritat o asemenea firească onoare, de care se bucură încă veleitarii și trecătorii fără urmă prin searbăda și maculata noastră societate, grăbit întocmită și „ca la Tănase” înfățișându-se.

Din păcate, nu avem obiceiul de a vedea **Om** în timpul vieții, dar ne lamentăm, regretând cu netrebnicie **după**, că n-am făcut ceea ce moral era obligatoriu, iar omenește mai ușor de împlinit decât ne închipuim. **Mitică Rusu** ar fi meritat cu asupra de măsură o asemenea onoare obișnuită, mai cu seamă că faptele sale cotidiene erau consecințe ale potenței și zelului unui **Om** crescut și educat pentru muncă reală, nu pentru festivisme încheiate cu focuri bengale.

Ceea ce, de-a lungul multor decenii, am observat cu toții la **Mitică Rusu**, era **talentul de retor**, pe care numai predicatorii practicanți îl au desăvârșit. Pentru el, vorbirea era un dat, fără nimic emfatic în ea, fiindcă se manifesta cu o naturalețe care te învăluia, de aceea spusa lui

Mitică era întotdeauna clară, concretă și imposibil de refuzat. Faptul era remarcat de toți profesorii noștri, recunoașterea lui ca lider de generație venind așa cum vine răsăritul soarelui.

Judecățile lui **Mitică Rusu**, însoțite tot timpul de un surâs, a cărui discreție îl făcea și mai vizibil, aveau duritatea bazaltului, pentru că erau drepte. Până și profesorul de matematică îl aprecia pe cel prea plin de logică **Mitică**, prețuindu-l parcă mai mult decât pe practicienii de exerciții **Costică Talabă** și **Ion Stoian**. **Mitică** nu ierta superficialitatea, atitudine care-l făcea preferatul domnilor psiho-pedagogi **Petrache Todicescu** sau **N. C. Enescu**.

Așa a fost **Mitică** în toți anii internatului de la „Vasile Lupu”, fiindcă **Mitică** semăna cu o școală de comportament frumos, drept și, mai cu seamă, de utilitate socială. De altfel, cu toții ne-am dat seama că un astfel de om nu se putea arăta lumii altfel decât așa, întrucât el accepta conștient prefacerile sensibile din structura sa sufletească. Nici nu putem înțelege în alt mod ascensiunea lui **Mitică Rusu**, decât prin autocultivarea însușirilor de care însuși era conștient și cărora li se subordona nesmintit.

Toată viața lui a însemnat muncă, trudă și dorință de împliniri firești. A socotit istoria o știință, dar și o datorie, pentru fiecare având motivații și soluții. Era o forță spirituală rămasă integră până la sfârșit, motiv pentru care lașul ar trebui să-l păstreze printre oamenii de cultură pe care i-a binemeritat.

Tu, **Mitică Rusu**, n-ai împlinit în viața ta nimic din dorință personală, ci din datorie pentru poporul acesta din care te-ai născut și l-ai iubit cu nelinește și cu turburare.

Tu, **Mitică Rusu**, n-ai fost pizmaș pe fericirea nimănui din preajma profesională sau de aiurea, fiindcă n-ai învățat să fii înfumurat de sine, de aceea nu ți-ai înfiripat nicio fărâma din orgoliul de breaslă măcar comparat.

Tu, **Mitică Rusu**, ai avut întotdeauna mersul calm și cumpătat, fără să râvnești la sărituri de olimpiadă pentru aplauze de paradă.

Tu, **Mitică Rusu**, n-ai cerut expres onoruri niciodată, iar dacă uneori ți s-a răspuns cu-n „mulțumesc” decent, ai înclinat capul a satisfacție de-o clipă și-ai continuat aratul țarinei nesfârșite.

Secvență dintr-o fotografie veche, aprilie 1953:

Dumitru Rusu (x),
Constantin Ochiană,
Victor Gârbea,
Constantin Hudescu
Stelian Opreșan,
Nicolae Mihalache,
Luță Theodor,
Eugen Vitelaru,

în jurul profesorului de limbă română **Laurențiu Faifer**, dirigintele nostru.

Ai avut, **Mitică Rusu**, temeri, uneori, de derapaje, dar ele au cedat îndemnurilor repetate și stăruitoare ale conștiinței tale de a lucra doar pentru ceea ce vocea inimii îți impunea.

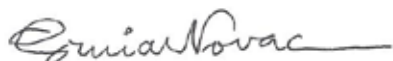
Tu, **Mitică Rusu**, n-ai să mai vezi nicicând cerul satului din care ai venit la Iași, în 1946, ca să-ți îmbrățișezi un destin pe care l-ai acceptat bărbătește; tu nu o să-ți mai limpezești fața cu apa pârlăurilor natale și nici n-o să mai privești spre cele patru zări din înălțimea Ceahlăului; tu nu o să te mai bucuri de duioasele vorbe părințești ale profesorilor noștri de la „Vasile Lupu” și nici de îndemnurile pitite bine printre eufemisme rostite de câțiva iluștri profesori ai facultății de istorie; nu o să mai urci și nici n-o să mai cobori Copoul adolescenței și tinereții, dar vei rămâne, **Mitică Rusu**, în inimile noastre, ale colegilor tăi, ale prietenilor, ale colaboratorilor și foștilor studenți, ale reprezentanților acestei lumi românești și ale (încă) Statului Românesc, dar mai cu seamă în inima familiei tale, pentru că, asemenea Ție, toți mai credem în renașteri, în revirimente, în minuni, care vor trezi Țara cândva ca pe „viteazul din poveste...”.

Aveam, **Mitică Rusu**, 11 ani când ne-am văzut prima oară, în 1946, sub castanii școlii noastre de la Breazu. Am 82 de ani acum, când, scriindu-ți, aș vrea nespun să cred că mă citești. Dacă e așa cumva, ai grijă să-ți ocrotești, de Sus, soția, nepoții și copiii, măcar până-n clipa sorocită fiecăruia.

Nouă, colegilor, ne vor lipsi, cu siguranță, mersul tău repezit și sigur, umerii tăi aplecați care parcă purtau permanent poveri nevăzute, vorba ta clară și hotărâtă, nemincinoasă și dreaptă, râsul tău sacadat ne va însoți, iar zâmbetul ne va călăuzi atâtea zile până când vom completa locurile pe care ai promis că ni le păstrezi...

Îți mai amintești, **Mitică**? Iubitul nostru profesor de istorie din Școala Normală, dl. **Ion Enache**, ne zicea cu glasul lui coral: „*Măi, găinarilor, voi sunteți niște băieți buni!*”

Băieții aceia buni, **Mitică Rusu**, atâtea câți au mai rămas din cei care au absolvit acum 64 de ani (în 1953), te privesc urcând în înalt, spre Acela pe care-l rugăm să-ți găsească un loc „unde nu este nici durere, nici întristare, nici suspin”, poate altfel decât aici, unde încă mai băjbăim după adevăr și dreptate.

II. Cuprinsurile unor... rămășițe. (Pentru istoria „Baaadului...”)

De fapt, rubrica se chema „**RĂMĂȘITE** dintr-o revistă care-ar fi putut să fie (sugrumată azi)”, deschisă la sugestia președintelui C.A.R.P. „Elena Cuza” Bârlad, magistr. (pens.) **Nicolaie Mihai** și „funcționând” în revista „Viața noastră” din

2016, numerele 30/septembrie, 31/octombrie, 32/noiembrie și 33/decembrie. Însușind 129 (osutădouăzecișinouă) pagini, 28 + 37 + 30 + 34, „Rămășițele...” au întreținut viu spiritul revistei *Baaadul literar*, asigurându-i astfel continuitatea și în anul al X-lea al existenței sale.

Toate acestea s-au petrecut aieva, în pofida **acelora** care, din netrebnicie sau din lipsa deprinderii organice de a înțelege rolul publicisticii românești, mai cred că a investi o sumă modică într-o revistă locală, cu pretenții reale naționale, este tot una cu a hrăni găștele cu... orz.

Colecția revistei „Baaadul literar” cândva s-ar putea afla (și găsi pentru... foiletare) pe undeva, dar 'coana Posteritate - de va fi fiind vreo clipă interesată! - posibil este să nu știe de **puntea** celor patru numere din „Viața noastră”, situație în care imaginea parcursului baaadean să arate... ciuntit. Pentru a preîntâmpina, oferim celor interesați cuprinsurile. Nr. 30, de la pag. 77 la 104: 1. *Îndreptățirea acestei rubrici*, ca explicare a unui „moft” de intelectual; 2. Vasile Ghica, Tecuci, *Cugetări* (rubrica „De-ale lumii”); 3. Gruia Novac, *Anecdotică seculară într-un ocean cu „proști, da' mulți!”* (editorial); 4. Vasile Filip, Iași, *Jaloba mea* (la rubrica „Pentru trezit”) „*Dacă ți-i urechea surdă, nu a noastră va fi drama, / Căci va fi un timp în care ai să dai tu singur sama...*”; 5. Gruia Novac, *Memoria posterității* (În memoria poetului Ion Murgeanu); 6. Gruia Novac, *Cronici literare (despre Mihai Luca, George Irava, Paul Zahariuc, Dumitru Apostolache)*; 7. Teodor Pracsiu, Vaslui, *Eminescu - incorect politic* (cronică); 8. Gruia Novac, *Reflecțiile unui ciob din oglinda vremurilor (XXIV)*; 9. Brândușa Dobriță, Vaslui, *Educatorii* (versuri, rubrica „Didactica”); 10. Daniela Oatu, Vaslui, *Versuri*; 10. Sonia Elvireanu, Alba Iulia, *Versuri*; 11. Gruia Novac, *Pe Cezar Ivănescu?*; 12. Alexandru Jurcan, Cluj Napoca, *Soluție de argint* (proză); 12. Sonia Elvireanu, Alba Iulia, *Erosul ca inițiere* (cronica magna); 14. Tableta *Aniversare cu sfârșit continuu* - pentru scriitorul Dumitru Vacariu, la 85 de ani, Cu plecăciune, Baaadul literar; 15. Vernisaj, *Expoziția de artă „Oglinda”*, autor: pictor Dionisie Gradu, Bârlad; 16. Vasile Dumitru, *Calendar* (selectiv).

Nr. 31, de la pag. 76 la 113: 1. Gruia Novac, *Labuntur anni!* (editorial); 2. Ioan Vicolleanu, Bacău, *Constantin Călin, un erudit al Bacăului* (II); 3. Teodor Pracsiu, Vaslui, *Destinul unui cărturar* (Ion Alex. Angheluș); 4. Rodica Gabriela Chira, Alba Iulia, *Cuvinte rătăcite din alt secol* (rubrica „Întâmpinări”); 5. Mihai Merticaru, Piatra Neamț, *Un destin (poetic) blestemat* (George D. Piteș); 6. Ion Popescu-Sireteanu, Pitești, *Păstrarea și cultivarea limbii (XXIV)*; 7. Teodor Pracsiu, Vaslui, *I. În cea mai bună dintre lumile posibile, II. Filosofia șefului de promoție*; 8. Constantin Mănuță, *Călătorie inițiată prin literatură* (rubrica „Peripatetică”); 9. Gruia Novac, *Reflecțiile unui ciob din oglinda vremurilor (XXV)*;

10. Sonia Elvireanu, Alba Iulia, *Poeme*; 11. Ștefan Amariței, Iași, *Poeme*; 12. Petruș Andrei, Puiești-Vaslui, *Lirice*; 13. Constantin Mănuță, Iași, *Sonete*; 14. Florentina Loredana Dalian, Slobozia-Ialomița, *Delfinul* (proză scurtă); 15. Teodor Oancă, Craiova, *Învățătoarea Domnica* (proză scurtă); 16. Vernisaj, *Expoziția de artă „Viziunile lui Ilucă”*, autor: pictorul Vasile Ilucă, Iași, flancat de poetul Vasile Filip, Iași; 17. Vasile Dumitru, *Calendar* (selectiv).

Nr. 32, de la pag. 85 la 114: 1. Gruia Novac, *Lupta cu morile de vânt întreține speranțele* (editorial); 2. Vasile Filip, Iași, *Când visele se împlinesc* (rubrica „Enigmatica”); 3. Gruia Novac, *Reflecțiile unui ciob din oglinda vremurilor (XXVI)*; 4. Eliza Artene, *Farsa „Împrumutați-mi un tenor” sau „Scandal la operă” de Ken Ludwig* (cronică de teatru); 5. Coriolan Păunescu, Galați, *În așteptare* (versuri); 6. Mihai Merticaru, Piatra Neamț, *Literatura - o pădure mirifică*; 7. Mircea Coloșenco, București, *Miron Manega - „poeta faber” inepuizabil* (cronică magna); 8. Petruș Andrei, Puiești-Vaslui, *George Irava - Cântece de acasă* (lecturi empatic); 9. Sonia Elvireanu, Alba Iulia, *De la Terra Germană la Meșcreacul de azi* (rubrica „Monografică”); 10. Alexandru Jurcan, *Puțină fericire de toamnă* (rubrica „Gnoseologică”); 11. Alexandra Teodora Concită, *Poeme*, cu o prezentare de Gruia Novac; 12. Cornelius Drăgan, Vaslui, *Poeme* (postmoderne); 13. Ionel Iacob-Bencei, Timișoara, *Valsul Timișoarei*; 14. Vasile Ilucă, Iași, *Ceasul cu cheie* (proză scurtă); 15. Teodor Oancă, Craiova, *Un interviu* (proză scurtă); 16. Gruia Novac, *Noaptea e un sfetnic... (XVIII)*; 17. Mihaela Popa, Tecuci, *Două noi premii literare pentru V. Ghica*; 18. Mircea Coloșenco, București, *Bibliografia operei lui Tudor Pamfile*.

Nr. 32, de la pag. 60 la 92: 1. 3209. *Bilanț concesiv și sugestiv* (editorial); 2. Vasile Filip, Iași, *CARTEA în spectacol de gală* (rubrica „Europa de lângă noi”); 3. Gruia Novac, *Reflecțiile unui ciob din oglinda vremurilor (XXVII)*; 4. Brândușa Dobriță, Vaslui, *„Profesorul, ca și soldatul, n-are viață personală!”*; 5. Iancică Dobriță, Vaslui, *Poeme* (la rubrica „Post mortem”); 6. Ștefan Amariței, Iași, *Poeme* (rubrica „Galactice”); 7. Vasile Filip, Iași, *Poezii* (rubrica „Lirica magna”); 8. Gruia Novac, *Realism socialist? Da, și!*; 9. Gruia Novac, *Încă o didascalie* (rubrica „Consultări”); 10. Vasile Ilucă, Iași, *Mătușa Aglaia, Mătușa Ileana, Nucul* (trei proze scurte în grai moldav); 11. Gruia Novac, *Noaptea e un sfetnic... (XIX)*; 12. Vasile Dumitru, *Mamă Țară* (versuri); 13. Gruia Novac, *Cronici literare* (despre: Cornelius Drăgan, Serghei Coloșenco și Viorel Vâlceanu, revista „Liter-Club”); 14. Mircea Coloșenco, București, *Hortensia Papadat-Bengescu. Debuturile: 1912, 1913, 1919* (rubrica „Apropo”); 15. Vernisaj, *Expoziția de artă (fotografii) „Clipe de toamnă la Bârlad”*, autor: Gina Gheorghiu, versuri de George Tutoveanu.

Acest opis, de 129 pagini, mărime A4, devine,

prin acribia cu care a fost întocmit, un gest de recunoștință față de d-l magistr. (pens.) Nicolaie Mihai de la C.A.R.P. „Elena Cuza” din Bârlad, dar mai cu seamă **puntea** trainică pe care, trecând-o, *Baaadul literar* a rămas etern legat de revista *Viața noastră*, care s-a dovedit alături în momente de cumpănă. La mărturisirea din veac, „Caut un Om!”, a greului Diogene, răspund eu azi: **L-am găsit!**

Mulțumim. La ajutor, ajutor!

III. Post-scriptum

Câteva vorbe despre un specialist în antropologia culturală: la cei 47 de ani ai Domniei Sale, dl. **Lisandru Neamțu** este un nume în lumea artelor vizuale, vastă și aproape necunoscută multora. Pictura dumnealui presupune efortul înțelegerii formelor arhitecturale care compun un univers plastic insolit pentru mulți, fiindcă esențializarea este ceea ce, deliberat, artistul urmărește.

Pentru Lisandru Neamțu, cum afirmam și altă dată, „*pittura è una cosa mentale*”, așa explicându-mi eu de ce simzele personale sunt îmbogățite cu recolte semantice previzibile doar pentru cei prea bine școliți. Artistul ne și atrage atenția că deznodământul fatal al pătrunderii, conștient asumate, a artei în existența noastră este **cunoașterea**, singura în stare să releveze „*potențialul intelectual extraordinar, latent și înălțător*” (L. Neamțu).

Cu ani în urmă, în 2013, i-am citit volumul **Antropovestiri** (note din lumea artelor vizuale). Nu-l rezum. Dar e cartea unui artist consacrat și a unui teoretician care gândește înalt și de... sus.

Dovada e exprimarea plastică de pe simzele expoziției personale deschise la Muzeul „Vasile Pârvan” din Bârlad, în luna octombrie 2017.

BOB BULGARU (1907 - 1938), UN ARTIST DISPĂRUT PREMATUR

S-a scris elogios¹ despre acest artist moldav, născut în luna lui Florar a anului 1907, în primăvara răscoalei țărănești și a plecării spre alte orizonturi a marelui pictor Nicolae Grigorescu.

Gheorghe, al șaptelea născut din cele paisprezece vlăstare ale Ruxandrei și Done Bulgaru, singurul băiat din cei șapte copii rămași în viață, era dezmiardat „Bob” de către membrii familiei și de prieteni. Un „bob” care a germinat frumos, al cărui spirit s-a dezvoltat armonios în domeniul artelor, dar căruia nu i-a fost îngăduit să ajungă la maturitate deplină, viața fiindu-i curmată de o boală necruțătoare.

După terminarea celor cinci clase primare în satul natal Mălăiești (jud. Vaslui), Bob a părăsit meleagurile natale și, ajutat de sora mai mare - Paraschiva și de soțul acesteia, medicul Mihai Rădulescu, se stabilește în București. Aici a urmat Liceul „Sf. Sava”, avându-i colegi pe Eugen Ionescu și Edgar Papu. Atât perioada liceală, cât și cea universitară au contribuit la consolidarea cunoștințelor și

la lărgirea cercului de intelectuali în care se integrase. Era un participant constant la întâlnirile săptămânale, organizate de Edgar Papu, în casa sa de pe strada Polonă din București, unde se dezbăteau probleme de artă și de literatură, de filosofie și de viață, probleme care torturau spiritele tinerilor de atunci: Eugen Ionescu, C. Fintîneru, Horia Groza, Ștefan Todirașcu, Alexandru Elian, Emil Botta, Ștefan Stănescu și Pericle Martinescu.²

Fire contemplativă și avidă de cunoaștere, Bob Bulgaru și-a adâncit căutările în literatură, dar mai ales în artă, ceea ce l-a determinat să se dedice în totalitate desenului și picturii. Cutreiera, cu caietul de schițe, prin muzee, parcuri, pe străzi, fiind mereu în căutare de modele. Deși a desenat și pictat naturi statice, peisaje, nuduri, interioare, portretele de copii au fost un subiect predilect. Chipurile acestora l-au urmărit obsesiv, iar evocarea lor în stil

renascentist reușesc să proiecteze pe retina privitorului o imagine încărcată de sinceritate, grație și candoare. Tușele aplicate unele peste altele pe hârtia de calc, vibrația culorilor și jocul

Bob Bulgaru, autoportret, 1935

¹ Cronici scrise de Edgar Papu, M. R. Paraschivescu, Arșavir Acterian, Pericle Martinescu, Horia Stamatu, Eugen Jebeleanu, Ion Vineanu, Gheorghe Dinu, Ion Frunzetti, Barbu Brezianu, Dan Petrașincu, Cicerone Teodorescu, Radu Boureanu și mulți alții.

² Martinescu, Pericle, *Retroproiecții literare*, Ed. Cartea Românească, București, 1973, p. 79.

de lumină duc cu gândul la vitraliu. „*O virtuozitate de vitraliu în care tonurile gingașe cum ar fi ocră auriu, galbenul irizant, roșu și brunul, sînt elemente care completează structura grafică fină*”, afirmă Petru Popovici.³ Sensibilitatea lucrărilor acestui artist și fragilitatea lor, la propriu (hârtia, care constituia suportul lucrării, nu era tratată cu grund), te transportă către o lume creată special de Bob Bulgaru: o lume cu oameni frumoși la suflet, după chipul și asemănarea lui. Scriitorul Radu Boureanu spunea că „*dacă ființa Bob Bulgaru se năștea undeva în spațiul Renașterii, cu calitățile desenului, cu puritatea paletei, poate ar fi fost unul din superbii plasticieni ai șirului inspiraților care au ilustrat evul.*” El este „o rudă depărtată a unui Holbein, în desen, în modul cum înțelege, cum privește în sufletul modelului. Poți să te gândești, nu să-l compari cu unii din purii Renașterii.”⁴ Privite cu ochii cunoscătorului, lucrările lui Bob Bulgaru amintesc și de stilul abordat de pictorul și miniaturistul italian Pisanello (1395 - 1455) - cu numele real Antonio di Puccio Pisano - și de pictorul Ambrogio Lorenzetti (1290 - 1348), ambii definiți de eleganța, rafinamentul și delicatețea stilului artistic. Marele critic de artă George Oprescu era de părere că există asemănări între desenele lui Bob Bulgaru și cele ale pictorului simbolist francez Carrière⁵, a cărei artă este caracterizată de culorile cețoase, cu contraste de lumină și umbră. Este remarcabil că, până la vârsta de 30 de ani, Bob reușise să-și construiască propriul stil, nemaîntâlnit la pictorii români contemporani lui, în care formele și culorile zămislesc imagini gingașe și pline de mister. Creativitatea debordantă a făcut din Bob Bulgaru un inovator în ce privește tehnica folosită în pictură: aplicarea culorilor de ulei pe suprafața impermeabilă și translucidă a hârtiei de calc, cu obținerea unei împletiri ale efectelor de lumină și culoare ce sugerează volume.

Deși lucra mult, nu reușea să-și „plaseze” operele decât într-o mică măsură. Expunerile sporadice pe simezele Saloanelor Oficiale nu au avut cum să-l propulseze pe Bob Bulgaru pe culmile celebrității. De altfel, artistul nu era preocupat de acest aspect și nici grăbit să se afirme, chiar dacă lipsurile materiale erau chinuitoare. Epuizat și prins în ghearele neajunsurilor, se simțea sufocat de situație și își dorea să părăsească Bucureștiul. Salvarea a venit de la prietenii săi din Târgoviște - publicistul Ion Vasiliu și pictorul și profesorul

Aurel Vasilescu -, care au contribuit substanțial la restabilirea confortului psihic și emoțional. Primul l-a găzduit într-o cameră din locuința sa cu chirie, iar al doilea i-a oferit posibilitatea de a folosi atelierul său de lucru. În vara anului 1937, artistul se afla în plină activitate creatoare. Dezinvoltura și spontaneitatea cu care lucra, și mai ales comenzile pentru lucrări, i-au întărit speranța că visul său de-o viață - acela de a vedea „nemuritoarele opere ale Renașterii” adăpostite de marile muzee - se va împlini. Sorta i-a hărăzit, însă, un alt drum: cel spre eternitate. Când nimeni nu se aștepta, sfârșitul a venit în această perioadă prolifică din viața pictorului. Expoziția deschisă în noiembrie 1937, împreună cu Aurel Vasilescu, în Sala „Adam” din Târgoviște, a fost ultima. Bolnav, operat (dar fără șanse), imobilizat la pat, îngrijit de sora sa - Anița Böhme -, își dădea seama că sfârșitul este aproape. Cu toate acestea, inspirația nu-l părăsise și nici frenezia cu care pictase până nu demult. Cu mâinile legate și suspendate deasupra capului, pentru „a preveni atingerea ganglionilor extrem de dureroși”, cerea insistent, după cum relatează o altă soră de-a sa, Maria Moldoveanu, să „i se desfacă mîna dreaptă și cu eforturi supreme schița pe cearceaf un tablou imaginar cu mii de linii.”

La data de 31 martie 1938, Bob Bulgaru a părăsit această lume, rămânând în amintirea celor care l-au cunoscut drept „băiatul blond⁶ și bun, cu părul răvășit, care trecea tăcut și-ți întindea o mână fină [...] neliniștit, cu ochii mari și visători, plini de uimiri și chemări” (Petru Popovici), elegant în gesturi și cu o ținută vestimentară impecabilă, pe care „o arbora fără ostentație, dar pe care o socotea ca făcând parte dintr-un ansamblu care-i păstrau și-i confereau omului demnitate.” (Maria Moldoveanu) A fost, poate, „*cel mai modest și cel mai blând dintre pictorii noștri*” (George Oprescu), care a lăsat în urmă peste 400 de lucrări (unele risipite, altele regăsite), parte dintre ele făcând obiectul expoziției retrospective de la Muzeul de Artă din Ploiești, în anul 1972. Și la Bârlad, la 15 ani distanță (1987), a fost deschisă expoziția care cuprindea o parte dintre lucrările semnate de artist, donate muzeului bârlădean, în 1986, de către medicul Constantin Teodorescu. În anul 2006, muzeul nostru a readus pe simeze numele și creația

6 Operația a constat în excizarea unei suprafețe de 15 cm pătrați din pielea de pe spate, unde se afla o aluniță ce declanșase cancerul.

7 Maria Moldoveanu scrie în paginile manuscrisului dactilografiat, că Bob Bulgaru avea părul castaniu: „Înalt, cu părul castaniu, ușor ondulat, ochii căprui, nasul drept, figura prelungă, dantura frumoasă; totul în perfectă armonie.”

artistului Bob Bulgaru, expoziția permanentă fiind completată, în 2008, cu documentele și fotografiile provenite din donația doamnei Maria Moldoveanu. În acest fond există o carte care a făcut parte din biblioteca personală a artistului și care prezintă câteva însemnări. *Le peintre, Traité usuel de peinture. A l'usage de tout le monde*, al autorului francez Camille Bellanger, apărută la Paris, în anul 1907, este un tratat de pictură ce conține 220 de desene și 42 de planșe color. Probabil că acest exemplar, a aparținut lui Ștefan Popescu (1872 - 1948)⁸ - pentru că poartă semnătura olografă a acestuia și data de 14 septembrie 1931 (pe pagina de dinaintea Prefetei) - și a fost dăruit de acesta lui Bob Bulgaru. Atât pe pagina de gardă, cât și pe pagina de titlu, sunt făcute mențiunile că această carte a aparținut lui Bob Bulgaru. Date fiind aceste însemnări, avem certitudinea că acest tratat de pictură a fost una dintre cărțile de care artistul nostru s-a folosit în studiile sale.

Un aspect pe care nu-l putem trata cu indiferență este cel legat de una dintre lucrările semnate de Bob Bulgaru: **un portret de fetiță** - desen în creion, pe hârtie (546 mm x 422 mm), semnat și datat 1937; pe o bucată de hârtie atașată desenului, se află înscris numele artistului și cuvintele „Etude pour un portrait”. Acest portret se află în patrimoniul „British Museum”⁹ din Londra, alături de alte lucrări ale artiștilor români George Tomaziu, Dumitru Ghiață, Nicolae Stoica, Jean-Alexandru Steriadi, Ștefan Popescu, George Petrașcu, Ion Jalea, Iosif Iser, Paul Neagu, Rodica Manin și mulți, mulți alții, fiind o donație făcută în anul 1938 de către cunoscutul profesor de istoria artei **George Oprescu** (1881 - 1969), critic de artă, colecționar, autor al unor cărți de artă populară românească, fondator al Institutului de Istoria Artei și director al Muzeului Toma Stelian din București, în perioada 1932 - 1942. Multe dintre lucrările semnate de tinerii artiști români au fost donate între anii 1933 - 1948 și s-au constituit într-o colecție la British Museum, grație preocupării pentru artă a lui George Oprescu. De altfel, eruditul critic de artă deținea o bogată colecție

care cuprindea aproape zece mii de piese (lucrări de sculptură, pictură, desene și gravuri) - unele dintre ele purtând semnătura artiștilor celebri precum Delacroix, Rembrandt, Courbet, Picasso, Dürer - și pe care a donat-o, la un moment dat, Academiei Române.¹⁰ Un gest nobil și un dar făcut nu numai muzeului, ci întregii națiuni române.

Creația lui Bob Bulgaru, ruptă de prejudecăți, va fi mereu scăldată în acea lumină serafică coborâtă din Ceruri, trecută prin spiritul și conștiința acestui „homo pictor” care au fost curmate brusc în evoluția lor. Poate de aceea, moartea artistului - după cum spune Pericle Martinescu - a căpătat o „aură de basm înlăcrimat” și a constituit o „postumă consolare pentru acele existențe ce se hrănesc cu visuri, trăiesc discret ca niște îngeri și cad ușor ca niște petale imaculate de cais...”

10 Grigorescu, Denis, *Povestea lui George Oprescu, criticul de artă care a donat Academiei Române capodopere fabulos de scumpe, pictate de Rembrandt, Delacroix și Picasso* în ziarul *Adevărul* de Pitești, format online, din data de 31 august 2017 (http://adevarul.ro/locale/pitesti/povestea-george-oprescu-criticul-arta-carea-donat-academiei-romane-capodopere-fabulos-scumpe-pictate-rembrandt-delacroix-sipicasso-1_59a565d85ab6-550cb86f75a4/index.html)

Portret de fetiță, aparținând artistului Bob Bulgaru, aflat în colecția British Museum din Londra.

8 Pictor, desenator, gravor, membru de onoare al Academiei Române din anul 1936. Este unul dintre gravorii de referință ai artei românești, cu studii făcute la Academia de Arte din Munchen și Paris.

9 “În 1936 îi sunt selecționate pentru un Salon de pictură românească la British Museum trei desene. Participau alături de el la Salon, Nicolae Stoica și Valentin Hoeflich.” scrie Moldoveanu, Maria, în *Biografie Bob Bulgaru*, p. 6, manuscris dactilografiat aflat în patrimoniul Muzeului “V. Pârvan” din Bârlad, datat 20.IX.1973 și înregistrat la nr.inv.20260. La British Museum, *Portretul de fetiță* poartă numărul de înregistrare 0312.3 din 1938. (http://www.britishmuseum.org/research/publications/online_research_catalogues/search_object_details)

VERNISAJ

« Expoziția „Chipuri și peisaje” »
(10 de lucrări)

Autor: **Bob (Gheorghe) Bulgaru**
(n. 2 mai 1907, Mălăiești, jud. Vaslui - d. 31 martie 1939,
București)

„Cele mai multe din portretele de copii care i-au asigurat o notorietate foarte subțire, fiindcă era argumentată tot prin metafore scriitoricești și nu prin adevărul, unic în epocă, al unui desen pe linie exclusiv curbă, se chemau „picturi alimentare”, deoarece se vindeau pe banii pentru cinci-șase tartine.”

(Tudor Octavian)

Versuri de Tudor Arghezi, alese de Gruia Novac.

Mulțumim d-lui Mircea Mamalaucă, directorul Muzeului “V. Pârvan” din Bârlad, pentru ajutorul prețios pe care ni l-a dat în organizarea acestui vernisaj.

Bob Bulgaru pictat de George Zlotescu

„Fă-te, suflete, copil
Și strecoară-te tiptil
Prin porumb cu moț și ciucuri,
Ca să poți să te mai bucuri.”
(Creion)

„Azi, mi-a mai rămas o stea.
Fetelor, care o ia?”
(Bâlci la Aldebaran)

„E de-ajuns că dă din pleoape
Și îngheață șapte ape.”
(Țara piticilor)

„Pe cărări și pe șosea,
Unde-ai fi, unde-ai călca
La-ntuneric, la lumină,
Umblă ca pe rogojină.”
(Țara piticilor)

„Nu-i mai mare de atât,
De la poale pân' la gât;
De o șchioapă mijlocie,
Pot să dau și chezășie.”
(Țara piticilor)

„Tăcerea se închină la o madonă veche.
O casă-și lasă pleoapa, o turlă își îndreaptă
Ceasornicul, ce-i bate aproape de ureche...”
(Oraș medieval)

„Și ce liniște se-așterne!
Și cum sufletul se-aude,
Scuturând aripe ude
Peste brumele eterne!”
(Gravură)

„Ți-e gura roză-nchisă ca un plic
Al nimănui, lipit și cetluit.
De-asupra cine nu a scris nimic?
Și înlăuntru, cui s-a povestit?”
(Alba)

„Florile trezite mi-s,
Aripile și-au deschis
Și desprinse din răzoare,
Stoluri lungi încep să zboare.”
(Creion)

„Obrajii tăi mi-s dragi
Cu ochii lor ca lacul,
În care se-oglesc
Azurul și copacul.”
(Creion)

OCTOMBRIE

- 4/1933 — S-a născut scriitorul **George ASTALOȘ**
- 7/1902 — S-a născut scriitorul **Zaharia STANCU**
- 11/1921 — A murit scriitorul **Tudor PAMFILE**
- 12/1934 — S-a născut istoricul acad. **Alexandru ZUB**
- 14/1931 — S-a născut scriitorul **Constantin CLISU**
- 17/1939 — S-a născut prof. univ. dr. **Dumitru D. IVĂNESCU**
- 17/1928 — S-a născut prof. documentarist **Traian NICOLA**
- 20/1912 — A murit profesorul filantrop **Stroe S. BELLOESCU**
- 20/1924 — S-a născut criticul literar **Valentin SILVESTRU**
- 23/1948 — S-a născut medicul-scriitor **Iorgu GĂLĂȚEANU**

NOIEMBRIE

- 1/1993 — A murit criticul literar prof. **Mihai DRĂGAN**
- 2/1912 — S-a născut lingvistul acad. **Gheorghe IVĂNESCU**
- 5/1880 — S-a născut scriitorul **Mihail SADOVEANU**
- 6/1880 — S-a născut pictorul **Dimitrie HÂRLESCU**
- 14/1991 — A murit scriitorul **Constantin CHIRIȚĂ**
- 18/1856 — S-a născut episcopul acad. **Ioan C. ANTONOVICI**
- 18/1838 — S-a născut publicistul prof. **Ștefan NEAGOE**
- 18/1872 — S-a născut poetul **George TUTOVEANU**
- 19/1912 — S-a născut laureatul Nobel, **George Emil PALADE**
- 19/1837 — A murit boierul filantrop **Gheorghe ROȘCA CODREANU**
- 19/1919 — A murit scriitorul acad. **Alexandru VLAHUȚĂ**
- 22/1935 — S-a născut criticul literar prof. **Gruia NOVAC**
- 23/2006 — A murit criticul literar **Lucian RAICU** (Bernard Leibovici)
- 24/1942 — S-a născut prof. **Oltea-Elena GRAMATICU-RĂȘCANU**
- 26/1996 — A murit criticul literar **Valentin SILVESTRU**
- 27/1884 — S-a născut scriitorul-medic **Vasile VOICULESCU**
- 27/1885 — S-a născut scriitorul **Liviu REBREANU**
- 29/1880 — S-a născut scriitorul **N. D. COCEA**

DECEMBRIE

- 2/1935 — S-a născut poetul **Nicolae LABIȘ**
- 6/1937 — S-a născut criticul literar prof. **Mihai DRĂGAN**
- 8/1996 — A murit scriitorul **Marin SORESCU**
- 12/1963 — A murit scriitorul **Felix ADERCA** (Froim Edelstein)
- 13/1872 — S-a născut **Zoe FRASIN** (soția lui G. Tutoveanu)
- 13/1983 — A murit poetul **Nichita STĂNESCU**
- 14/1932 — S-a născut dramaturgul **Dumitru SOLOMON** (Dolfi)
- 22/1956 — A murit poetul **Nicolae LABIȘ**
- 31/1889 — A murit scriitorul **Ion CREANGĂ**
- 31/1931 — A murit episcopul acad. **Ioan C. ANTONOVICI**